

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ О ПОСЛОВАЊУ И РЕЗУЛТАТИМА РАДА

Народна банка Србије

2018

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ
О ПОСЛОВАЊУ И РЕЗУЛТАТИМА РАДА

2018

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

Београд, Краља Петра 12

Тел. 011/3027-100

Београд, Немањина 17

Тел. 011/333-8000

www.nbs.rs

Тираж: 100 примерака

ISSN 2217-6284

Уводна напомена

Годишњи извештај о пословању и резултатима рада Народна банка Србије подноси Народној скупштини најкасније до 30. јуна наредне године.¹

Статутом Народне банке Србије² утврђено је да тај извештај садржи податке о остварењу циљева и обављању функција Народне банке Србије, и то функција које се односе на монетарну и девизну политику, управљање девизним резервама, мере и активности ради очувања и јачања стабилности финансијског система, контролу банака, контролу обављања делатности осигурања, односно надзора над том делатношћу, надзор над обављањем делатности друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, надзор над обављањем послова лизинга, надзор над пружањем платних услуга и издавањем електронског новца, издавање новчаница и кованог новца и управљање токовима готовине, као и платни систем.

Извештај такође садржи финансијске извештаје о пословању Народне банке Србије у којима су исказани приходи и расходи по најважнијим позицијама, као и имовина, обавезе и капитал, затим податке о институционалном оквиру Народне банке Србије, о законодавно-правној активности, о међународној сарадњи, о заштити корисника финансијских услуга, о платним картицама, о интерној ревизији и информационој технологији, о унутрашњој организацији и кадровској политици, о људским ресурсима, о раду филијала и Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер, као и податке о осталим активностима Народне банке Србије.

Годишњи извештај о пословању и резултатима рада у 2018. размотрен је и усвојен на седници Извршног одбора Народне банке Србије 6. јуна 2019. године.

Извршни одбор Народне банке Србије:

Др Јоргованка Табаковић, гувернер

Др Жељко Јовић, вицегувернер

Др Ана Ивковић, вицегувернер

Мр Драгана Станић, вицегувернер

¹ Закон о Народној банци Србије, „Службени гласник РС”, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015 – одлука УС и 44/2018.

² „Службени гласник РС”, бр. 12/2013, 18/2015 и 72/2015.

Уводна реч гувернера

И током протекле године, Народна банка Србије је усмерила своје мере и активности на даљи економски напредак Србије. Обезбеђујући ценовну и финансијску стабилност, монетарном политиком смо наставили да подржавамо кредитну активност и привредни раст. Захваљујући томе, као и одговорној фискалној политици, Србија је могла да направи огроман напредак, оствари највиши раст економске активности у последњој деценији и учини повољнијим своје изгледе за раст у наредном периоду.

Чврсто држећи инфлацију под контролом, испунили смо свој основни циљ и обезбедили неопходне услове за одрживи привредни раст и стварање нових радних места. Инфлацију смо, шесту годину заредом, очували на ниском и стабилном нивоу – она је у децембру, као и на нивоу просека године, износила 2%. Притом, инфлаторни притисци са стране тражње и даље су били ниски, упркос снажном привредном расту и повољним трендовима на тржишту рада. На то да су инфлаторни притисци ниски, указивала је ниска и стабилна базна инфлација, која је у децембру износила 1% међугодишње, као и инфлациона очекивања финансијског сектора и привреде усидрена у границама циља, што указује на кредибилитет монетарне политике.

Остварени резултати су посебно важни ако се има у виду да су и 2018. годину карактерисали бројни изазови из међународног окружења. Глобална економска активност је расла, али спорије него што се првобитно очекивало, због растућег протекционизма и геополитичких тензија. Успорен је био раст зоне евра, нашег најважнијег трговинског партнера. Такође, Систем федералних резерви је наставио с нормализацијом монетарне политике, а Европска централна банка најавила је њен почетак, при чему су сигнали о промени темпа

нормализације утицали на глобалне финансијске услове и токове капитала, који су прво заоштравани, да би крајем године постали нешто повољнији. Поред тога, светска цена нафте, под утицајем бројних фактора на страни понуде и тражње, била је изразито променљива, с тенденцијом раста у највећем делу године. Зато је било важно да пажљиво пратимо и анализирамо кретања, опрезно доносимо одлуке и, истовремено, јачањем домаћих макроекономских показатеља радимо на обезбеђивању што боље заштите од ризика из међународног окружења.

Поправљање макроекономских перформанси, пословног и инвестиционог амбијента постигнуто је заједничким радом Народне банке Србије и Владе Републике Србије. То је смањило потребе за екстерним финансирањем и повећало отпорност наше привреде на потенцијалне негативне утицаје глобалних фактора. Најбоља потврда онога што је постигнуто, захваљујући пуној координацији монетарне и фискалне политике, јесте остварен нето добитак привреде од око 500 милијарди динара у 2018. години. Овакав резултат привреде представља значајан извор средстава за инвестирање и указује на исплативост улагања у нашу привреду.

Макроекономски резултати видљиви су и у премији ризика земље, која је током 2018. године додатно смањена. Нижа премија ризика Србије омогућила је коришћење и домаћих и страних извора финансирања по повољнијим условима и, тиме, перспективу бржег напретка у наредном периоду. О поправљању пословног и инвестиционог амбијента у Србији сведоче и боље оцене наше међународне конкурентности. Према Извештају о конкурентности Светског економског форума за 2018. годину, Србија је трећу годину заредом поправила своју конкурентску позицију и заузима 65. место у групи од 140 земаља. Као и у претходној години, напредак је постигнут у оквиру показатеља макроекономског окружења, чему доприноси ниска и стабилна инфлација, као и смањење јавног дуга и повољнији кредитни рејтинг земље. Србија је знатно напредовала и у оквиру показатеља који се односе на финансијски систем, пре свега захваљујући знатном смањењу учешћа проблематичних кредита у укупним кредитима, високој адекватности капитала и већој доступности средстава финансирања за мала и средња предузећа. И према новом извештају Светске банке (*Doing Business*), Србија је наставила да се приближава најбољој светској пракси према условима пословања – повећала је укупан број бодова у односу на прошлу годину и налази се у првих 50 земаља према лакоћи пословања (од укупно 190 земаља). Признање за постигнуте макроекономске резултате стигло је и у виду повећања изгледа за раст кредитног рејтинга Србије са „стабилних“ на „позитивне“ од стране агенције *Standard and Poor's*,

која је том приликом истакла да је Народна банка Србије својим ефикасним мерама и активностима, у складу с принципима циљања инфлације, доказала оперативну независност, изградила кредибилитет и усидрила инфлациона очекивања.

Како би постигла циљану инфлацију и подржала раст економске активности, Народна банка Србије је од маја 2013. године ублажавала монетарну политику. У 2018. години, референтну каматну стопу је смањила на најнижи ниво у режиму циљања инфлације (3,0%). Од почетка циклуса ублажавања монетарне политике, референтна каматна стопа је смањена за укупно 8,75 процентних поена, што је обезбедило знатне уштеде за привреду и грађане. У исто време, каматне стопе на динарске кредите привреди и становништву смањене су за преко 10 процентних поена. Уз нижу премију ризика земље, појачану конкуренцију међу банкама и задржавање ниских каматних стопа у зони евра, то се одразило на даљи раст расположивог дохотка и инвестиција приватног сектора. Такође, ублажавање монетарне политике допринело је и нижим трошковима државе по основу камата, што је довело до бољих фискалних остварења.

Уз позитивне трендове на тржишту рада, ниже каматне стопе су доприносиле кредитној активности, која је крајем године бележила међугодишњу стопу раста од 9,9% (по искључењу ефекта девизног курса), уз релативно снажан раст кредита и становништву и привреди. Раст кредита остварен је уз наставак решавања питања проблематичних кредита, тј. њихов отпис и продају лицима ван банкарског сектора. Ако се из обрачуна изузму и ефекти отписа и уступања проблематичних потраживања, раст кредита је био још израженији и износио је 12,2%.

Захваљујући расту кредитне активности, а пре свега ефикасним регулаторним мерама које је увела Народна банка Србије, као и посвећености банака наставку активности на решавању питања проблематичних кредита, њихово учешће у укупним кредитима смањено је у 2018. години на 5,7%, што је најнижи ниво од 2008. године, откад се овај показатељ квалитета активе банака прати. Тиме је, за нешто више од три године од усвајања Стратегије за решавање питања проблематичних кредита, њихово учешће у укупним кредитима смањено за 16,7 процентних поена. Притом, висока покривеност проблематичних кредита резервама за процењене губитке искључује могућност да би они могли угрозити пословање банкарског сектора и финансијску стабилност.

И поред неизвесности на глобалном финансијском тржишту, очувана је релативна стабилност курса динара. Током већег дела године преовладавали су апрецијацијски притисци, пре свега као резултат добрих макроекономских перформанси домаће привреде и високог прилива девиза по различитим основама, а највише по основу страних директних инвестиција и наставка динамичног раста извоза. Не циљајући ниједну вредност курса динара, интервенисали смо на девизном тржишту у оба смера, спречавајући нагле осцилације курса динара. Народна банка Србије је и у 2018. била нето купац евра на девизном тржишту (купила је 1.835,0 милиона евра, а продала 255,0 милиона евра), што је допринело расту девизних резерви.

Девизне резерве Народне банке Србије повећане су током 2018. године за 1,3 милијарде евра и на крају године износиле су 11,3 милијарде евра, што обезбеђује високу заштиту од екстерних ризика. Истовремено, нето девизне резерве, које искључују обавезе према банкама по основу девизне обавезне резерве, повећане су на највиши ниво од 2000. године, од када се на овај начин ти подаци прате – износиле су 8,9 милијарди евра и биле су веће за 580,0 милиона евра него на крају 2017. године. У складу с принципима сигурности и ликвидности, средства девизних резерви и у 2018. години пласирали смо код првокласних институција, као и у високоликвидне хартије од вредности првокласних издавалаца. Доследни у опредељењу да ризике сведемо на низак ниво, повећали смо количину злата на 20,42 тоне (са 19,36 тона на крају 2017), па је његово учешће у структури девизних резерви у 2018. години износило 6,5%.

Током 2018. године, финансијска инфраструктура је била стабилна и ефикасна. Народна банка Србије је пажљиво пратила домаћа и међународна кретања, анализирала ризике који би могли бити акумулирани у финансијском систему и предузимала мере у правцу њиховог смањења. Домаћи банкарски систем је и даље карактерисала изузетна ликвидност, као и адекватна капитализованост. Показатељ адекватности капитала од 22,3% с краја године био је знатно изнад регулаторног минимума од 8%, који се примењује од јуна 2017. године, а који је прописан и међународним регулаторним оквиром. И поред бројних изазова којима је био изложен током кризе и након ње, наш банкарски сектор је остао стабилан и отпоран на шокове из домаћег и међународног окружења, што потврђују и стрес-тестови, које смо и током 2018. редовно спроводили.

Дешавања у међународном окружењу пажљиво смо пратили у Народној банци Србије и због све бржих технолошких промена и иновација. У настојању да идемо у корак са актуелним трендовима али и потребама, у октобру прошле године пустили смо у рад и

најсавременији начин плаћања у свету – систем за инстант плаћања, захваљујући коме се новац преноси за 1,2 секунде, 24 часа дневно, седам дана у недељи, током целе године. У складу с најмодернијим трендовима који се примењују у области платних система, нова технологија плаћања постала је доступна нашој привреди и грађанима. Такође, на иницијативу Народне банке Србије усвојен је Закон о међубанкарским накнадама, којим су снижени трошкови картичних трансакција. Сигурна и ефикасна инфраструктура за плаћања, уз широк спектар платних инструмената и услуга, олакшава пословање и пословни амбијент чини још атрактивнијим.

Раст употребе динара у домаћем финансијском систему био је и даље један од наших стратешких приоритета. Током 2018. године настављен је раст степена динаризације депозита (на 32,2%), док је степен динаризације кредита остао на истом нивоу (33%) као 2017. Ради већег коришћења динара у финансијском систему, Народна банка Србије је и током 2018. године наставила да предузима низ активности, од којих је најзначајније потписивање новог Меморандума о стратегији динаризације, заједно с Владом, што потврђује решеност институција да својим додатним мерама подрже даљи процес динаризације и допринесу стабилности финансијског система. У новом Меморандуму о стратегији динаризације дефинисане су додатне мере и активности које ће обезбедити даљи раст степена динаризације и смањење девизног ризика у систему.

Одржавањем ниске и стабилне инфлације и стабилног финансијског система, Народна банка Србије је знатно допринела успешном спровођењу новог 30-месечног програма Инструмент за координацију политике за Србију, који је Међународни монетарни фонд одобрио јула 2018. Пратећи напредак у спровођењу монетарне политике, Међународни монетарни фонд је оценио да је монетарна политика чврсто држала инфлацију под контролом, док је пружала подршку економској активности и одржавала релативну стабилност девизног курса. С обзиром на то да су резултати постигнути у условима присутних неизвесности у међународном окружењу, потврђена је ефикасност монетарне политике и мера које Народна банка Србије предузима. Међународни монетарни фонд је као успех Народне банке Србије истицао и очувану финансијску стабилност, а посебно напредак на плану решавања питања проблематичних кредита.

Народна банка Србије је наставила успешну сарадњу и с другим међународним институцијама – Светском банком, Европском банком за обнову и развој, а посебно са Европском централном банком и Европском комисијом, с којима смо редовно одржавали дијалог на

високом нивоу и размењивали макроекономске пројекције и виђење кључних питања за одрживи раст и развој Србије. Народна банка Србије наставила је активно да учествује у процесу приступања Србије Европској унији, пре свега припремом преговарачких позиција за поједина поглавља, уз интензивне консултације са Европском комисијом о плановима за транспоноване прописа Европске уније. Један од важних догађаја у 2018. било је отварање два додатна поглавља у процесу приступања Србије Европској унији, и то поглавља 17 – Економска и монетарна политика, у коме Народна банка Србије има руководећу улогу, и поглавља 18 – Статистика, у коме Народна банка Србије такође има значајну улогу, као један од главних произвођача статистике у Републици Србији.

Народна банка Србије је и током 2018. године била транспарентна, предвидива и приступачна стручној и целокупној јавности. Настојали смо да правовремено информишемо јавност о свом пословању и повећамо предвидивост мера и активности које бисмо могли да предузмемо у наредном периоду. Посебно брижљиво смо припремали извештаје и стручне анализе и презентовали их јавности, у настојању да својим објашњењима и оценама економских кретања помогнемо тржишним учесницима у разумевању домаћих и међународних економских кретања. У условима брзих промена у сфери медија, посебну пажњу смо посвећивали својој званичној интернет страници и њеним поддоменима и били активни на друштвеним мрежама, како би информације о свом пословању учинили расположивим што једноставније и брже.

Наставили смо да помажемо и корисницима финансијских услуга и да спроводимо бројне едукативне активности. У сарадњи са Економским факултетом Универзитета у Београду, организовали смо истраживачке семинаре, на којима су учествовали водећи светски стручњаци из централних банака и са универзитета у Европи и Сједињеним Америчким Државама. Сматрамо да су истраживачки семинари овог типа веома значајни за подизање стандарда економских истраживања и развој економске науке у Србији.

У 2018. години Народна банка Србије остварила је укупну добит после опорезивања у износу од 30,66 милијарди динара. Добит из оперативног пословања (која није проистекла из курсних разлика и ревалоризационих резерви), од укупно 13,24 милијарде динара, у складу с чланом 77. Закона о Народној банци Србије, расподељена је тако да је 70% ове добити, односно 9,27 милијарди динара, пренето у буџет Републике Србије. Остатак је расподељен тако да 10% улази у основни капитал, а 20% у посебне резерве Народне банке Србије.

У Годишњем извештају који је пред вама представили смо најважније мере и активности које је Народна банка Србије предузимала током 2018. године. Верујемо да смо резултатима које смо постигли наставили да јачамо кредибилитет и поверење јавности. Рад у интересу Србије и боље економске позиције наших грађана биће наша идеја водилца и у наредном периоду.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'J. Tabaković', with a stylized, cursive script.

Др Јоргованка Табаковић, гувернер

**СКРАЋЕНИЦЕ КОРИШЋЕНЕ
У ОВОМ ИЗВЕШТАЈУ**

БДП – бруто домаћи производ
BIS – Банка за међународне обрачуне
б.п. – базни поен
ДКРТ – девизни консолидовани рачун трезора
EBRD – Европска банка за обнову и развој
ЕИБ – Европска инвестициона банка
ЕСЦБ – Европски систем централних банака
ЕУ – Европска унија
ЕЦБ – Европска централна банка
ИПЦ – индекс потрошачких цена
мг. – међугодишњи
МДТ – међубанкарско девизно тржиште
млн – милион
млрд – милијарда
ММФ – Међународни монетарни фонд
NPL – проблематични кредити
ОПЕС – Организација земаља извозница нафте
П – полугодиште
п.п. – процентни поен
RTGS – обрачун у реалном времену по бруто принципу
SDR – специјална права вучења
Т – тромесечје
ФЕД – Систем федералних резерви Сједињених Америчких Држава
ХоВ – хартије од вредности
ННИ – Херфиндал–Хиршманов индекс

Не наводе се друге општепознате скраћенице.

САДРЖАЈ

I. НАЈВАЖНИЈИ РЕЗУЛТАТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ У 2018. ГОДИНИ	13
II. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР И ОРГАНИЗАЦИЈА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	17
II.1. Уставно одређење и <i>Закон о Народној банци Србије</i>	17
II.2. Органи Народне банке Србије	20
II.3. Организација пословања Народне банке Србије	24
III. СТАБИЛНОСТ ЦЕНА И СТАБИЛНОСТ ФИНАНСИЈСКОГ СИСТЕМА	27
III.1. Монетарна политика	27
III.1.1. Монетарна политика у 2018. години	27
III.1.2. Инструменти монетарне политике	31
III.1.3. Остварење циљане инфлације у 2018. години	36
III.2. Регулација и супервизија финансијских институција	38
III.2.1. Банке	38
III.2.2. Сектор осигурања	54
III.2.3. Добровољни пензијски фондови	61
III.2.4. Финансијски лизинг	64
III.2.5. Супервизија информационих система финансијских институција	67
III.2.6. Активности у области спречавања прања новца и финансирања тероризма	68
III.3. Функција реструктурирања банака	73
III.4. Стабилност финансијског система	76
III.4.1. Функција финансијске стабилности	76
III.4.2. Оцена стабилности финансијског система	79
IV. ОСТАЛЕ ФУНКЦИЈЕ И АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	87
IV.1. Управљање девизним резервама	87

IV.2. Емисија новца и управљање токовима готовине	95
IV.2.1. Издавање новчаница и готовог новца	95
IV.2.2. Активности филијала Народне банке Србије	99
IV.3. Платни систем	105
IV.3.1. Народна банка Србије као оператор платног система	105
IV.3.2. Платне институције и институције електронског новца	115
IV.4. Остале активности	117
IV.4.1. Економске анализе и статистика	117
IV.4.2. Међународна сарадња	121
IV.4.3. Девизни послови и кредитни односи са иностранством	133
IV.4.4. Законодавно-правни послови	139
IV.4.5. Принудна наплата	143
IV.4.6. Послови администрирања јавног дуга	144
IV.4.7. Комуникација с јавношћу	145
IV.4.8. Заштита и едукација корисника финансијских услуга	147
IV.4.9. Друштвена одговорност	149
IV.5. Управљање	152
IV.5.1. Управљање људским ресурсима	152
IV.5.2. Интерна ревизија и управљање ризицима	155
IV.5.3. Информационо-комуникациона технологија	156
 V. ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ	 159
V.1. Финансијски положај и резултат Народне банке Србије	159
V.2. Рачуноводствени принципи и стандарди	162
V.3. Изложеност и управљање ризицима	166
V.4. Извештај независног ревизора	171
V.5. Годишњи финансијски извештаји	173
V.6. Пословање Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер	178
 VI. ПЛАНОВИ ЗА НАРЕДНИ ПЕРИОД	 181
 ДОДАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ	 185
Публикације Народне банке Србије	185
Списак графикана и табела	186

I. НАЈВАЖНИЈИ РЕЗУЛТАТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ У 2018. ГОДИНИ

Народна банка Србије је шесту годину заредом очувала **ниску и стабилну инфлацију**, која је на нивоу просека године и на крају 2018. износила 2%.

Тиме је очувана **реална вредност доходака наших грађана** (плата, пензија и др.), а **привреди олакшано пословање, планирање и инвестирање**. Привредни раст је у 2018. био највиши у последњој деценији.

Референтна каматна стопа је снижена на 3%, што је њен **најнижи ниво у режиму циљања инфлације**. Од маја 2013, када је започет циклус ублажавања монетарне политике, до краја 2018. драстично су **спуштене каматне стопе на нове кредите привреди и становништву**, што је резултирало нижим трошковима камата и већем расположивом дохотку привреде и грађана.

Готово двоцифрен раст кредитне активности обезбеђује средства за раст инвестиција и задовољење потреба становништва.

Девизне резерве земље су премашиле 11 млрд евра у 2018. и достигле највиши нето износ од 2000. године. Тиме је додатно повећана отпорност наше економије на екстерне неизвесности.

Јача поверење у динар. Томе у прилог највише говори **раст динарске штедње** грађана од преко 22% у 2018, која је данас 3,5 пута већа него на крају 2012. године, као и **раст учешћа динарског дела јавног дуга** и његово готово изједначавање с дугом у доларима. Народна банка Србије и Влада Републике Србије су у децембру 2018. потписале нови *Меморандум о стратегији динаризације финансијског система Србије.*

Финансијска стабилност је очувана и додатно ојачана, а финансијско здравље банака поправљено, чему доприноси макроруденцијална политика коју примењује Народна банка Србије и системско **решавање наслеђених проблематичних кредита**. Од доношења *Стратегије за решавање питања проблематичних кредита*, проблематични кредити су смањени за готово 70%, а њихово учешће у укупним кредитима за близу 17 процентних поена, на 5,7% у децембру.

Захваљујући повољнијем макроекономском окружењу, а пре свега ниској и стабилној инфлацији, стабилности финансијског система и смањењу јавног дуга, трећу годину заредом, **Србија је поправила своју конкурентску позицију на светском тржишту** и према најновијем *Извештају о конкурентности* Светског економског форума заузима 65. место у групи од 140 земаља.

Агенција *Standard and Poor's* је крајем 2018. **повећала изгледе за раст кредитног рејтинга Србије** са „стабилних“ на „позитивне“ и истакла да је Народна банка Србије својим ефикасним мерама и активностима, у складу с принципима циљања инфлације, доказала оперативну независност, изградила кредибилитет и усидрила инфлациона очекивања.

Народна банка Србије је у 2018. **увела најсавременији начин плаћања у свету – систем за инстант плаћања**, захваљујући коме су плаћања доступна грађанима и привреди 24 часа дневно, седам дана у недељи, током целе године. Плаћање је могуће са свих најчешће коришћених савремених комуникационих уређаја, у било које време и с било ког места, а новац се преноси за 1,2 секунде.

На иницијативу Народне банке Србије, усвојен је *Закон о међубанкарским накнадама*, којим су **снижени трошкови картичних трансакција**. *Закон о изменама и допунама Закона о платним услугама* донео је већу транспарентност и упоредивост накнада за платне услуге.

Константно је пружана **помоћ корисницима финансијских услуга**, а функција њихове заштите је додатно јачана.

На Међувладиној конференцији у Бриселу, 10. децембра Република Србија је отворила **два додатна поглавља у процесу приступања ЕУ**, и то поглавље 17 – *Економска и монетарна политика*, у коме Народна банка Србије има руководећу улогу, и поглавље 18 – *Статистика*, у коме такође има значајну улогу, као један од главних произвођача статистике у Републици Србији. Тиме је Србија отворила 16 поглавља, од укупно 35, од којих су два привремено затворена.

II. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР И ОРГАНИЗАЦИЈА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

II.1. Уставно одређење и *Закон о Народној банци Србије*

Основе институционалног положаја Народне банке Србије постављене су у делу *Устава Републике Србије* посвећеном економском уређењу и јавним финансијама. Наиме, чланом 95. *Устава* утврђено је да је Народна банка Србије централна банка Републике Србије, да је самостална и да подлеже надзору Народне скупштине, којој и одговара, да њеним радом руководи гувернер, те да ће се о њој донети закон.

У члану 107. став 2. *Устава* додатно је потврђена зајамчена самосталност Народне банке Србије прописивањем да ова банка има право предлагања закона из своје надлежности.

Закон о Народној банци Србије

*Законом о Народној банци Србије*³ уређени су положај, организација, овлашћења и функције Народне банке Србије, као и однос Народне банке Србије према органима Републике Србије, међународним организацијама и институцијама.

Циљеви

Основни циљ Народне банке Србије јесте постизање и одржавање стабилности цена.

Не доводећи у питање остваривање свог основног циља, Народна банка Србије доприноси очувању и јачању стабилности финансијског система.

³ „Службени гласник РС”, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015, 40/2015 – одлука УС и 44/2018.

Народна банка Србије, не доводећи у питање остваривање претходно наведених циљева, подржаће спровођење економске политике Владе Републике Србије, послујући у складу с начелима тржишне привреде.

Функције

Народна банка Србије обавља следеће функције:

- утврђује и спроводи монетарну и девизну политику;
- управља девизним резервама;
- утврђује и спроводи, у оквиру своје надлежности, активности и мере ради очувања и јачања стабилности финансијског система;
- издаје новчанице и ковани новац и управља токовима готовине;
- уређује, контролише и унапређује несметано функционисање платног промета у земљи и са иностранством, у складу са законом;
- издаје и одузима банкама дозволе за рад, врши контролу бонитета и законитости пословања банака и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређују банке;
- издаје и одузима дозволе за обављање делатности осигурања, врши контролу ове делатности, односно надзор над обављањем те делатности, издаје и одузима овлашћења за обављање појединих послова из делатности осигурања и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређује осигурање;
- издаје и одузима дозволе за обављање послова финансијског лизинга, врши надзор над обављањем ових послова и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређује финансијски лизинг;
- издаје и одузима друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима дозволе за рад и дозволе за управљање тим фондовима, врши надзор над овом делатношћу и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређују добровољни пензијски фондови;
- издаје и одузима платним институцијама дозволе за пружање платних услуга и издаје и одузима институцијама електронског новца дозволе за издавање овог новца, врши надзор над пружањем платних услуга и издавањем електронског новца, а обавља и друге послове, у складу са законом којим се уређују платне услуге;
- обавља послове заштите права и интереса корисника услуга које пружају банке, даваоци финансијског лизинга, друштва за осигурање, друштва за управљање добровољним пензијским фондовима, пружаоци платних услуга и издаваоци електронског новца, у складу са законом;
- утврђује испуњеност услова за покретање поступака реструктурирања банака, односно чланова банкарске групе и спроводи ове поступке, одлучује о инструментима и мерама које ће се предузети у реструктурирању и обавља друге послове у вези с реструктурирањем банака, у складу са законом којим се уређују банке;

- издаје и одузима операторима платног система дозволе за рад овог система, врши надзор над њиховим пословањем и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређују платне услуге;

- обавља законом односно уговором утврђене послове за Републику Србију, не угрожавајући притом своју самосталност и независност.

На основу *Закона о изменама и допунама Закона о Народној банци Србије*⁴ и *Закона о изменама и допунама Закона о девизном пословању*⁵, Народна банка Србије је од 1. јануара 2019. године преузела обављање послова издавања и одузимања овлашћења за обављање мењачких послова и контроле мењачког и девизног пословања од Министарства финансија – Пореске управе.

Положај Народне банке Србије

У складу с међународним правилима и стандардима, *Законом о Народној банци Србије* ближе је уређено уставно начело самосталности Народне банке Србије тако што је прописано да је Народна банка Србије самостална и независна у обављању функција утврђених овим и другим законом, те да органи Народне банке Србије и чланови ових органа у обављању својих функција не примају нити траже упутства од државних органа и организација, као ни од других лица, односно да државни органи и организације, као ни друга лица, не могу угрожавати самосталност и независност Народне банке Србије, нити могу утицати на Народну банку Србије, органе Народне банке Србије и чланове ових органа у обављању њихових функција.

Народна банка Србије има својство правног лица *ex lege* и не уписује се у регистар правних лица. Народна банка Србије има Статут, који се објављује у „Службеном гласнику РС”.

Народна банка Србије, у извршавању својих функција, сарађује с Владом и другим државним органима и у оквиру своје надлежности, а не угрожавајући остваривање својих циљева, предузима мере за унапређење те сарадње.

Народна банка Србије може бити чланица међународних финансијских организација и институција, те може сарађивати са страним централним банкама, регулаторним телима и финансијским и кредитним институцијама. Не угрожавајући остваривање својих циљева, Народна банка Србије може заступати Републику Србију у међународним финансијским организацијама и институцијама и другим облицима међународне сарадње, уз сагласност Владе.

Народна банка Србије не може одобравати кредите, позајмице, прекорачења по рачуну или друге видове кредитних олакшица Републици Србији, аутономној покрајини или јединици локалне самоуправе, јавним предузећима и другим правним лицима чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе, односно у којима Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе имају контролно учешће, не може давати гаранције за измирење обавеза тих

⁴ „Службени гласник РС”, бр. 44/2018.

⁵ „Службени гласник РС”, бр. 30/2018.

субјеката или на други начин обезбеђивати измирење њихових обавеза, нити може непосредно куповати ХоВ од ових субјеката. Изузетак од забране монетарног финансирања представљају дневни кредити и кредити који се одобравају ради измиревања обавеза по основу чланства у ММФ-у. Када је реч о банкама у којима контролно учешће имају Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе – ове банке имају приступ кредитима и кредитним олакшицама Народне банке Србије под истим условима као и друге банке.

II.2. Органи Народне банке Србије

Органи Народне банке Србије су:

- Извршни одбор Народне банке Србије (у даљем тексту: Извршни одбор);
- гувернер Народне банке Србије (у даљем тексту: гувернер);
- Савет гувернера Народне банке Србије (у даљем тексту: Савет).
- За остваривање циљева Народне банке Србије у оквиру својих надлежности утврђених *Законом о Народној банци Србије* одговорни су Извршни одбор и гувернер.

Изменама и допунама *Закона о Народној банци Србије* из јуна 2018. године престала је да постоји Управа за надзор над финансијским институцијама.⁶

Извршни одбор

Извршни одбор чине гувернер и вицегувернери.

Извршни одбор утврђује монетарну и девизну политику, као и активности ради очувања и јачања стабилности финансијског система, а посебно утврђује:

- програм монетарне политике Народне банке Србије;
- начин обрачуна, наплате и плаћања камате на пласмане и друга потраживања Народне банке Србије, као и на средства на која Народна банка Србије плаћа камату;
- услове и начин издавања ХоВ Народне банке Србије;
- услове под којима и начин на који Народна банка Србије спроводи операције на отвореном тржишту и обавља дисконтне послове;
- политику одобравања краткорочних кредита;
- политику курса динара;

⁶ Послови који су се обављали у тој управи настављају да се обављају у организационим јединицама које су пословале у саставу ње, а које су непосредно одговорне органима Народне банке Србије.

- основице за обрачунавање обавезне резерве и стопе обавезне резерве, као и начин, услове и рокове издвајања и коришћења средстава обавезне резерве банака;
- политику управљања девизним резервама, као и смернице за управљање тим резервама;
- друге инструменте и мере монетарне и девизне политике;
- мере за одржавање ликвидности банака;
- мере и активности, у оквиру надлежности Народне банке Србије, ради очувања и јачања стабилности финансијског система.

Извршни одбор утврђује референтну каматну стопу и друге каматне стопе које Народна банка Србије примењује у спровођењу монетарне политике, као и начин утврђивања каматних стопа Народне банке Србије.

Поред тога, Извршни одбор има знатне надлежности у области супервизије финансијских институција. Извршни одбор у складу са законом доноси прописе и друге опште акте из области контролне и надзорне функције над финансијским институцијама (банкама, друштвима за осигурање, даваоцима финансијског лизинга, друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима, платним институцијама и институцијама електронског новца), а такође одлучује о давању и одузимању дозвола за рад, односно дозвола за обављање делатности поменутим финансијским институцијама, као и о испуњености услова за покретање стечајног поступка, односно поступка ликвидације над банкама, друштвима за осигурање и даваоцима финансијског лизинга.

Извршни одбор доноси и прописе и друге опште и појединачне акте у области реструктурирања банака у складу са законом којим се уређују банке.

Извршни одбор утврђује јединствену тарифу по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге.

Изменама и допунама *Закона о Народној банци Србије* из јуна 2018. године утврђено је да Извршни одбор, у складу са законом, доноси прописе и друге опште акте из области издавања и одузимања овлашћења за мењачке послове и области контроле мењачког и девизног пословања, као и из области заштите права и интереса корисника финансијских услуга. Поред тога, Извршни одбор даје смернице за јединствену примену прописа из надлежности Народне банке Србије.

Седнице Извршног одбора одржавају се по потреби, а најмање једном месечно. Седницама Извршног одбора председава гувернер. Извршни одбор доноси одлуке већином гласова свих чланова, а у случају изједначеног броја гласова, одлучује глас гувернера. На седнице Извршног одбора позива се министар надлежан за послове финансија, који на њима учествује без права гласа. Извршни одбор доноси пословник о раду.

Гувернер и вицегувернери

Гувернер:

- заступа и представља Народну банку Србије;
- руководи пословањем Народне банке Србије и организује њен рад;
- спроводи одлуке Извршног одбора и Савета;
- доноси прописе, опште и појединачне акте из надлежности Народне банке Србије који законом нису стављени у надлежност Извршног одбора и Савета;
- предлаже прописе, опште и појединачне акте које доносе Извршни одбор и Савет, ако *Законом о Народној банци Србије* није друкчије уређено;
- уређује унутрашњу организацију Народне банке Србије и систематизацију радних места у Народној банци Србије, као и радне односе запослених у Народној банци Србије;
- именује и разрешава запослене који руководе организационим јединицама у Народној банци Србије;
- обавља и друге послове утврђене законом на начин који није у супротности с циљевима утврђеним *Законом о Народној банци Србије*.

Гувернера бира Народна скупштина на предлог председника Републике Србије. Гувернер се бира на шест година, с правом поновног избора.

Сагласно одредбама *Закона о Народној банци Србије*, Народна банка Србије има од два до четири вицегувернера. Вицегувернере бира Народна скупштина, на предлог гувернера, на шест година, с правом поновног избора. На избор, неспојивост функција и сукоб интереса вицегувернера сходно се примењују одредбе *Закона о Народној банци Србије* које се односе на гувернера. Поједини послови које гувернер може поверити вицегувернерима ближе се уређују *Статутом Народне банке Србије*.

Савет гувернера

Савет чини пет чланова, укључујући и председника, које бира Народна скупштина на предлог одбора Народне скупштине надлежног за послове финансија. Чланови Савета бирају се на пет година, с правом поновног избора. Чланови Савета нису запослени у Народној банци Србије. На избор, неспојивост функција и сукоб интереса чланова Савета сходно се примењују одредбе *Закона о Народној банци Србије* које се односе на гувернера. Најмање један члан Савета мора имати најмање десет година искуства на пословима рачуноводства или ревизије.

Савет:

- доноси *Статут Народне банке Србије*, на предлог Извршног одбора;
- утврђује режим курса динара, на предлог Извршног одбора, уз сагласност Владе;

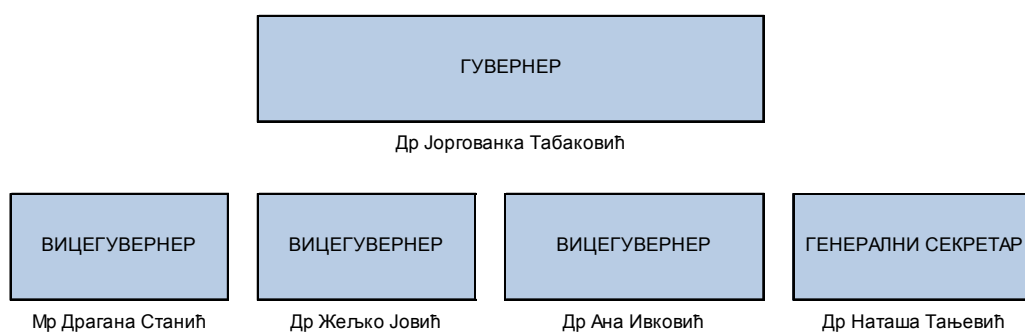
- доноси стратегију управљања девизним резервама, на предлог Извршног одбора;
- одлучује о чланству у међународној финансијској организацији и институцији;
- доноси финансијски план Народне банке Србије;
- усваја годишње финансијске извештаје Народне банке Србије;
- бира руководиоца у организационој јединици Народне банке Србије за послове интерне ревизије;
- бира спољног ревизора, разматра извештај спољног ревизора и прати примену препорука тог ревизора у Народној банци Србије;
- врши надзор над системом финансијског извештавања, управљања ризицима и унутрашњих контрола у Народној банци Србије;
- оцењује да ли су рачуноводствене политике и процедуре које су усвојене у Народној банци Србије одговарајуће;
- усваја годишњи план о обављању интерне ревизије у Народној банци Србије и периодично разматра извештаје о обављеној интерној ревизији;
- врши надзор над обављањем интерне ревизије и обављањем усклађености пословања у Народној банци Србије;
- доноси стратегију развоја Народне банке Србије, коју предлаже Извршни одбор, и прати њено спровођење.

Савет по потреби, а најмање два пута годишње, Народној скупштини подноси извештај о свом раду.

Седнице Савета одржавају се по потреби, а најмање једном у два месеца, и то ако су присутна најмање три члана Савета. Савет доноси одлуке већином гласова од укупног броја чланова. Савет доноси пословник о свом раду.

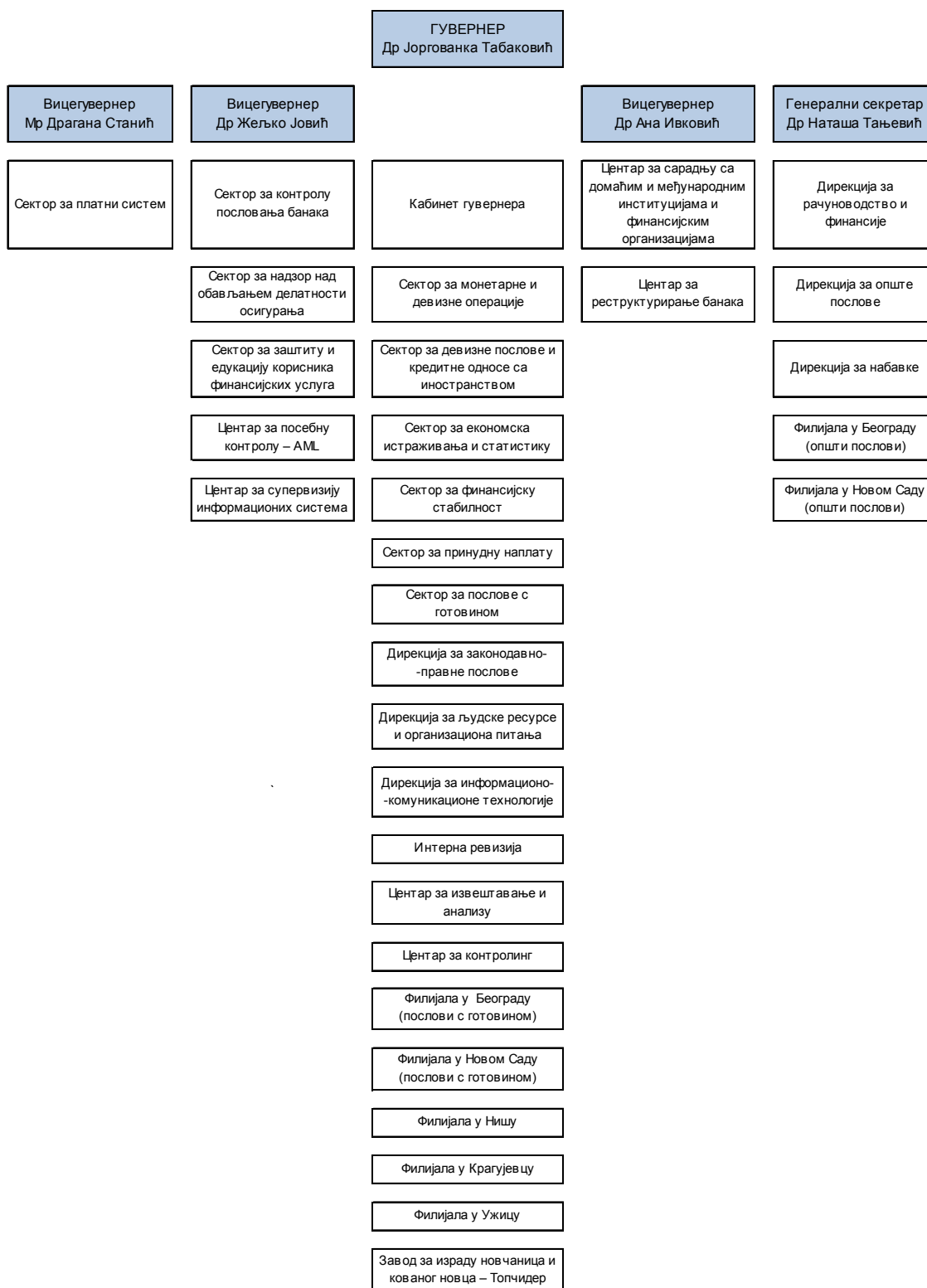
II.3. Организација пословања Народне банке Србије

РУКОВОДСТВО НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ (на дан 31. 12. 2018)

КООРДИНИРАЊЕ РАДОМ У НАРОДНОЈ БАНЦИ СРБИЈЕ

(на дан 31. 12. 2018)

ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА

НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

(на дан 31. 12. 2018)

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ						
Основне организационе јединице	Организационе јединице					Специјализована организација
	Филијала у Београду	Филијала у Новом Саду	Филијала у Нишу	Филијала у Крагујевцу	Филијала у Ужицу	Завод за израду новчаница и кованог новца – Топчидер
Сектор за монетарне и девизне операције	Група за едукацију корисника финансијских услуга	Група за едукацију корисника финансијских услуга	Група за едукацију корисника финансијских услуга	Група за едукацију корисника финансијских услуга	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Центар за развој и квалитет
Сектор за девизне послове и кредитне односе са иностранством	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Одсек за опште послове	Дирекција за припрему
Сектор за финансијску стабилност		Одсек за опште послове	Одсек за опште послове	Одсек за опште послове		Дирекција за производњу новчаница
Сектор за економска истраживања и статистику						Дирекција за производњу кованог новца
Центар за сарадњу са домаћим и међународним институцијама и финансијским организацијама						Дирекција за вредносне и заштитне папире
Центар за реструктурирање банака						Центар за производњу и персонализацију
Сектор за послове с готовином						Дирекција за одржавање и енергетику
Сектор за платни систем						Дирекција за продају
Сектор за принудну наплату						Одељење за економске послове
Кабинет гувернера						Одељење за опште послове
Интерна ревизија						
Дирекција за законодавно-правне послове						
Дирекција за рачуноводство и финансије						
Дирекција за информационо-комуникационе технологије						
Дирекција за људске ресурсе и организациона питања						
Дирекција за опште послове						
Дирекција за набавке						
Центар за контролинг						
Центар за извештавање и анализу						
Сектор за контролу пословања банака						
Сектор за надзор над обављањем делатности осигурања						
Центар за супервизију информационих система						
Сектор за заштиту и едукацију корисника финансијских услуга						
Центар за посебну контролу – AML						

III. СТАБИЛНОСТ ЦЕНА И СТАБИЛНОСТ ФИНАНСИЈСКОГ СИСТЕМА

III.1. Монетарна политика

III.1.1. Монетарна политика у 2018. години

Монетарна политика се у 2018. водила у складу с *Програмом монетарне политике Народне банке Србије у 2018. години*.⁷ Програм је предвиђао да ће Народна банка Србије настојати да оствари утврђени циљ за инфлацију доследним и предвидивим променама референтне каматне стопе, при чему ће у обзир узимати пројекцију инфлације, економска кретања у домаћем и међународном окружењу, као и утицај тих промена на финансијску стабилност. Према Програму, Народна банка Србије ће задржати опрезност приликом доношења одлука монетарне политике, имајући у виду неизвесност која долази из међународног окружења.

Референтна каматна стопа – основни инструмент монетарне политике Народне банке Србије – **додатно је смањена у марту и априлу 2018, за укупно 50 б.п., на 3,0%. Смањењем референтне каматне стопе на најнижи ниво у режиму циљања инфлације, Народна банка Србије додатно је подржала кредитну активност и привредни раст. Референтна каматна стопа у остатку године није мењана, с обзиром на претходно ублажавање монетарне политике и присутну неизвесност у међународном окружењу.**

Одлучујући се на то да смањи референтну каматну стопу у марту и априлу за по 25 б.п., Извршни одбор је оценио да очекивано кретање инфлације и њених фактора у наредном периоду, уз даље јачање домаћих показатеља, омогућава додатно ублажавање монетарне политике.

Инфлаторни притисци су од почетка године били нижи од очекиваних и инфлација се у марту спустила на 1,4%, а затим у априлу на 1,1% мг. На ниске

⁷ „Службени гласник РС”, бр. 111/2017.

инфлаторне притиске указивало је и кретање базне инфлације, која је у марту успорила на 0,8% м.г., колико је износила и у априлу, што је њен минимум откад се инфлација мери променом ИПЦ-а. Такође, и краткорочна и средњорочна инфлациона очекивања била су усидрена око централне вредности циља за инфлацију (3,0%).

Поред ниских инфлаторних притисака, даље ублажавање монетарне политике омогућило је знатно смањење макроекономских ризика. Извршни одбор је истицао да је, захваљујући структурним побољшањима и смањеној унутрашњој и спољној неравнотежи, Србија повећала своју отпорност на евентуалне негативне утицаје глобалних фактора. Постигнуте резултате у области фискалне консолидације и одрживости јавних финансија најбоље илуструју подаци о преласку из фискалног дефицита у суфицит од 2017. године, смањењу јавног дуга на близу 50% БДП-а, нижој премији ризика и већем кредитном рејтингу земље. Према оцени Извршног одбора, постигнуто поправљање перцепције ризика Србије од кључне је важности за повољнији третман и финансијске услове које држава може добити на финансијском тржишту. Поправљање перцепције ризика Србије утиче и на ниже трошкове задуживања привреде и становништва. Поред тога, чињеница да инвеститори сматрају да је Србија сада знатно сигурнија за улагања утицала је и на раст прилива страних директних инвестиција (у нето износу од 3,2 млрд евра у 2018) и раст улагања страних инвеститора у динарске државне Хов, што је допринело наставку апрецијацијских притисака на девизном тржишту и у највећем делу 2018. године.

Смањење референтне каматне стопе на најнижи ниво у режиму циљања инфлације, заједно с већом конкуренцијом међу банкама, нижом премијом ризика земље и ниским каматним стопама на тржишту новца у зони евра, доприносило је наставку раста кредитне активности. Раст кредита остварен је уз наставак решавања питања *NPL*, тј. њихов отпис и продају лицима ван банкарског сектора. За нешто више од три године од усвајања *Стратегије за решавање питања проблематичних кредита*, њихово учешће у укупним кредитима смањено је на најнижи ниво од 2008. године, откад се овај показатељ квалитета активе банака прати (за 16,7 п.п., на 5,7% у децембру 2018). Захваљујући знатном смањењу учешћа *NPL* у укупним кредитима, високој адекватности капитала банака и већој доступности средстава финансирања за мала и средња предузећа, Србија је знатно напредовала на међународној листи конкурентности Светског економског форума за 2018. годину у оквиру показатеља који се односе на финансијски систем.

Према оцени Извршног одбора, даље унапређење пословног амбијента, висок и пројектно распрострањен прилив страних директних инвестиција, који је претежно усмерен у разменљиве секторе, реализација инфраструктурних пројеката и досадашње ублажавање монетарне политике требало би да наставе позитивно да делују на инвестиције, које ће остати један од носилаца привредног раста. Растући позитиван допринос требало би да има потрошња домаћинства, због позитивних трендова на тржишту рада, које карактерише

раст зарада и запослености, као и пад стопе незапослености. **То су основни фактори на којима се заснивало очекивање Извршног одбора да ће раст БДП-а у 2018. бити убрзан на највиши ниво у последњих десет година.** На основу резултата постигнуте макроекономске стабилности и спроведених структурних реформи, Извршни одбор је очекивао да ће се и у средњем року задржати слична динамика раста.

Извршни одбор је током претходне године кориговао навише своје процене раста економске активности за 2018, што су чиниле и остале релевантне домаће и међународне институције. Најпре је Извршни одбор очекивао стопу раста БДП-а у 2018. години од око 3,5%, да би у мају, с растом инвестиција већим од очекиваних, истакао да је вероватније да ће привредни раст бити већи од процењеног, а затим у августу и повећао процену раста за 2018. годину на 4%. У новембру, с материјализацијом позитивних ризика по основу раста домаће тражње, које је истицао у августу, Извршни одбор је поново повећао пројекцију раста БДП-а за 2018. годину на 4,2%, што је највиша стопа у последњих десет година. Снажан привредни раст остварен је уз релативно ниску инфлацију, која је у децембру износила 2,0%, што је и њена просечна вредност у 2018. години. Извршни одбор је имао у виду да ће кретање инфлације и у наредном периоду у великој мери бити опредељено постепеним растом домаће тражње.

За разлику од повољних домаћих макроекономских услова, фактори из међународног окружења упућивали су на опрезност у вођењу монетарне политике. Висока стопа раста БДП-а Србије остварена је, пре свега, захваљујући домаћим факторима, ако се има у виду да је раст екстерне тражње био успорен и да су изгледи за глобални привредни раст били слабији од очекиваних, у великој мери због растућег протекционизма у међународној трговини и заоштравања геополитичких тензија. Све релевантне институције смањиле су своје пројекције глобалног раста, тако да се очекивало да ће он у 2018. бити на нивоу раста из 2017. године (3,7%). Наниже је коригован и привредни раст зоне евра, нашег најважнијег економског партнера, с тим да би и даље требало да се њена привредна активност креће изнад потенцијалне. Поред пада производње у аутомобилској индустрији зоне евра, неповољан ефекат потекао је и од споријег раста у услужним секторима, потрошњи и инвестицијама. С друге стране, раст земаља средње и југоисточне Европе, које су такође наши важни трговински партнери, био је бржи него што се очекивало, упркос паду нето извоза услед успоравања екстерне тражње. У великом броју земаља порасле су инвестиције, као резултат већег повлачења средстава из фондова ЕУ.

Извршни одбор је истицао да би раст протекционизма у међународној трговини и геополитичке тензије могли негативно утицати не само на глобални привредни раст већ и на финансијска и робна тржишта, због чега је неопходна опрезност у доношењу одлука о монетарној политици. Ширење протекционизма и заоштравање трговинских тензија могло би да се одрази на

мању спремност инвеститора за улагања, а тиме и на глобалне токове капитала према земљама у успону.

Одлучујући о монетарној политици, Извршни одбор је узео у обзир неизвесност у погледу динамике нормализације монетарних политика водећих централних банака, кретања односа долара и евра и токова капитала према земљама у успону. ФЕД је и током 2018. године наставио с нормализацијом монетарне политике и повећао распон референтне каматне стопе за 100 б.п., на 2,25–2,50%. С друге стране, ЕЦБ је водила експанзивну монетарну политику – задржала је каматне стопе на историјски најнижем нивоу (висину референтне каматне стопе на нули, а стопу на депозитне олакшице испод нуле) и наставила да спроводи нето куповине ХоВ, мада у смањеном износу, да би их на крају године окончала. Ради одржавања повољних услова ликвидности, ЕЦБ је истицала да ће наставити да реинвестира главнице доспелих ХоВ у дужем временском периоду и након што започне повећање каматних стопа. Притом, ЕЦБ је средином године најавила и до краја године задржала став да висину референтне каматне стопе неће мењати најмање до краја лета 2019, док су очекивања тржишта била да се то неће десити ни у остатку 2019. године.

Опрезност монетарне политике налагала је и изразита волатилност светске цене нафте, која је расла у највећем делу године. Прелазећи 80 долара по барелу, она је у трећем тромесечју у просеку била виша за 46% него у истом периоду 2017. године. Раст цене нафте на светском тржишту био је главни разлог нешто више инфлације у међународном окружењу. Ипак, цена нафте на светском тржишту од октобра оштро је смањена, тако да је на крају 2018. била за преко 20% нижа него на крају 2017. године. Волатилно кретање светске цене нафте одредили су, пре свега, променљиви изгледи за глобални раст, варијације у понуди због геополитичких тензија, као и договори о производњи између земаља *OPEC*-а и Русије. Неизвесно је било и кретање цена осталих примарних производа на светском тржишту, пре свега цена примарних пољопривредних производа, чије се кретање прелива на цене домаћих пољопривредних производа.

Ипак, Извршни одбор је проценио да је отпорност наше привреде на евентуалне негативне утицаје из међународног окружења повећана захваљујући јачању домаћих макроекономских показатеља и повољнијим изгледима за наредни период. Потврда за то је и чињеница да су снажан привредни раст и резултати Народне банке Србије у погледу очувања ценовне и финансијске стабилности били главни разлози због којих је рејтинг агенција *Standard and Poor's* крајем прошле године поправила изгледе за повећање кредитног рејтинга Србије за дугорочно задуживање у домаћој и иностраној валути са „стабилних” на „позитивне”.

Имајући у виду да кључни ризици у вођењу монетарне политике долазе из међународног окружења, Извршни одбор ће наставити пажљиво да прати и анализира кретања на међународном финансијском и робном тржишту, као и да оцењује њихов утицај на економска кретања у Србији. Монетарна политика ће и у наредном периоду бити предвидива и доследна у остваривању ниске и

стабилне инфлације у средњем року, што ће, уз очување финансијске стабилности, доприносити одрживом привредном расту и јачању отпорности на екстерне неизвесности.

III.1.2. Инструменти монетарне политике

Основни инструмент монетарне политике Народне банке Србије јесте **референтна каматна стопа, тј. каматна стопа која се примењује у спровођењу главних операција на отвореном тржишту**. Улога референтне каматне стопе подржана је **коридором каматних стопа на депозитне и кредитне олакшице и другим операцијама на отвореном тржишту**. Поред основног инструмента, Народна банка Србије у спровођењу монетарне политике користи и друге инструменте монетарног регулисања, пре свега **обавезну резерву и операције на девизном тржишту**.

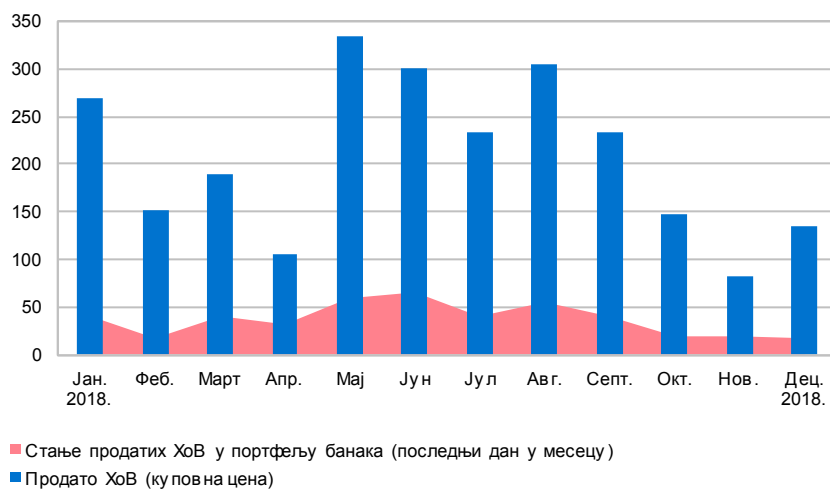
Операције на отвореном тржишту

Главне операције на отвореном тржишту Народне банке Србије и током 2018. године биле су **једнонедељне реверзне репо трансакције**, тј. репо трансакције продаје ХоВ (повлачење ликвидности).

Народна банка Србије је спроводила репо трансакције својим ХоВ. За потребе репо продаје у 2018. години емитована је једна серија благајничких записа у укупној номиналној вредности од 500,0 млрд динара. Емисија једне серије благајничких записа високе номиналне вредности наставак је праксе из претходних година која банкама омогућава да адекватније располажу хартијама у оквиру исте серије и једноставније управљају ликвидношћу.

Током 2018. године организоване су 52 аукције репо продаје ХоВ. Аукције су организоване једном недељно по **моделу варијабилне вишеструке каматне стопе**. Укупна продаја ХоВ износила је 2.488,4 млрд динара. Остварени обим продаје био је нешто мањи него у 2017. години (2.701,7 млрд динара).

Графикон III.1.2.1. Репо продаја и стање продатих ХоВ
(у млрд RSD)

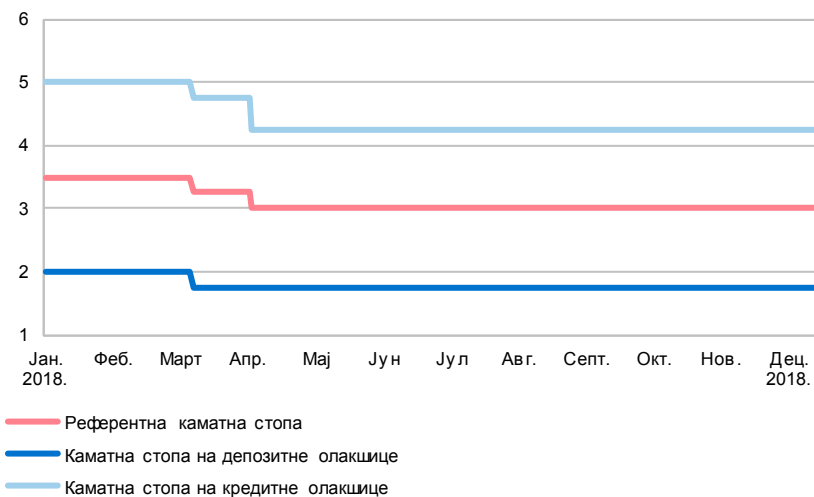

Извор: НБС.

Просечно стање ХоВ Народне банке Србије у портфолију банака током 2018. године износило је 47,8 млрд динара, што је за 3,9 млрд динара мање него у 2017. години. Посматрано у односу на крај 2017. године, стање тих ХоВ смањено је за 28,6 млрд динара и крајем децембра износило је 16,5 млрд динара.

Депозитне и кредитне олакшице

Графикон III.1.2.2. Референтна каматна стопа и коридор
каматних стопа
(дневни подаци, на годишњем нивоу, у %)

Извор: НБС.

Банке су у 2018. години наставиле да преко ноћи депонују средства код Народне банке Србије. Просечно дневно стање депонованих средстава банака код Народне банке Србије у 2018. години износило је 14,6 млрд динара, што је

за 0,1 млрд динара мање него 2017. године. Максимално просечно месечно стање депонованих средстава забележено је у марту (18,5 млрд динара), а минимално у октобру (8,5 млрд динара).

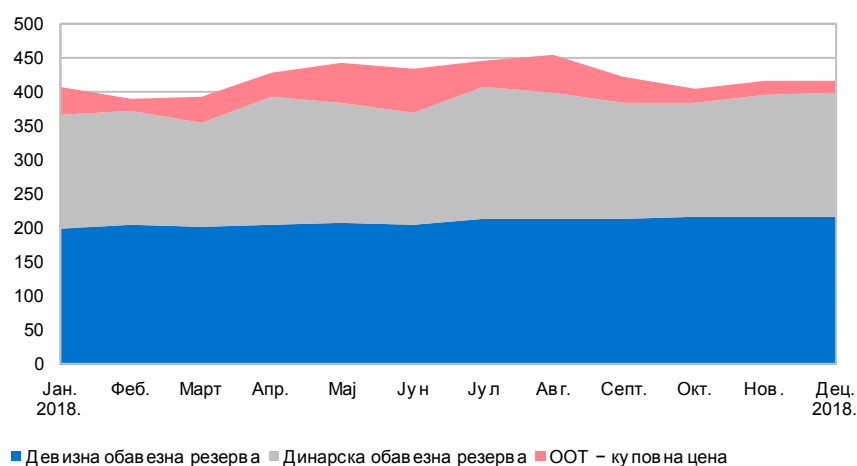
У 2018. години банке су користиле кредитне олакшице као дневни кредит (седам банака). Дневни кредит је коришћен у укупном износу од 23,4 млрд динара, с тим да је највећи износ коришћења био у јануару (8,5 млрд динара) и децембру (7,7 млрд динара). Преконоћни кредити нису коришћени.

Обавезна резерва

Народна банка Србије је у октобру 2018. године донела нову *Одлуку о обавезној резерви банака код Народне банке Србије*.

Новом Одлуком, у којој су задржане основне карактеристике до тада важећег модела обавезне резерве, обезбеђена је усклађеност с прописима којима се уводи систем за инстант плаћања. У том смислу, Одлуком је прописано да банке динарску обавезну резерву издвајају у динарима на текући односно *RTGS-IPS*⁸ рачун, а да дневно стање издвојене динарске обавезне резерве чини збир дневних стања динарских средстава на оба рачуна.

Графикон III.1.2.3. **Обим стерилизације инструментима монетарне политике**
(у млрд RSD)

Извор: НБС.

Поред тога, у одредбама Одлуке које се односе на обавезе на које банка не обрачунава обавезну резерву, као што су средства примљена од међународних финансијских организација, влада и финансијских институција чији су оснивачи стране државе, додатно су прецизирани услови за њихово изузимање из основице за обрачун обавезне резерве. С тим у вези, као услов је утврђена обавеза да каматне марже на кредите из ових извора морају бити ниже од

⁸ Real Time Gross Settlement – Instant Payment System.

просечних каматних маржи на кредите које банка одобрава из осталих извора средстава.

Одредбе Одлуке које се односе на обухватност основице за обрачун обавезне резерве, начин обрачуна, диференциране стопе обавезне резерве које имају за циљ да стимулишу динарске изворе средстава, обрачунски период и просечно издвајање обавезне резерве, као и обрачун и плаћање камате на издвојену динарску обавезну резерву, остале су непромењене.

Крајем 2018. године обрачуната обавезна резерва која се издваја у динарима износила је 171,2 млрд динара, што је за 15,5 млрд динара више него крајем 2017. године. Од тог износа, 10,8 млрд динара односило се на повећање девизне обавезне резерве која се издваја у динарима, а 4,7 млрд динара на раст чисто динарске обавезне резерве.

У истом периоду обрачуната обавезна резерва која се издваја у девизама повећана је за 174,9 млн евра и износи 1,9 млрд евра. Током 2018. девизна основица повећана је за 1,5 млрд евра, највише по основу раста иностраних обавеза (0,8 млрд евра) и девизне штедње (0,6 млрд евра). У рочној структури девизне основице, обавезе банака с рочношћу крајом од две године повећане су у двоструко већем износу од обавеза дужих рочности (1,0 млрд евра, наспрам 0,5 млрд евра).

Операције на девизном тржишту

У складу с *Програмом монетарне политике за 2018. годину*, Народна банка Србије је наставила да спроводи режим руковођено пливајућег девизног курса, уз могућност спровођења интервенција на девизном тржишту ради смањења прекомерних краткорочних осцилација девизног курса, очувања ценовне и финансијске стабилности и одржавања адекватног нивоа девизних резерви.

У 2018. години динар је према еврџу номинално ојачао за 0,2%. Јачање динара у 2018. представља наставак тенденције апрецијације која је присутна од априла 2017. године, а резултат је побољшања макроекономских показатеља земље. Добре макроекономске перформансе и позитивне перспективе домаће економије довеле су до повећаног прилива девиза по различитим основама, пре свега страних директних инвестиција, чији је нето прилив био више него довољан да покрије дефицит текућег рачуна. Такође, висок прилив девиза остварен је и по основу повећаног интересовања страних портфолио инвеститора за улагање у дугорочне динарске, пре свега у десетогодишње бенчмарк ХоВ (у П1), као и по основу дознака и повећаног нето откупа ефективног страног новца, нарочито у периоду празника и током туристичке сезоне. На апрецијацијске притиске утицала је и повећана кредитна активност банака (повећање нето индексиране активе банака).⁹

⁹ У настојању да уравнотеже своју девизну позицију и тако смање изложеност девизном ризику, банке продају девизе, што за резултат има јачање динара.

Народна банка Србије је у 2018. години интервенисала на МДТ-у нето куповином 1.580,0 млн евра (куповина 1.835,0 млн евра и продаја 255,0 млн евра). Девизне интервенције су реализоване искључиво по тржишним условима, прихватањем курсева које су нудиле банке (улога *price taker-a*).

Док су јануар карактерисали депрецијацијски притисци, условљени пре свега дејством привремених – сезонских фактора (појачане тражње за девизама домаћих предузећа увозника енергената), од фебруара до краја године углавном су били присутни апрецијацијски притисци. Од фебруара закључно са августом, понуда девиза знатно је надмашивала тражњу. Од септембра понуда и тражња девиза биле су готово уравнотежене, што је утицало на слабљење апрецијацијских притисака и повремену појаву блажих депрецијацијских притисака.

Посматрано по тромесечјима, динар је у Т1 номинално ојачао према еврѹ за 0,1%. Народна банка Србије је у јануару интервенисала продајом 180,0 млн евра, а у фебруару и марту куповином 580,0 млн евра. Динар је наставио да јача у Т2 (за 0,3%), а Народна банка Србије је на МДТ-у искључиво куповала девизе (790,0 млн евра). Током Т3, динар је номинално ослабио према еврѹ за 0,3%, док је Народна банка Србије нето купила 405,0 млн евра (купила 420,0 млн евра и продала 15,0 млн евра). У Т4 динар је номинално ојачао према еврѹ за 0,2%, а Народна банка Србије је нето продала 15,0 млн евра (купила 45,0 млн евра и продала 60,0 млн евра).

Девизни своп

Народна банка Србије је у 2018. години наставила да организује редовне тромесечне и двонедељне аукције своп продаје и куповине девиза за динаре, да би подстакла развој међубанкарске своп трговине и омогућила банкама да ефикасније управљају својом ликвидношћу. У 2018. години организовано је 100 двонедељних своп аукција, на којима је Народна банка Србије укупно своп купила и своп продала по 134,0 млн евра, и 100 тромесечних своп аукција, на којима је Народна банка Србије укупно своп купила и своп продала по 190,0 млн евра. Највећи обим реализације у 2018. години забележен је у октобру, када је Народна банка Србије своп продала и своп купила по 69,0 млн евра. На крају 2018. године стање девизних потраживања и девизних обавеза Народне банке Србије по основу тромесечних своп аукција износило је по 55,0 млн евра, док је стање девизних потраживања и девизних обавеза према банкама по основу двонедељних своп аукција на крају 2018. године износило по 39,0 млн евра.

Остале каматне стопе

У марту 2018. године каматна стопа по којој Народна банка Србије обрачунава и плаћа камату на износ оствареног просечног дневног стања

издвојене динарске обавезне резерве смањена је са 1,75% на 1,50%, да би у априлу ова стопа поново била смањена и утврђена на нивоу 1,25%.

Осим тога, у априлу 2018. године смањен је и коридор каматних стопа Народне банке Србије у односу на референтну каматну стопу са $\pm 1,50$ п.п. на $\pm 1,25$ п.п.

III.1.3. Остварење циљане инфлације у 2018. години

Инфлација се у току 2018. године кретала на nižем нивоу него у 2017. години. **Са изузетком два месеца (март и април), када се привремено нашла испод доње границе дозвољеног одступања од циља, у остатку године се кретала у границама циља ($3 \pm 1,5\%$).** У децембру је, као и на нивоу просека године, износила 2%. Највећи допринос инфлацији у 2018. потекао је од цена хране (0,8 п.п.), првенствено поврћа, а затим од цигарета (0,4 п.п.) и нафтних деривата (0,3 п.п.), док је допринос цена осталих производа и услуга, заједно посматрано, износио 0,5 п.п. То показује да су инфлаторни притисци са стране тражње и током 2018. били ниски, упркос снажном привредном расту и повољним трендовима на тржишту рада.

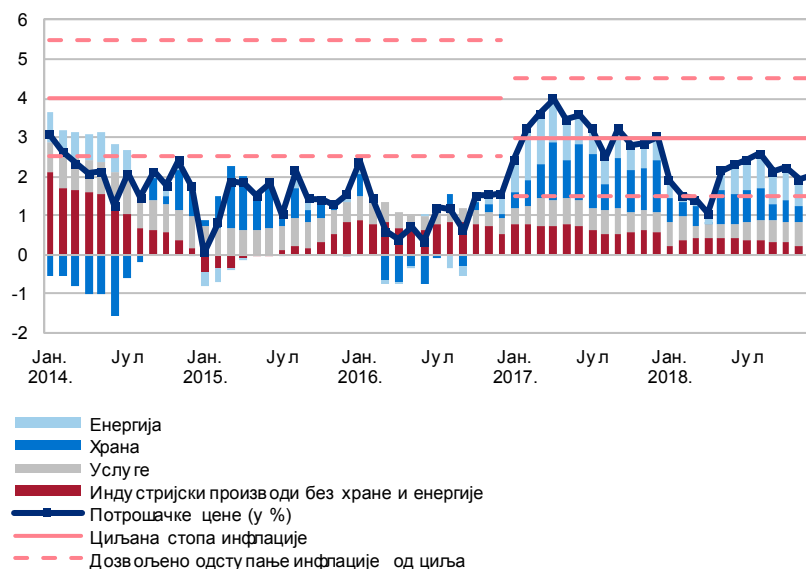
Посматрано по месецима, м.г. инфлација је почетком године успорена до нивоа од 1,1% у априлу, пре свега као последица високе базе код цена поврћа и нафтних деривата. Од маја, управо због супротне динамике код ових двеју група цена, потрошачке цене су умерено расле до нивоа од 2,6% м.г. у августу. Потом је уследило успоравање м.г. инфлације на 2% у децембру, што је резултат смањења доприноса цена индустријских непрехрамбених производа, као и деривата нафте услед знатног пада светске цене нафте крајем године.

Посматрано по компонентама инфлације, **цене хране** су, укупно посматрано, у 2018. порасле за 2,7%, што се у највећој мери дугује поскупљењу **непрерађене хране** (6,4%), и то поврћа (за 23,1%). **Цене прерађене хране** у децембру биле су више за 0,8% м.г., тако да је њихов допринос укупној инфлацији у 2018. остао низак (0,2 п.п.), пре свега захваљујући и даље ниским ценама примарних пољопривредних производа на светском тржишту. Највећи позитиван допринос потекао је од безалкохолних пића, хлеба и других пекарских производа, као и од прерађевина од меса.

Цене индустријских производа без хране и енергије у децембру биле су више за 0,9% м.г., а њихов допринос инфлацији износио је 0,3 п.п. Раст цена ове групе доминантно је одредило поскупљење цигарета у фебруару и јулу од укупно 8,2% (допринос инфлацији од 0,4 п.п.). Јачање динара у већем делу године допринело је нижим ценама увозних производа изражених у динарима. Највећи негативан допринос потекао је од цена одеће и обуће.

Цене услуга су на нивоу године порасле за 2,4% (допринос инфлацији од 0,6 п.п.), чему је највише допринело поскупљење туристичких пакет-аранжмана (за око 12%) и транспортних услуга (5,1%), по основу виших цена техничког прегледа возила и међумесног саобраћаја.

Графикон III.1.3.1. Доприноси компоненти ИПЦ-а мг. инфлацији (у п.п.)

Цене енергије у 2018. повећане су за 2,2% (допринос укупној инфлацији од 0,3 п.п. у децембру). У оквиру ове категорије, највећи позитиван допринос потекао је од нафтних деривата услед раста светске цене нафте, која је у просеку у 2018. била виша за 30,9% него у 2017. години. Електрична енергија није поскупела током 2018, а у поређењу са 2017. нижи је био допринос и цена чврстих горива. Када је реч о нафтним дериватима, највећи допринос мг. инфлацији забележен је у октобру (0,7 п.п.), након чега је, са знатним падом светске цене нафте, смањен и њихов допринос мг. инфлацији у децембру на 0,3 п.п.

Регулисане цене, тј. цене на које директно или индиректно утиче држава, порасле су у 2018. за 2,4% (допринос укупној инфлацији од 0,4 п.п.). Раст ове групе цена био је готово у потпуности опредељен поскупљењем цигарета.

Базна инфлација¹⁰, као део ИПЦ-а на који монетарна политика највише утиче, током 2018. остала је ниска и стабилна и у децембру је износила 1% мг., што је и њен просек за целу годину. Такво кретање базне инфлације указује на то да су ниски инфлаторни притисци трајнијег карактера и да су у највећој мери резултат релативне стабилности курса динара, ниских и усидрених инфлационих очекивања, као и ниске инфлације у међународном окружењу. Посматрано по групама производа и услуга, једини већи позитиван допринос базној инфлацији током 2018. дале су цене туристичких пакет-аранжмана (0,1 п.п.).

¹⁰ ИПЦ по искључењу цена енергије, хране, алкохола и цигарета, који представља најчешће коришћену меру базне инфлације.

III.2. Регулација и супервизија финансијских институција

III.2.1. Банке

У току 2018. године структура финансијског сектора који је под контролом Народне банке Србије није се битније променила. Банкарски сектор и даље има доминантну улогу и представља кључни фактор његове стабилности. **У укупној билансној суми финансијског сектора под надзором Народне банке Србије, која је у 2018. години износила око 83% БДП-а, банкарски сектор учествује са 90,3%.¹¹**

Тренд смањења броја запослених у банкарском сектору Републике Србије, започет још у 2009. години, настављен је и у 2018. На крају године било је 22.830 запослених, што је за 225 запослених мање него на крају 2017. године.

Табела III.2.1.1. Структура финансијског система

	31. децембар 2017.			31. децембар 2018.		
	Број	Билансна сума (у млрд RSD)	Учешће (у %)	Број	Билансна сума (у млрд RSD)	Учешће (у %)
Банкарски сектор	29	3.369,4	90,7	27	3.774,1	90,3
Даваоци финансијског лизинга	16	75,3	2,0	17	86,7	2,1
Друштва за осигурање	21	233,0	6,3	20	279,0	6,7
Добровољни пензијски фондови	7	36,1	1,0	7	40,2	0,9
Укупно	73	3.713,8	100,0	71	4.180,0	100,0

Извор: НБС.

Укупан број банака које су у Републици Србији пословале у 2018. смањен је са 29, колико је износио на крају 2017. године, на 27.¹² Притом, у банкарском сектору на крају 2018. године било је 20 банака у већинском власништву страних акционара, две банке с претежно приватним домаћим капиталом и пет банака у већинском власништву Републике Србије¹³.

У 2018. години све три групе банака према врсти власништва повећале су билансну суму – номинално највише банке у већинском власништву страних акционара (за 257,9 млрд динара), а релативно банке у већинском власништву Републике Србије (за 21,5%). Последишно, банке у власништву Републике Србије на крају 2018. године имале су веће учешће у укупној билансној суми банкарског сектора за 1,4 п.п., наспрот банкама у већинском власништву страних акционара, које су смањиле учешће за 1,4 п.п.

¹¹ Сви подаци у Извештају дати су на основу извештаја које су банке дужне да достављају Народној банци Србије, а које нису ревидирали спољни ревизори, нити је њихова исправност била предмет непосредне контроле Народне банке Србије.

¹² На седници одржаној 2. априла 2018. године, Извршни одбор Народне банке Србије донео је решење о одузимању дозволе за рад *Jugobanci Jugbanci a.d. Kosovska Mitrovica*, а *Direktna banka a.d. Kragujevac* припојила је *Piraeus banku a.d. Beograd* крајем октобра 2018. године.

¹³ Република Србија је већински власник или појединачно највећи акционар.

Табела III.2.1.2. Власничка структура банкарског сектора у 2018.

	Билансна сума (у млн RSD)	Учешће (у %)	Капитал (у млн RSD)	Учешће (у %)
Банке у власништву				
домаћих лица:	926.549	24,6	163.311	24,1
– државне	660.489	17,5	96.743	14,3
– приватне	266.060	7,1	66.568	9,8
Банке у власништву				
страних лица	2.847.507	75,4	513.394	75,9
Укупно	3.774.056	100,0	676.705	100,0

Извор: НБС.

Посматрано у односу на капитал, једино су банке у власништву страних акционара имале номинално и релативно смањење капитала (за 0,5 млрд динара, односно смањење учешћа за 1,2 п.п.). Највећа промена је код банака у већинском власништву Републике Србије, чији се капитал повећао за 9,8%, односно учешће у укупном капиталу за 1,1 п.п.

Промене тржишног учешћа у 2018. години једним делом су резултат преузимања 100% акција *Piraeus banke a.d. Beograd* од стране *Direktne banke a.d. Kragujevac*.

Од банака у власништву страних акционара, највеће учешће у укупној активи имале су банке из Италије (26,7%), Аустрије (13,1%) и Француске (11,0%), иза којих су банке из Мађарске (5,9%) и Грчке (4,5%), док се на банке из осталих земаља (11 банака) односило 14,2% укупне aktive.

Табела III.2.1.3. Распоред банака по вредности билансне суме

	31. децембар 2017.		31. децембар 2018.	
	Број банака	Билансна сума (у млн RSD)	Број банака	Билансна сума (у млн RSD)
Преко 500.000	1	564.860	1	571.075
Од 100.000 до 500.000	10	2.193.512	12	2.712.063
Од 50.000 до 100.000	5	402.050	5	360.452
Од 10.000 до 50.000	9	192.967	8	124.528
До 10.000	4	16.003	1	5.938
Укупно	29	3.369.392	27	3.774.056

Извор: НБС.

Посматрано према висини билансне суме, на крају 2018. године најбројнија је била група банака чија се билансна сума налази у интервалу од 100 до 500 млрд динара. Билансна сума те групе чини око 72%, а билансна сума прве три банке банкарског сектора по висини билансне суме – преко 37% укупне билансне суме банкарског сектора (свака више од 10% тржишног учешћа).

Табела III.2.1.4. Концентрација – учешћа водећих банака у билансној суми, кредитима и депозитима банкарског сектора

(у %)

	31. децембар 2017.	31. децембар 2018.
Учешће у билансној суми		
Прва банка	16,8	15,1
Првих пет банака	54,9	53,5
Првих десет банака	78,4	78,2
Учешће у бруто кредитима		
Прва банка	15,3	15,7
Првих пет банака	53,6	53,3
Првих десет банака	77,7	77,7
Учешће у депозитном потенцијалу		
Прва банка	16,7	15,5
Првих пет банака	55,6	54,1
Првих десет банака	79,5	79,0

Извор: НБС.

Степен тржишне концентрације мерен индексом *HHI*¹⁴ благо је повећан у 2018. години само у делу кредита, али је његова вредност и даље знатно испод 1.000, као што је то случај и у делу билансне суме и депозита, што **указује на то да у банкарском сектору Републике Србије није присутна концентрација.**

Табела III.2.1.5. Степен концентрације (*HHI*)

	Билансна сума	Бруто кредити	Депозитни потенцијал
31. децембар 2017.	813	788	827
31. децембар 2018.	779	793	798

Извор: НБС.

Структура aktive и пасиве банкарског сектора

Билансна сума банкарског сектора Републике Србије на крају 2018. износила је 3.774,1 млрд динара, што је 12,0% више него на крају 2017. године. Будући да су пословни модели банака окренути традиционалним кредитно-депозитним пословима, највећи део **нето active банкарског сектора** чинили су кредити и потраживања¹⁵, 62,8% крајем 2018. године, који самим тим представљају и најзначајнију детерминанту њеног квалитета. Највећи део

¹⁴ *HHI* (*Herfindahl-Hirschman Index*) израчунава се као сума квадрата учешћа појединачних банака у укупној категорији која се посматра (active, кредити, депозити итд.). Вредност показатеља до 1.000 указује на одсуство концентрације у сектору, вредност између 1.000 и 1.800 на умерену концентрацију, а вредност изнад 1.800 на изражену концентрацију.

¹⁵ Поред датих кредита и депозита, ова билансна ставка укључује и девизне рачуне у иностранству, потраживања по каматама, накнадама и провизијама и остала потраживања (факторинг, форфетинг, авалирања, акредитиви и друга јемства), а искључује депоноване вишкове ликвидних средстава и обавезну девизну резерву код Народне банке Србије.

кредита и потраживања (91,2%) био је пласиран комитентима, а остатак банкама и другим финансијским организацијама. Остатак нето активе углавном се односио на ХоВ (17,6%) и готовину и средства код централне банке (15,8%).

Табела III.2.1.6.. Структура активе банака на дан 31. децембра 2018.

	Износ (у млн RSD)	Учешће (у %)
Готовина и средства код централне банке	596.822	15,8
Заложена финансијска средства	4.435	0,1
Потраживања по основу деривата	1.608	0,0
Хартије од вредности	663.859	17,6
Кредити и потраживања од банака и других фин. орг.	208.045	5,5
Кредити и потраживања од комитената	2.161.035	57,3
Промена фер вредности ставки које су предмет заштите од ризика	224	0,0
Потраживања по основу деривата намењених заштити од ризика	85	0,0
Инвестиције у придружена друштва и заједничке подухвате	336	0,0
Инвестиције у зависна друштва	24.523	0,6
Нематеријална имовина	14.887	0,4
Некретнине, постројења и опрема	51.519	1,4
Инвестиционе некретнине	13.647	0,4
Текућа пореска средства	223	0,0
Одложена пореска средства	3.084	0,1
Стална средства намењена продаји и средства пословања које се обуставља	1.238	0,0
Остала средства	28.486	0,8
Укупно актива	3.774.056	100,0

Извор: НБС.

Ако се посматрају само кредити на бруто основи, они су током 2018. номинално повећани за 10,4% и на крају године износили су 2.267,2 млрд динара. Њихово повећање резултат је раста готовинских кредита, инвестиционих кредита, кредита за ликвидност и обртна средства и стамбених кредита. Посматрано по секторима, најзначајнији је раст кредита становништву и привредним друштвима (за 100,6 млрд динара и 83,4 млрд динара, респективно), тако да су они на крају 2018. године чинили 39,8% и 44,9% укупних бруто кредита, респективно.

Посматрајући **структуру пасиве**, закључујемо да се банке све више ослањају на стабилне домаће изворе финансирања. Највеће учешће (79,7%) у укупним изворима средстава банкарског сектора Републике Србије на крају 2018. године имали су депозити и остале обавезе¹⁶ (при чему се на депозите и остале обавезе према другим комитентима, искључујући банке, друге финансијске организације и централну банку, односило 67,0% укупне пасиве) и капитал (17,9%).

¹⁶ У складу с новим билансним шемама, ставка *Депозити и остале обавезе*, поред депозита, обухвата и примљене кредите и обавезе по каматама, накнадама и провизијама.

Табела III.2.1.7. Структура пасиве банака на дан 31. децембра 2018.

	Износ (у млн RSD)	Учешће (у %)
Обавезе по основу деривата	1.145	0,0
Депозити и остале обавезе према банкама, другим финансијским организацијама и централној банци	479.853	12,7
Депозити и остале обавезе према другим комитентима	2.529.658	67,0
Обавезе по основу деривата намењених заштити од ризика	560	0,0
Промене фер вредности ставки које су предмет заштите од ризика	0	0,0
Обавезе по основу хартија од вредности	0	0,0
Субординиране обавезе	34.948	0,9
Резервисања	11.468	0,3
Обавезе по основу средстава намењених продаји и средстава пословања које се обуставља	0	0,0
Текуће пореске обавезе	1.859	0,1
Одложене пореске обавезе	891	0,0
Остале обавезе	36.969	1,1
Укупно обавезе	3.097.351	82,1
Капитал	676.705	17,9
Укупно пасива	3.774.056	100,0

Извор: НБС.

Депозитни потенцијал банака износио је 2.732,0 млрд динара. Његово повећање у 2018. години (15,7%) остварено је првенствено по основу повећања трансакционих депозита (за 264,7 млрд динара или 24,1%), пре свега привредних друштава, становништва и јавног нефинансијског сектора. На крају 2018. депозити становништва чинили су 48,6%, а привредних друштава 25,0% укупних депозита банкарског сектора, при чему је учешће привредних друштава повећано, а учешће становништва смањено у односу на 2017. годину.

Валутна структура извора финансирања није битније промењена ни током 2018. године, тј. девизни депозити, који су углавном депозити у еврима, и даље представљају доминантан извор финансирања банака. Ипак, позитивну тенденцију представља даљи раст учешћа динарских депозита у укупним депозитима, које је на крају године достигло 32,5% (повећање за 0,5 п.п.).

Девизна штедња је на крају 2018. године премашила 10,0 млрд евра, односно порасла је за 582 млн евра или 6,2% у 2018. години.

Капитал банкарског сектора је на крају 2018. износио 676,7 млрд динара и био је за 1,4% виши него на крају 2017. године. У току 2018. године, четири банке су докапитализоване у збирном износу од преко 7 млрд динара. Акцијски капитал у 2018. години смањен је за 11,3 млрд динара, највише услед консолидације банкарског сектора и процеса преузимања на банкарском тржишту. Пораст профитабилности банака у 2018. години за 7,0 млрд динара омогућио је покриће губитака из претходних година и виши ниво издвајања добитка у резерве (пораст за 12,8 млрд динара у односу на 2017. годину).

Табела III.2.1.8. Структура капитала банака

(у млн RSD)

	31. децембар 2017.	31. децембар 2018.
Акцијски и остали капитал	404.547	393.230
Сопствене акције	1	0
Резерве*	196.336	209.139
Добитак текуће и ранијих година	100.739	98.138
Губитак текуће и ранијих година	34.505	23.802
Укупно	667.116	676.705

Извор: НБС.

* И нереализовани губици.

Укупне ванбилансне ставке банкарског сектора на крају 2018. године износили су 6.711,2 млрд динара и биле су мање за 4,9% него на крају 2017. године.

Посматрано по висини ванбилансних ставки, највећи број банака (осам) има те ставке у интервалу 100–500 млрд динара и оне чине 30,0% укупних ванбилансних ставки банкарског сектора. Код шест банака ванбилансне ставке износе преко 500 млрд динара и укупно посматрано чине 63,7% ванбилансних ставки целокупног банкарског сектора, при чему се једна банка издваја са 15,1% тржишног учешћа.

Најзначајнија ванбилансна ставка је друга ванбилансна актива¹⁷ (73,6% укупних ванбилансних ставки), која не носи кредитни ризик, тј. по којој не може доћи до плаћања. Најзначајније ванбилансне ставке које носе кредитни ризик јесу потраживања по дериватима (9,2%) и дате гаранције и друга јемства (5,1%).

Табела III.2.1.9. Распоред банака по висини ванбилансне суме

	31. децембар 2017.		31. децембар 2018.	
	Број банака	Ванбилансна сума (у млн RSD)	Број банака	Ванбилансна сума (у млн RSD)
Изнад 1.000.000	1	1.610.838	1	1.011.780
Од 500.000 до 1.000.000	5	3.119.500	5	3.261.668
Од 100.000 до 500.000	8	1.906.025	8	2.015.273
Од 50.000 до 100.000	4	253.632	5	340.329
Од 10.000 до 50.000	6	148.924	3	68.393
Од 1.000 до 10.000	4	15.197	4	13.578
Испод 1.000	1	0	1	154
Укупно	29	7.054.116	27	6.711.175

Извор: НБС.

На крају 2018. укупна отворена девизна позиција банака износила је 24,2 млрд динара, а **изложеност банкарског сектора девизном ризику** (исказана

¹⁷ Примљена материјална средства обезбеђења, примљене гаранције и друга јемства за измирење обавеза дужника банке, средства из депо и кастоди послова, одобрени оквирни кредити и кредитне линије, преузете опозиве обавезе и остала ванбилансна актива.

показатељем девизног ризика) – 4,5%, што је знатно испод прописаног максимума (20%).

Табела III.2.1.10. Девизни ризик банака на дан 31. децембра 2018.

(у млн RSD)

Отворена позиција у EUR		Отворена позиција у USD		Отворена позиција у CHF		Отворена позиција у осталим валутама		Отворена позиција у злату		Укупна отворена позиција		Укупна нето отворена девизна позиција
Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	
21.992	1.019	1.275	25	326	134	594	47	93	–	24.187	1.225	24.187

Извор: НБС.

Квалитет активе

Према подацима на крају децембра 2018. године, бруто показатељ *NPL* смањен је на 5,70%, што је за 4,15 п.п. мање него пре годину дана и истовремено најнижи забележени ниво показатеља *NPL*.¹⁸ Бруто *NPL* смањени су на 130,6 млрд динара или за 36,2% у поређењу с крајем 2017. године.

Посматрано по секторској структури, учешће *NPL* у укупним кредитима у сектору привреде смањено је са 10,4% крајем 2017. на 5,0%, што је њихов најнижи забележени ниво. Учесће *NPL* нефинансијских лица у стечају у укупним *NPL* на крају 2018. године износило је 19,8%.

Табела III.2.1.11. Структура *NPL*

(у млн RSD)

	31. децембар 2017.	31. децембар 2018.
Укупни бруто <i>NPL</i>		
износ	204.930	130.650
показатељ	9,8%	5,7%
Привреда*		
износ	107.603	56.850
показатељ	10,4%	5,0%
Физичка лица**		
износ	53.014	44.911
показатељ	5,9%	4,4%
Нефинансијски сектор у стечају***		
износ	39.452	25.918
показатељ	99,1%	99,9%
Остало		
износ	4.861	2.971
показатељ	4,5%	2,3%

* Јавна предузећа и привредна друштва.

** Становништво, предузетници, приватна домаћинства са запосленима и регистровани пољопривредни произвођачи.

*** Привредна друштва, јавна предузећа и предузетници – у стечају.

Извор: НБС.

¹⁸ Подаци о висини показатеља *NPL* расположиви су од септембра 2008. године.

Пад учешћа *NPL* у 2018. години евидентиран је и код физичких лица, за 1,5 п.п., на ниво од 4,4%, колико је износио на крају децембра. Кретање показатеља *NPL* физичких лица одређено је, с једне стране, напорима банака да отписима и наплатом смање износ *NPL*, а с друге стране – растом кредитне активности.

Висока покривеност *NPL* резервама за процењене губитке указује на то да постојећи ниво *NPL* не представља претњу по стабилност банкарског и укупног финансијског сектора. Ради очувања финансијске стабилности и заштите интереса депонената и осталих поверилаца, поред резерви прописаних међународним стандардима, Народна банка Србије захтева и формирање тзв. регулаторних резерви, тј. резерви за процењене губитке. На крају 2018. године, 60,2% укупних бруто *NPL* било је покривено припадајућим исправкама вредности кредита извршеним у складу с међународним рачуноводственим стандардима, а 160,5% обрачунатом резервом за процењене губитке по билансним ставкама у складу с регулаторним захтевима.

Квалитет активе банкарског сектора, мерен учешћем најлошије класификоване активе (категорије Г и Д) у укупној класификованој активи, знатно је побољшан током 2018. године, смањењем са 10,1% на 7,0%.

Табела III.2.1.12. Класификација активе банака

(у млн RSD)

	Бруто износ	Укупна класификована актива	Класификована актива		Учешће активе класификоване у катег. Г и Д у укупној класификованој активи (у %)
			А + Б + В	Г + Д	
31. децембар 2018.					
Билансна актива	3.961.279	2.500.269	2.294.604	205.665	8,2
Ванбилансне ставке	6.711.175	920.440	885.403	35.037	3,8
Укупно	10.672.454	3.420.709	3.180.007	240.702	7,0
31. децембар 2017.					
Билансна актива	3.589.378	2.241.755	1.965.275	276.480	12,3
Ванбилансне ставке	7.054.116	815.112	782.526	32.586	4,0
Укупно	10.643.494	3.056.867	2.747.801	309.066	10,1

Извор: НБС.

Укупно обрачуната потребна резерва за процењене губитке по основу класификоване билансне активе и ванбилансних ставки на крају 2018. износила је 223,9 млрд динара, а исправке вредности и резервисања класификоване билансне активе и ванбилансних ставки 119,0 млрд динара (што представља смањење од 22,5% односно 23,8% у односу на крај 2017).

Домаћи банкарски сектор и даље је изузетно ликвидан, па ризик ликвидности представља најмање изражени ризик у систему.

Просечни месечни показатељ ликвидности банкарског сектора у децембру 2018. године био је на двоструко вишем нивоу од прописаног минимума (1,0) и износио је 2,0. Током 2018. године био је и изнад 2,0, што указује на то да су ликвидна средства (ликвидна потраживања првог реда и остала потраживања која доспевају у наредни месец дана) двоструко већа од збира обавеза без утврђеног рока доспећа и обавеза које доспевају у наредни месец дана. На дан 31. децембра 2018. године **ликвидна актива је чинила 37,4% укупне билансне активе и 52,8% краткорочних обавеза**. Просечни месечни ужи показатељ ликвидности банкарског сектора у децембру 2018. године, с вредношћу од 1,7, такође се налазио знатно изнад регулаторног минимума (0,7).

Вредност уведеног показатеља покрића ликвидном имовином, у складу с регулативом Базел III, износи 213,3% и такође потврђује високу ликвидност банкарског сектора.

Банкарски сектор Републике Србије био је **адекватно капитализован и у 2018. години**, бележећи показатељ адекватности капитала на крају године од 22,3%. То је знатно изнад регулаторног минимума од 8%, који се примењује од јуна 2017. године. Захваљујући високој капиталној позицији, као и добром квалитету регулаторног капитала, банкарски сектор забележио је показатељ адекватности основног капитала од 21,1%, а толико је износио и показатељ адекватности основног акцијског капитала. Ови показатељи такође су знатно изнад прописаних минимума, који износе 6% за показатељ адекватности основног капитала и 4,5% за показатељ адекватности основног акцијског капитала.

Табела III.2.1.13. **Показатељи пословања банака**

	31. децембар 2018.	Број банака с неусклађеним показатељима
Показатељ адекватности капитала (мин. 8%)	22,3%	0
Показатељ трајних улагања (макс. 60%)	12,4%	1
Показатељ ликвидности*	2,04	0
Показатељ девизног ризика (макс. 20%)	4,5%	0

* Просечни месечни показатељ.

Извор: НБС.

Учешће рачуноводственог капитала у укупној пасиви на крају 2018. године износило је 17,9%. Почев од јуна 2017. године, банке у Републици Србији дужне су да обрачунавају и извештавају Народну банку Србије и о висини показатеља леверица (дефиниција овог показатеља – основни капитал у односу на укупну билансну и ванбилансну изложеност банке – иста је као она која се примењује у ЕУ), који је на крају 2018. године износио 12,6%.

На крају 2018. године, од укупно 27 банака, **усклађеност с прописаним лимитима показатеља пословања** била је потпуна код 26 банака, док је једна банка имала неусклађен један показатељ.

Банкарски сектор Републике Србије је и у 2018. години остварио **позитиван нето финансијски резултат** пре опорезивања, у износу од 75,7 млрд динара, што је 10,2% више него у 2017. (за 7,0 млрд динара). С приносом на активу од 2,12% и приносом на капитал од 11,27%, био је профитабилнији него 2017. године.

Табела III.2.1.14. Финансијски резултат банака

	31. децембар 2017.		31. децембар 2018.	
	Износ (у млн RSD)	Број банака	Износ (у млн RSD)	Број банака
1. Добитак	73.892	22	76.652	25
2. Губитак	5.202	7	936	2
Финансијски резултат (1–2)	68.690	29	75.716	27

Извор: НБС.

У 2018. години, с добитком је пословало 25 банака, док су две банке имале негативан финансијски резултат. Притом, присутан је тренд концентрације укупно оствареног добитка, тако да седам банака с највећим нето добитком учествује с више од 80% у укупном нето добитку банкарског сектора.

Табела III.2.1.15. Показатељи профитабилности банкарског сектора

(у %)

	2017.	2018.
ROA	2,08	2,12
ROE	10,57	11,27
Каматна маржа / просечна билансна актива	3,7	3,6
Каматна маржа / укупни оперативни приходи	63,7	66,5
Пословни расходи / укупни оперативни приходи	59,9	58,7
Расходи зарада / пословни расходи	37,4	39,4

Извор: НБС.

У условима пораста кредитне активности у 2018. години (подржаног растом економске активности и позитивним трендовима на тржишту рада), уз уобичајену ослоњеност домаћих банака на традиционалне кредитно-депозитне пословне моделе, главни покретачи пораста нето добитка били су нето приходи од камата и накнада. У 2018. години, нето приходи од камата били су виши за 6,0 млрд динара (раст прихода за 4,8 млрд динара и смањење расхода за 1,2 млрд динара). Посматрано у односу на претходну годину, нето приходи од накнада порасли су за 2,7 млрд динара.

Активности у области контроле пословања банака

Регулаторна активност

У јулу 2018. године, Народна банка Србије је усвојила *Одлуку о измени и допунама Одлуке о контроли банкарске групе на консолидованој основи*¹⁹, којом су уведене нове одредбе у вези с мањинским учешћима, као и инструменти додатног основног капитала и инструменти допунског капитала које су издала зависна друштва²⁰. Уведена је и могућност пребијања позиција између банака које припадају истој групи, под одређеним условима, ради израчунавања нето позиција и капиталних захтева за тржишне ризике на консолидованој основи. Одлука се примењује од 21. јула 2018. године.

У октобру 2018. године, Народна банка Србије је усвојила *Одлуку о изменама и допунама Одлуке о управљању ризицима банке*²¹. Основни циљеви ових измена су унапређење управљања ризицима банке по основу активности које је поверила трећем лицу, као и по основу увођења нових производа, а истовремено унапређење поступка контроле примене релевантних одредаба одлуке које регулишу наведену материју.

У децембру 2018. године, Народна банка Србије усвојила је следеће одлуке, које су ступиле на снагу 1. јануара 2019. године: *Одлуку о управљању ризиком концентрације по основу изложености банке одређеним врстама производа*, *Одлуку о изменама и допунама Одлуке о адекватности капитала банке* и *Одлуку о изменама и допунама Одлуке о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке*.²² Овај сет подзаконских аката одговор је на препознату потребу за реакцијом Народне банке Србије на све учесталију појаву ненаменског необезбеђеног кредитирања становништва по неоправдано дугим роковима – проширењем расположивог спектра супервизорских инструмената и прилагођавањем пруденцијалних захтева за банке на начин да се наведена појава сведе у прихватљиве оквире. Премда је оцењено да одступање учешћа укупних кредита у БДП-у показује тренд опоравка, али да је и даље испод свог дугорочног тренда, приметно је затварање јаза у појединим сегментима кредита сектора становништва, што указује на присутан ризик у овом сегменту кредитирања и налаже примену циљаних мера којима би се он ограничио, без нежељених последица на укупну кредитну активност.

Најважније новине које усвојени пакет прописа садржи, а тичу се кредитирања физичких лица (под којим се у смислу ових прописа не подразумевају пољопривредник и предузетник), јесу следеће:

– Уведен је нови показатељ ризика концентрације, којим се на нивоу сваке банке примарно обухвата затечен портфолио готовинских, потрошачких

¹⁹ „Службени гласник РС”, бр. 54/2018.

²⁰ У смислу Уредбе (ЕУ) бр. 575/2013 и делегиране Уредбе Комисије (ЕУ) бр. 241/2014.

²¹ „Службени гласник РС”, бр. 76/2018.

²² Све три одлуке објављене су у „Службеном гласнику РС”, бр. 103/18.

и осталих кредита (који нису стамбени кредити ни минуси по текућем рачуну) уговорене рочности осам и више од осам година који су одобравани пре почетка примене пакета прописа. Новоуведени показатељ представља додатни регулаторни и супервизорски инструмент Народне банке Србије којим ће се постојеће стање ових кредита у банкама свести на разумну меру одговарајућом и постепеном динамиком, будући да ће за конкретну банку могућност одобравања нових потрошачких, готовинских или других кредита (који нису стамбени кредити ни минуси по текућем рачуну) на осам и више од осам година директно зависити од испуњења прописаног процента као горње границе ризика концентрације којем конкретна банка може да буде изложена;

- Прописан је проценат (степен) кредитне задужености од 60%, чије прекорачење проузроковано одобравањем било ког кредита физичком лицу након ступања на снагу нових одредаба обавезује банку да потраживања од тог дужника засебно приказује приликом извештавања Народне банке Србије о квалитету своје aktive. Степен кредитне задужености дужника утврђује се као однос укупних месечних кредитних обавеза и редовних нето месечних прихода тог дужника;

- Ако банка од 1. јануара 2019. године одобри потрошачки, готовински или други кредит (који није стамбени кредит ни минус по текућем рачуну) и тиме прекорачи степен кредитне задужености од 60% или је степен кредитне задужености тог дужника пре одобрења таквог кредита био већи од 60%, биће обавезна да умањује свој капитал (који се израчунава у складу с прописима за банке ради праћења испуњености прописаних показатеља адекватности капитала банке) за целокупан неотплаћени износ главнице потраживања од дужника, све до коначне отплате тог кредита;

- Ако банка у току 2019. године одобри потрошачки кредит (осим потрошачких кредита одобрених за куповину моторних возила), готовински или други кредит (који није стамбени кредит ни минус по текућем рачуну) с роком отплате од осам и више година, биће обавезна да умањује свој капитал (који се израчунава у складу с прописима за банке ради праћења испуњености прописаних показатеља адекватности капитала банке) за целокупан неотплаћени износ главнице тог потраживања од дужника, све до коначне отплате кредита. У току 2020. године банка ће бити дужна да умањује свој капитал на исти начин ако наведене кредите одобрава с роком отплате од седам и више година, док се почев од 1. јануара 2021. године истоветно решење примењује у случају да банка одобри такав кредит чија је уговорена рочност шест и више од шест година;

- Ако банка почев од 1. јануара 2019. године одобри потрошачки кредит за куповину моторних возила чији је уговорени рок отплате осам и више година, биће обавезна да умањује свој капитал (који се израчунава у складу с прописима за банке ради праћења испуњености прописаних показатеља адекватности капитала банке) за целокупан неотплаћени износ главнице тог потраживања од дужника, све до коначне отплате кредита.

Усвојени пакет прописа одражава циљеве Народне банке Србије – не спречавајући одобрења одређених врста кредита, да подстакне банке на опрезно преузимање ризика њиховим усмеравањем на одрживо кредитирање и избегавање прекомерне изложености одређеним врстама кредитних производа, да притом не наруши тренд раста кредитне активности и води рачуна о правима и интересима корисника услуга које пружају банке, а све ради очувања и јачања финансијске стабилности у Републици Србији.

Посредна контрола пословања банака

Посредна контрола пословања банака подразумева контролу и анализу извештаја и друге документације коју банке достављају на основу закона и прописа Народне банке Србије, других података о пословању банака којима Народна банка Србије располаже и података из екстерних извора (укључујући и страна регулаторна тела с којима Народна банка Србије има потписане мултилатералне или билатералне споразуме о сарадњи, размени информација и координацији супервизорских активности).

Ради препознавања главних ризика у пословању банака и сагледавања њиховог ризичног профила, припремане су редовне информације о анализи пословног модела банака, квалитета корпоративног управљања и система унутрашњих контрола, ризика који утичу на солвентност и ликвидност банке, као и процена адекватности капитала и ликвидних средстава банке. Банкама су достављени закључци супервизорске процене, као и квантитативне и квалитативне супервизорске препоруке.

Поред наведених активности, спроведене су и детаљне годишње процене ажурираних појединачних планова опоравка, као и планова опоравка банкарских група, односно оцењена је њихова усклађеност с регулаторним оквиром. Упућене су препоруке у вези с препознатим недостацима или одступањем од најбоље праксе.

Током 2018. године праћена је реализација планова банака за смањење лоше активе. Осим тога, анализирана су и евидентирања и праћења прихода од камата и накнада, као и унутрашњи акти банака којима се ова област уређује. У вези са закључцима ове анализе, упућен је допис свим банкама и спољним ревизорима.

Поред тога, анализирано је 68 обавештења о увођењу нових производа и 97 обавештења о уступању потраживања.

Током 2018. године спроведене су четири посредне контроле пословања банака које се односе на: 1) контролу адекватности и поузданости извештаја које банка доставља Народној банци Србије – извештај о показатељу девизног ризика, 2) контролу адекватности и поузданости извештаја које банка доставља Народној банци Србије – дневни извештај о показатељу ликвидности, 3) контролу управљања банком у делу обавештавања Народне банке Србије о одржавању седница управног одбора и 4) контролу управљања токовима готовине. За једну банку је процењено да је њено стање такво да не може или

вероватно неће моћи да настави да послује, на основу чега је израђен и предлог за одузимање дозволе за њен рад.

Такође, ради превентивног деловања и спречавања преливања негативних ефеката на банкарски сектор и на реалну економију, појачано су праћене активности група повезаних лица, као и ликвидносна позиција појединих банака.

Као и у претходном периоду, интензивно су се пратили финансијско стање и тенденције у банкама у власништву Републике Србије (где је држава највећи појединачни или већински акционар). Поред тога, појачано је праћена примена Међународног стандарда финансијског извештавања бр. 9 (у даљем тексту: МСФИ 9), одржавани су састанци са органима управљања и спољним ревизорима банака и анализирани су поједини аспекти пословања банака.

На основу свих поменутих анализа и информација, припремљен је предлог плана непосредних контрола за 2019. годину, као и план супервизорских активности за ту годину. Настављена је сарадња са ЕЦБ-ом, ММФ-ом, као и са страним супервизорима банкарских група које послују у Републици Србији.

Непосредна контрола пословања банака

Непосредна контрола пословања банака представља контролу која се обавља непосредним увидом у пословне књиге и другу документацију банке, а која се спроводи у складу с годишњим планом непосредних контрола. У току 2018. године извршена је укупно 21 непосредна контрола, и то: десет циљаних контрола бонитета и законитости пословања банке у складу са *Законом о банкама*, десет контрола поступања банке у складу с мерама изреченим од стране Народне банке Србије и једно дијагностичко испитивање. Преглед извршених непосредних контрола у 2018. години према предмету контроле дат је у следећој табели:

Табела III.2.1.16. Преглед непосредних контрола извршених у 2018. години

Врста непосредне контроле	Предмет непосредне контроле	Број непосредних контрола
	Контрола управљања банком	2
	Контрола управљања ризицима који настају по основу активности које је банка поверила трећим лицима и контрола управљања ризицима који настају по основу увођења нових производа/услуга	1
	Контрола процеса буџетирања, рада органа управљања и одбора банке, успостављеног оквира за управљање ризицима и процеса одобравања и мониторинга дугорочних готовинских кредита становништву	1
	Контрола ризика ликвидности извора финансирања с фокусом на процесу управљања активом и пасивом	1
	Контрола управљања ризиком ликвидности	1
	Контрола одобравања и мониторинга дугорочних готовинских кредита становништву, управљања готовинским кредитима становништву у доцњи, модела за обрачун параметара ризика код готовинских кредита становништву, управљања поступком увођења нових производа и управљања ризиком ликвидности извора финансирања	1

Контрола процеса одобравања дугорочних готовинских кредита становништву, управљања банком, управљања ризицима који настају по основу активности које је банка поверила трећим лицима, као и управљања ризицима који настају по основу увођења нових производа/услуга		1
Контрола управљања банком, процеса одобравања пласмана становништву и лицима повезаним с банком и ризика ликвидности извора финансирања		1
Контрола процеса одобравања и мониторинга дугорочних готовинских кредита становништву		1
Контрола поступања банке у складу с мерама изреченим од стране Народне банке Србије	У вези с контролама бонитета и законитости пословања банке у складу са <i>Законом о банкама</i>	10
Дијагностичко испитивање	Дијагностичко испитивање процеса интерне процене адекватности капитала и стрес-тестирања	1
Укупно непосредних контрола извршених у 2018. години		21

Извор: НБС.

Предузимање мера према банкама

На основу контроле пословања банака у 2018. години, Народна банка Србије предузела је следеће мере: упутила банкама 16 писмених опомена; донела четири решења којима су банкама изречени налози и мере и четири решења о изрицању новчане казне банци односно члановима органа управљања банком. Решења о новчаним казнама изречена су двома банкама (у износу од 25,0 млн динара и 5,0 млн динара), као и члановима њихових органа управљања (у износима који су се кретали од најмање изречене казне од 633.546 динара до највише од 2.954.833 динара). Такође, против банака и одговорних лица у њима Народна банка Србије је поднела два захтева за покретање прекршајног поступка и две пријаве за привредни преступ. Закључцима односно решењима било је обустављено 16 контролних поступака и донето је једно решење за одузимање дозволе за рад банке.

Поступање по захтевима за давање сагласности

У поступцима по захтевима за давање дозволе за рад, различитих сагласности и одобрења, у складу са *Законом о банкама*, Народна банка Србије је у току 2018. године донела:

- 24 решења о давању сагласности на основне акте банака (оснивачки акт и статут банке);
- 120 решења о претходној сагласности на именовање чланова управног и извршног одбора банке (114 решења о давању претходне сагласности, четири решења о обустављању поступка, једно решење о одбијању захтева и једно решење о одбацивању захтева за давање претходне сагласности на именовање чланова управног и извршног одбора);
- четири решења за стицање власништва у банци (два решења о одбијању захтева правног лица за давање претходне сагласности за стицање

директног власништва које би му омогућило 100% гласачких права у банци и два решења о давању претходне сагласности правном лицу за стицање директног власништва које би му омогућило 100% гласачких права у банци);

- четири решења за стицање подређеног друштва као зависног подређеног друштва (два решења о одбијању захтева банке за давање сагласности за стицање подређеног друштва као зависног у коме може стећи 100% учешћа и два решења о давању сагласности банци за стицање подређеног друштва као зависног у коме ће стећи 100% учешћа);

- три решења о давању претходног одобрења банци за расподелу добити исплатом дивиденди свом акционару;

- три решења о давању претходне сагласности о испуњености услова да се добит из текуће године укључи у основни акцијски капитал;

- једно решење о давању претходне сагласности за смањење вредности елемената основног капитала банке;

- једно решење о давању сагласности за стављање на листу спољних ревизора који могу вршити ревизију финансијских извештаја банке;

- једно решење о давању претходне сагласности банци да може да коригује капитални захтев за оперативни ризик;

- једно решење о давању претходне сагласности банци да због припајања може да коригује обрачун свог капиталног захтева за оперативни ризик применом приступа основног показатеља;

- два решења о давању претходне сагласности банци да у обрачун свог допунског капитала укључи елемент тог капитала – обавезу по субординираном кредиту;

- четири решења о давању претходне сагласности банци за укључивање инструмената основног акцијског капитала у обрачун тог капитала ради повећања основног капитала;

- једно решење о давању сагласности за припајање банци;

- три решења о сагласности да се подређено друштво не укључи у консолидовани финансијски извештај (два решења о давању сагласности да се подређено друштво које није банка не укључи у консолидовани финансијски извештај и једно решење о обустављању поступка за давање сагласности да се подређено друштво не укључи у консолидовани финансијски извештај);

- обрађена су 282 обавештења о поверавању активности трећим лицима.

Стратегија за решавање проблематичних кредита

Стратегија за решавање проблематичних кредита (у даљем тексту: Стратегија), коју је Влада Републике Србије усвојила у августу 2015. године, израђена је у сарадњи надлежних министарстава и Народне банке Србије. Циљ ове стратегије је подстицање решавања *NPL*, уклањање препрека идентификованих у систему које спречавају правовремено решавање *NPL* и успостављање система који ће спречити акумулацију *NPL* до нивоа који може

имати негативне ефекте на кредитну активност угрожавајући потенцијални привредни раст.

У складу са Стратегијом, Извршни одбор Народне банке Србије усвојио је Акциони план Народне банке Србије, који је у потпуности реализован у задатим роковима. На тај начин, Народна банка Србије је показала своју посвећеност решавању питања од изузетног значаја за очување стабилности финансијског система.

Системски, координиран и међуинституционални приступ решавању питања *NPL*, подржан Стратегијом и Одлуком о *рачуноводственом отпису билансне активе*²³, довео је до смањења показатеља *NPL* на историјски најнижи ниво од 2008. године, када је овај показатељ праћења квалитета портфолија и уведен. Према подацима на крају децембра 2018. године, бруто показатељ *NPL* износио је 5,7%, што је за 16,6 п.п. мање него у периоду када је Стратегија усвојена.

С обзиром на то да је Стратегијом предвиђено да њено спровођење представља трогодишњи континуирани процес, као додатак њеној успешној примени, Влада Републике Србије је у децембру 2018. године усвојила *Програм за решавање проблематичних кредита за период 2018–2020. године*, заједно са *Акционим планом за спровођење Програма за решавање проблематичних кредита за период 2018–2020. године*. Овим програмом предвиђене су активности у оквиру следећих области: (1) решавање *NPL* државних финансијских поверилаца, (2) унапређење стечајног оквира и (3) превенција *NPL*. Наведене активности, чије је спровођење планирано за наредни период, у надлежности су Владе Републике Србије и других с њом повезаних институција.

Планирано је да се настави с применом Стратегије наредне две године, при чему ће Народна банка Србије и остале надлежне институције континуирано блиско сарађивати и размењивати информације.

III.2.2. Сектор осигурања

Сектор осигурања значајно утиче на развој економије сваке земље и важан је чинилац стабилности финансијског система. Према показатељима развијености као што су однос укупне премије и БДП-а и премије по становнику, тржиште осигурања у Србији мање је развијено од тржишта земаља чланица ЕУ. Учешће премије у БДП-у у 2018. години исто је као и у 2017. године и износило је 2,0%, док је премија по становнику²⁴ износила 138 долара, што је за 4 долара више него претходне године.²⁵

²³ „Службени гласник РС”, бр. 77/2017.

²⁴ Податак о броју становника представља последње расположиви податак – стање од 1. 1. 2018. године.

²⁵ Поређења ради, према подацима *Swiss Re* за 2017. годину, објављеним у јулу 2018, учешће премије у БДП-у за земље чланице ЕУ износило је 7,2%, а у групи земаља у развоју 3,3%.

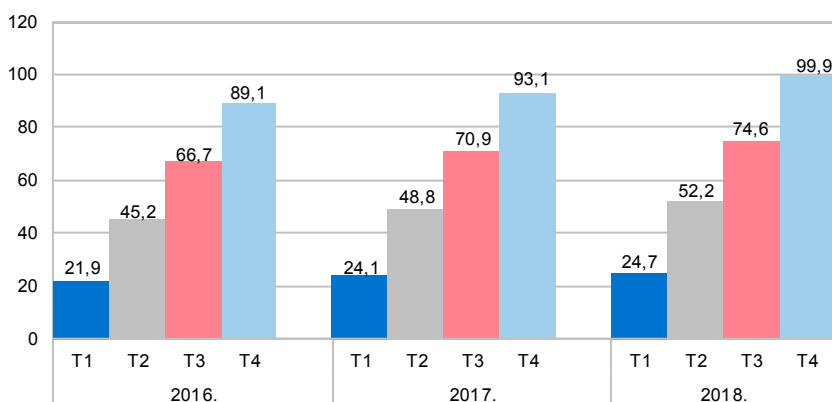
Учешће билансне суме сектора осигурања у укупној билансној суми финансијског сектора под надзором Народне банке Србије (банке, даваоци финансијског лизинга, друштва за осигурање и реосигурање и добровољни пензијски фондови)²⁶ износило је 6,7%, што представља повећање од 0,4 п.п. у односу на претходну годину.

На крају 2018. године, у Републици Србији пословало је 20 друштава за осигурање – једно мање него претходне године.²⁷ Притом, пословима осигурања бавило се 16 друштава, а пословима реосигурања четири друштва. Од друштава која се баве пословима осигурања, искључиво животним осигурањем бавило се њих четири, док се искључиво неживотним осигурањем, односно и животним и неживотним осигурањем бавило по шест друштава. Посматрано према власничкој структури капитала, 15 друштава је било у већинском страном власништву.

У продајној мрежи, поред друштава за осигурање, учествовало је и: 17 банака, седам давалаца финансијског лизинга и један јавни поштански оператор, који су добили сагласност за обављање послова заступања у осигурању, 90 правних лица (друштава за посредовање у осигурању и друштава за заступање у осигурању), 84 заступника у осигурању (физичких лица – предузетника) и 6.960 активних овлашћених лица за обављање послова заступања, односно послова посредовања у осигурању.

Друштва за осигурање су у 2018. години остварила укупну премију од 99,9 млрд динара, што је за 7,3% више него у 2017. години. У структури премије, учешће неживотних осигурања износило је 76,2%, а животних 23,8%. Притом, премија животних осигурања остварила је раст од 4,5% у односу на 2017. годину.

Графикон III.2.2.1. Кретање укупне премије кумулативно по тромесечјима (у млрд RSD)

Извор: НБС.

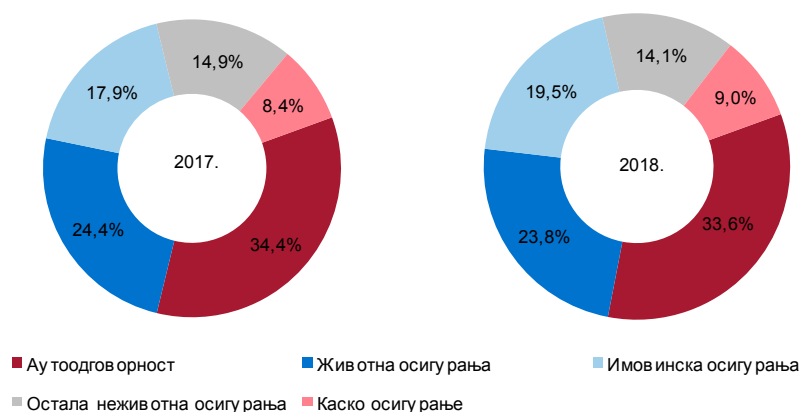
Премија по становнику за земље чланице ЕУ износила је 2.429 долара, а у групи земаља у развоју 166 долара.

²⁶ Осим платних институција и институција електронског новца.

²⁷ Једно друштво за неживотно осигурање у Т4 2018. године припојило се другом друштву за неживотно осигурање.

Посматрано према врсти осигурања, највеће учешће у укупној премији у 2018. години имало је, као и раније, осигурање од аутоодговорности (33,6%), затим следе животна осигурања (23,8%), имовинска осигурања (19,5%) и осигурање моторних возила – каско (9,0%).

Графикон III.2.2.2. Укупна премија према врстама осигурања

Извор: НБС.

Билансна сума друштава за осигурање и реосигурање на крају 2018. године износила је 279,0 млрд динара и била је 19,8% већа него годину дана раније. Највећи део aktive друштава за осигурање на крају 2018. године односио се на дужничке ХоВ расположиве за продају (45,5%), дужничке ХоВ с фиксним приносом (10,9%), некретнине, постројења и опрему (6,7%), потраживања (6,5%) и дужничке ХоВ које се исказују по фер вредности кроз биланс успеха (1,0%).

Највећи део пасиве друштава за осигурање чиниле су техничке резерве (70,7%) и капитал (22,0%). Притом, капитал је у 2018. години повећан за 13,9% (на 61,5 млрд динара), а техничке резерве за 22,8% (на 197,3 млрд динара)²⁸. Највеће учешће у техничким резервама имала је математичка резерва, која је у 2018. години порасла за 9,2%.

Концентрација на тржишту, мерена индексом *HHI*, у 2018. години благо је повећана у поређењу с претходном годином, али је и даље умерена и износи 1.304.²⁹

Показатељи пословања

Основни показатељ адекватности капитала – ПAK³⁰, као показатељ изложености ризицима, код друштава која су се претежно бавила неживотним

²⁸ Наведени раст техничких резерви последица је резервације велике штете изазване пожаром, у износу од близу 9 млрд динара, за коју је обезбеђено реосигурање.

²⁹ Индекс *HHI* је израчунат на бази билансних сума друштава за осигурање.

³⁰ Однос расположиве и захтеване маргине солвентности.

осигурањима износио је 210,4%, а код друштава која су се претежно бавила животним осигурањима 254,4%.

Комбиновани рацио³¹, као показатељ довољности премија за измирење обавеза по основу уговора о неживотном осигурању и адекватности преноса ризика у реосигурање и саосигурање, у 2018. години био је задовољавајући (87,9%) и бољи него 2017. године (88,9%). То се може објаснити растом меродавне премије у самопридржају нешто већим од раста меродавних штета и трошкова спровођења осигурања у самопридржају.

Бенефит рацио³², као показатељ адекватности премије животних осигурања, у 2018. години износио је 83,7%, што представља раст у односу на претходну годину, када је износио 71,0%. То је последица раста збира решених штета и промене техничких резерви у самопридржају већег од раста меродавне премије у самопридржају.

Сектор осигурања је у 2018. години остварио позитиван нето резултат, који је пре опорезивања износио 9,4 млрд динара, а после опорезивања и распоређивања дела добити – 8,9 млрд динара. Укупни приходи друштава за осигурање износили су 165,1 млрд динара и у односу на претходну годину били су већи за 17,9%. Највеће учешће у приходима имали су приходи од техничких премија (50,6%), други пословни (функционални) приходи (24,3%) и приходи од режијског додатка (13,5%). Укупни расходи друштава за осигурање у 2018. години износили су 155,7 млрд динара и били су за 16,8% већи него у 2017. години. Највеће учешће у расходима имали су остали пословни (функционални) расходи (45,0%), накнаде штета и уговорених сума (28,3%) и трошкови прибаве (15,3%).

Резултати контроле друштава за осигурање

Током 2018. године спроведено је 11 поступака непосредних контрола субјеката надзора у области делатности осигурања (седам друштава за осигурање, два друштва за посредовање у осигурању, једно друштво за заступање у осигурању и једна банка), односно седам планираних и четири ванредне контроле, а окончана је и једна посредна контрола која је започета у 2017. години.

На основу спроведених контрола из 2018. године, укључујући и поступке окончане крајем 2017. године, у којима су утврђене незаконитости и неправилности у пословању субјеката надзора, **донето је пет решења с корективним мерама надзора и изречено седам новчаних казни.** Истовремено, обустављене су контроле код седам друштава за осигурање

³¹ Однос збира меродавних штета и трошкова спровођења осигурања у самопридржају према меродавној премији у самопридржају.

³² Однос збира решених штета и промене техничких резерви у самопридржају према меродавној премији у самопридржају. Приликом тумачења потребно је уважити дугорочни карактер животних осигурања и значајан утицај промене техничких резерви на овај показатељ.

након спроведених мера надзора, као и оне у којима нису констатоване незаконитости и неправилности у пословању субјеката надзора.

У контролама друштава за осигурање у 2018. години констатовани су пропусти у обављању делатности осигурања, односно успостављању и функционисању система управљања, тржишном понашању друштва према кориснику услуге осигурања, а нарочито у извршавању обавеза транспарентног информисања уговарача осигурања/осигураника, односно продаје услуга осигурања и примене тарифе осигурања. Такође, пропусти су уочени и у сегменту рентабилности пословања, обрачуну премије осигурања сагласно усвојеним тарифама, процени имовине друштва, рачуноводственом евидентирању пословних промена и др.

Контролом рентабилности појединих врста осигурања, код једног друштва за осигурање утврђено је нерентабилно пословање у доминантној врсти осигурања – осигурању моторних возила и каско осигурању, што је утицало на укупни резултат пословања тог друштва, при чему је утврђено да до таквог пословања долази услед неадекватно обрачунате премије осигурања, која је резултат снижавања усвојених тарифа осигурања ради веће конкурентности на тржишту осигурања. Поред тога, у контроли друштава за осигурање пажња је нарочито била усмерена на тржишно понашање – поштену и закониту продају осигурања, као и правилно пружање информација о услузи осигурања пре закључивања уговора о осигурању. Контролом примене тарифе осигурања аутоодговорности утврђено је да једно друштво за осигурање обрачунава премију осигурања по нижој стопи премије од предвиђене, и то за аутобусе и возила специјалне намене.

У контролама пословања других субјеката надзора (заступање и посредовање у осигурању), постигнути су значајни резултати по основу провере функционисања канала продаје преко банака, што је непосредно утицало и на унапређење продаје услуга осигурања, као услуге повезане с банкарским производима. Ради заштите права и интереса корисника услуга осигурања, као и корисника банкарских услуга, Народна банка Србије је упутила допис свим банкама које обављају послове заступања у осигурању са захтевом да обезбеде да корисници пре закључења уговора о осигурању и уговора о кредиту, односно о издавању и коришћењу кредитне картице, буду адекватно информисани, на начин који ће просечном кориснику омогућити да у потпуности разуме своја права и обавезе из уговора о осигурању, као и његове економске последице, и то посебно у случају када је закључење уговора о осигурању услов за коришћење одређене кредитне услуге.

У обављању послова посредовања у осигурању, код контролисаних субјеката нису утврђене значајне неправилности, осим у спровођењу обавеза по *Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма*.

Непосредним контролама успостављања система управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, утврђени су одређени пропусти у усклађивању обавеза и аката друштава за осигурање с новим *Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма* у погледу уређења

поступка провере странке (да ли је странка или стварни власник странке функционер), спровођења законске обавезе обавештавања Управе за спречавање прања новца о овлашћеним лицима и лицима из највишег руководства одговорних за примену овог закона, као и података о извршавању сумњиве трансакције, организовања периодичне интерне ревизије и сл.

Ванредним циљаним непосредним контролама испуњена је обавеза Републике Србије да имплементира препоруке сталног надзорног органа Савета Европе – Комитета експерата за процену мера против прања новца и финансирања тероризма (Манивал), за успостављање ефикасних механизма за спречавање прања новца и финансирања тероризма код друштава која обављају послове животних осигурања.

У сегменту спречавања прања новца и финансирања тероризма, посредно су надзирана и друштва за осигурање која обављају послове животног осигурања, ради индиректног сагледавања успостављеног система за откривање и спречавање прања новца и финансирања тероризма, анализе примене прописа који уређују ову област, као и сагледавања ризичности пословања друштава за осигурање како би се планирала непосредна контрола за наредну годину.

У оквиру континуираног надзора тржишног понашања, као и на основу анализе података о приговорима и другим релевантним показатељима, идентификовани су проблематични аспекти пословања друштава за осигурање и других субјеката надзора обухваћених планираним контролним активностима како би се благовремено проверило њихово поступање и обезбедила заштита права и интереса корисника услуга осигурања. Утврђено је да постоје пропусти друштава за осигурање у: 1. процени ризика који се преузима у осигурању, што има за последицу одбијање да се исплати накнада из осигурања корисницима; 2. начину обрачуна повраћаја премије осигурања у случају раскида уговора о осигурању, као уговора повезаног са уговором о кредиту; 3. начину поступања по одштетним захтевима и др.

Посебно су спроведене активности посредног актуарског надзора, и то: (1) праћење ризика супервизорским матрицама ризика друштава за осигурање, (2) анализа тромесечних мишљења овлашћеног актуара, мишљења овлашћеног актуара о финансијским извештајима и годишњим извештајима о пословању друштава, мишљења овлашћеног актуара о извештајима о спровођењу политике саосигурања и реосигурања, затим (3) пријем и анализа достављених годишњих, тромесечних и месечних података друштава за осигурање, као и (4) сачињавање тромесечних *Извештаја о стању сектора осигурања*.

Стицање звања и усавршавање у делатности осигурања

Народна банка Србије је у два редовна испитна рока организовала стручни испит за стицање звања овлашћеног посредника и заступника у осигурању и један стручни испит за стицање звања овлашћеног актуара.

На основу коначних резултата о положеним испитима, издата су 292 решења о стицању звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању, а три особе стекле су звање овлашћеног актуара.

У 2018. години редовно су се спроводиле активности којима се надзире професионално континуирано усавршавање овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању, као и овлашћених актуара.

Регулаторна активност

Народна банка Србије прописе из области осигурања постепено усклађује с правним тековинама ЕУ, водећи рачуна, пре свега, о заштити права и интереса корисника услуге осигурања односно осигураника. Нови *Закон о осигурању* и подзаконска акта, донета крајем 2014. и у првој половини 2015. године, готово у потпуности су усклађени с *Директивом ЕУ Солвентност I*, као и с појединим деловима *Директиве ЕУ Солвентност II*.

Према усвојеној *Стратегији за имплементацију Солвентности II у Републици Србији*, прво је, у складу с планираном фазном имплементацијом, упоредно анализирана правна усклађеност *Закона о осигурању* и подзаконских аката са Солвентности II. Како су за период од 2018. до 2021. године предвиђене анализе којима ће се процењивати спремност друштава за осигурање и друштава за реосигурање да одговоре регулаторним захтевима прописаним у Солвентности II, у 2018. години спроведена је *Прва квантитативна студија утицаја у Републици Србији (QIS I)*. Предвиђено је да се активности у вези са израдом нацрта и предлога прописа неопходних за успостављање новог регулаторног оквира за обављање послова осигурања и реосигурања заврше 2021. године.

Представници Народне банке Србије учествују у радној групи за израду новог *Закона о обавезном осигурању у саобраћају*, коју је формирало Министарство финансија у јуну 2017. године ради даљег усклађивања с релевантном правном тековином ЕУ у овој области. У току је рад на новим одредбама *Закона о обавезном осигурању у саобраћају*.

Ради усклађивања с препорукама међународних органа и савременим стандардима у области спречавања прања новца и финансирања тероризма, током 2018. године усвојене су измене и допуне следећих подзаконских аката: *Одлуке о систему управљања у друштву за осигурање/реосигурање*, *Одлуке о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на издавање дозволе за обављање послова осигурања/реосигурања и појединих сагласности Народне банке Србије*, *Одлуке о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на обављање послова посредовања у осигурању, односно заступања у осигурању*.

Такође, извршена је национална процена ризика од прања новца, као и процена ризика од финансирања тероризма у обављању делатности осигурања у складу с методологијом Светске банке, по којој је сектор осигурања оцењен као ниско рањив сектор.

Како би обезбедила фер и транспарентно пословање друштава за осигурање и других учесника на тржишту осигурања према корисницима услуга осигурања, виши стандард пословања, а самим тим и потпунију заштиту права и интереса корисника, 20. априла 2018. године Народна банка Србије је, као што је претходно и најављено, објавила *Смернице о минималним стандардима понашања и доброј пословној пракси учесника на тржишту осигурања*.

Извршена је геп анализа усклађености домаћих прописа с *Директивом о дистрибуцији осигурања*, као и са смерницама *EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority)* у овој области.

У оквиру пројекта *Правна подршка преговорима ЕУ (PLAC II)*, који је помагао Републици Србији у ефективном вођењу приступних преговора побољшањем усклађености домаћег законодавства с правним тековинама ЕУ, спровођењем прописа, као и унапређењем капацитета институција за вођење преговора, пружена је техничка помоћ Народној банци Србије за област *Солвентност II* и *Дистрибуција осигурања*.

Поред наведеног, подршка за област осигурања обезбеђена је и у оквиру пројекта Народне банке Србије *Јачање институционалних капацитета Народне банке Србије у процесу европских интеграција*, који је финансиран из средстава *IPA*. Очекивани резултати овог пројекта подразумевају усклађивање пословне праксе, изградњу и јачање институционалне сарадње, као и ефикасну хармонизацију и имплементацију регулативе у области надзора над обављањем делатности осигурања с релевантним законодавством ЕУ, што ће допринети повећању ефикасности и сигурности целог финансијског система и побољшању заштите потрошача.

III.2.3. Добровољни пензијски фондови

На крају 2018. године на тржишту добровољних пензијских фондова пословала су четири друштва, која су управљала имовином седам добровољних пензијских фондова. Имовина свих фондова води се на рачунима код једне кастоди банке. Услуге посредовања приликом закључења уговора о чланству у добровољним пензијским фондовима пружало је пет банака посредника и једно друштво за осигурање посредник, а услуге информисања о чланству у тим фондовима 563 агента продаје (од укупно 777 агената којима је Народна банка Србије издала дозволу за обављање ових послова), које су ангажовали друштва за управљање, банке посредници и друштва за осигурање посредника. За потребе обављања куповине и продаје ХоВ, друштва за управљање сарађивала су с десет брокерских кућа.

Тржиште је и даље високо концентрисано – ННИ је на крају 2018. године износио 2.779 поена. Учешће нето имовине највећег фонда у нето имовини сектора износило је око 40%, а учешће четири највећа фонда око 95%.

Билансна сума добровољних пензијских фондова у 2018. наставила је да расте. На крају 2018. године нето имовина фондова достигла је 40,2 млрд

динара и била је већа за око 11,2% него на крају претходне године. Током 2018. године, на индивидуалне рачуне чланова укупно је уплаћено 3,5 млрд динара, док су чланови по основу исплата повукли 1,4 млрд динара. **Добит од улагања коју су остварили фондови у току године износила је 2 млрд динара.**

Број корисника услуга добровољних пензијских фондова на крају 2018. године износио је 192.295, што чини око 2,7% укупног броја становника, односно 9,2% укупног броја запослених.

Основни принципи улагања сваког фонда дефинисани су инвестиционом политиком. Инвестициона политика је документ којим се фонд представља члановима и којим се, између осталог, утврђују циљеви улагања имовине фонда и ограничења, с обзиром на ризике улагања. У зависности од тога, сваки фонд дефинише структуру својих улагања, па тако неки фондови улажу средства само у евроинструменте, а други претежно у динарске инструменте. Сви фондови углавном улажу у државне дужничке ХоВ.

С обзиром на различиту структуру улагања, разликују се и приноси које фондови остварују. Они су се у 2018. години кретали у распону од 2,31% до 6,56%. Просечан принос на нивоу сектора у 2018. години, мерен приносом индекса *FONDex*, који приказује кретање вредности инвестиционих јединица свих добровољних пензијских фондова, износио је 5,5%.

Графикон III.2.3.1. Структура имовине добровољних пензијских фондова
(на дан 31. 12. 2018. године)

Извор: НБС.

Улагања добровољних пензијских фондова била су, као и у претходном периоду, одређена околностима на финансијском тржишту, па је тако на крају 2018. године највећи део имовине фондова (83,1%) био уложен у државне обвезнице. Средства по виђењу чинила су 4,4%, акције – 8,4%, орочени депозити – 3,1%, а улагање у инвестиционе јединице отворених инвестиционих фондова – 0,5%, док је у обвезнице *EBRD*-а било уложено 0,3% имовине фондова. У четвртм тромесечју 2018. године, први пут од почетка

рада фондова уложено је у акције страног правног лица у иностранству, и то у износу од 0,2% имовине фондова.

На крају 2018. године, највећи део државних дужничких инструмената у имовини фондова био је рочности од једне до пет година – 18,7% тих инструмената имало је рок доспећа до годину дана, 17,5% од једне до две године, 43,6% од две до пет година, 17,2% од пет до десет година, а 3% имало је рок доспећа дужи од десет година. Просечна рочност средстава уложених у државне ХоВ, пондерисана њиховим уделом у укупним улагањима у те ХоВ, износила је 3,4 године.

Посматрано према валутној структури, на крају 2018. године 86,6% имовине фондова чинила је динарска имовина, а остатак од 13,4% – имовина у страној валути (еврима и доларима).

Појава нових финансијских инструмената, нарочито дугорочних динарских, веома је важна за добровољне пензијске фондове, јер им се на тај начин омогућава ефикасније управљање средствима и ризицима, односно већа диверсификација улагања, у складу са инвестиционом политиком.

Један од подстицаја развоју добровољних пензијских фондова у Републици Србији јесу пореске олакшице. Њима се уплате запослених и послодаваца до одређеног износа ослобађају плаћања пореза на доходак грађана, односно доприноса за обавезно социјално осигурање, што представља додатни вид стимулације за запослене и послодавце да један део издвајања усмере ка штедњи у добровољним пензијским фондовима. У 2018. години неопорезиви износ доприноса износио је 5.757 динара. Пореске олакшице постоје и у фази исплате акумулираних средстава из добровољних пензијских фондова – повлачење средстава не сматра се основом за остваривање капиталног добитка.

Развој сектора добровољних пензијских фондова подстакнут је и чињеницом да се од почетка 2018. године накнада за управљање фондом обрачунава по нижој стопи (1,25% у односу на ранија 2%), чиме се увећава имовина добровољних пензијских фондова, а што додатно доприноси и заштити материјалних интереса чланова добровољних пензијских фондова. Такође, укинута је и ограничење највишег износа стопе по којој се обрачунава накнада приликом уплате пензијског доприноса, чиме је друштвима за управљање омогућено да слободно утврђују овај износ. На тај начин се стимулише тржишна конкуренција.

Континуирани надзор

Током 2018. године, Народна банка Србије је континуирано надзирала добровољне пензијске фондове посредном и непосредном контролом, и спроводила поступке лиценцирања.

У првој половини 2018. године, у оквиру континуираног посредног надзора анализирани су редовни годишњи упитници о активностима у области спречавања прања новца и финансирања тероризма које су доставила сва друштва за управљање.

У 2018. години израђено је решење којим се једном друштву за управљање изричу мере надзора на основу извршене циљане непосредне контроле.

У другој половини 2018. године отпочео је један поступак свеобухватне непосредне контроле.

Током 2018. године издато је једно решење о давању сагласности на избор члана управе друштва за управљање. Поред тога, издато је и десет решења о давању сагласности на проспект и скраћени проспект добровољних пензијских фондова, као и три решења о давању сагласности на текст односно објављивање огласа за два добровољна пензијска фонда.

Народна банка Србије је у два испитна рока организовала два стручна испита за издавање дозвола физичким лицима за обављање послова информисања о чланству у добровољном пензијском фонду и на основу поднетих захтева издала је 41 дозволу онима који су положили испит.

Регулаторна активност

Током 2018. године, Народна банка Србије усвојила је нову *Одлуку о ближим условима и начину издавања појединих дозвола и сагласности друштву за управљање добровољним пензијским фондом*³³, ради отклањања кључних недостатака у важећој регулативи регистрованих у извештају међународног тела Манивал за Републику Србију из јуна 2016. године у оквиру препоруке 26 ФАТФ, а који се односе на издавање дозволе за рад, давање претходне сагласности за квалификовано учешће и на избор и на реизбор чланова управе друштва за управљање добровољним пензијским фондом, као и *Одлуку о смерницама за примену одредаба Закона о спречавању прања новца и финансирању тероризма за обвезнике које надзире Народна банка Србије*.³⁴

III.2.4. Финансијски лизинг

Учесници на тржишту

На крају 2018. године дозволу Народне банке Србије за обављање послова финансијског лизинга имало је 17 давалаца финансијског лизинга. У сектору финансијског лизинга радило је 360 запослених.

Од укупног броја давалаца финансијског лизинга, десет је у већинском власништву домаћих правних лица, док је седам у већинском власништву страних правних лица.

Оснивачи три даваоца финансијског лизинга не припадају финансијском сектору, док остатак чине банке, чланице банкарских група или друге финансијске институције.

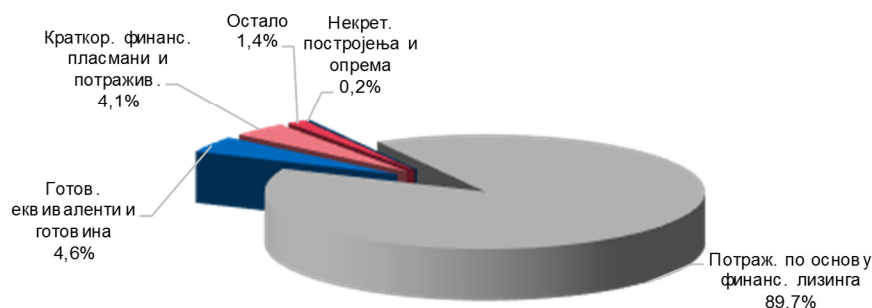
³³ „Службени гласник РС”, бр. 28/2018.

³⁴ „Службени гласник РС”, бр. 13/2018 и 103/2018.

Биланс стања

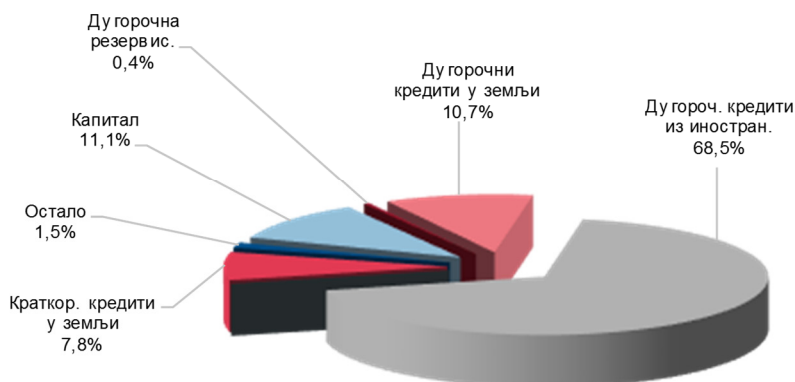
Укупна билансна актива свих давалаца финансијског лизинга на крају 2018. износила је 86,7 млрд динара, што је за 15,2% више него на крају 2017. године, када је износила 75,3 млрд динара. У структури укупне билансне активе давалаца финансијског лизинга, највећи део односио се на потраживања по основу финансијског лизинга (89,7%). Учешће позиције готовине и готовинских еквивалената у укупној билансној активи износило је 4,6%, док је учешће краткорочних финансијских средстава и потраживања износило 4,1%.

Графикон III.2.4.1. Структура активе давалаца финансијског лизинга
(на дан 31. 12. 2018. године)

Извор: НБС.

Графикон III.2.4.2. Структура пасиве давалаца финансијског лизинга
(на дан 31. 12. 2018. године)

Извор: НБС.

Даваоци финансијског лизинга највећи део својих активности финансирају дугорочним задужевањем у иностранству, тако да се на крају 2018. године највећи део укупне билансне пасиве односио на дугорочне кредите из иностранства (68,5%). Учешће капитала у укупној билансној пасиви износило је 11,1%.

Тржиште финансијског лизинга спада у категорију **тржишта са умереном конкуренцијом**, на шта указује *HHI*, који је на крају 2018. године износио 1.259,5 поена. Учешће највећег даваоца финансијског лизинга у укупној билансној активи износи 18,6% и незнатно је смањено у односу на 2017. годину (19,0%).

Структура пласмана

Највећи део пласмана по основу финансијског лизинга одобрен је привредним друштвима која не припадају финансијском сектору (85,0%), док су предузетници у укупним пласманима учествовали са 5,3%, физичка лица са 3,9%, јавна предузећа са 2,8%, а пољопривредници са 2,3%.

На крају 2018. структуру пласмана према предмету лизинга карактерисало је и даље високо учешће финансирања теретних возила, минибуса и аутобуса, које је износило 41,2% (43,1% у 2017. години). Учешће финансирања путничких возила повећало се са 33,2% у 2017. на 35,1% у 2018. години.

У секторској структури пласмана по основу финансијског лизинга, највеће учешће имали су сектори саобраћаја, складиштења, информисања и комуникација (30,4%), затим следе остале делатности (21,2%), сектор трговине (15,8%), рударство, прерађивачка индустрија, снабдевање водом (13,7%) и снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација (0,3%).

Биланс успеха

Укупан добитак пре опорезивања на нивоу тржишта финансијског лизинга у 2018. години износио је 1,6 млрд динара. У односу на крај 2017. године, укупни приходи и добици су се повећали за 8,3%, а укупни расходи и губици су се смањили за 16,2%.

Најзначајнија категорија прихода давалаца финансијског лизинга били су приходи од камата по основу финансијског лизинга, са учешћем од 53,6% у укупним приходима. Након њих следе приходи по основу посла лизинга и приходи по основу обезвређења имовине, са учешћем у укупним приходима од 13,6% и 13,4%, респективно.

У оквиру категорије расхода, највеће учешће у укупним расходима имали су трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи (31,5%), остали трошкови пословања (27,0%), као и расходи камата по основу лизинга (18,2%).

Посредни и непосредни надзор над пословањем давалаца финансијског лизинга

Народна банка Србије је посредно надзирала пословање давалаца финансијског лизинга – контролом података из извештаја које даваоци финансијског лизинга, у складу са *Законом о финансијском лизингу* и прописима донетим на основу тог закона, достављају Народној банци Србије.

Приликом посредног надзора нису идентификована поступања која имају обележја неправилности и незаконитости због којих се даваоцима финансијског лизинга могу изрећи мере прописане наведеним законом.

У току 2018. године започета су два свеобухватна непосредна надзора над пословањем двају даваоца финансијског лизинга.

Послови у вези са издавањем дозвола и давањем сагласности

Народна банка Србије је у току 2018. године донела једно решење о издавању дозволе за обављање послова финансијског лизинга једном привредном друштву.

Такође, донела је 25 решења којима је дата сагласност на именовање чланова управног и извршног одбора у седам давалаца финансијског лизинга.

Донето је једно решење којим је дата сагласност правном лицу за стицање власништва над уделима даваоца финансијског лизинга које власнику тих удела омогућава 10% управљачких права и више у том даваоцу финансијског лизинга.

Донето је једно решење којим се обуставља поступак по захтеву за давање сагласности иностраном правном лицу за стицање власништва над уделима даваоца финансијског лизинга које власнику тих удела омогућава 10% управљачких права и више у том даваоцу финансијског лизинга.

Донета су два решења којима је дата сагласност за добровољну ликвидацију двају даваоца финансијског лизинга.

III.2.5. Супервизија информационих система финансијских институција

Народна банка Србије, ради благовременог деловања, континуирано прати начин на који финансијске институције у Србији управљају ризиком информационог система насталим коришћењем информационо-комуникационих технологија и процењује ризик информационог система у финансијским институцијама, а све ради постизања већег нивоа безбедности и стабилности рада тих институција.

Ризик информационог система за све финансијске институције процењује се у следећим областима: (а) управљање, ризик и ревизија информационог система, (б) развој и одржавање информационог система, (в) безбедност информационог система, (г) управљање континуитетом пословања и (д) активности поверене трећим лицима. Приликом процене ризика узима се у обзир величина односно значај финансијске институције.

У намери да сагледа примену стандарда и прописа који регулишу коришћење информационо-комуникационих технологија у финансијским институцијама, Народна банка Србије на годишњем нивоу спроводи *Упитник о информационом систему финансијске институције*. На основу прикупљених

информација добијених путем Упитника, извештаја спољних ревизора, као и података добијених у претходним поступцима посредне и непосредне контроле информационих система финансијских институција, Народна банка Србије препознаје и процењује ризике информационог система у финансијским институцијама како би превентивно деловала и отклонила неправилности.

У 2018. години извршене су планиране непосредне контроле управљања информационим системом и континуитетом пословања финансијских институција. На основу анализе резултата, утврђен је тренд ризика у односу на претходни извештајни период, на основу ког је припремљен план непосредних контрола за 2019. годину. Поред тога, Народна банка Србије је пратила извршења мера које су изречене у складу с налазима из непосредних контрола информационих система, а које су обављене у претходном периоду ради стабилнијег и безбеднијег пословања финансијских институција.

Сагледавањем нових трендова у развоју информационо-комуникационих технологија, Народна банка Србије је обрадила 290 достављених предмета, при чему је највећи број посвећен новим технолошким решењима у области безбедности информационих система и иновативним решењима за електронске услуге које обухватају нове канале комуникација с корисницима тих услуга, као и припрему за примену законских одредаба у вези са инстант плаћањем.

III.2.6. Активности у области спречавања прања новца и финансирања тероризма

У области спречавања прања новца и финансирања тероризма Народна банка Србије има двоструку улогу – као регулатор и као супервизор.

Регулаторна улога

Функција Народне банке Србије као регулатора у овој области огледа се у изради и учешћу у изради појединих секторских закона и подзаконских аката који, између осталог, имају за циљ смањивање могућности прања новца и финансирања тероризма кроз финансијске институције чије пословање контролише Народна банка Србије, у складу са *Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма*³⁵.

³⁵ „Службени гласник РС”, бр. 113/2017. Обвезницима које Народна банка Србије надзире сматрају се банке, друштва за управљање добровољним пензијским фондовима, даваоци финансијског лизинга, друштва за осигурање, друштва за посредовање у осигурању, као и друштва за заступање у осигурању и заступници у осигурању који имају дозволу за обављање послова осигурања живота. Ту не спадају друштва за заступање и заступници у осигурању за чији рад одговара друштво за осигурање у складу са законом, институције електронског новца, платне институције, јавни поштански оператор са седиштем у Републици Србији, основан у складу са законом којим се уређују поштанске услуге и лица која се баве пружањем услуга куповине, продаје или преноса виртуелних валута или замене тих валута за новац или другу

Током 2018. године Народна банка Србије је, ради правилне и потпуне примене одредаба *Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма* од стране обвезника, усвојила Одлуку о Смерницама за примену одредаба *Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма* за обвезнике над којима Народна банка Србије врши надзор³⁶. Дате смернице су додатно унапређене усвајањем Одлуке о допунама Одлуке о Смерницама за примену одредаба *Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма* за обвезнике над којима Народна банка Србије врши надзор³⁷, од 21. децембра 2018. године, која је донета, пре свега, да би се утврдиле одредбе које примењују обвезници који обављају мењачке послове, за чији надзор је Народна банка Србије надлежна од 1. јануара 2019. године у складу са *Законом о изменама и допунама Закона о девизном пословању*. Наведеним смерницама регулисан је начин на који обвезник над којим Народна банка Србије врши надзор израђује анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма, активности које предузима у поступку по коме утврђује да ли је странка или стварни власник странке функционер, као и начин примене других одредаба закона којим се уређује спречавање прања новца и финансирања тероризма. Допунама одлуке је, између осталог, изричито прописано да су обвезници дужни да узму у обзир резултате националне процене ризика од прања новца и финансирања тероризма у Републици Србији као обавезујуће факторе приликом анализе ризика.

Ради усаглашавања с међународним стандардима у области спречавања прања новца и финансирања тероризма, Народна банка Србије је унапредила следећа подзаконска акта:

- Одлуку о спровођењу одредаба *Закона о банкама* које се односе на давање прелиминарног одобрења, дозволе за рад банке и појединих сагласности и одобрења Народне банке Србије³⁸;
- Одлуку о спровођењу одредаба *Закона о финансијском лизингу* које се односе на издавање дозвола и давање сагласности Народне банке Србије³⁹;
- Одлуку о спровођењу одредаба *Закона о платним услугама* које се односе на давање дозвола и сагласности Народне банке Србије⁴⁰;
- Одлуку о спровођењу одредаба *Закона о осигурању* које се односе на издавање дозволе за обављање послова осигурања/реосигурања и појединих сагласности Народне банке Србије⁴¹;
- Одлуку о систему управљања у друштву за осигурање/реосигурање⁴²;

имовину преко интернет платформи, уређаја у физичком облику или на други начин, односно која посредују при пружању ових услуга.

³⁶ „Службени гласник РС”, бр. 13/2018.

³⁷ „Службени гласник РС”, бр. 103/2018.

³⁸ „Службени гласник РС”, бр. 82/2015 и 29/2018.

³⁹ „Службени гласник РС”, бр. 85/2011 и 29/2018.

⁴⁰ „Службени гласник РС”, бр. 55/2015, 82/2015, 29/2018 и 15/2019.

⁴¹ „Службени гласник РС”, бр. 55/2015, /исправка 69/2015/, 36/2017 и 29/2018.

⁴² „Службени гласник РС”, бр. 51/2015 и 29/2018.

– Одлуку о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на обављање послова посредовања у осигурању, односно заступања у осигурању⁴³; и

– Одлуку о ближим условима и начину издавања појединих дозвола и сагласности друштву за управљање добровољним пензијским фондом⁴⁴.

С тим у вези, најзначајније новине односе се на критеријуме на основу којих Народна банка Србије оцењује пословну репутацију оснивача, стипендијара власништва, односно лица предложеног за чланство у органима управљања финансијских институција. Проширен је круг кривичних дела у случају којих ће се сматрати да ова лица немају добру пословну репутацију, дефинисан је појам сарадника ових лица, те се у улози оснивача, стипендијара односно члана управног односно извршног одбора финансијске институције не може наћи не само лице које нема добру пословну репутацију већ и лице чији је сарадник правоснажно осуђен за одређена кривична дела. То обухвата и оцену имовинског стања оснивача, физичког лица које је оснивач и/или члан приватног инвестиционог фонда или лица страног права организованог ради управљања и располагања имовином и околности које нарочито могу указати на то да постоје индиције да се финансијска институција оснива, односно да се учешће стиче ради прања новца или финансирања тероризма.

Улога супервизора

Улога Народне банке Србије као супервизора се, осим у процесу издавања дозвола за рад, огледа и у поступку надзора, односно праћења да ли се прописи континуирано испуњавају. Супервизија се односи и на процену адекватности система за спречавање прања новца и финансирања тероризма, како би се спречило да се обављање тих активности одвија у финансијским институцијама. Ако се идентификују слабости у начину спровођења мера спречавања прања новца и финансирања тероризма, Народна банка Србије предузима корективне мере односно санкције у складу с прописима.

Посредна контрола

Ради даљег јачања стабилности финансијског сектора и унапређења функције супервизије у складу с развојем и растом активности субјеката надзора, као и усклађивања с прописима ЕУ, међународним стандардима из ове области и принципима најбоље праксе, Народна банка Србије континуирано ради на унапређењу процеса супервизорске процене ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Извори података који се користе за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма код обвезника које Народна банка Србије надзире јесу унутрашња акта у вези са управљањем ризиком од прања новца и финансирања

⁴³ „Службени гласник РС”, бр. 55/2015 и 29/2018.

⁴⁴ „Службени гласник РС”, бр. 29/2018.

тероризма, налази спроведених непосредних контрола и других супервизорских процена, подаци и информације које се добијају од Управе за спречавање прања новца, подаци из упитника који је сачињен ради прикупљања квантитативних и квалитативних података и информација, информације које се добијају од надлежних тужилаштава и судова, резултати извршене националне процене ризика од прања новца и финансирања тероризма у Републици Србији, као и остали подаци и информације којима супервизор располаже.

Кључни резултат супервизорске процене ризика од прања новца и финансирања тероризма јесте формирање супервизорског мишљења о изложености финансијских институција овом ризику.

Узимајући у обзир све наведено, Народна банка Србије је израдила планове непосредних контрола субјеката које надзире у области спречавања прања новца и финансирања тероризма за 2019. годину.

Непосредна контрола

У току 2018. године извршена је 21 непосредна контрола субјеката које Народна банка Србије надзире у области спречавања прања новца и финансирања тероризма, и то: 11 контрола банака, две контроле давалаца финансијског лизинга, шест контрола у области осигурања, једна контрола друштва за управљање добровољним пензијским фондом и једна контрола у области пружања платних услуга.

Народна банка Србије је у вези с поступцима контроле у области спречавања прања новца и финансирања тероризма у 2018. години предузела следеће мере: упутила је седам писмених опомена банкама и две новчане казне друштвима за осигурање. Такође, обустављено је шест контролних поступака код банака, један поступак непосредног надзора код даваоца финансијског лизинга и један поступак непосредног надзора код платних институција и институција електронског новца.

Национална процена ризика од прања новца и финансирања тероризма

Народна банка Србије је активно учествовала у изради документа под називом *Процена ризика од прања новца и процена ризика од финансирања тероризма*, који је 31. маја 2018. године усвојила Влада Републике Србије, а којим су процењене претње и рањивост од прања новца и финансирања тероризма на националном нивоу.

Приликом процене секторске рањивости обвезника разматрани су, између осталог, свеобухватност правног оквира, ефикасност надзорних активности, расположивост и примена управних и казних мера, уређеност система у погледу издавања дозвола за рад (лиценцирања) и других супервизорских сагласности и одобрења, интегритет и ниво знања запослених у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, ефикасност функције

усклађености пословања, ефикасност праћења и пријављивања сумњивих активности, као и други фактори рањивости.

Као члан Координационог тела за спречавање прања новца и финансирања тероризма, Народна банка Србије је присуствовала седницама Координационог тела и активно учествовала у изради *Акционог плана за спровођење препорука из Процене ризика од прања новца и процене ризика од финансирања тероризма*, који је 16. јула 2018. године усвојила Влада Републике Србије,⁴⁵ као и у реализацији активности дефинисаних Акционим планом, о чему је редовно извештавала председника Координационог тела и Владу Републике Србије.

Заједно са Управом за спречавање прања новца и представницима осталих државних институција, Народна банка Србије је учествовала у бројним представљањима Националне процене ризика и Акционог плана, у оквиру којих је презентовала резултате националне процене ризика у области факторинга и финансијског лизинга, банкарског сектора и сектора осигурања.

Сарадња с међународним организацијама (Комитет Савета Европе Манивал и Заједничка група за Европу и Евроазију – ИЦРГ)

Народна банка Србије активно учествује у раду Комитета Савета Европе Манивал, који окупља експерте за процену усклађености држава чланица са свим релевантним међународним стандардима за борбу против прања новца и финансирања тероризма у области правне праксе, финансијског система и унутрашњих послова, узајамном евалуацијом равноправних чланова. Циљ Комитета Манивал јесте да све државе чланице имају делотворне системе за борбу против прања новца и финансирања тероризма и да буду усклађене с релевантним стандардима у тој области, пре свега с препорукама Радне групе за финансијску акцију ФАТФ⁴⁶, као и са одређеним међународним конвенцијама. Извештаји Манивала садрже препоруке за унапређење делотворности система мера и радњи за борбу против прања новца и финансирања тероризма у појединачним државама, као и капацитета за сарадњу на међународном нивоу.

Народна банка Србије активно учествује у извештавању Комитета Манивал и Заједничке групе за Европу и Евроазију ИЦРГ⁴⁷ у оквиру ФАТФ о учињеном напретку у области спречавања прања новца и финансирања тероризма из делокруга своје надлежности, као и на пленарним заседањима Комитета Манивал и ФАТФ.

На 57. пленарном заседању Комитета Манивал, одржаном 6. децембра 2018. године, на којем је активно учествовала и Народна банка Србије, усвојен је *Други извештај о појачаном праћењу Републике Србије у вези с прањем новца и финансирањем тероризма у нашој земљи*, на основу којег је

⁴⁵ „Службени гласник РС”, бр. 55/2018.

⁴⁶ *Financial Action Task Force*.

⁴⁷ *International Cooperation Review Group*.

закључено да је држава генерално напредовала у погледу уклањања утврђених недостатака наведених у извештају Манивала из јуна 2016. године. Посебно је истакнут напредак Републике Србије у областима у чијем спровођењу је учествовала и Народна банка Србије, а које се односе на: процену ризика и примену приступа заснованог на ризику, познавање и праћење странке, кореспондентско банкарство, електронски трансфер, државе вишег степена ризика, транспарентност и стварно власништво над правним аранжманима, регулисање финансијских институција и надзор над њиховим радом, казне, циљане финансијске санкције у вези са ширењем оружја за масовно уништење и политички експонирана лица.

III.3. Функција реструктурирања банака

Правни оквир

У условима светске финансијске кризе, али и у посткризном периоду, постојећи механизми су се на глобалном нивоу показали недовољним за решавање проблема с којима су се суочиле банке са озбиљним потешкоћама у свом пословању. Показало се да, у тадашњем капацитету, они нису омогућавали довољно брзу и ефикасну интервенцију надлежних тела, нити су у потребној мери обезбеђивали услове за одржавање критичних функција банке, а тиме ни очување финансијске стабилности система као целине. Због свега тога, на међународном и локалном нивоу додатно је појачана свест о неопходности постојања јасно дефинисаних правила и механизма по којима ће се поступати у кризним ситуацијама. На нивоу ЕУ, то је резултирало доношењем *Директиве о утврђивању оквира за опоравак и реструктурирање кредитних институција и инвестиционих друштава*⁴⁸ у мају 2014, која је почела да се примењује 1. јануара 2015. године.

Следећи стратешко опредељење Републике Србије које се односи на процес придруживања ЕУ, Народна банка Србије је израдила *Закон о изменама и допунама Закона о банкама*, који је почео да се примењује 1. априла 2015. године. Измене и допуне тог закона биле су саставни део измене сета финансијских закона (*Закон о Народној банци Србије, Закон о банкама, Закон о осигурању депозита, Закон о Агенцији за осигурање депозита и Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање*). Њиховим изменама правни оквир из области реструктурирања банака усклађен је с Директивом ЕУ, као и регулаторним тенденцијама на међународном нивоу.

Народној банци Србије је том приликом додељена нова функција – функција тела надлежног за реструктурирање банака.

Циљеви поступка реструктурирања су:

⁴⁸ *Directive 2014/59/EU on establishing a framework for recovery and resolution of credit institutions and investment firms.*

- остваривање континуитета у обављању критичних функција банке;
- избегавање знатног негативног утицаја на стабилност финансијског система;
- заштита буџетских и других јавних средстава;
- заштита депонената и инвеститора;
- заштита новчаних средстава и друге имовине клијената.

Основни циљ реструктурирања банака јесте да се употреба буџетских и других јавних средстава, ради очувања финансијске стабилности, сведе на најмању могућу меру. Да би се то постигло, предвиђено је да губитке банке која не може да настави с редовним пословањем снесе, на првом месту, њени акционари и повериоци, уз поштовање прописаних ограничења и заштитних механизма (они не могу претрпети веће губитке од оних губитака које би претрпели у случају спровођења стечајног поступка над банком).

Активности

Народна банка Србије је, у складу с роковима утврђеним *Законом о банкама*, крајем 2015. и почетком 2016. године израдила прве **планове реструктурирања за све банке које послују на територији Републике Србије, а почетком 2017. године и за све банкарске групе које контролише на консолидованој основи.**

У складу са обавезом да ажурира планове реструктурирања најмање једном годишње, као и у случају промене правне или организационе структуре банке, промена у њеном пословању или њеног финансијског положаја, када ове промене имају материјални значај за примену плана реструктурирања, као и у случају других промена које утичу на садржину тог плана и могућност његове примене, Народна банка Србије је већ два пута (2016/2017. и 2017/2018. године) ажурирала планове реструктурирања за банке и једном (2018. године) за банкарске групе.

Приликом израде и ажурирања планова реструктурирања, процењивана је критичност пословних функција банке, сагледаване су кључне пословне активности и процењена је могућност реструктурирања сваке појединачне банке и банкарске групе коју Народна банка Србије контролише на консолидованој основи. Том приликом нису уочене препреке за реструктурирање чије би отклањање налагало издавање посебног решења. С друге стране, појединим банкама је указано на потребу обезбеђења одржавања континуитета оперативног пословања у делу поверених активности, као и на потребу унапређења система за управљање ризицима информационог система, а у контексту процеса планирања потенцијалног реструктурирања.

Крајем 2018. године започет је трећи круг редовног годишњег ажурирања планова реструктурирања банака и банкарских група, који је окончан почетком 2019. године.

У складу са одредбама Закона о банкама, саставни део плана реструктурирања је и **минимални захтев за капиталом и подобним обавезама**, с роком у коме је банка дужна да достигне прописани ниво тог захтева. Уз прве планове реструктурирања донета су и решења којима су утврђени посебни минимални захтеви за капиталом и подобним обавезама за сваку појединачну банку. Приликом ажурирања планова реструктурирања банака, Народна банка Србије је, полазећи од процене могућности реструктурирања, преиспитала претходно утврђене минималне захтеве за капиталом и подобним обавезама и утврдила нове захтеве оним банкама код којих је у међувремену дошло до промена у пословању које утичу на начин обрачуна овог захтева.

У складу са Одлуком о минималном захтеву за капиталом и подобним обавезама банке⁴⁹ и решењима Народне банке Србије, све банке су биле дужне да се са стањем на дан 31. децембра 2018. године ускладе с најмање 75% утврђеног минималног захтева за капиталом и подобним обавезама, што је и био случај.

За потребе праћења усклађености са утврђеним минималним захтевом за капиталом и подобним обавезама, као и ради израде и ажурирања планова реструктурирања, банке и највиша матична друштва банкарских група које Народна банка Србије контролише на консолидованој основи достављају два пута годишње извештаје прописане Одлуком о информацијама и подацима које банка, односно највише матично друштво банкарске групе доставља за потребе израде и ажурирања плана реструктурирања банке и банкарске групе⁵⁰. Након извршених контрола достављених извештаја и њихове анализе, закључено је да су за оба извештајна пресека за која су анализирани подаци банака у току 2018. године (31. децембра 2017. и 30. јуна 2018. године), све банке имале капитал и подобне обавезе у мери која обезбеђује усклађеност с најмање 75% утврђеног посебног захтева, а са стањем на дан 31. децембра 2018. године све банке су се у потпуности (100%) ускладили са утврђеним посебним захтевима.

У току 2018. године унапређен је систем извештавања банака за потребе израде и ажурирања планова реструктурирања, и то изменама и допунама Одлуке о информацијама и подацима које банка, односно највише матично друштво банкарске групе доставља за потребе израде и ажурирања плана реструктурирања банке и банкарске групе, и израду Упутства за електронско достављање информација и података потребних за израду и ажурирање плана реструктурирања банке и банкарске групе. Унапређени систем извештавања има за циљ и повећану безбедност и поузданост комуникације приликом достављања прописаних извештаја, као и приликом размене других потребних информација и података.

⁴⁹ „Службени гласник РС”, бр. 30/2015 и 78/2017.

⁵⁰ „Службени гласник РС”, бр. 78/2015, 78/2017 и 46/2018.

Народна банка Србије је у јулу 2018. године потписала Споразум о сарадњи с Јединственим одбором за реструктурирање (*Single Resolution Board*), европским регулаторним телом надлежним за реструктурирање финансијских институција. Циљ овог споразума јесте да обезбеди основу за размену информација и координацију приликом планирања и спровођења реструктурирања финансијских институција које послују у Србији и у оквиру Банкарске уније у ЕУ. Тиме је потврђено опредељење обеју институција да даље унапређују међусобну комуникацију и сарадњу ради побољшања и олакшавања могућности реструктурирања банака и банкарских група с прекограничним елементом, да би се очувала финансијска стабилност у случају избијања кризе.

Поред тога, Народна банка Србије остварује успешну сарадњу и с централном банком Мађарске у области реструктурирања банака, која се огледа у размени информација и учешћу у раду колегијума за реструктурирање који организује та централна банка.

III.4. Стабилност финансијског система

III.4.1. Функција финансијске стабилности

Поред основног циља – одржавања стабилности цена, Народној банци Србије законом је поверена и функција очувања и јачања стабилности финансијског система.

Народна банка Србије утврђује и спроводи мере и активности, у оквиру своје надлежности, ради очувања и јачања стабилности финансијског система. Поред својих мера, Народна банка Србије може да предложи и другим институцијама предузимање одређених мера усмерених на очување и јачање финансијске стабилности. Регулаторне и друге препоруке и мере Народне банке Србије у овој области, као и детаљна анализа стања финансијске стабилности и потенцијалних ризика, објављују се у *Годишњем извештају Народне банке Србије о стабилности финансијског система* и, у складу са *Законом о Народној банци Србије*, достављају се Народној скупштини.

Народна банка Србије је 2015. године објавила консултативни документ *Макропруденцијални оквир*, којим се ближе уређују циљеви, инструменти и процес доношења мера макропруденцијалне политике, а да се притом не доводи у питање остваривање основног циља Народне банке Србије – одржавање стабилности цена.

У погледу очувања финансијске стабилности, један од најзначајнијих регулаторних стандарда донетих на међународном плану као одговор на светску финансијску кризу 2007–2008. године, представља регулаторни стандард Базел III. Ради имплементације овог стандарда у Републици Србији, Извршни одбор Народне банке Србије је 2016. године усвојио регулаторни

пакет којим се он транспонује у домаћу регулативу. Саставни део овог регулаторног пакета је и *Одлука о адекватности капитала банке*, којом су у банкарску регулативу уведени заштитни слојеви капитала. Они представљају додатни основни акцијски капитал, који су банке у обавези да одржавају изнад прописаног регулаторног минимума, а ради ограничавања системских ризика у финансијском систему. Заштитни слојеви капитала примењују се од 30. јуна 2017. и обухватају заштитни слој за очување капитала, контрациклични заштитни слој, заштитни слој за глобалне системски значајне банке, заштитни слој за системски значајне банке и заштитни слој капитала за структурни системски ризик.

Заштитни слој за очување капитала представља обавезу банке да одржава додатни основни акцијски капитал у прописаној висини од 2,5% ризичне aktive. С друге стране, контрациклични заштитни слој капитала представља додатни основни акцијски капитал који се уводи у узлазној фази финансијског циклуса и може се кретати у висини од 0% до 2,5% ризичне aktive банке. Народна банка Србије на тромесечном нивоу утврђује стопу контрацикличног заштитног слоја капитала, узимајући у обзир одступање учешћа кредита у БДП-у од свог дугорочног тренда, као и додатне опционе показатеље који осликавају карактеристике домаћег финансијског система, а односе се на тржиште непокретности, екстерну позицију земље и кретања у банкарском сектору. *Одлуком о стопи контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију* из јуна 2017. утврђена је стопа овог заштитног слоја од 0%. Она је задржана на истом нивоу током 2017. и 2018. године.

Заштитни слој капитала за системски значајне банке, које су као такве идентификоване у Републици Србији, утврђује се на основу најмање једног од следећих критеријума – величина банке, значај за економију Републике Србије, значај прекограничних активности банке, повезаност банке с финансијским системом, замењивост банке у финансијском систему и сложеност пословања банке. Идентификоване системски значајне банке обавезне су да одржавају додатни основни акцијски капитал у висини од 0% до 2% ризичне aktive. Заштитни слој капитала за системски значајне банке утврђен је у јуну 2018. године, а листа системски значајних банака објављена је на интернет страници Народне банке Србије. *Одлука о утврђивању листе системски значајних банака* и пратеће стопе заштитног слоја капитала преиспитују се најмање једном годишње.

Примена заштитног слоја капитала за глобалне системски значајне банке у Републици Србији одложена је до дана приступања Републике Србије ЕУ.

Заштитни слој капитала за структурни системски ризик утврђен је у јуну 2017. године ради ограничења системског ризика евроизације, као и подстицања банака да смање степен евроизације. С обзиром на то да евроизација представља кључни структурни системски ризик, утврђено је да су све банке са седиштем у Републици Србији код којих је учешће девизних и девизно индексираних пласмана становништва и привреде у укупним

пласманима становништва и привреде изнад 10% дужне да одржавају заштитни слој капитала за структурни системски ризик у висини од 3% девизних и девизно индексираних пласмана привреди и становништву у Србији. Народна банка Србије преиспитује обавезу одржавања заштитног слоја капитала за структурни системски ризик најмање сваке две године.

Имајући у виду да је у претходном периоду од доношења *Стратегије о динаризацији финансијског система*, 2012. године, обезбеђена макроекономска и финансијска стабилност, Влада Републике Србије и Народна банка Србије су у децембру 2018. потписале нови *Меморандум о стратегији динаризације финансијског система Србије*. Будући да је динаризиција постепен и дугорочан процес, Влада Републике Србије и Народна банка Србије су, полазећи од резултата до сада предузетих радњи, дефинисале додатне мере и активности ради промовисања веће употребе динара и смањења девизног ризика у финансијском систему.

Ради решавања преосталих, као и превенције настанка нових *NPL*, Влада Републике Србије је у децембру 2018. усвојила *Програм за решавање проблематичних кредита за период 2018–2020. године*. Програм обухвата три подручја активности: 1. решавање проблематичних потраживања државних финансијских поверилаца; 2. унапређење примене стечајног оквира и 3. превенцију настанка нових *NPL*.

Имајући у виду важност предузимања превентивних мера како би се спречио развој системских ризика, Народна банка Србије је у 2018. години објавила неке од могућих мера⁵¹ у вези са:

- **решавањем питања *NPL*:**
 - израда планова од стране банака за смањење учешћа *NPL*, који треба да садрже следеће елементе: процентуално утврђен циљ у погледу учешћа *NPL* у укупним кредитима, временски оквир за остварење овог циља, начине смањења учешћа *NPL* и изворе финансирања примене плана;
 - промоција оквира споразумног финансијског реструктурирања;
 - симулација ануитетних планова на ризик каматне стопе и ризик девизног курса приликом упознавања клијената банака са условима кредита, како би клијенти били боље упознати с ризицима које преузимају;
- **ограничењем ризика евроизације:**
 - разматрање увођења различитих осигураних сума и премија осигурања за девизне и динарске депозите;
- **ограничавањем потенцијалног ризика прекограничног раздуживања домаћих банака:**
 - јачање домаћих динарских извора финансирања.

⁵¹ Детаљан преглед мера дат је у *Годишњем извештају о стабилности финансијског система за 2017. годину*.

III.4.2. Оцена стабилности финансијског система

Ризици из међународног окружења

Након стабилног темпа раста у првом делу године, светска привреда је у другој половини године успорила раст, који је на нивоу 2018. износио 3,6% (наспрам 3,8% у 2017).⁵² На успоравање глобалног раста утицале су слабије перформансе појединих развијених привреда, пре свега у Европи и Азији, као и успоравање индустријске и трговинске активности, што се неповољно одразило на услове финансирања. Узимајући наведено у обзир, ММФ је пројекције раста за 2019. и 2020. годину благо ревидирао наниже. Оцењено је да су ризици пројекције асиметрични наниже, а међу њима се издвајају и даље присутне протекционистичке мере и геополитичке тензије, поштривање финансијских услова, слабији раст Кине, неизвесност преговора око Брежита, као и могућ заокрет у токовима капитала према земљама у успону.

Према извештају ММФ-а из априла 2019, раст БДП-а зоне евра био је успорен са 2,4% у 2017. на 1,8% у 2018. и доминантно је био вођен потрошњом и инвестицијама у основна средства. Успоравање раста зоне евра првенствено је била последица слабљења екстерне тражње, али и фактора специфичних за поједине привреде и секторе. Ипак, оцењивало се да ће негативни ефекти тих фактора бити исцрпљени у средњем року, као и да ће макроекономски фундаменти и даље подржавати раст зоне евра. Према пројекцијама ЕЦБ-а из марта 2019, очекује се да ће раст зоне евра, који се процењује на 1,1% у 2019, бити убрзан на 1,6% у 2020. години. Стопа незапослености у зони евра у последњем тромесечју 2018. смањена је на 7,9%, што је њен најнижи ниво од октобра 2008. У средњем року очекује се да ће раст зоне евра и даље бити подржан повољним трендовима на тржишту рада, првенствено у виду повећања запослености и зарада. Кад је реч о појединачно најважнијим трговинским партнерима Србије унутар зоне евра, привреда Немачке је, према подацима Евростата, у 2018. успорила раст на 1,4% (са 2,2% у 2017), пре свега услед слабијих извозних перформанси. Поред тога, привредни раст Италије знатно је успорио, на 0,9% у 2018. (са 1,7% у 2017), с обзиром на то да је италијанска привреда у П2 технички ушла у рецесију.

Инфлација у зони евра наставила је да расте, са 1,5% м.г. у просеку у 2017. на 1,8% м.г. у просеку у 2018. години, али се и даље налазила испод циља од „испод, али близу 2%“. Кретање инфлације током 2018. године – раст током другог и трећег тромесечја и њено успоравање крајем године – били су, пре свега, последица кретања цене енергената и, мањим делом, цена хране. Иако су трошковни притисци јачали у условима високе искоришћености привредних капацитета и повољних кретања на тржишту рада зоне евра, они се нису пренели на потрошачке цене, па је базна инфлација остала на истом нивоу као и у 2017. и у просеку у 2018. износила је 1,0% м.г. С падом цене нафте на светском тржишту и очекиваним успоравањем глобалне економске

⁵² IMF WEO, април 2019.

активности, смањена су и очекивања у погледу кретања инфлације у зони евра у наредном периоду.

Индекси примарних производа су на крају 2018. године били на нижем нивоу него на крају 2017. Након што је цена нафте типа брент током већег дела 2018. расла, од октобра је оштро пала, тако да је на крају 2018. била за 12% нижа него на крају 2017. У смеру раста цене нафте деловали су спровођење споразума о ограничавању производње земаља *OPEC*-а и других водећих извозника, као и пад глобалних залиха нафте, пре свега у САД (први пут испод петогодишњег просека од 2014. године), али и раст геополитичких тензија након што су САД одлучиле да се повуку из нуклеарног споразума са Ираном и најавиле поновно увођење санкција. Крајем јуна 2018, постигнут је договор земаља *OPEC*-а и Русије о повећању понуде за 1 млн барела дневно, што је, уз најаву Либије о повећању производње, смањило цену нафте. Такође, смањена је и производња нафте у Венецуели и Африци, а геополитичке тензије на Блиском истоку су појачане. С друге стране, услед успоравања светске привреде тражња на светском тржишту била је мања.

ЕЦБ је и током 2018. задржала каматне стопе на рекордно ниским нивоима. У јуну 2018. дата је прва назнака нормализације монетарне политике, када је саопштено да ће програм куповине активе бити смањен од октобра, са 30 млрд евра на 15 млрд евра месечно до краја године, када је он и окончан, након скоро четири године спровођења. Ипак, ЕЦБ је оценила да је и даље потребан знатан монетарни подстицај реинвестирањем доспелих хартија и задржавањем референтне каматне стопе, како би се подржао одрживи повратак инфлације ка циљу у средњем року, имајући у виду успоравање привредног раста зоне евра. У децембарском саопштењу ЕЦБ-а дата је и прецизнија смерница у погледу реинвестирања главнице ХоВ купљених током програма квантитативног попуштања, везивањем периода реинвестирања с повећањем референтне стопе – наводи се да ће оно бити настављено и у дужем временском периоду након што ЕЦБ почне да подиже каматне стопе. У саопштењу, након састанака у марту и априлу 2019, ЕЦБ је објавила да ће каматне стопе остати на рекордно ниским нивоима најмање до краја 2019. године.

Повољна кретања на тржишту рада и снажан раст економске активности допринели су јачању инфлационих притисака у САД, па је ФЕД наставио с нормализацијом монетарне политике. Распон референтне стопе у 2018. подигнут је четири пута, за укупно 100 б.п., на 2,25–2,50% крајем године. Такође, у складу с раније објављеним планом, ФЕД је током године смањивао свој биланс стања, повећавајући на свака три месеца износ доспелих хартија који се не реинвестира за 10 млрд долара, а који је крајем године достигао 50 млрд долара месечно.

Према подацима *BIS*-а, у односу на почетак кризе (Т3 2008), у Т4 2018. смањена је прекогранична изложеност банака из зоне евра према земљама у региону, осим према Чешкој и Турској, при чему је, ако посматрамо процентуалну промену, изложеност у највећој мери смањена у случају Мађарске, Румуније, Хрватске и Бугарске, а најмање у случају Пољске и

Србије. Посматрано у односу на крај 2017. године, у Т4 2018. смањене су прекограничне изложености банака из зоне евра код свих земаља у региону, осим у случају Србије, где је ова изложеност банака повећана.

Резултати анкете ЕИБ-а о кредитној активности банкарских групација у земљама средње, источне и југоисточне Европе из новембра 2018. указују на то да је током 2018. године ризик смањења финансијске изложености у банкарском сектору ових земаља незнатно нижи него у другој половини 2017. године. У другој половини 2018. године, око 20% банкарских групација изјаснило се да очекује смањење *LtD* (*loan-to-deposit*) рација на нивоу банкарске групе у наредних шест месеци, тј. у првој половини 2019. године.

Домаће макроекономско окружење

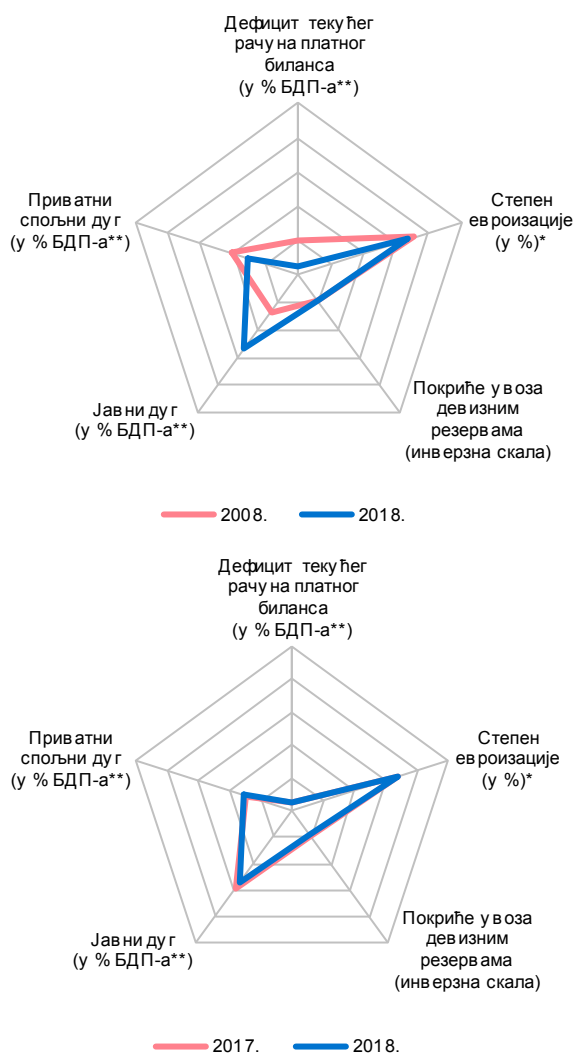
Домаћи макроекономски услови остали су повољни и у 2018. години. Инфлаторни притисци остали су ниски и у условима снажног привредног раста и повољних трендова на тржишту рада, које карактерише раст зарада и запослености, као и пад стопе незапослености. Раст кредитне активности је убрзан, вођен кредитирањем и привреде и становништва. Буџет државе на консолидованом нивоу је и у 2018, другу годину заредом, био у суфициту, и поред знатног раста капиталних издатака државе. Дефицит текућег рачуна од 2,2 млрд евра (5,2% БДП-а) вођен је растом увоза енергената и опреме за потребе текућег инвестиционог циклуса, при чему је и даље више него у пуној мери покривен нето приливом страних директних инвестиција, који је у 2018. достигао 3,2 млрд евра. У децембру 2018, рејтинг агенција *Standard and Poor's* поправила је изгледе за повећање кредитног рејтинга Србије за дугорочно задуживање у домаћој и страниј валути са стабилних на позитивне и потврдила кредитни рејтинг Србије на нивоу ВВ. Том приликом, истакнуто је да је ова одлука базирана на снажном привредном расту и постигнутим резултатима монетарне политике у погледу очувања ценовне и финансијске стабилности.

Ако се конкретно упореде показатељи рањивости финансијског система⁵³ у 2018. и они у 2017. години, уочава се да на пад рањивости финансијског система указује додатно смањење учешћа јавног дуга у БДП-у (за 4,1 п.п.), као и валутног ризика. Таквим позитивним кретањима допринела је у највећој мери децембарска исплата доспеле еврообвезнице у износу од 1,0 млрд долара, која је издата на међународном тржишту 2013. године, као и већа оријентисаност државе да се задужује на домаћем тржишту у динарима. Поред тога, у односу на претходну годину, степен евроизације, мерен учешћем девизних и девизно индексираних депозита у укупним депозитима, смањен је (са 69,2% на 67,8%). Када се степен евроизације мери учешћем девизно индексираних и девизних пласмана у укупним пласманима, он је био исти као

⁵³ Као основни показатељи рањивости финансијског система у Републици Србији коришћени су промена дефицита текућег рачуна платног биланса, приватног спољног дуга, јавног дуга, степена евроизације и адекватности девизних резерви (мерено инверзном вредношћу броја месеци покрића увоза бруто девизним резервама). Повећање удаљености од центра графикана за сваки показатељ указује на пораст ризика.

2017. и износио је 67%. С друге стране, повећано је учешће приватног спољног дуга у БДП-у (са 29,8% на 31,5%), али је смањено учешће укупног спољног дуга у БДП-у (са 65,3% на 62,9%), и налази се у границама одрживости. Учешће дефицита текућег рачуна у БДП-у (5,2%) задржано је на нивоу из 2017. године, а на сличном нивоу је задржана и покривеност увоза робе и услуга девизним резервама (5,3 месеца).

Графикон III.4.2.1. Кључни макроекономски ризици

* Учешће девизних и девизно индексираних пласмана у укупним пласманима који су одобрени привреди и становништву.

** БДП је у складу са методологијом ESA 2010.

Извор: НБС.

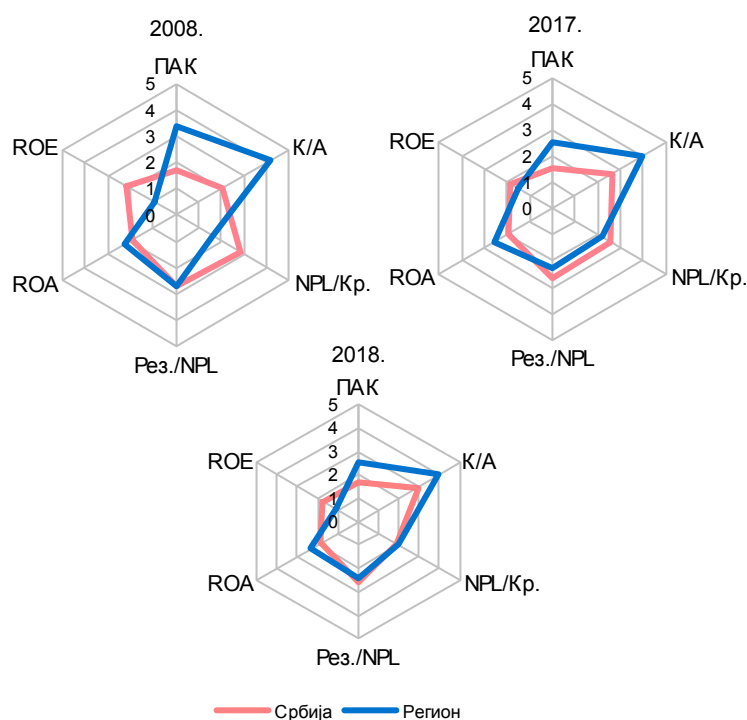
Народна банка Србије за 2019. годину очекује да ће текући дефицит платног биланса бити смањен на 5,0% БДП-а и више него у потпуности бити покривен нето приливом страних директних инвестиција, што доприноси одрживости екстерне позиције земље. Фискалном стратегијом за 2019. годину, с пројекцијама за 2020. и 2021. годину, предвиђен је наставак кретања учешћа јавног дуга у БДП-у у одрживим оквирима и његова силазна путања и у

наредним годинама, што ће додатно допринети већој отпорности Србије на ризике из међународног окружења.

Оцена стабилности финансијског система

За оцену финансијске стабилности земље коришћено је више метода, од којих издвајамо следеће: (а) поређење изабраних показатеља финансијског здравља, (б) индекс финансијског стреса и композитни показатељ системског стреса и (в) излагање финансијског система јаким шокovima у стрес-тестовима и оцена системске компоненте ризика мрежним моделирањем.

Графикон III.4.2.2. **Финансијска стабилност банкарског сектора Србије у поређењу с просеком региона**

Напомене:

- 1) Приказане су стандардизоване вредности основних показатеља финансијске стабилности: ПAK – показатељ адекватности капитала (регулаторни капитал у односу на ризичну активу); K/A – билансни капитал у односу на билансну активу; NPL/Kp. – однос проблематичних бруто кредита према укупним бруто кредитима; Рез./NPL – резерве за процене билансне губитке у односу на бруто проблематичне кредите; ROA – принос на активу; ROE – принос на капитал.
- 2) Већа удаљеност од центра мреже указује на већи ризик.
- 3) Регион обухвата земље средње и источне Европе: БиХ, Бугарску, Мађарску, Северну Македонију, Пољску, Румунију, Турску и Хрватску. Показатељи који се односе на регион су непондерисани просеци расположивих података за наведене земље.

Извор: НБС и ММФ: GFSR.

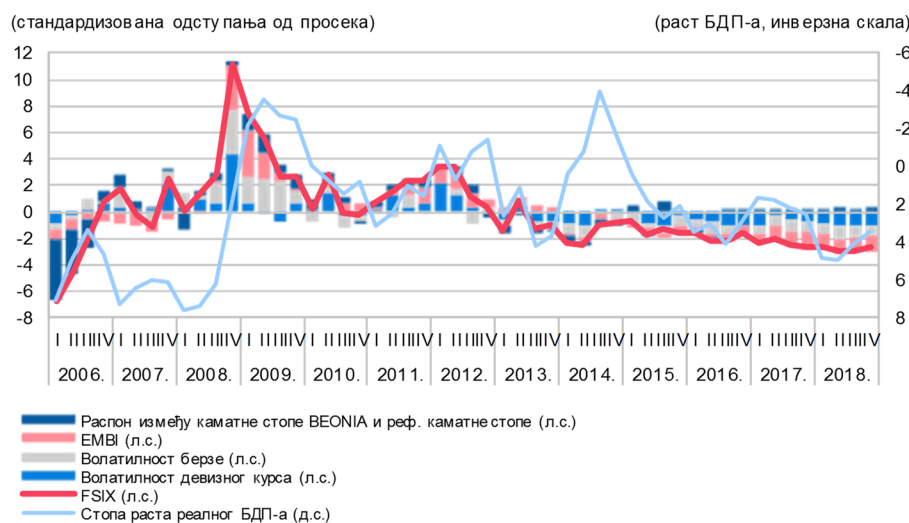
На основу поређења изабраних показатеља финансијског здравља, оцењено је финансијско здравље банкарског сектора Србије у односу на земље региона.

Показатељи финансијског здравља указују на то да је капитализованост банкарског сектора у Србији виша од просека региона захваљујући пруденцијалној регулативи Народне банке Србије. У односу на претходну годину, приметан је напредак у погледу показатеља профитабилности, као и

смањење учешћа *NPL* у укупним кредитима. У 2018. години, банкарски сектор Србије је позитивно пословао, с приносом на активу изнад просека региона. Учешће *NPL* у укупним кредитима на крају 2018. забележило је најнижу вредност од 2008. године и налази се у просеку региона.

Индекс финансијског стреса (FSIX) је композитни показатељ финансијског здравља чији је циљ да препозна епизоде повишеног финансијског стреса и њихово трајање. Позитивне вредности показатеља указују на изнадпросечан, а негативне на исподпросечан ниво финансијског стреса. Негативне вредности овог показатеља током 2018. године указују на нижи ниво финансијског стреса у готово свим посматраним сегментима, па се финансијско здравље може оценити као задовољавајуће.

Графикон III.4.2.3. Индекс финансијског стреса (FSIX) и раст БДП-а

Извор: НБС.

Ради идентификације кризних периода, као и оцено нивоа системског стреса финансијског система Републике Србије, развијена је методологија на основу које је конструисан **композитни показатељ системског стреса** (ПСС⁵⁴), који користе Европски одбор за системски ризик⁵⁵ и ЕЦБ⁵⁶ за анализу акумулације ризика у различитим сегментима финансијског система и оцену нивоа укупног системског стреса.

Овај показатељ пружа доносиоцима одлука значајне и правовремене информације о кретањима на финансијским тржиштима, односно појави нестабилности у финансијском систему и могућим импликацијама по финансијску и макроекономску стабилност. Такође, овај показатељ омогућава идентификацију сигнала раног упозорења који даје правовремену информацију о могућем наступању системске кризе. ПСС обухвата 25 показатеља који сагледавају ниво финансијског стреса у шест најважнијих

⁵⁴ За више о ПСС-у погледати *Годишњи извештај о стабилности финансијског система у 2015. години*.

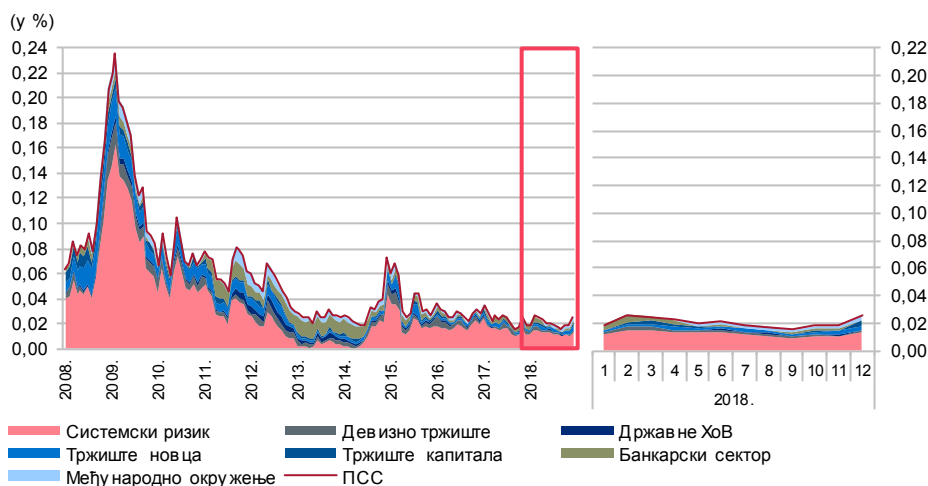
⁵⁵ <https://www.esrb.europa.eu/pub/rd/html/index.en.html>.

⁵⁶ <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1426.pdf?6d36165d0aa9ae601070927f3ab799fc>.

сегмената финансијског система Републике Србије: девизно тржиште, тржиште државних ХоВ, тржиште новца, тржиште капитала, банкарски сектор и међународно окружење.

У току 2018. године, ПСС указује на период ниског ризика, праћен ниском и стабилном системском компонентом.

Графикон III 4.2.4. Кретање показатеља системског стреса

Извор: НБС.

Ниски инфлаторни притисци, повољна фискална кретања, прилив капитала у Србију, опрезно вођење монетарне политике, уз стабилан банкарски систем, позитивно доприносе јачању отпорности финансијског система, а самим тим и макроекономској стабилности земље.

Макропруденцијални стрес-тестови Народне банке Србије, који се спроводе тромесечно, указују на високу отпорност банкарског сектора, чак и на најснажније шокове. При најнеповољнијем макроекономском сценарију (који претпоставља високу депрецијацију динара и пад реалних зарада), банкарски сектор Републике Србије, као целина, остаје адекватно капитализован. Такође, домаћи банкарски сектор остаје ликвидан чак и у условима претпостављеног изузетно високог одлива депозита. Поред тога, резултати **мрежног моделирања** показују да не постоји значајна системска компонента ризика у банкарском сектору Србије, као резултат међубанкарске повезаности.

IV. ОСТАЛЕ ФУНКЦИЈЕ И АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

IV.1. Управљање девизним резервама

Народна банка Србије управља девизним резервама на основу *Закона о Народној банци Србије*, а у складу са *Стратегијом управљања девизним резервама Народне банке Србије*, којом су утврђени начела, циљеви и оквир за улагање девизних резерви, начин процене ризика и мерења приноса, као и извештавање о улагању девизних резерви.

У току 2018. године, девизним резервама Народне банке Србије управљало се у складу са *Стратешким и Тактичким смерницама за управљање девизним резервама*, које усваја Извршни одбор Народне банке Србије. Смерницама се одређују дозвољене валуте, врсте активе, валутна структура, референтна вредност према којој се мери успешност у управљању девизним резервама, као и неопходна ограничења ради заштите од тржишног и кредитног ризика.

У Т2 2018. године Извршни одбор је усвојио *Стратешке смернице за управљање девизним резервама Народне банке Србије*, којима је дефинисана нова структура стратешке референтне вредности као оквир за улагање девизних резерви Народне банке Србије у одређене класе активе. Истовремено, на основу постављених кредитних критеријума и извршене анализе појединачних банака и издавалаца ХоВ ради сагледавања кредитног квалитета, проширена је Листа издавалаца ХоВ и банака код којих је дозвољено пласирати средства девизних резерви Народне банке Србије.

Такође, у Т2 отпочела је реализација трансакција позајмљивања обвезница (*Securities Lending*) и преко кастоди банке *Deutsche Bundesbank, Frankfurt*. Приходи остварени по овом основу, укључујући и приходе остварене преко кастоди банке *Clearstream Luxembourg*, с којом се ове трансакције спроводе од 2017, у великој мери покривају трошкове које Народна банка Србије плаћа за кастоди услуге.

Портфељ Народне банке Србије је на дан 31. децембра 2018. године био у **потпуности уложен у складу с постављеним ограничењима у погледу дозвољене валутне структуре, врсте активе и рочности.**

У складу са смерницама, током 2018. године инвестирано је у државне ХоВ рочности до десет година (у локалним валутама), односно до пет година (*Sovereign* – државне обвезнице у валутама које нису њихове матичне валуте), минималног комбинованог кредитног рејтинга А- према рејтинг агенцијама *Standard and Poor's*, *Moody's* и *Fitch*.

Такође, инвестирано је у ХоВ рочности до пет година минималног комбинованог кредитног рејтинга од А+, односно АА (према агенцијама *Standard and Poor's*, *Moody's* и *Fitch*) чији су издаваоци међународне финансијске институције (*Supranational*), федералне јединице најразвијенијих држава (*Subnational-municipal*) и финансијске институције с државном подршком (*Agency*), као и у обвезнице рочности до пет година емитоване на бази квалитетних средстава обезбеђења (*Covered bonds*).

У складу с принципом сигурности, девизне резерве су такође пласиране у краткорочне депозите код централних банака, међународних финансијских институција и организација, као и иностраних комерцијалних банака које задовољавају минимални комбиновани кредитни рејтинг АА- на основу оценое о кредитном рејтингу агенција *Standard and Poor's*, *Moody's* и *Fitch*.

Стање и промена девизних резерви у 2018. години

Бруто девизне резерве Народне банке Србије су 31. децембра 2018. године износиле 11.261,8 млн евра и биле су веће за 1.300,1 млн евра него на крају 2017. године. Овај ниво девизних резерви обезбедио је покривеност новчане масе (М1) од 168% и више од пет месеци увоза робе и услуга, што је готово двоструко више од стандарда којим се утврђује адекватан ниво девизних резерви.

У току 2018. године на ниво девизних резерви највише је утицао девизни прилив по основу интервенција Народне банке Србије на МДТ-у у нето износу од 1.520,0 млн евра⁵⁷.

По основу коришћења кредита за Републику Србију, преко девизних резерви Народне банке Србије остварен је укупан прилив у износу од 692,2 млн евра, и то од:

- Фонда за развој Абу Дабија (334,7 млн евра) за подршку буџету Републике Србије;
- ЕИБ-а (227,6 млн евра) за изградњу Коридора 10, општинску и регионалну инфраструктуру, обнову школа, развој малих и средњих предузећа, изградњу обилазнице око Београда и за унапређење објеката правосудних органа;

⁵⁷ Реализација трансакција по основу интервенција Народне банке Србије на МДТ-у исказује се на дан извршења, а не на дан трговања.

- Групације Светске банке (107,4 млн евра) за пројекат унапређења конкурентности и запошљавања, за здравство, за унапређење земљишне администрације и пројекат инклузивног предшколског образовања и васпитања, за унапређење ефикасности и одрживости инфраструктуре, за изградњу Коридора 10, за развојне политике у области управљања ризицима од елементарних непогода, пружања подршке финансијским институцијама и санацију штета од поплава;

- Банке за развој Савета Европе (19,0 млн евра) за отклањање штета од земљотреса у Краљеву и за инвестиције у научну инфраструктуру;

- EBRD-а (3,5 млн евра) за унапређење београдског јавног превоза и саобраћајне инфраструктуре.

Поред тога, остварен је и девизни прилив од продаје ХоВ Републике Србије на домаћем финансијском тржишту у износу од 567,3 млн евра.

По основу обављања привременог платног промета с Косовом и Метохијом остварен је девизни прилив у износу од 466,5 млн евра, према *Закону о привременом обављању одређених послова платног промета на територији СРЈ*, по коме су банке обавезне да девизни прилив који резиденти остваре у пословању с Косовом и Метохијом продају Народној банци Србије.⁵⁸

Девизни прилив по основу донација износио је 330,8 млн евра, а по основу приватизације 121,2 млн евра.

У току 2018. године редовно су измириване обавезе према иностраним кредиторима у износу од 1.293,9 млн евра. Из девизних резерви је на име доспеле доларске еврообвезнице Републике Србије (емитоване 2013. на међународном финансијском тржишту) исплаћено 905,8 млн евра, за које су девизна средства обезбеђивана током године, у највећој мери из динара, што је допринело смањењу дуга и побољшању његове валутне структуре. По основу доспелих ХоВ Републике Србије у еврима на домаћем финансијском тржишту исплаћено је 840,0 млн евра. Применом *Закона о регулисању јавног дуга Републике Србије*, по основу неисплаћене девизне штедне грађана исплаћено је 11,3 млн евра.

Нето девизне резерве Народне банке Србије су 31. децембра 2018. године износиле 8.854,0 млн евра и биле су веће за 580,0 млн евра него на крају 2017. године, **што представља њихов највиши ниво на крају једне године од када се на овај начин прате подаци** (од 2000. године).

Структура и профитабилност девизних резерви

Посматрано по структури, девизне резерве Народне банке Србије су на дан 31. децембра 2018. године чиниле: иностране ХоВ – 57,8%, девизна средства на рачунима у иностранству – 21,7%, ефективни страни новац – 13,4%, злато – 6,5% (у трезору Народне банке Србије и на рачуну у иностранству) и SDR код ММФ-а – 0,6%.

⁵⁸ „Службени лист СРЈ”, бр. 9/01.

Највећи део девизних резерви, 6.508,8 млн евра, инвестиран је у ХоВ у еврима, америчким доларима, британским фунтама и канадским доларима. Од тога, у дугорочне ХоВ инвестирано је 55,2%, а у краткорочне ХоВ 44,8%.

У оквиру дугорочних ХоВ, средства су пласирана у следеће врсте активе: државне ХоВ рока доспећа од једне до десет година (САД, укључујући и државне ХоВ с променљивом каматном стопом *Floating Rate Notes*, Канаде, Велике Британије, Немачке, Француске, Холандије, Финске и Ирске), ХоВ јавног сектора (*Supranational, Subnational, Agencies, Sovereign*), укључујући и *Floating Rate Notes*, као и ХоВ с квалитетним средствима обезбеђења (*Covered bonds*).

У оквиру краткорочних ХоВ, средства су пласирана у следеће класе активе: државне дисконтне ХоВ (*T-bills*) рока доспећа до једне године (САД), државне купонске ХоВ рока доспећа до једне године (САД, Канаде, Велике Британије, Француске, Немачке, Аустрије и Ирске), ХоВ јавног сектора с гаранцијом државе (*Supranational, Subnational, Agencies* и *Sovereign*), као и ХоВ с квалитетним средствима обезбеђења (*Covered bonds*).

Део девизних резерви, у износу од 2.445,4 млн евра, налазио се на текућим рачунима у иностранству и пласиран на ороченим депозитима. Од тог износа, 53,5% односи се на пласмане код централних банака (ФЕД, Бундесбанка, Банка Канаде, Аустријска народна банка, Централна банка Луксембурга и Банка резерви Аустралије) и међународних финансијских организација (*BIS*), а 46,5% на пласмане код првокласних иностраних комерцијалних банака комбинованог (композитног) кредитног рејтинга ААА (на рок до шест месеци), иностраних комерцијалних банака комбинованог (композитног) кредитног рејтинга минимално АА– (на рок до три месеца), односно на текућим рачунима код пословних банака у иностранству.

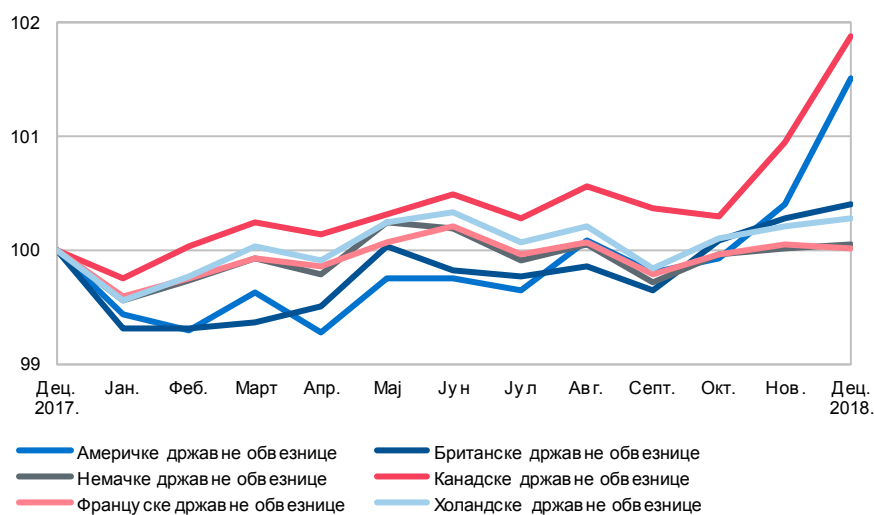
Валутну структуру девизних резерви Народне банке Србије (без злата) на крају 2018. године чинили су: евро – 63,6%, амерички долар – 31,7%, британска фунта – 1,8%, канадски долар – 1,7%, *SDR* – 0,6% и остале валуте – 0,6%.

Народна банка Србије је и у 2018. години остварила приход по основу пласмана у иностране ХоВ и камата на девизна средства, и то у нето износу од 77,3 млн евра.

Управљање ризицима

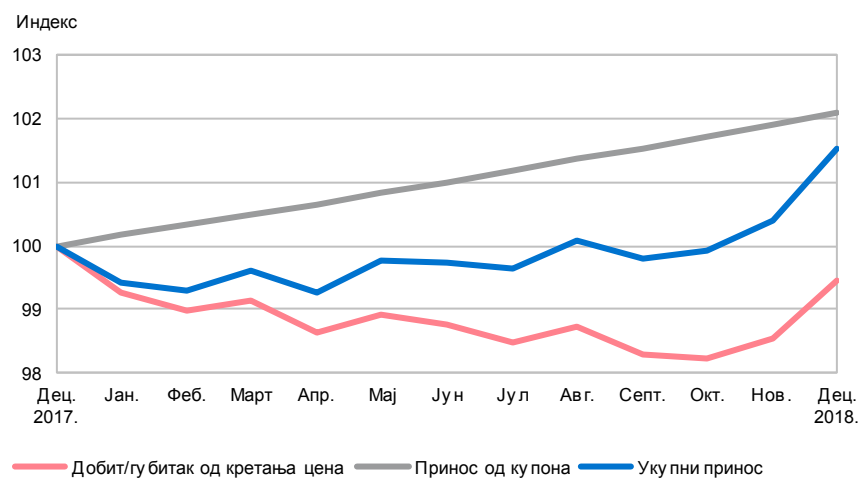
Народна банка Србије је и у 2018. години остала доследна опредељењу одржавања ризика свог портфеља на веома ниском нивоу, што је омогућило очување високог нивоа сигурности и ликвидности.

Графикон IV.1.1. Индекс приноса државних обвезница у оригиналној валути
(дец. 2017 = 100)

Извор: BofA Merrill Lynch и НБС.

Графикон IV.1.2. Структура укупног приноса на америчке државне обвезнице
(дец. 2017 = 100)

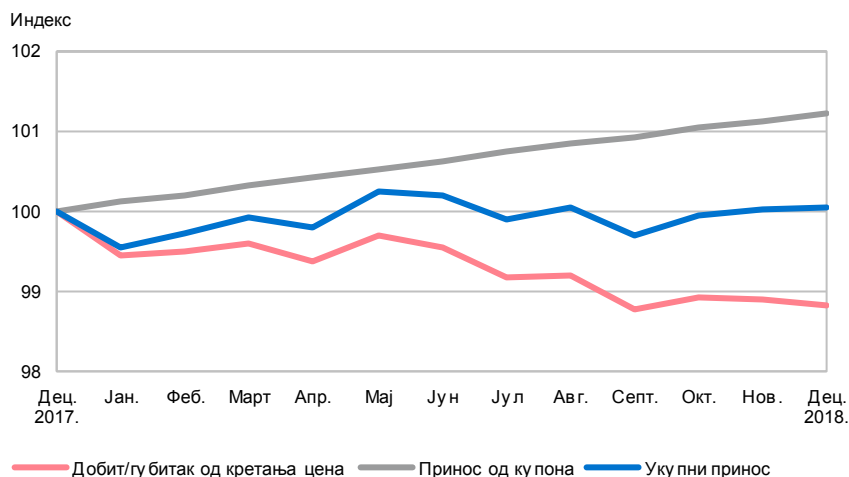
Извор: BofA Merrill Lynch и НБС.

Током 2018. године повећане су стопе приноса америчких и британских државних обвезница, као и канадских, с рочностима до шест година, док су стопе приноса европских државних обвезница углавном благо смањене. Код америчких државних обвезница у портфељу Народне банке Србије другу годину заредом нагиб криве приноса се променио, пошто је повећање стопа приноса на краћим рочностима веће од повећања на дужим рочностима. Највећи принос у оригиналним валутама било је могуће остварити улагањем у канадске и америчке државне обвезнице.

Ако се посматра структура тих приноса, позитивни приноси америчких државних обвезница потичу од ефеката укамаћења тј. прихода од наплаћених

купона, док код немачких државних обвезница овај приход није био довољан да надомести пад цена.

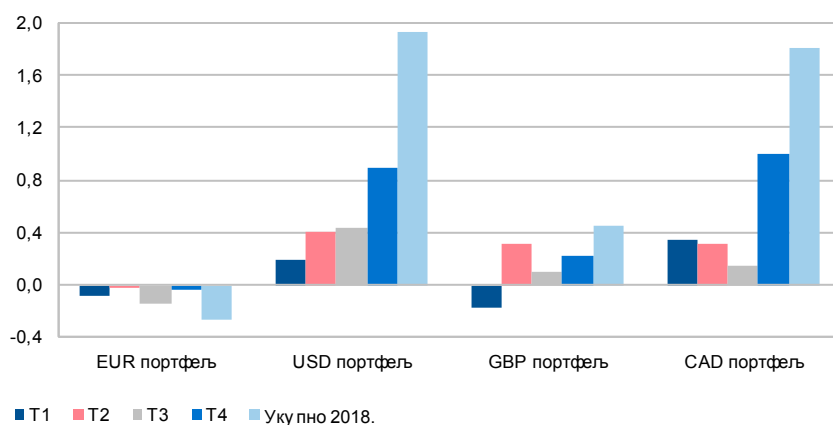
Графикон IV.1.3. Структура укупног приноса на немачке државне обвезнице
(дец. 2017 = 100)

Извор: BofA Merrill Lynch и НБС.

У таквим околностима, Народна банка Србије је, пре свега због опрезног приступа у инвестирању и ниске дурације свог портфеља, која се током 2018. године кретала око вредности 1, остварила позитиван принос у портфељима у америчким доларима, британским фунтама и канадским доларима, док је портфељ у еврима имао негативан принос. Највећи принос, 1,93%, остварен је у портфељу у америчким доларима, а затим следе портфељ у канадским доларима са 1,81% и портфељ у британским фунтама са 0,46%, док је принос портфеља у еврима износио -0,27%.

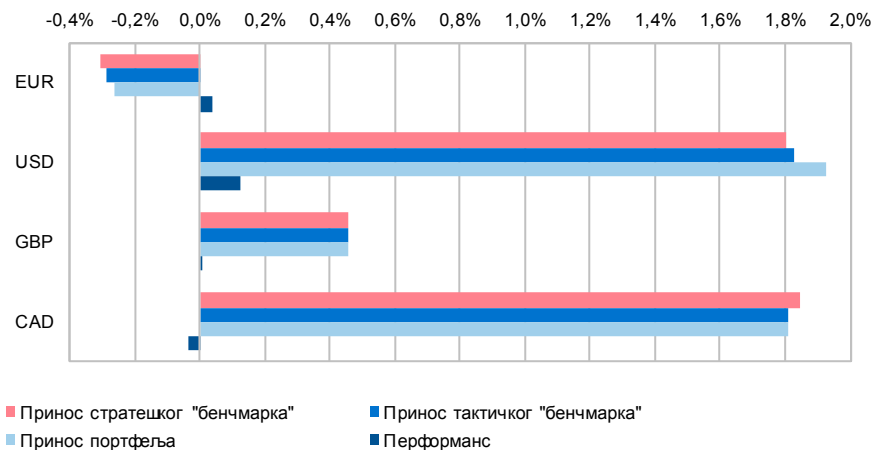
Графикон IV.1.4. Принос портфеља у оригиналној валути
(по тромесечјима, у %)

Извор: НБС.

При томе, портфељи Народне банке Србије у еврима, америчким доларима и британским фунтама забележили су виши, а портфељ у канадским доларима незнатно нижи принос од упоредних референтних вредности (*benchmark*).

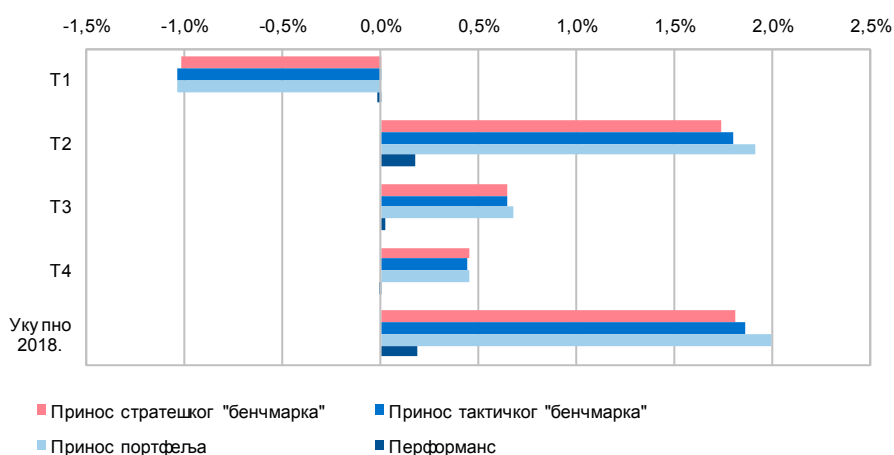
Графикон IV.1.5. Принос портфеља и "бенчмарка" у оригиналној валути у 2018. години

Извор: НБС.

У сва четири тромесечја, у портфељу у америчким и канадским доларима остварени су позитивни резултати, а најбољи у Т4. У портфељу у британским фунтама негативни приноси остварени су само у Т1, док су у европском портфељу приноси били негативни у свим тромесечјима. Разлог томе су дешавања на тим тржиштима. Америчко тржиште су обележила нова повећања каматних стопа ФЕД-а, до којих је дошло у четири наврата током године, тако да је циљани распон каматне стопе (*federal funds rate*) повећан за укупно 100 б.п., односно на распон од 2,25% до 2,50%. Упркос повећању краткорочних каматних стопа, дугорочне стопе приноса другу годину узастопно нису пратиле тај тренд. Централна банка Енглеске је повећала кључну каматну стопу са 0,5% на 0,75%, док је Банка Канаде у три наврата повећала каматну стопу, за укупно 75 б.п., на ниво од 1,75%. Истовремено, ЕЦБ није повећавала каматне стопе у 2018, али је почев од октобра смањила обим програма откупа

Графикон IV.1.6. Укупан принос портфеља и "бенчмарка" прерачунат у динаре, по тромесечјима

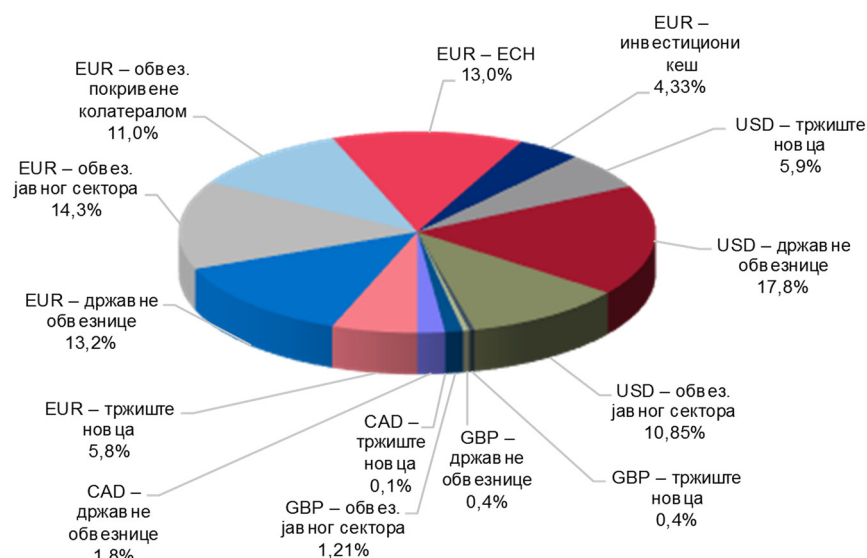
Извор: НБС.

обвезница, и у децембру је овај програм званично окончала, с тим што ће реинвестирати главнице доспелих обвезница.

Евро је депрецирао према америчком долару за 4,65%, док је према британској фунти и канадском долару ојачао за 0,70% и 3,46%, респективно. Приноси у оригиналним валутама и чињеница да је динар незнатно апрецирао према евр, а депрецирао према америчком долару, имали су за резултат позитиван принос укупног портфеља прерачунат у динаре, и то у износу од 2,00%.

Структура инвестиционог портфеља по врстама активе, као и валутна структура, била је у складу са *Стратешким смерницама за управљање девизним резервама Народне банке Србије*.

Графикон IV.1.7. Структура инвестиционог портфеља на дан 31. 12. 2018. године

Извор: НБС.

Народна банка Србије је током 2018. године инвестирала у високоликвидне обвезнице с ниским тржишним и кредитним ризиком. **Валутни ризик је неутрализован у великој мери усаглашавањем валутне структуре девизних резерви и спољног дуга земље, а каматни ризик одржавањем ниске дурације портфеља.** О томе сведочи и низак *Value-at-Risk (VaR)*, којим се процењује вредност тржишног ризика за дати ниво поверења, рачунат по појединачним портфељима и различитим методама обрачуна.

Табела IV.1.1. Вредност изложена ризику (*VaR*) на дан 31. децембра 2018.

(степен вероватноће – 95%, посматрани период – један дан)

	EUR портфељ	USD портфељ	GBP портфељ	CAD портфељ
Параметарски <i>VaR</i>	0,02%	0,03%	0,03%	0,05%
Историјски <i>VaR</i>	0,01%	0,03%	0,03%	0,05%
Монте Карло <i>VaR</i>	0,01%	0,03%	0,03%	0,05%

Извор: НБС.

Вредности теста стреса (*Stress testing*) показују за колико би се процената смањила тржишна вредност портфеља Народне банке Србије у случају наглог и неочекиваног повећања тржишних стопа приноса за 1,00 п.п.

Табела IV.1.2. Стрес-тест на дан 31. децембра 2018.

(посматрани период – један дан)

Сценарио	Промена тржишне вредности			
	EUR портфељ	USD портфељ	GBP портфељ	CAD портфељ
Раст тржишних каматних стопа за 100 б.п.	-0,82%	-0,83%	-0,71%	-1,27%

Извор: НБС.

Ради управљања кредитним ризиком, Народна банка Србије је одредила високе критеријуме за инвестирање у банке чији је минимални композитни рејтинг AA-. За државне обвезнице и издаваоце дозвољен минимални комбиновани кредитни рејтинг је A- према рејтинг агенцијама *Standard and Poor's*, *Moody's* и *Fitch*, за хартије у портфељу које нису у пуној гаранцији државе (обвезнице јавног сектора) одређен је минимални комбиновани кредитни рејтинг од A+ према агенцијама *Standard and Poor's*, *Moody's* и *Fitch*, док је за обвезнице покривене средствима обезбеђења дозвољен минимални комбиновани кредитни рејтинг од AA према агенцијама *Standard and Poor's*, *Moody's* и *Fitch*. Током 2018. године рејтинг агенција *Standard and Poor's* повећала је кредитни рејтинг Пољске са BBB+ на A-, док је *Fitch* повећао дугорочни рејтинг Републике Чешке са A+ на AA-. *Moody's* је повећао кредитне рејтинге обвезница покривених средствима обезбеђења три шведска издаваоца који се налазе у портфељу Народне банке Србије са Aa3 на Aa2. Кредитни рејтинг осталих издавалаца и обвезница које се налазе у портфељу Народне банке Србије остао је на истом нивоу као и у 2017. години, и то по свим рејтинг агенцијама.

Поред финансијских показатеља из биланса банака, праћени су и други показатељи кредитног ризика, као што је петогодишњи CDS⁵⁹ спред за банку.

Сви остали показатељи: варијабилност вишка приноса (*tracking error*), ограничења структуре и дурације портфеља, као и кредитни лимити, током 2018. били су у оквирима прописаним *Стратешким смерницама за управљање девизним резервама Народне банке Србије*.

IV.2. Емисија новца и управљање токовима готовине

IV.2.1. Издавање новчаница и готовог новца

У Републици Србији је у току 2018. године у оптицају била серија новца издања Народне банке Србије од 2003. и даље – новчанице у апоенима од 10,

⁵⁹ CDS спред (*Credit Default Swap*) представља тржишни показатељ ризика у који је урачуната имплицитна вероватноћа банкрота издаваоца онако како је тржиште оцењује.

20, 50, 100, 200, 500, 1000, 2000 и 5000 динара и ковани новац у апоенима од 1, 2, 5, 10 и 20 динара.

На дан 31. децембра 2018. године, у оптицају је било (изван трезора Народне банке Србије, благајни банака и Министарства финансија – Управе за трезор) 182,6 млрд динара готовог новца (новчанице и ковани новац), што је за 11,4% више него на крају 2017. године.

Од укупног стања готовог новца у оптицају, на новчанице се односило 98,7%, а на ковани новац 1,3%. У односу на крај 2017. године, учешће новчаница и кованог новца остало је на истом релативном нивоу.

На крају 2018. године у оптицају је било 288,6 млн комада новчаница, што је за 18,1 млн комада, или 6,7%, више него на крају 2017. године.

У структури новчаница по номиналном износу повећано је учешће новчаница апоена од 5000 динара за 0,4% и апоена од 2000 динара за 3,0% у односу на претходну годину, док је у истом периоду смањено учешће новчаница апоена од 1000 динара за 2,7%, апоена од 500 динара за 0,3%, апоена од 200 и 100 динара по 0,2%. Учешће новчаница апоена од 50, 20 и 10 динара остало је на истом нивоу као и претходне године.

Табела IV.2.1.1. Преглед апоенске структуре новчаница у оптицају

Врста апоена	31. децембар 2017.		31. децембар 2018.	
	У млн RSD	У %	У млн RSD	У %
5000 динара	13.964	8,6	16.326	9,0
2000 динара	82.274	50,9	97.218	53,9
1000 динара	47.578	29,4	48.046	26,7
500 динара	9.544	5,9	10.099	5,6
200 динара	3.620	2,2	3.690	2,0
100 динара	2.217	1,4	2.269	1,2
50 динара	1.192	0,7	1.236	0,7
20 динара	765	0,5	807	0,5
10 динара	576	0,4	623	0,4
Укупно:	161.730	100,0	180.314	100,0

Извор: НБС.

У 2018. новчанице апоена од 500, 1000, 2000 и 5000 динара у готовинском платном промету учествовале су у номиналном износу са 95,2%, што је незнатно повећање (0,4%) у односу на крај 2017. године.

На крају 2018. године у оптицају је било 765,2 млн комада кованог новца, што је за 4,0% више него на крају 2017. године. У структури кованог новца највеће је учешће апоена од 1 динара (44,5%), апоена од 5 динара (25,3%), апоена од 2 динара (24,6%), затим апоена од 10 динара (3,0%) и апоена од 20 динара (2,5%).

Ради задовољавања потреба готовинског платног промета и замене новчаница неподобних за оптицај, у 2018. години планирана је **израда** додатне количине новчаница од 90,0 млн комада, и то апоена од 2000, 200, 50, 20 и 10 динара. Од тога, израда новчаница апоена од 10, 20 и 50 динара реализована је

у целости, а испоручен је 1 млн комада мање новчаница од 200 динара и 2 млн комада мање новчаница од 2000 динара. У току године окончана је и израда новчаница апоена од 200, 50 и 20 динара планирана за 2017. годину у количини од 53,3 млн комада (13,3 млн комада новчаница апоена од 200 динара и по 20 млн комада новчаница апоена од 20 и 50 динара). Предлогом програма израде и издавања новчаница, кованог новца, пригодног кованог новца и меничних бланкета за 2018. годину, планирана је додатна израда кованог новца у количини од 85,0 млн комада, апоена од 1, 2 и 5 динара, која је реализована и преко плана (85,34 млн комада), услед вишка испоручених рондела. Наведена одступања у изради новчаница и кованог новца налазе се у границама дозвољених одступања.

У 2018. години, у поступку **експертизе новца** примљеног под сумњом да је фалсификован откривена су 3.854 комада фалсификованих новчаница готовог новца, што је за 34% мање него у претходној години. Посматрано у номиналном износу, то смањење износи 41% (4.197.970,00 динара у 2018. према 7.126.600,00 динара у 2017). У структури откривених фалсификата новчаница готовог новца доминирају фалсификоване новчанице од 1000, 500 и 2000 динара, које заједно чине 98% броја фалсификата новчаница готовог новца.

Табела IV.2.1.2. **Преглед фалсификованих новчаница готовог новца**
(у комадима)

Врста апоена	5000	2000	1000	500	200	100	50	20	10	Укупно у 2018.
Комада	45	794	1.782	1.199	4	25	3	0	2	3.854
Учешће у %	1,2	20,6	46,2	31,1	0,1	0,6	0,1	0	0,1	100

Извор: НБС.

Посматрано вредносно, у структури откривених фалсификата новчаница готовог новца, највећи је удео новчаница од 1000 динара, затим 2000, 500 и 5000 динара. Процентуално изражено, та четири апоена заједно чине 99,9% фалсификата готовог новца.

Табела IV.2.1.3. **Преглед фалсификованих новчаница готовог новца**
(у хиљадама RSD)

Врста апоена	5000	2000	1000	500	200	100	50	20	10	Укупно у 2018.
Износ	225	1.588	1.782	599,5	0,8	2,5	0,2	0	0	4.198
Учешће у %	5,4	37,8	42,4	14,3	0	0,1	0	0	0	100

Извор: НБС.

Када се упореде откривене фалсификоване новчанице готовог новца с готовим новцем у оптицају, уочава се да је на милион комада оригиналних новчаница у оптицају откривено 10,5 комада фалсификованих новчаница готовог новца, а номинално посматрано – на милијарду динара у оптицају откривено је 18.276 динара фалсификованог новца.

Највећи број откривених фалсификата био је израђен на комерцијалном папиру, коришћењем инк-џет штампача, ласерских штампача или апарата за фото-копирање у боји новије генерације. Применом такве технике израде (копирање), њихов квалитет је лош, те се квалификују као фалсификати лоше и осредње израде. Један тип фалсификата апоена 1000 динара био је израђен на заштићеном папиру с кончићима, који под ултраљубичастим светлом флуоресцирају и који спада у фалсификате добре израде. Међу откривеним фалсификатима није било фалсификата израђених штампарским техникама (дубока, висока и равна штампа), који у највећем броју случајева припадају категорији успешније израђених фалсификата и које је теже разликовати од оригинала (фалсификати веома добре израде и опасни фалсификати).

У фебруару 2018. године, потписан је *Оквирни споразум о сарадњи* између Народне банке Србије и компаније *Mish International Monetary Inc* у вези са израдом нумизматичког новца с ликом Николе Тесле. Предвиђено је да се на основу оквирног споразума потписују појединачни уговори и на основу њих реализује израда нумизматичког новца у наредних пет година. По том основу, у 2018. години потписан је појединачни уговор о изради 210.000 комада нумизматичког новца с ликом Николе Тесле у апоену од 100 динара. Независно од те количине, а према идентичном идејном решењу, у 2018. години предвиђена је израда 500 комада нумизматичког новца с ликом Николе Тесле за потребе нумизматичког тржишта у Републици Србији, а пуна реализација тог пројекта биће завршена у 2019. години.

Управљање токовима готовине

У 2018. години банкама је **исплаћено** укупно 555,7 млн комада новчаница и кованог новца у номиналном износу од 455.181,9 млн динара. То је у односу на 2017. годину за 9,5% већа количина, а за 13,6% већи номинални износ новчаница и кованог новца.

Путем уплата банака **примљено** је укупно 446,4 млн комада новчаница и кованог новца у номиналном износу од 423.218,8 млн динара. У односу на 2017. годину, примљена је за 3,9% већа количина, а за 7,3% већи номинални износ новчаница и кованог новца.

Код кованог новца, као и ранијих година, приметна је знатна неравнотежа између уплата и исплата и по количини, и по номиналном износу. Таква неравнотежа узроковала је да се потребе готовинског платног промета за кованим новцем задовољавају додатном израдом кованог новца, као и ранијих година.

У бројачницама Народне банке Србије **обрађено** је укупно 430,7 млн комада новчаница, у номиналном износу од 418.883,3 млн динара, што је за 3,8 млн комада мање него 2017. године. Од укупно обрађених новчаница, 81% новчаница издвојено је као подобно за оптицај. У номиналном износу, то је 89%, или 371.236,1 млн динара подобних за оптицај. Коефицијент обрта новца

у оптицају у 2018. години (количина обрађених новчаница према количини новчаница у оптицају) био је 1,5.

Уништено је 89,3 млн комада новчаница неподобних за оптицај, у номиналном износу од 48.980,1 млн динара. Индекс обнове оптицаја (количина уништених новчаница према количини новчаница у оптицају) износио је 30,9. Такође, уништено је око 4,3 млн комада макулатурних новчаница апоена од 10, 20, 50, 200 и 2.000 динара.

IV.2.2. Активности филијала Народне банке Србије

Пословање филијала Народне банке Србије у 2018. години односило се на извршавање трезорских и благајничких послова који су проистекли из послова управљања токовима готовине, као и на едукацију корисника финансијских услуга о финансијским производима и услугама институција чије пословање надзире Народна банка Србије.

Филијала у Београду

Филијала у Београду је у 2018. години, у процесу управљања токовима готовине и другим вредностима, обављала послове пријема и предаје готовог новца, ефективног страног новца и јединствених меничних бланкета банкама, послове пријема ефективног страног новца од државних органа, послове продаје пригодног кованог новца и послове са оставама.

Укупне уплате и укупне исплате готовог новца банкама у 2018. биле су више него 2017. године, и то: уплате – за 7,2%, а исплате – за 11,9%. У номиналном износу, уплате ефективног страног новца банкама увећале су се за 27,5%, док су исплате смањене за 32,1% у односу на 2017. годину.

Табела IV.2.2.1. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Београду

(у RSD, уколико другачије није наведено)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2018.	Индекс 2018/2017.
	У 2017.	У 2018.		
Уплате готовог новца банака	240.631.680.000	258.004.787.785	258.004.787.785	107,2
Исплате готовог новца банкама	231.795.415.520	259.444.100.730	259.444.100.730	111,9
Уплате ECH од банака	23.685.016*	30.207.445*	3.570.356.917**	127,5
Уплате ECH од државних органа	1.396.553*	1.150.780*	136.016.018**	82,4
Исплате ECH банкама	83.661.100*	56.834.409*	6.717.520.245**	67,9
УКУПНО			527.872.781.695	

* У еврима.

** У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31. децембра 2018.

Извор: НБС.

Од државних органа у 2018. примљено је укупно 1,2 млн евра, што је за 17,6% мање него претходне године.

Филијала у Београду је у 2018. години обрадила 350 млн комада новчаница, односно 348,1 млрд динара, као и сав ефективни страни новац примљен на територији Републике Србије, тј. 6,3 млн комада новчаница, у противвредности од 541,7 млн евра.

У поступку обраде поништено је и уништено 61,9 млн комада новчаница, укупне вредности 40,1 млрд динара, или 17,7% укупног броја обрађених новчаница.

На експертизу, под сумњом на фалсификат, као и на проверу степена оштећења, односно проверу упозоравајуће боје, послато је 19.679 комада новчаница готовог новца. Такође, на експертизу под сумњом на фалсификат послато је 177 комада новчаница ефективног страног новца.

Поред тога, Филијала је банкама комисионарима предала 2,3 млн комада меничних бланкета, у износу од 114,3 млн динара, имала је десет трансакција продаје пригодног кованог новца, у износу од 273.113,00 динара, и примила је 18 и издала 17 остава (на дан 31. децембра 2018. године, на стању је било 246 остава).

С обзиром на то да располаже електронском базом података која садржи копије извода и налога с рачуна републичких органа, правних лица и радњи, Филијала у Београду је у овом периоду обрадила и одговорила на 81 захтев за издавање извода – налога за плаћање и извештаја о променама и стању рачуна, а коју је до 31. децембра 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћања. Издато је укупно 31 обавештење о плаћању, на име пронађених података и десет на име продаје пригодног кованог новца.

Филијала у Новом Саду

Пословање Филијале у Новом Саду у 2018. години односило се на извршавање трезорских и благајничких послова који су проистекли из послова управљања токовима готовине и на едукацију корисника финансијских услуга о финансијским производима и услугама институција чије пословање надзире Народна банка Србије.

У Филијали у Новом Саду у 2018. години остварено је 3.315 трансакција уплата и исплата готовог новца с банкама и Управом за трезор и 106 трансакција уплата и исплата ефективног страног новца с банкама, царинским, судским и другим државним органима, у укупној вредности од 124.080,6 млн динара. Сав ефективни страни новац примљен од царинских, судских и других државних органа обрађен је приликом пријема на благајнама Филијале. У посматраном периоду, у Филијали је у оквиру трезорског пословања евидентиран пријем три и издавање једне затворене оставе.

Табела IV.2.2.2. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Новом Саду

(у РСД)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2018.	Индекс 2018/2017.
	У 2017.	У 2018.		
Уплате готовог новца	51.977.517.500	58.396.370.000	58.396.370.000	112,3
Исплате готовог новца	54.241.394.000	64.828.954.000	64.828.954.000	119,5
Уплате ЕСН од банака	8.994.416*	4.912.030*	580.575.421**	54,6
Уплате ЕСН од државних органа	1.205.247*	474.352*	56.065.845**	39,4
Исплате ЕСН банкама	11.390.754*	1.850.000*	218.660.010**	16,2
УКУПНО			124.080.625.276	

* У еврима.

** У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31.12. 2018.

Извор: НБС.

Поред наведених послова, Филијала је у оквиру благајничког пословања, банкама комисионарима предала 438.000 меничних бланкета у номиналном износу од 21,9 млн динара. Такође, физичким лицима у 36 трансакција продата су 193 паковања пригодног кованог новца и вакуумираних паковања кованог новца издања Народне банке Југославије и Народне банке Србије, у укупном износу од 250,2 хиљаде динара. На благајнама Филијале примљен је 761 комад новчаница готовог и ефективног страног новца под сумњом да је фалсификован, обојен или да не испуњава услов за замену и он је даље прослеђен на експертизу.

Током посматраног периода, предмет обраде готовог новца био је сав новац примљен од банака и Управе за трезор на благајнама Филијале у Новом Саду, али и новац који је уплаћен на благајнама других филијала у систему Народне банке Србије. Укупно је обрађено 75.303,4 млн динара, односно 87,4 млн комада новчаница. У поступку обраде поништено је 6,9 млн комада новчаница готовог новца, у укупном износу од 2.225,4 млн динара, и уништено 4,8 млн комада новчаница готовог новца, у укупном износу од 2.624 млн динара. Приликом обраде готовог новца, издвојено је 19 комада новчаница које су послате на експертизу под сумњом на фалсификат. У поступку обраде издвојено је 397 комада ваноптицајног кованог новца и једна ваноптицајна новчаница којој је истекао рок замене.

Филијала у Новом Саду је у току 2018. године обрадила 137 захтева за издавање преписа извештаја о променама на рачунима које је до 31. децембра 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћање. Од тога, 16 захтева поднела су физичка лица, а 121 захтев правна лица.

Филијала у Нишу

У току 2018. године Филијала у Нишу остварила је обим пословања у делу управљања токовима готовине пријемом и предајом готовог и ефективног страног новца комитентима (банке, државни органи) у укупној вредности од 109,5 млрд динара.

Кроз 1.331 трансакцију, укупне уплате готовог новца од пословних банака и Управе за трезор у 2018. години износиле су 46,8 млрд динара, што је за 8,4% више него 2017. године, док су укупне исплате у оквиру 2.020 трансакција износиле 59,9 млрд динара, што је за 12,9% више него 2017. године.

Уплате ефективног страног новца од пословних банака, у оквиру 68 трансакција, износиле су 14,8 млн евра и биле су мање за 2,5% него претходне године, док су исплате ефективног страног новца, у оквиру 64 трансакције, износиле 6,3 млн евра и биле су више за 21,3% него 2017. године.

Од државних органа, у 140 трансакција, примљено је укупно 2,3 млн евра, тј. 31,5% мање него претходне године.

Филијала у Нишу је у 2018. години обрадила 10,2 млн комада новчаница у номиналном износу од 14,1 млрд динара.

На благајнама Филијале у Нишу примљено је 399 новчаница готовог новца и 11 новчаница ефективног страног новца под сумњом на фалсификат и оне су прослеђене на експертизу.

Поред наведених послова, Филијала је предала 335.000 меничних бланкета у номиналном износу од 16,7 млн динара банкама комисионарима.

Физичким лицима је продат пригодни ковани новац издања Народне банке Србије у два трансакцијама у укупном износу од 47.309,00 динара.

Табела IV.2.2.3. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Нишу

(у RSD, уколико другачије није наведено)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2018.	Индекс 2018/2017.
	у 2017.	у 2018.		
Уплате готовог новца	43.171.079.000	46.804.819.000	46.804.819.000	108,42
Исплате готовог новца	53.074.856.000	59.923.760.500	59.923.760.500	112,90
Уплате ЕСН од банака	15.228.300*	14.841.850*	1.754.226.524**	97,46
Уплате ЕСН од државних органа	3.376.338*	2.312.583*	273.334.822**	68,49
Исплате ЕСН банкама	5.200.877*	6.309.823*	745.787.005**	121,32
УКУПНО			109.501.927.851	

* У еврима.

** У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31.12. 2018.

Извор: НБС.

С обзиром на то да Филијала у Нишу располаже делимичном базом података у електронском облику, у вези с налозима из извештаја о стању и променама на жиро рачунима које је до краја 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћања, у току 2018. године обрађено је 26 захтева и издато четири преписа налога из извештаја.

Филијала у Крагујевцу

Пословање Филијале у Крагујевцу у 2018. години односило се на извршење трезорских и благајничких послова који су проистекли из послова управљања токовима готовине, као и на едукацију корисника финансијских услуга о финансијским производима и услугама институција чије пословање надзире Народна банка Србије.

Филијала у Крагујевцу у 2018. години имала је 3.309 трансакција уплата и исплата готовог новца с банкама и Управом за трезор, 154 уплате и исплате ефективног страног новца с банкама, царинским, судским и другим државним органима; 45 трансакција уплата и исплата преко Консолидованог рачуна трезора и 2.277 трансакција продаје и откупа ефективног страног новца с физичким лицима и остварила је пословање у укупној вредности од 94,7 млрд динара, што је за 18,54% више него 2017 године.

Табела IV.2.2.4. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Крагујевцу

(у RSD, уколико другачије није наведено)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2018.	Индекс 2018/2017.
	У 2017.	У 2018.		
Уплате готовог новца	36.434.295.000	40.061.669.500	40.061.669.500	109,96
Исплате готовог новца	40.252.547.500	51.621.151.500	51.621.151.500	128,24
Уплате ЕСН од банака	22.258.475*	19.243.363*	2.274.461.592**	86,45
Исплате ЕСН банкама	4.746.964*	6.280.521*	742.323.667**	132,31
Уплате ЕСН од државних органа	7.924*	63.750*	7.534.906**	804,52
Уплата преко ДКРТ-а	1.640*	2.110*	249.391**	128,66
Исплата преко ДКРТ-а	54.440*	54.540*	6.564.528**	102,02
Откуп ЕСН од физичких лица	115.982*	119.206*	14.098.520***	102,78
Продаја ЕСН физичким лицима	67.036*	63.661*	7.527.997***	94,96
УКУПНО			94.735.581.601	

* У еврима.

** У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31. 12. 2018.

*** У динарској противвредности обрачунатој по дневном средњем курсу.

Извор: НБС.

Поред наведених послова, Филијала у Крагујевцу предала је 287.000 меничних бланкета банкама комисионарима у номиналном износу од 14,3 млн динара. Филијала је продавала пригодни ковани новац и обавила је 11 трансакција у укупном износу од 56.420,20 динара. На благајнама Филијале

примљено је 227 комада новчаница готовог и ефективног страног новца под сумњом да су фалсификоване, обојене или да не испуњавају услов за замену, које су прослеђене на даљу експертизу. Филијала у Крагујевцу је у 2018. години обрадила 12,32 млн комада новчаница, у номиналном износу од 18,42 млрд динара и поништила 1,1 млн комада новчаница.

Филијала у Крагујевцу у 2018. години обрадила је и десет захтева за издавање преписа налога и извештаја о променама на рачунима које је до 31. децембра 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћања.

Филијала у Ужицу

У 2018. години Филијала у Ужицу је у пословима управљања токовима готовине учествовала пријемом и предајом готовог и ефективног страног новца банкама.

Банке су у 2018. години на шалтерима Филијале уплатиле 19.586 млн динара готовог новца и поднеле захтев за исплату готовог новца у износу од 19.192 млн динара. Уплате и исплате готовог новца, као и ефективног страног новца, мање су у 2018. години него 2017. године. Филијала је од државних органа у 2018. примила 3.520 евра, што је 32,2% мање него у 2017. години.

Банкама комисионарима је предато 213.000 меничних бланкета у износу од 10.650 млн динара, што је 2,9% више него у 2017. години. У 2018. години од банака су примљене 192 новчанице готовог новца и ефективног страног новца под сумњом да су фалсификат/обојене и оне су прослеђене на експертизу. Такође, у 2018. години остварена је продаја нумизматичког новца у укупном износу од 37.877,27 динара.

Табела IV.2.2.5. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Ужицу

(у RSD, уколико другачије није наведено)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2018.	Индекс 2018/2017.
	У 2017.	У 2018.		
Уплате готовог новца банака	22.049.087.500	19.585.870.500	19.585.870.500	88,8
Исплате готовог новца банкама	21.194.851.000	19.192.126.000	19.192.126.000	90,6
Уплате ЕСН од банака	157.351*	202.728*	23.961.355**	128,8
Исплате ЕСН банкама	2.024.860*	1.445.529*	170.853.722**	71,4
Уплате ЕСН од државних органа	5.190*	3.520*	416.045**	67,8
УКУПНО			38.973.227.622	

* У еврима.

** У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31. 12. 2018.

Извор: НБС.

Током посматраног периода, предмет обраде готовог новца био је сав новац примљен од банака и Управе за трезор на благајнама Филијале у Ужицу, али и новац који је уплаћен на благајнама других филијала у систему Народне

банке Србије. Укупно је обрађено 40,5 млн комада новчаница у номиналном износу од 27.007,5 млн динара. У поступку обраде поништено је 7,8 млн комада новчаница готовог новца, у укупном износу од 1.177,5 млн динара, и уништена су 3.434 комада новчаница готовог новца, у укупном износу од 1,717 млн динара. Приликом обраде, издвојено је 45 комада новчаница, које су послате на експертизу под сумњом да су фалсификоване. У поступку обраде издвојено је 11 комада ваноптицајних новчаница којима је истекао рок замене.

Филијала у Ужицу је у току 2018. године обрадила девет захтева који се односе на издавање преписа налога и извештаја о променама на рачунима (које је до 31. децембра 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћања).

IV.3. Платни систем

IV.3.1. Народна банка Србије као оператор платног система

Народна банка Србије је оператор пет платних система: *RTGS* платног система Народне банке Србије, *IPS* платног система Народне банке Србије (*IPS* НБС система), Клиринг платног система Народне банке Србије, *DinaCard* клиринг система, као и Међународног и међубанкарског клиринг система у девизама.

У *RTGS* платном систему Народне банке Србије почетком године била су 33 учесника – 29 банака, Министарство финансија – Управа за трезор, Централни регистар, депо и клиринг ХоВ, Удружење банака Србије и Народна банка Србије. Због одузимања дозволе за рад једној банци и статусних промена двеју банака – поступка припајања, на крају 2018. године у систему је био 31 учесник, од којих су 27 банке.

Народна банка Србије је од 22. октобра 2018. године оператор *IPS* НБС система. На крају 2018. године у *IPS* НБС систему било је 26 учесника – 24 банке, Народна банка Србије и Министарство финансија – Управа за трезор.

На крају 2018. године, у *DinaCard* клиринг систему учествовале су 24 банке и седам процесорских кућа. У систему поравнања за домаћи промет по платним картицама на крају 2018. године у картичном систему *Visa* учествовало је 18, а у систему *MasterCard* 19 пословних банака.

У Међународном и међубанкарском клиринг систему у девизама, на крају 2018. било је 19 учесника, и то: 13 банака из Републике Србије, Народна банка Србије и пет банака из Босне и Херцеговине.

Расположивост *RTGS* платног система Народне банке Србије, Клиринг платног система Народне банке Србије и централног свича у *DinaCard* систему у 2018. години износила је 100%.

RTGS платни систем Народне банке Србије

RTGS платни систем Народне банке Србије је систем за поравнање међубанкарских плаћања у реалном времену по бруто принципу.

Посредством RTGS платног система Народне банке Србије у 2018. години реализована су укупно 175,3 млн плаћања, укупне вредности 48.419,4 млрд динара. У односу на 2017. годину, број плаћања се повећао за 21,3 млн, односно за 13,8%.

Табела IV.3.1.1. **Вредност промета и број плаћања у RTGS систему**

(промет у млрд RSD, број плаћања у млн)

2018.	Број радних дана	Број плаћања	Вредност промета	Дневни просек промета
Јануар	21	12,4	4.282,2	203,9
Фебруар	18	13,0	3.576,9	198,7
Март	22	14,3	4.389,4	199,5
Април	19	14,4	3.625,4	190,8
Мај	21	15,3	4.443,3	211,6
Јун	21	15,0	4.350,6	207,2
Јул	22	15,2	3.980,7	180,9
Август	23	15,0	4.370,6	190,0
Септембар	20	14,1	3.761,5	188,1
Октобар	23	15,7	3.722,8	161,9
Новембар	21	14,8	3.701,3	176,3
Децембар	21	16,1	4.214,7	200,7
Укупно	252	175,3	48.419,4	
			Месечни просек: 4.035,0	Дневни просек: 192,5

Извор: НБС.

Клиринг платни систем Народне банке Србије

Клиринг платни систем Народне банке Србије је систем за размену и обраду појединачних налога за плаћање или група налога за плаћање учесника у платном систему, који се реализују по принципу мултилатералног нето обрачуна.

У 2018. години, у Клиринг платном систему Народне банке Србије реализован је 48,1 млн плаћања, укупне вредности 406,1 млрд динара.

Табела IV.3.1.2. Вредност промета и број плаћања у клиринг систему

(промет у млрд RSD, број плаћања у млн)

2018.	Број радних дана	Број плаћања	Вредност промета	Дневни просек промета
Јануар	21	3,7	28,8	1,4
Фебруар	18	3,9	28,3	1,6
Март	22	4,0	31,9	1,4
Април	19	3,9	31,4	1,7
Мај	21	4,3	33,6	1,6
Јун	21	3,8	32,6	1,6
Јул	22	3,8	33,6	1,5
Август	23	3,9	34,3	1,5
Септембар	20	3,5	31,0	1,6
Октобар	23	4,4	40,3	1,8
Новембар	21	4,6	39,3	1,9
Децембар	21	4,5	41,1	2,0
Укупно	252	48,1	406,1	
			Месечни просек: 33,8	Дневни просек: 1,6

Извор: НБС.

IPS НБС систем

IPS НБС систем је платни систем у ком се извршавају појединачни инстант трансфери одобрења у износу до 300.000,00 динара. Систем ради у режиму 24/7/365, што обезбеђује реализацију плаћања током целог дана, сваког дана у години. Плаћања у систему се реализују скоро тренутно, а средства су расположива примаоцу плаћања за неколико секунди.

Посредством IPS НБС система у 2018. години реализовано је укупно 818,0 хиљада плаћања, укупне вредности 13.173,2 млн динара. Просечан дневни број плаћања у 2018. години износио је 11.521, док је просечна дневна вредност трансакција износила 185,5 млн динара. Просечно време извршења трансакција у IPS НБС систему у 2018. години износило је 1,33 секунде.

Табела IV.3.1.3. Вредност промета и број плаћања у IPS НБС систему

(промет у млн RSD, број плаћања у хиљадама)

2018.	Број радних дана	Број плаћања	Вредност промета	Дневни просек промета
Октобар	10	108,2	1.993,7	199,4
Новембар	30	335,2	5.247,6	174,9
Децембар	31	374,6	5.931,9	191,3
Укупно	71	818,0	13.173,2	
			Месечни просек: 4.391,0	Дневни просек: 185,5

Извор: НБС.

IPS НБС систем користи се за пренос новчаних средстава у динарима између учесника у том систему ради извршавања инстант плаћања.

Инфраструктура *IPS* НБС система омогућава инстант плаћања коришћењем стандардних начина плаћања (нпр. путем електронског/мобилног банкарства или на шалтеру пружалаца платних услуга), затим инстант плаћања на продајном месту трговца, као и услугу преузимања података о рачуну односно фактури на захтев платиоца (*Bill Presentment – BP*) и услугу централне адресне шеме (*Central Addressing Scheme – CAS*), тј. извршавање инстант плаћања на регистровани псеудоним корисника платних услуга, као што је нпр. број мобилног телефона.

Инстант плаћања ће моћи да се иницирају и на продајним местима, и то најмање коришћењем (скенирањем) *QR* кода. Када је реч о коришћењу *QR* кода на продајним местима за потребе инстант плаћања, могуће су две опције: да купац мобилном апликацијом банке чији је корисник генерише *QR* код и затим га прикаже трговцу, који треба да га скенира, или обрнуто – да трговац генерише *QR* код и прикаже га купцу, који га потом скенира својим мобилним телефоном. Народна банка Србије је стандардизовала спецификацију *IPS QR* кода, коју примаоци плаћања могу користити на штампаним рачунима/фактурама и која ће се користити за инстант плаћања на продајним местима трговаца.

Учесници у *IPS* НБС систему могу бити Народна банка Србије, банка са седиштем у Републици Србији која има дозволу за рад Народне банке Србије, у складу са законом којим се уређују банке, Министарство финансија – Управа за трезор, платна институција са седиштем у Републици Србији која има дозволу Народне банке Србије за пружање платних услуга као платна институција, у складу са законом којим се уређују платне услуге, институција електронског новца са седиштем у Републици Србији која има дозволу Народне банке Србије за издавање електронског новца, у складу са законом којим се уређују платне услуге, јавни поштански оператор са седиштем у Републици Србији, основан у складу са законом којим се уређују поштанске услуге.

Накнада за извршавање налога за пренос у *IPS* НБС систему, коју Народна банка Србије као оператор платног система наплаћује учесницима у том систему, иста је као накнада за плаћања мале новчане вредности у *RTGS* НБС и Клиринг платном систему Народне банке Србије, и износи 4 динара по налогу.

Накнада за извршавање налога за пренос по основу захтева за плаћање на продајном месту за износ до 600 динара је 1 динар, а накнада за налоге по основу захтева за плаћање на продајном месту за износ преко 600 динара – 2 динара. Ове накнаде се наплаћују прихватиоцу – пружаоцу платне услуге трговца.

Међубанкарска накнада утврђена је правилима рада *IPS* НБС система и износи 0,2% вредности извршеног инстант плаћања на продајном месту и плаћа је прихватилац издаваоцу.

Међународни и међубанкарски клиринг систем у девизама

Међународни и међубанкарски клиринг систем у девизама платни је систем који процесира плаћања између банака у Републици Србији у еврима, као и плаћања с банкама из Босне и Херцеговине. Трансакције плаћања између банака у Републици Србији и банака у Босни и Херцеговини обављају се по принципу мултилатералног нето обрачуна.

У току 2018. у овом систему су реализована 55.763 плаћања, чија је укупна вредност 467,3 млн евра. Број плаћања већи је за 1,7% него 2017. године.

Табела IV.3.1.4. **Вредност промета и број плаћања у међународном клирингу**

(промет у млн EUR, број плаћања у хиљадама)

2018.	Број радних дана	Број плаћања	Вредност промета	Дневни просек промета
Јануар	21	3,5	29,2	1,4
Фебруар	18	3,7	23,1	1,3
Март	22	4,5	34,7	1,6
Април	19	4,6	34,9	1,8
Мај	21	4,8	36,3	1,7
Јун	21	4,9	39,6	1,9
Јул	22	5,2	47,9	2,2
Август	23	4,5	41,4	1,8
Септембар	20	4,4	39,7	2,0
Октобар	23	5,4	45,6	2,0
Новембар	21	5,0	44,6	2,1
Децембар	21	5,3	50,3	2,4
Укупно	252	55,8	467,3	
			Месечни просек: 38,9	Дневни просек: 1,9

Извор: НБС.

Национални картични систем – DinaCard

У 2018. години, у систему националне платне картице остварена су 44,2 млн трансакција, што представља раст од 4% у односу на претходну годину, а остварени промет износи 131,6 млрд динара, уз раст од 5% у односу на претходну годину. Од тога, 73% трансакција и 34% промета остварено је на продајним местима (плаћање робе и услуга), док преостали део представљају трансакције подизања готовине. Доминира употреба дебитних платних картица, којима је у протеклој години остварено 99% промета. Од укупног броја трансакција и промета, 37% трансакција и 70% промета представљају међубанкарске трансакције. На крају 2018. године на тржишту су била издата 2,2 млн платних картица *DinaCard*.

Интензивном сарадњом с банкама и процесорима у *DinaCard* систему припремљено је издавање картица *DinaCard* с чипом, као и њихово прихватање на банкоматима и трговачким местима, чија је сертификација

започела у последњем тромесечју. У сарадњи са Заводом за израду новчаница и кованог новца – Топчидер, у потпуности је технички припремљена производња и персонализација картица *DinaCard* с чипом, а након тога су започете сертификације за њихово издавање у пословним банкама.

У августу 2018. године, потписан је уговор о сарадњи између Народне банке Србије и организације *UnionPay International*, чиме је дефинисана сарадња двају картичних система, као и пословни и технички услови сарадње. Уговором је обухваћено прихватање картица *UnionPay* у Републици Србији и издавање заједничке картице *DinaCard-UnionPay*, која би се прихватала на глобалној мрежи *UnionPay*. Након потписивања уговора отпочела је реализација првих корака у пројекту: приступања Народне банке Србије систему *UnionPay* у својству члана и израде техничке инфраструктуре за повезивање двају картичних система.

У оквиру сарадње с компанијом *Discover Financial Services (DFS)*, у 2018. отпочеле су активности на проширењу постојећег уговора из 2010. године (којим је омогућено прихватање картица *DinaCard* и у иностранству), којим би се омогућило коришћење националне картице на интернету, на глобалним интернет сајтовима. Након сертификације новог сервис агента ове компаније, преко којег је обезбеђено прихватање у иностранству, имплементирано је прихватање картица *DinaCard-DFS* с чипом на интернационалној мрежи *DFS-DCI-Pulse*. У сарадњи с компанијом *DFS*, обављена је сертификација за издавање картица *DinaCard-DFS* с чипом у домаћим пословним банкама.

Додатна погодност за све кориснике домаће картице јесте плаћање на интернету на домаћим интернет сајтовима, што је омогућено свим корисницима картица *DinaCard*.

Један од значајнијих сервиса јесте нова услуга за кориснике најбројније картице *DinaCard* – картице *DinaCard PostCard*, у виду одложеног плаћања без камате, које је својим корисницима омогућила Банка Поштанска штедионица. Реализована су три кобренд програма: издавање заједничке лојалити картице *DinaCard* Банке Поштанска штедионица и АМСС-а за чланове те организације, као и два специјална кобренд програма банке *Unicredit* у сарадњи с компанијом „Фриком” и с Тржним центром „Ушће”.

Такође, ради усклађивања са захтевима из Закона о међубанкарским накнадама и посебним правилима пословања код платних трансакција на основу платних картица, спроведене су измене клиринг система *DinaCard* неопходне за нови начин обрачуна међубанкарских накнада.

Нормативна активност

У току 2018. године донето је више значајних прописа из области платних система.

У јуну 2018. Народна скупштина Републике Србије је, на предлог Народне банке Србије, усвојила Закон о изменама и допунама Закона о платним

услугама⁶⁰ и Закон о међубанкарским накнадама и посебним правилима пословања код платних трансакција на основу платних картица⁶¹.

Законом о изменама и допунама Закона о платним услугама стандардизована је терминологија у области платних услуга, да би се корисницима платних услуга омогућило да се што једноставније и брже упознају са значењем најзначајнијих платних услуга, накнадама за те услуге и упоредним прегледом тих накнада. Поред наведеног, ради боље информисаности корисника платних услуга, предвиђена је обавеза пружаоца платних услуга да најмање једном годишње, без накнаде, кориснику достави извештај о свим наплаћеним накнадама за услуге повезане с платним рачуном.

Ради спровођења Закона о изменама и допунама Закона о платним услугама, Народна банка Србије је у децембру 2018. донела сет подзаконских аката⁶²:

- Одлуку о утврђивању листе репрезентативних услуга повезаних с платним рачуном, на којој се налази 14 најзначајнијих платних услуга за потрошаче и 18 платних услуга за правна лица и предузетнике. Ова листа обавезна је за све пружаоце платних услуга и мора бити лако доступна корисницима. Пружалац платних услуга дужан је да користи изразе и дефиниције утврђене у овој листи при оглашавању и уговарању ових услуга с корисником;

- Одлуку о утврђивању прегледа услуга и накнада повезаних с платним рачуном, којом се утврђује садржај и форма прегледа услуга и накнада повезаних с платним рачуном на обрасцу који је утврдила Народна банка Србије и који садржи списак услуга с поменуте листе репрезентативних услуга које пружалац платних услуга има у понуди и податке о појединачној накнади за сваку такву услугу;

- Одлуку о утврђивању изгледа и садржаја извештаја о наплаћеним накнадама, којом се утврђују изглед и садржај извештаја о наплаћеним накнадама за услуге повезане с платним рачуном које је пружалац платних услуга пружио кориснику платних услуга у току календарске године и који је дужан да доставља кориснику на обрасцу који је утврдила Народна банка Србије. На овај начин, корисник платних услуга имаће увид у годишњи, збирни износ наплаћених накнада по појединачним услугама и збирно за све услуге, што ће му омогућити да стекне слику о томе колико новца годишње укупно издваја за плаћање појединачних различитих накнада за услуге повезане с платним рачуном;

- Одлуку о садржини и начину достављања и објављивања података о накнадама које пружаоци платних услуга наплаћују корисницима платних услуга, у складу с којом пружаоци платних услуга достављају Народној банци Србије податке о накнадама које наплаћују корисницима платних услуга, ради

⁶⁰ „Службени гласник РС”, бр. 44/2018.

⁶¹ „Службени гласник РС”, бр. 44/2018.

⁶² „Службени гласник РС”, бр. 99/2018.

објављивања упоредивих података на интернет презентацији Народне банке Србије.

Закон о изменама и допунама Закона о платним услугама донео је и новине којима је поступак за промену платног рачуна поједностављен тако што корисник који жели да промени платни рачун може само да се обрати новом пружаоцу платних услуга и преда му овлашћење за промену платног рачуна, а онда је тај пружалац платних услуга дужан да, у сарадњи с претходним пружаоцем платних услуга, у законом утврђеним роковима размени све потребне информације како би кориснику омогућио коришћење новог платног рачуна и услуга повезаних с тим рачуном. Такође, право на платни рачун са основним услугама гарантује се свим корисницима платних услуга – потрошачима који имају законит боравак у Републици Србији и који немају отворен платни рачун са услугама које су предвиђене платним рачуном са основним услугама. Законом је прописано да платни рачун са основним услугама обухвата услуге које омогућавају уплате и исплате готовог новца на платни рачун, односно с платног рачуна, и услуге преноса новчаних средстава с платног рачуна, односно на платни рачун, директним задужењем, коришћењем платне картице (укључујући плаћања путем интернета) и трансфером одобрења, укључујући трајни налог (на одговарајућим уређајима, шалтерима банака и коришћењем интернета). Увођење института платног рачуна са основним услугама у наш правни систем и гарантовање права на тај рачун треба да подстакну већу финансијску инклузију и лакши приступ платном рачуну и савременим платним услугама, које корисницима доносе ниже трошкове и мање ризике, а уједно повећавају удео безготовинских плаћања, што утиче на смањење сиве економије, као и на смањење ризика од прања новца. Поред наведеног, значајна новина је и смањење лимита до којег платилац одговара у случају извршења неодобрених платних трансакција са 15.000 динара на 3.000 динара.

Доношењем *Закона о изменама и допунама Закона о платним услугама* и релевантних подзаконских аката, у наш правни систем је транспонована *Директива 2014/92/EU о упоредивости накнада за платне услуге у вези с платним рачуном, промени платног рачуна и праву на платни рачун са основним услугама*.⁶³

Предлажући Народној скупштини усвајање *Закона о међубанкарским накнадама и посебним правилима пословања код платних трансакција на основу платних картица* (у даљем тексту: *Закон о међубанкарским накнадама*), Народна банка Србије је имала за циљ детаљно уређивање тржишта платних картица; смањење трошкова прихватања платних картица, пре свега међубанкарских накнада као њиховог главног катализатора; повећање транспарентности и конкурентности на тржишту; подстицај савременим облицима плаћања; развој и повећање

⁶³ Directive 2014/92/EU of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on the comparability of fees related to payment accounts, payment account switching and access to payment accounts with basic features.

ефикасности безготовинских плаћања у земљи и повећање удела безготовинских плаћања у укупним плаћањима и смањење сиве економије. Поред тога, увођењем јасних и детаљних правила о транспарентности накнада које трговци плаћају пружаоцима платних услуга за прихватање платних картица, стварају се услови за смањење трговачких накнада. Стварање услова за већу конкуренцију на тржишту међу пружаоцима платних услуга и картичним системима доприноси појефтињењу и бржем развоју безготовинских плаћања, а тиме и мањем крајњем трошку за купце производа и услуга.

Законом о међубанкарским накнадама прописано је да међубанкарска накнада код трансакције дебитном картицом не може бити виша од 0,2% вредности извршене трансакције, док код трансакције кредитном картицом не може бити виша од 0,3% вредности извршене трансакције и да пружалац платне услуге не може наплатити нити понудити међубанкарску накнаду супротно овим ограничењима. Ради праћења примене ограничења међубанкарске накнаде, Народна банка Србије је донела *Одлуку о садржини, роковима и начину достављања података о међубанкарским накнадама*⁶⁴, којом се ближе прописују садржина, рокови и начин достављања података које су пружаоци платних услуга дужни да достављају Народној банци Србије.

Важна новина коју је донео *Закон о међубанкарским накнадама* јесте и обавеза пружалаца платних услуга да издају платне картице код којих се обрада и нетирање налога за пренос морају извршавати у земљи. На тај начин, корисницима платних услуга пружа се додатна заштита од ризика који настају у ситуацији кад плаћање платном картицом изврше у земљи, а када се обрада и нетирања таквог налога за пренос врше у иностранству, у системима које Народна банка Србије као регулатор нема овлашћења да надзире, па самим тим ни да гарантује за њихову стабилност и сигурност.

Усвајањем *Закона о међубанкарским накнадама* и посебним правилима пословања код платних трансакција на основу платних картица, у наше позитивно законодавство транспоноване су одредбе *Уредбе (ЕУ) бр. 2015/751 Европског парламента и Савета од 29. априла 2015. године о међубанкарским накнадама за платне трансакције засноване на картицама*⁶⁵.

У другој половини 2018, донета је и *Одлука о општим правилима за извршавање инстант трансфера одобрења*⁶⁶, којом се уређују општа правила за извршавање инстант трансфера одобрења, и то основни појмови у вези са инстант плаћањем, учешће пружалаца платних услуга у извршавању инстант трансфера одобрења, обезбеђивање континуитета извршавања инстант трансфера одобрења, услови и начин извршавања инстант трансфера одобрења, повраћај новчаних средстава по основу извршеног инстант трансфера одобрења, обавезе пружалаца платних услуга у погледу издавања и

⁶⁴ „Службени гласник РС”, бр. 69/2018.

⁶⁵ *Regulation (EU) 2015/751 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2015 on interchange fees for card-based payment transactions.*

⁶⁶ „Службени гласник РС”, бр. 65/2018 и 78/2018.

прихватања платног инструмента на продајном месту трговца и коришћење стандардизоване дводимензионалне ознаке (тзв. *QR* кода) и др. Такође, ради успостављања стабилног и сигурног рада *IPS* НБС система, Народна банка Србије је, као његов оператор, донела *Правила рада IPS платног система Народне банке Србије*, којима се детаљно уређује његов рад, права и обавезе учесника у том систему, начин извршења платних трансакција, формат порука и додатне функционалности тог система.

Поред наведеног, донета је и *Одлука о изменама и допунама Одлуке о спровођењу одредаба Закона о платним услугама које се односе на давање дозвола и сагласности Народне банке Србије*, као и одговарајућа унутрашња акта која се односе на поступање запослених у Народној банци Србије у вези са захтевима за лиценцирање и давање сагласности у вези с пословањем платних институција и институција електронског новца, чиме је додатно унапређен рад у овој области.

Надгледање платног система

У обављању функције надгледања, Народна банка Србије је у 2018. години наставила да спроводи активности усмерене на праћење текућег пословања платних система и оператора тих система, као и анализу података и информација које оператори достављају у складу с прописима, с циљем адекватног откривања потенцијалних ризика и координације активности са операторима ради успешног управљања тим системима.

Анализом достављених извештаја утврђена је висока поузданост свих платних система у 2018. години, у границама дефинисаним правилима рада тих система. Такође, у платним системима у којима се обавља нетирање на основу налога за пренос, у 2018. години није било случаја неизмирења новчане обавезе по основу нето позиције учесника у моменту када се то од њих очекује. Због одузимања дозволе за рад једној банци и статусних промена двеју банака – поступка припајања, било је појачано надгледање спровођења процедура код платних система у којима су промењени учесници, при чему су сви поступци спроведени на одговарајући начин, без застоја у раду и у предвиђеном терминском плану рада тих платних система.

Такође, Народна банка Србије је, ради усклађивања са одредбама *Закона о изменама и допунама Закона о платним услугама*, донела неопходне измене и допуне прописа којима се уређују давање дозволе за рад платних система и сагласности на измене и допуне правила рада тих система, односно почетни капитал, капитал и капитални захтев оператора платног система. У оквиру функције надгледања, Народна банка Србије је сагледала и проценила да је неопходно унапредити критеријуме за утврђивање битних платних система, с обзиром на њихов значај за финансијску стабилност и поверење крајњих корисника у начине плаћања.

У 2018. години није било захтева за добијање дозволе за рад платног система, па је број оператора остао непромењен. С обзиром на то да је у

октобру 2018. године почео с радом нови платни систем Народне банке Србије за инстант трансфер одобрења – *IPS* НБС систем, повећан је број платних система. На основу података из достављених извештаја, извршен је и формални надзор над законитошћу и правилношћу пословања платних система за које је Народна банка Србије оператору тих система дала дозволу за рад у складу са *Законом о платним услугама* и прописима донетим на основу тог закона и утврђено је да нису уочена поступања која имају обележја неправилности и незаконитости због којих се оператору тих платних система могу изрећи мере прописане *Законом о платним услугама*.

Свеобухватним праћењем успостављања *IPS* НБС система за извршавање инстант трансфера одобрења, обезбеђено је поштовање принципа конзистентности у примени захтева и стандарда у надгледању платних система и чији је оператор Народна банка Србије. Такође, због функционалне повезаности *IPS* НБС и *RTGS* система, предмет надгледања током 2018. године било је и праћење спровођења регулаторних промена у правилима рада *RTGS* НБС система, с обзиром на значај овог платног система за стабилност целокупног финансијског система. Посебна пажња била је усмерена на јасно, прецизно и свеобухватно утврђивање начина на који се извршавају налози за пренос по основу инстант трансфера одобрења правилима рада *IPS* НБС система, укључујући права и обавезе учесника у том систему, што је нарочито значајно за одговарајуће управљање ризиком ликвидности, ако се има у виду природа инстант трансфера одобрења, затим на обезбеђивање одговарајућих услова за учествовање у том систему – правовремено обезбеђивање техничке документације, обуке, тестирања функционалности и других информација будућим учесницима неопходних за управљање ризицима којима ће бити изложени учествовањем у новом платном систему.

Имајући у виду да функција надгледања обухвата и надгледање сигурности и ефикасности употребе платних инструмената чијим се коришћењем иницирају трансакције које се извршавају у платним системима ако је употреба тих инструмената уређена посебним правилима. Активности надгледања биле су усмерене и на праћење успостављања одређених стандарда и правила за извршавање инстант трансфера одобрења, нарочито на продајним местима трговаца, ради несметане, сигурне и ефикасне употребе тог платног инструмента.

IV.3.2. Платне институције и институције електронског новца

У току 2018. године, настављен је развој тржишта платних услуга, што се огледа, пре свега, у повећању конкуренције, тј. броја пружалаца услуга међународних новчаних дознака на територији Републике Србије, али и у разгранатости мреже субјеката који пружају платне услуге као заступници платних институција. Своју мрежу заступника, током 2018. године, наставило је да развија девет платних институција и једна институција електронског

новца, која, поред послова пружања платних услуга, активности у вези с дистрибуцијом електронског новца реализује преко разгранате мреже дистрибутера. На крају 2018. године, у Републици Србији пословало је 13 платних институција и једна институција електронског новца, које су платне услуге пружале и преко мреже од 2.263 заступника (наспрам 1.359 заступника у 2017). Други пружаоци платних услуга су пословне банке и јавни поштански оператор.

Платне институције су у највећем броју (77%) у власништву једног или више физичких лица. Домаћа правна и физичка лица имају квалификовано учешће у капиталу у 11 платних институција, а страна правна и физичка лица у две платне институције. Институција електронског новца у власништву је домаћих лица (физичко лице и два правна лица).

Народна банка Србије је током 2018. године донела два решења о давању дозволе за пружање платних услуга, једно решење о давању допуне дозволе, као и једно решење о одузимању дозволе платној институцији код које је утврђено да, у прописаном року од 12 месеци од дана давања дозволе, није отпочела с пружањем платних услуга. Поред тога, донето је и једно решење о одбијању захтева за давање дозволе за пружање платних услуга, једно решење о обустављању поступка за давање допуне дозволе услед одустанка платне институције од поднетог захтева, као и једно решење којим је платној институцији дата претходна сагласност за укључење добити из текуће године у основни капитал. Такође, проверавана је документација и испуњеност прописаних услова у вези с променом власничке структуре, односно лица с квалификованим учешћем у капиталу, као и у вези с променом члана органа управљања, односно лица које ће непосредно руководити пословима пружања платних услуга.

Посредна и непосредна провера пружања платних услуга

Током 2018. године, Народна банка Србије је, на основу *Закона о платним услугама и Одлуке о ближим условима и начину вршења надзора над платним институцијама, институцијама електронског новца и јавним поштанским оператором*, донела два решења о непосредном надзору ради провере усклађености пословања платних институција с регулативом. Такође, донет је и један закључак о обустављању поступка надзора над пословањем платне институције, док су се активности посредног надзора над пружаоцима платних услуга и издаваоцем електронског новца спроводиле у складу са одредбама *Одлуке о капиталу и адекватности капитала платних институција и институција електронског новца*, као и других релевантних подзаконских прописа Народне банке Србије.

Настављено је и спровођење активности надзора на основу *Закона о платним услугама* у вези с неовлашћеним пружањем платних услуга. С тим у вези, сачињено је и достављено физичким лицима 12 записника о неовлашћеном пружању платних услуга, којима је констатовано да су та

физичка лица пружала платне услуге без дозволе Народне банке Србије. Окончана су 22 поступка надзора спроведена на основу *Закона о платним услугама*, који су резултирали изрицањем забране даљег пружања платних услуга и прописане новчане казне.

IV.4. Остале активности

IV.4.1. Економске анализе и статистика

Главни циљ **економских анализа** у Народној банци Србије јесте пружање аналитичке подршке Извршном одбору и Савету гувернера при доношењу одлука из њихових домена. Поред тога, циљ је и унапређење екстерне комуникације с тржиштима, широм и стручном јавношћу. Економске анализе и истраживања у 2018. години биле су усмерене пре свега на области које су од кључног значаја за обављање законом дефинисаних активности Народне банке Србије, тј. очување ценовне и финансијске стабилности. Поред тога, анализе Народне банке Србије пружиле су увид у многа важна питања и изазове за монетарну и економску политику. Ове пројекције редовно су разматране и о њима је дискутовано с ММФ-ом, Економском комисијом, ЕЦБ-ом и другим међународним институцијама.

Приликом доношења одлука монетарне политике у 2018. години, полазило се од анализа домаћих макроекономских кретања и пројекција инфлације и економске активности за наредни период, уз уважавање фактора из међународног окружења.

У области праћења и анализе инфлације, пажња је била усмерена на укупну инфлацију и на различите показатеље базне инфлације који су посебно релевантни за монетарну политику. Редовно је оцењивана јачина инфлаторних притисака са становишта понуде и тражње. Посебна пажња била је посвећена кретању цена хране, с обзиром на њихову волатилност и подложност шоковима на страни понуде. С обзиром на њен значај и волатилно кретање, редовно су анализирани фактори кретања светске цене нафте и процењиван је њен утицај на домаће цене. Такође, редовно је рађена и оцена карактера монетарних услова. Средњорочне пројекције инфлације и економске активности израђиване су у тромесечној динамици, уз анализу главних ризика њиховог остварења и утицаја на монетарну политику, док су краткорочне пројекције инфлације израђиване на месечном нивоу. Поред експертских процена, за потребе пројекције инфлације коришћени су и економетријски модели развијани током претходних година, а анализирани су и фактори који су довели до одступања од пројекција.

У домену реалног сектора, нагласак је био на анализама и пројекцијама раста и структуре раста БДП-а, на годишњем и тромесечном нивоу, с производне и расходне стране. Поред реалног раста, важан елемент реалног

сектора биле су и анализе и пројекције дефлатора и номиналног БДП-а. За потребе пројекција БДП-а и његових компонената коришћене су експертске процене и економетријски модели. У домену тржишта рада праћени су расположиви показатељи (зараде, запосленост, продуктивност, јединични трошкови рада и др.) и анализиран је њихов утицај на макроекономске токове.

Када је реч о анализи платнобилансних кретања, рађене су анализе и пројекције компонената текућег и финансијског рачуна. У оквиру текућег рачуна, посебна пажња посвећена је спољнотрговинским кретањима, односно динамици, структури и факторима раста извоза и увоза робе и услуга и односима размене. У оквиру финансијског рачуна, нагласак је стављен на стране директне и портфолио инвестиције и факторе који одређују њихову динамику. Ради што прецизнијег сагледавања фактора који опредељују кретање текућег дефицита, рађене су анализе и пројекције биланса штедње и инвестиција приватног сектора и државе. Такође, анализирана је међународна инвестициона позиција земље и процењивана екстерна одрживост земље, која је показала да ће се учешће спољног дуга у средњем року смањивати и под претпоставком различитих сценарија и евентуалних макроекономских шокова, као и да је текући дефицит испод нивоа који је потребан за наставак смањења учешћа спољног дуга у БДП-у.

У области фискалних кретања, континуирано су се пратила извршења републичког и консолидованог буџета, јавног дуга и монетарног ефекта фискалне политике, а оцењиван је и утицај фискалних кретања на остале макроекономске показатеље. Поред тога, праћена су кретања на тржишту новца, кредита и капитала, анализирана је ликвидност банкарског сектора и израђиване су годишње пројекције кредита и депозита.

С обзиром на то да међународна економска кретања у великој мери одређују економска кретања у малим и отвореним економијама попут Србије, редовно су праћени и међународни показатељи из области цена, економске активности, платног биланса, фискалних кретања и одлука водећих централних банака. Нагласак у анализама био је на зони евра, највећим економијама зоне евра, на земљама региона, као и водећим светским економијама (САД, Кини).

Пројекције и анализе макроекономских кретања представљене су јавности на тромесечном нивоу у *Извештају о инфлацији*. Поред тога, *Извештај о инфлацији* је садржао и осврте на различите актуелне теме: анализе кретања инфлације у Србији и другим земљама које имају циљ за инфлацију, динамике светских цена примарних производа и заоштравања светских трговинских односа, анализе пољопривредне сезоне, финансијских резултата прерађивачке индустрије и српске привреде у претходном периоду, кредитирања малих и средњих предузећа. Посебан акценат је стављен на најважније мере и резултате Народне банке Србије у протеклих шест година. Крајем године, када се навршило десет година циљања инфлације, као монетарне стратегије Народне банке Србије, припремљена је и објављена кратка анализа остварених резултата и оцене адекватности монетарне политике у посматраном периоду.

Ради јачања транспарентности у вођењу монетарне политике и ефикасне комуникације с јавношћу, настављено је са израдом и објављивањем *Извештаја о резултатима анкете о инфлационим очекивањима*, у редовној месечној динамици. Такође, Народна банка Србије је наставила праксу спровођења анкете о кредитној активности банака, која је главни извор података који се тичу услова, стандарда и тражње на кредитном тржишту. Резултати анкете су, као и досад, објављивани тромесечно у оквиру *Извештаја о резултатима анкете о кредитној активности банака*. У истој динамици настављено је и са објављивањем извештаја *Трендови у кредитној активности*, који пружа детаљнији увид у кретања на кредитном тржишту, услове задуживања привреде и становништва и оцену понуде и тражње за кредитима.

Настављене су активности на унапређењу модела за средњорочне пројекције Народне банке Србије – рађена је редовна ревизија структуре модела, а разматрана је могућност укључивања нових променљивих како би се добила прецизнија пројекција инфлације, тј. повећала поузданост модела.

Крајем године започета је израда модела за прогнозе криве приноса за водеће централне банке базиране на Нелсон–Сигел–Свенсоновом моделу. Прогнозе криве приноса један су од елемената у доношењу одлука о пласману девизних резерви.

У оквиру пројекта *IPA* започета је сарадња с румунском централном банком на изради модела за краткорочну пројекцију инфлације, БДП-а и унапређењу знања у области Бајесове технике оцењивања. Израда ових модела за пројекције битна је у контексту вођења монетарне политике, с обзиром на то да се њене мере доносе на бази пројектованог кретања инфлације и других релевантних макроекономских варијабли.

Настављена је и организација истраживачких семинара, на којима су до сада учествовали водећи светски стручњаци са универзитета у Европи и САД, као и из других централних банака и међународних институција. Истраживачки семинари овог типа од великог су значаја за подизање стандарда економских истраживања и развој економске науке у Србији, а њихов квалитет чини Народну банку Србије препознатљивом у европским размерама.

Народна банка Србије обавља послове **званичне статистике**, у складу са одредбама *Закона о званичној статистици* и чланом 68. *Закона о Народној банци Србије*, као и петогодишњим статистичким програмом и годишњим плановима. Подаци се прикупљају, контролишу, обрађују и објављују за различите статистичке области (монетарна, финансијска и платнобилансна статистика и статистика међународне инвестиционе позиције). Поменуте статистике користе се у Народној банци Србије за извештаје и анализе, а користе их и државне институције, учесници на домаћем и иностраним финансијским тржиштима, домаће и међународне финансијске институције, научни институти, медији и шира јавност.

Народна банка Србије сарађивала је током 2018. с другим државним институцијама у процесу координације статистичких активности, припреми *Плана званичне статистике за 2019. годину* и прилагођавању статистичким стандардима и захтевима ЕУ.

У оквиру постојећег извештавања из области монетарне статистике, почев од јануара 2018. године, банке достављају и податке о стањима кредита и депозита који су индексирани референтном каматном стопом Народне банке Србије и каматном стопом *BELIBOR*, и евидентирају девизне индексације за каматне стопе *EURIBOR* различитих рочности. Такође, правна лица су разврстана по величини, у складу са одредбама закона којим се уређује рачуноводство.

Ради наставка праксе транспарентног информисања јавности и јачања конкуренције, почев од септембра 2018. године Народна банка Србије је проширила обухват података које објављује на свом сајту статистиком каматних стопа на кредите и депозите за микропредузећа, мала, средња и велика предузећа, која су разврстана у складу са одредбама закона којим се уређује рачуноводство. Поред тога, започето је објављивање података о врстама индексација камата на динарске кредите и депозите привреде и становништва – референтна каматна стопа Народне банке Србије, као и *BELIBOR* рочности један месец, три месеца и шест месеци.

У сарадњи Републичког завода за статистику, Народне банке Србије, Министарства финансија и Београдске берзе, у јуну 2018. године израђена је национална страница сумарних макроекономских и финансијских података (*National Summary Data Page – NSDP*) за Републику Србију, у оквиру статистичког стандарда *e-GDDS*, која је постављена на интернет страници Републичког завода за статистику.

У области статистике државних финансија, настављене су развојне активности током 2018. године. Настављен је рад на унапређењу квалитета извештаја о процедури у случају прекомерног дефицита сектора државе (*EDP*), који се, у сарадњи с Републичким заводом за статистику, доставља Евростату два пута годишње (у априлу и октобру). Поред тога, у децембру 2018. године започето је редовно тромесечно достављање података Светској банци и ММФ-у о тромесечном стању дуга јавног сектора.

Народна банка Србије је учествовала и у пројекту којим руководи Републички завод за статистику, а односи се на обрачун показатеља *Циљева одрживог развоја Уједињених нација (SDG's – Sustainable Development Goals)*, и том приликом је обезбедила податке и метаподатке из своје надлежности.

Од новембра 2016. године, Народна банка Србије редовно доставља податке ЕЦБ-у у области статистике каматних стопа банака. Подаци се достављају месечно, у складу с прописаним календаром и у потпуној су сагласности с прописима ЕЦБ-а у тој области.

У области статистике платног биланса, Евростату су у прописаном року (месечно, тромесечно и годишње) достављени извештаји о платном билансу и међународној инвестиционој позицији, међународној трговини услугама и

страним директним инвестицијама. Према извештају Економског и финансијског комитета ЕУ о напретку у остваривању акционог плана у области економске, монетарне и финансијске статистике за 2019. годину, достављени подаци платног биланса, међународне инвестиционе позиције и међународне трговине услугама за 2018. годину, њихов обухват и начин достављања, **оцењени су као високоусклађени с прописима ЕУ у области статистике.**

IV.4.2. Међународна сарадња

Односи с међународним институцијама и Европском унијом

Сарадња с ММФ-ом односила се на закључење и реализацију новог програма сарадње за Републику Србију у форми Инструмента за координацију политике (*Policy Coordination Instrument – PCI*). Нови програм сарадње одобрен је на седници Одбора извршних директора ММФ-а одржаној 18. јула да би се очувала макроекономска и финансијска стабилност у Србији, наставиле структурне и институционалне реформе за подстицање бржег и свеобухватног раста, стварање нових радних места и побољшање животног стандарда. Програм представља наставак стендбај аранжмана из предострожности, који је Република Србија успешно завршила 22. фебруара.

У процесу приступања Републике Србије ЕУ, током 2018. остварен је даљи напредак, а најзначајније активности Народне банке Србије биле су усмерене на припрему за отварање преговора у појединачним поглављима, али и испуњење услова из мерила за затварање у отвореним поглављима.

Од преговарачких поглавља за које је Народна банка Србије руководећа институција (*Финансијске услуге и Економска и монетарна политика*), највећи напредак остварен је у преговарачком поглављу *Економска и монетарна политика*, које је отворено 10. децембра на деветој Међувладиној конференцији о приступању Републике Србије ЕУ. На овој конференцији отворено је и преговарачко поглавље *Статистика*, у оквиру ког Народна банка Србије има значајну улогу као један од главних произвођача статистике у Републици Србији.

У отвореним поглављима и током 2018. настављене су активности на испуњењу услова из мерила за затварање, а најзначајнији напредак остварен је у преговарачком поглављу *Финансијски надзор*, с обзиром на то да је Народна банка Србије испунила све захтеве из мерила за затварање које се односи на потпоглавље *Заштита евра од фалсификовања*.

Током 2018. испуњени су и сви планови предвиђени трећим ревидираним Националним програмом за усвајање правних тековина ЕУ (*National Programme for the Adoption of the Acquis – NPAA*) у погледу преосталог потребног усаглашавања домаћег законодавног оквира у надлежности Народне банке Србије с правним тековинама ЕУ.

Народна банка Србије имала је значајну улогу и у припреми петог *Програма економских реформи (Economic Reform Programme – ERP)*, као најважнијег стратешког документа у економском дијалогу са Европском комисијом и државама чланицама ЕУ.

У оквиру процеса придруживања, Народна банка Србије је наставила да испуњава преостале обавезе у областима из њене надлежности, утврђене *Споразумом о стабилизацији и придруживању*, али и да учествује у телима формираним за праћење његовог спровођења.

Реализација пројекта *Јачање институционалних капацитета Народне банке Србије у процесу европских интеграција*, који се финансира средствима претприступне помоћи ЕУ (*Instrument for Pre-Accession Assistance – IPA*) отпочела је 10. септембра 2018. године, а планирано је да траје 18 месеци, односно до марта 2020. године. Сврха пројекта је јачање институционалних и кадровских капацитета Народне банке Србије даљим усклађивањем њених функција и послова с прописима ЕУ и међународним стандардима.

Међународни монетарни фонд

Трогодишњи стендбај аранжман који је успешно завршен у фебруару закључен је из предострожности, а током његовог трајања није било потребе за коришћењем финансијских средстава ММФ-а. Укупна расположива средства аранжмана износила су 935,4 млн *SDR* (око 1,2 млрд евра). Обављено је осам разматрања резултата у спровођењу договореног економског програма о којима је Одбор извршних директора ММФ-а дао позитивне оцене.

Сprovedеним економским програмом остварени су главни циљеви на макроекономском плану, пре свега успостављањем одрживости јавних финансија, унапређењем отпорности финансијског сектора и јачањем конкурентности и привредног раста. Значајна макроекономска побољшања која су остварена током економског програма превазишла су иницијалне планове и очекивања. Сprovedена је одлучна фискална консолидација, чиме је обезбеђена стабилна фискална позиција и створен основ за макроекономску стабилност. Упркос спровођењу мера фискалне консолидације, економска активност стално је расла, услед раста инвестиција, извоза и запослености. Такође, значајан напредак је остварен у спровођењу структурних реформи, чиме је ојачан потенцијал раста српске привреде, уз отварање нових радних места и смањење фискалних ризика.

Током трајања аранжмана, Народна банка Србије водила је опрезну ублажену монетарну политику у режиму циљања инфлације, пратећи кретања у домаћем и међународном окружењу, чиме је кључно допринела економском опоравку земље. Сарадња с ММФ-ом у оквиру овог аранжмана допринела је повећању прилива страних директних инвестиција и побољшању кредитног рејтинга земље.

Закључењу новог аранжмана претходила је посета представника ММФ-а од 7. до 18. маја, када је настављен дијалог двеју страна вођен током мисије у марту у Београду, као и током Пролећног заседања ММФ-а и Групације Светске банке у Вашингтону. Разговарало се о основама економског програма који би био подржан новим, саветодавним аранжманом ове међународне финансијске институције.

Нови програм сарадње за Републику Србију, у форми Инструмента за координацију политике, Одбор извршних директора ММФ-а одобрио је на седници одржаној 18. јула. Аранжман је одобрен на период од 30 месеци, а реализација договореног економског програма пратиће се путем пет полугодишњих разматрања резултата, на којима ће се и оцењивати његово спровођење.

Инструмент за координацију политике представља нови механизам подршке ММФ-а земљама чланицама, саветодавног је карактера и не предвиђа коришћење финансијских средстава. Наменен је земљама посвећеним реформама, а договара се ради добијања подршке одговарајућем економском програму, када земља нема текућих ни потенцијалних платнобилансних проблема.

У вези с првим разматрањем резултата актуелног програма сарадње, вођени су разговори у периоду од 24. септембра до 4. октобра. Током разговора, мисија ММФ-а је оценила да се остварују добри макроекономски резултати и да је у 2018. убрзан раст захваљујући домаћој тражњи и извозу.

Одбор извршних директора ММФ-а је 21. децембра **донео одлуку о успешном завршетку првог разматрања резултата економског програма у форми Инструмента за координацију политике**. Одлука је донета без одржавања формалног састанка Одбора, што је могућност која се користи када се оцени да формална дискусија није неопходна. Одбор је позитивно оценио спровођење договореног економског програма и потврдио да Република Србија наставља да постиже добре макроекономске резултате. Наставља се снажна привредна активност, која је подржана опоравком приватне потрошње, високим приливима страних директних инвестиција и извозом. Констатовано је да инфлација наставља да се креће у границама циља Народне банке Србије, док кредитна активност расте, као и зараде у приватном сектору. Динар је остао релативно стабилан према евр, а ММФ је поздравио напоре на плану веће употребе динара у делу депозитне и кредитне активности банака, што постепено даје резултате.

ММФ је констатовао да ће Србија и у 2019. остати посвећена даљем спровођењу структурних реформи. Мере укључују смањење сиве економије, јачање јавне управе и реструктурирање предузећа и финансијских институција у државном власништву. Акценат је на спровођењу реформи усмерених на подстицање раста који је вођен приватним сектором, као и на бржу конвергенцију према ЕУ у погледу доходака.

На редовном Пролећном заседању ММФ-а и Светске банке, које је одржано у Вашингтону, као и на Годишњој скупштини Одбора гувернера ових

институција, која је одржана на Балију у Индонезији, у делегацији Републике Србије учествовали су представници Народне банке Србије. Делегацију је предводила др Јоргованка Табаковић, гувернер Народне банке Србије, која представља Републику Србију у ММФ-у.

Светска банка

У оквиру спровођења актуелног програма Светске банке за Републику Србију *Стратешки оквир за партнерство за период 2016–2020. (Country Partnership Framework – CPF)*, у текућој години одобрени су следећи зајмови Међународне банке за обнову и развој (*IBRD*) – Други програмски зајам за развојну политику у области јавних расхода и јавних предузећа у износу од 200 млн долара, пројекат пружања подршке финансијским институцијама у државном власништву у износу од 50 млн долара и Додатно финансирање за Други пројекат развоја здравства Србије у износу од 31,1 млн долара.

Од марта 2002. до краја 2018, Светска банка је Републици Србији укупно одобрила финансијска средства за програмске и пројектне зајмове у износу од око 2,79 млрд евра, од чега је искоришћено око 2,17 млрд евра.

У оквиру реформе гласачке снаге Групације Светске банке из 2010, Република Србија је учествовала у општем повећању капитала код *IBRD*-а, измирењем обавезе у износу од 5,5 млн долара 2. фебруара 2018, чиме је наша земља уписала додатних 760 акција код ове институције. Број акција Републике Србије сада износи 3.606. Уписом додатних акција, одржана је гласачка снага Републике Србије у укупној гласачкој снази *IBRD*-а од 0,18%.

Током 2018. године, у Народној банци Србије одржане су три техничке мисије Светске банке у оквиру *Програма за дознаке и плаћања*, с циљем да се изради *Национална стратегија за плаћања мале вредности за период 2019–2024*. Овај програм финансира Секретаријат за економске послове Швајцарске (*SECO*) и реализује се у више изабраних земаља ради подстицања ефикасности плаћања међународним дознакама развојем иновативних платних механизма.

Европска унија

Током 2018. Народна банка Србије је наставила са активним учешћем у процесу приступања Републике Србије ЕУ, а најзначајнија активност односила се на припрему за отварање, као и на само отварање преговора у преговарачким поглављима *Економска и монетарна политика*, којим Народна банка Србије руководи, и *Статистика*. Отварањем преговора у тим поглављима на деветој Међувладиној конференцији о приступању Републике Србије ЕУ, започела је завршна фаза усаглашавања домаћих прописа с правним тековинама ЕУ у овим областима, али и успостављање институционалних и административних предуслова који ће омогућити Републици Србији да настави да одржава макроекономску стабилност, унапређује конкурентност, као и раст домаће привреде.

Отварање поглавља 17 представља припрему Републике Србије да ефикасно учествује у економском дијалогу са ЕУ координацијом националних економских политика, заједничким планирањем интеграција привреда, подстицањем привредног раста, обезбеђивањем радних места и унапређењем конкурентности домаће привреде. У Заједничкој позицији за поглавље *Економска и монетарна политика*, ЕУ је констатовала да је правни оквир Републике Србије на задовољавајућем нивоу усклађености с правним оквиром ЕУ, као и да Република Србија поседује адекватан институционални и административни оквир у овој области. Имајући у виду да ће Република Србија наставити рад на усклађивању с правним оквиром ЕУ и његовом спровођењу, ЕУ је дефинисала три мерила која треба испунити за привремено затварање овог поглавља. Прво мерило јесте да Република Србија усклади законодавни оквир с правним тековинама ЕУ како би обезбедила пуну независност централне банке, забрану монетарног финансирања јавног сектора и забрану привилегованог приступа јавног сектора финансијским институцијама. С обзиром на то да је *Закон о Народној банци Србије* у великој мери већ усклађен са захтевима из релевантних чланова *Уговора о функционисању Европске уније* и *Статута Европског система централних банака и Европске централне банке*, преосталим усклађивањем обезбедиће се пуна интеграција националне централне банке у ЕСЦБ када Република Србија постане пуноправни члан ЕУ. Друго мерило подразумева усклађивање правног оквира Републике Србије са захтевима који се односе на националне буџетске оквире који су утврђени *Директивом Савета 2011/85/EU*. Треће мерило односи се на испуњење критеријума у погледу постојања функционалне тржишне привреде.

У Заједничкој позицији за поглавље *Статистика* постављена су два мерила за затварање овог поглавља. Првим мерилем је дефинисано да Република Србија треба да доставља најважније податке из националних рачуна, у складу са Европским системом националних и регионалних рачуна (*ESA 2010*) и другим релевантним захтевима, уз детаљан опис коришћене методологије. Такође, Евростат треба да верификује достављене податке и представљену методологију, као и да потврди да је извршено одговарајуће усклађивање с правилима ЕУ. Другим мерилем је дефинисано да Република Србија треба да представи Европској комисији план за достављање преосталих табела из *Трансмисионог програма ESA 2010* и за решавање нерешених методолошких питања.

Најзначајније активности у оквиру преговарачког поглавља *Слободно кретање капитала*, за које је Народна банка Србије другонадлежна институција, односиле су се на финализацију предлога Преговарачке позиције по окончању интензивних консултација са Европском комисијом. Након прибављања мишљења надлежних институција о документима неопходним за усвајање Преговарачке позиције и разматрања у оквиру надлежних одбора у Скупштини, Влада је 20. септембра усвојила Преговарачку позицију, која је 24. септембра достављена Секретаријату Савета ЕУ.

Међу отвореним преговарачким поглављима у којима Народна банка Србије учествује као члан, преговори су најдаље одмакли у преговарачкој области *Финансијски надзор*. Након одржане треће Мониторинг мисије 30. новембра, Европска комисија је закључила да је Република Србија испунила све захтеве из мерила за затварање, с обзиром на то да је ратификовала *Женевску конвенцију из 1929.* и да располаже адекватним административним капацитетима у центру за техничку анализу, тј. у Одељењу за националне центре за борбу против фалсификовања и за анализу новчаница и кованог новца Народне банке Србије. Потпуна усаглашеност правног оквира Републике Србије с правним тековинама у овој области постигнута је и доношењем *Одлуке о поступању с новцем за који постоји сумња да је фалсификован.* У складу с поменутом одлуком Народне банке Србије, започете су и обуке запослених у пословним банкама за препознавање фалсификованог новца и ручну обраду новчаница и кованица евра, како би се избегло враћање у оптицај новчаница и кованица неподобних за оптицај. Висок ниво усклађености правног оквира Републике Србије с правним тековинама ЕУ у области заштите евра од фалсификовања потврђен је и у *Годишњем извештају Европске комисије о напретку Републике Србије.*

Ради дефинисања нових планова за достизање унутрашње спремности за чланство Републике Србије у ЕУ, Влада је Закључком од 1. марта усвојила трећи, ревидирани *Национални програм за усвајање правних тековина ЕУ (National Programme for the Adoption of the Acquis – NPAA).* У оквиру преговарачких области којима председава (*Финансијске услуге и Економска и монетарна политика*) или је другонадлежна институција (*Слободно кретање капитала*), као и у свим осталим где учествује као члан (*Слободно кретање радника, Пословно настањивање и слобода пружања услуга, Право привредних друштава, Конкуренција, Статистика, Заштита потрошача и заштита здравља, Финансијски надзор, Финансијска и буџетска питања*), Народна банка Србије је дефинисала планове за преостало усклађивање законодавства из своје надлежности с правним тековинама ЕУ. Доношењем *Одлуке о допунама Одлуке о начину и условима коришћења финансијских кредита из иностранства за намене из члана 21. став 2. Закона о девизном пословању*⁶⁷, као и усвајањем *Закона о финансијском обезбеђењу и Закона о међубанкарским накнадама и посебним правилима пословања код платних трансакција на основу платних картица*⁶⁸, Народна банка Србије испунила је све обавезе у погледу преосталог потребног усаглашавања домаћег законодавног оквира с правним тековинама ЕУ које су планиране за 2018. Поред тога, доношењем *Закона о заштити корисника финансијских услуга код уговарања на даљину*⁶⁹, Народна банка Србије је током 2018. испунила и обавезу која је трећим, ревидираним *Националним програмом за усвајање правних тековина ЕУ* била планирана за прво тромесечје 2019. Такође, Народна банка Србије је током 2018. спроводила планиране мере и активности

⁶⁷ „Службени гласник РС”, бр. 32/2018.

⁶⁸ „Службени гласник РС”, бр. 44/2018.

⁶⁹ „Службени гласник РС”, бр. 44/2018.

ради успостављања или јачања институционалних структура и административних капацитета релевантних за преношење, спровођење и примену правних тековина ЕУ, пре свега активностима подржаним од стране пројекта *PLAC II* и фондова *IPA*, као и учешћем на стручним семинарима и радионицама у земљи и иностранству, о чему је тромесечно извештавала Министарство за европске интеграције.

Поред процеса приступања Републике Србије ЕУ, Народна банка Србије је и током 2018. наставила да учествује у телима формираним за праћење спровођења *Споразума о стабилизацији и придруживању*. Током петог састанка Пододбора за унутрашње тржиште и заштиту конкуренције, 20. јуна у Београду, са аспекта надлежности Народне банке Србије, разматрана су питања из области банкарства и осигурања и политике конкуренције, док су на петом састанку Пододбора за економска и финансијска питања и статистику 7. новембра у Бриселу теме биле економска ситуација и изгледи у Републици Србији (платни биланс и стање спољног дуга, монетарна политика и политика девизног курса, развој финансијског сектора и кретање капитала и либерализација) и статистика (развој националног статистичког система, правни оквир и административни капацитети и развој у области економске статистике). Током петог састанка Одбора за стабилизацију и придруживање, који је одржан 18. новембра у Београду, Европска комисија је позитивно оценила укидање ограничења у области кретања капитала усвајањем *Измена и допуна Закона о девизном пословању*⁷⁰ и релевантних подзаконских аката Народне банке Србије.

Напредак Републике Србије у процесу европских интеграција потврдила је Европска комисија и у оквиру *Годишњег извештаја о напретку Републике Србије (Progress Report)*, који је објављен 17. априла, као део пакета проширења (*Enlargement package*). У делу који се односи на испуњеност економских критеријума, оцењено је да је Република Србија остварила добар напредак и да је умерено припремљена у погледу развоја функционалне тржишне економије, док је у делу који се односи на способност преузимања обавеза из чланства, у областима из надлежности Народне банке Србије, Република Србија углавном оцењена као умерено припремљена.

У оквиру припрема за редовно извештавање о стању процеса реформи у Републици Србији, а за потребе израде *Годишњег извештаја Европске комисије о напретку за 2018*, припремљени су и крајем октобра достављени материјали из надлежности Народне банке Србије. Крајем 2018. покренута је израда другог дела прилога, који је, у складу са захтевом Европске комисије, припреман ажурирањем материјала који је достављен током прве рунде извештавања, и то подацима о мерама и активностима спроведеним након октобра.

Значајан допринос Народна банка Србије је имала и у оквиру петог циклуса припреме *Програма економских реформи (ERP) за период 2019–2021*, и то у изради поглавља *Макроекономски и фискални оквир*, за делове

⁷⁰ „Службени гласник РС”, бр. 62/2006, 31/2011, 119/2012, 139/2014 и 30/2018.

Монетарна политика и политика девизног курса и инфлација, Екстерни сектор и његова средњорочна одрживост и Финансијски сектор.

Гувернер Народне банке Србије др Јоргованка Табаковић учествовала је на Годишњем министарском дијалогу о економској политици између ЕУ, односно министара финансија и гувернера централних банака држава чланица и Западног Балкана и Турске, који је одржан у Бриселу, 25. маја, у оквиру Савета за економска и финансијска питања ЕУ (*ECOFIN*). На састанку су усвојени *Заједнички закључци*, с појединачним препорукама за Западни Балкан и Турску. Годишњем министарском дијалогу претходили су састанци у организацији Економског и финансијског комитета (*Economic and Financial Committee – EFC*), уз активно учешће представника Народне банке Србије.

Током 2018, Народна банка Србије је наставила са активним учешћем у пројекту *PLAC II Правна подршка преговорима*, који је успешно завршен у децембру. Главни циљ пројекта, који је финансиран средствима претприступне помоћи ЕУ (*IPA*), био је пружање помоћи Републици Србији у ефективном вођењу приступних преговора, и то побољшањем усклађености домаћег законодавства с правним тековинама ЕУ, спровођење прописа, као и унапређење капацитета институција за вођење преговора. Подршка је била обезбеђена преговарачким групама *Финансијске услуге* и *Слободно кретање капитала*, у оквиру којих је реализовано седам пројектних задатака, и то за подобласти *Банкарство и финансијски конгломерати* и *Осигурање и струковне пензије*, у оквиру преговарачког поглавља *Финансијске услуге* и за подобласти *Кретање капитала и текућа плаћања – Добровољни пензионери фондови* и *Платни систем*, у оквиру поглавља *Слободно кретање капитала*. Најважнији постигнути резултати са аспекта надлежности Народне банке Србије у оквиру пројекта јесу: радне верзије измена и допуна *Закона о осигурању* и *Закона о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима*, радна верзија *Закона о финансијским конгломератима*, препоруке у вези са усклађивањем *Закона о платним услугама с Директивом о платним услугама на унутрашњем тржишту (PSD2)*, нацрти више подзаконских аката, нацрт методологије за спровођење прве и друге квантитативне студије утицаја захтева *Солвентности II* на тржиште осигурања у Републици Србији (*QIS 1* и *QIS 2*), табеле усклађености домаћег правног оквира с релевантним правним тековинама ЕУ и унапређење административних капацитета Народне банке Србије.

У оквиру припрема за почетак *IPA* пројекта *Јачање институционалних капацитета Народне банке Србије у процесу европских интеграција*, који је Европска комисија одобрила децембра 2017. године, у марту 2018. године изабран је твининг партнер – Конзорцијум централних банака Немачке, Румуније и Хрватске, уз могућност учешћа експерата из других централних банака чланица ЕСЦБ. За обављање финансијских, организационих и кадровских послова током реализације пројекта од стране Конзорцијума централних банака ангажован је *GIZ*. Реализација пројекта отпочела је 10.

септембра 2018. године, а планирано је да траје 18 месеци, односно до марта 2020. године.

У Народној банци Србије, 29. новембра 2018. године одржана је свечаност поводом отпочињања пројекта коју је отворила гувернер др Јоргованка Табаковић, а присуствовали су и амбасадори Немачке, Румуније, Хрватске, шеф Делегације ЕУ у Републици Србији, представници Министарства финансија и Министарства за европске интеграције.

Сврха *IPA* пројекта јесте јачање институционалних и кадровских капацитета Народне банке Србије усклађивањем функција и послова с прописима ЕУ и међународним стандардима, а успешна имплементација пројекта помоћи ће Народној банци Србије у испуњавању критеријума за завршетак преговора о приступању ЕУ, и то пре свега за поглавља: 17 – *Економска и монетарна политика*, 9 – *Финансијске услуге*, 4 – *Слободно кретање капитала*, 18 – *Статистика*, 28 – *Заштита потрошача и здравља* и 32 – *Финансијски надзор*.

У оквиру пројекта биће спроведене активности у следећим областима пословања Народне банке Србије: финансијска стабилност, управљање девизним резервама, либерализација кретања капитала, економске анализе и истраживања, рачуноводство и финансијско извештавање, супервизија финансијског сектора, осигурање и добровољни пензијски фондови, заштита корисника финансијских услуга, информационе технологије и подршка процесу приступања ЕУ. Наведени пројекат, у вредности од 800.000 евра, биће финансиран из претприступних фондова ЕУ (*Instrument for Pre-Accession Assistance*) – средстава *IPA* 2014 и не подразумева финансирање од стране Народне банке Србије.

У процесу програмирања међународне развојне и претприступне помоћи ЕУ (*IPA II*) у периоду 2014–2020, Народна банка Србије је заступљена у секторским радним групама за реформу јавне управе и конкурентност.

Средства Фонда револвинг кредита Републике Србије (иницијално донација ЕУ) коришћена су и током 2018. године за финансирање малих и средњих предузећа и предузетника. До сада је преко девет посредничких банака реализован 1.151 кредит, у укупном износу од 117,2 млн евра.

Народна банка Србије, као агент Републике Србије, током 2018. контролисала је наменско коришћење средстава девет кредита из Фонда револвинг кредита у два посредничким банкама и два кредита код крајњих корисника. Констатовано је да су средства Фонда наменски искоришћена.

Европска банка за обнову и развој

Почев од 2001, *EBRD* у континуитету пружа подршку Републици Србији. Закључно са 31. децембром 2018, одобрена су финансијска средства у виду кредита у износу од 4,73 млрд евра, од чега је искоришћено 4,08 млрд евра, у оквиру више од 200 пројеката. Значајна средства одобрена су за

инфраструктурне пројекте, за подршку финансијским институцијама, као и за подстицај привредне активности и пројекте у сектору енергетике.

EBRD је 27. фебруара одобрила нову *Стратегију за Републику Србију*, која ће усмеравати инвестиције и активности у нашој земљи у периоду 2018–2023. Стратегија је дефинисана у складу са основним реформским циљевима Владе Републике Србије који се односе на процес придруживања ЕУ, макроекономску стабилност, смањење нивоа јавног дуга, јачање финансијског сектора, укључујући динаризацију, убрзање процеса приватизације и реструктурирања предузећа у државном власништву, унапређење пословног окружења, развој предузетништва, као и јачање иновација и дигитализације.

Приоритети *EBRD*-а за Републику Србију у оквиру нове Стратегије јесу следећи: 1) јачање конкурентности и управљања повећањем капацитета приватних предузећа и реформом одређених државних и јавних предузећа; 2) повећање интеграција побољшањем саобраћајне мреже, подршке регионалном економском повезивању и унапређењу повезаности у енергетском сектору; 3) подршка зеленој економији јачањем енергетске ефикасности, повећањем обновљивих извора енергије и промовисањем одрживих метода.

EBRD је у новембру објавила свој редовни годишњи *Извештај о транзицији (Transition Report 2018–19: Work in Transition)*, у коме се анализира социјални утицај нових трендова на тржишту рада, међу различитим регионима *EBRD*-а, што је један од најважнијих изазова с којима се данашњи свет суочава. У Извештају се истиче значај демографске и квалификационе структуре на тржишту рада, а такође и миграције радне снаге и између земаља, и у оквиру једне земље. У погледу Републике Србије, констатовано је да привредни раст убрзава, као и да је настављен напредак у правцу чланства у ЕУ. Указано је на знатно смањење учешћа *NPL* током године, што је у великој мери резултат активности Народне банке Србије у овој области.

Банка за међународна поравнања

Народна банка Србије је чланица *BIS*-а и учествује у капиталу ове најстарије међународне финансијске институције са 2.920 акција. Представници Народне банке Србије учествују у раду редовне годишње скупштине и различитих комитета ове институције, чији је основни циљ да допринесе обезбеђењу монетарне и финансијске стабилности, као и унапређењу међународне сарадње централних банака у тим областима.

Народна банка Србије је активан члан Мреже за унапређење управљања централним банкама у оквиру *BIS*-а, која има за циљ да се унапреди размена релевантних информација између 60 централних банака – чланица ове институције.

Европска инвестициона банка

Од 2001. до краја 2018. ЕИБ је обезбедила финансијску подршку јавном и приватном сектору Републике Србије у износу од 4,82 млрд евра, од чега је искоришћено 4,25 млрд евра. Приоритетна област је инфраструктура како би се осигурале боље везе за земљу и регион. Такође, веома је значајна подршка ЕИБ-а развоју малих и средњих предузећа, чиме ова институција доприноси привредном расту и стварању нових радних места.

Ради реализације друге транше петог *Апекс зајма за мала и средња предузећа и друге приоритете III/V* од 150 млн евра, током 2018. године у ЕИБ је послато на одобрење 65 нових пројеката, у износу од 76,6 млн евра. У току 2018. године одобрено је финансирање 84 пројекта, у износу од 89,8 млн евра, и повучено је девет транши, у укупном износу од 68,1 млн евра.

Након што су почетком 2018. године размотрени модалитети за брже и једноставније коришћење средстава овог зајма, Народна банка Србије је иницирала поједине измене *Финансијског уговора Апекс зајма за мала и средња предузећа и друге приоритете III/V*, *Пратећег писма (Side Letter)* за овај уговор и *Посредничког финансијског уговора*, који је Народна банка Србије потписала с посредничким банкама. Оцењујући иницијативу као оправдану, Влада Републике Србије је средином 2018. године усвојила закључак којим је омогућено да се из средстава Апекс зајма III/V финансира куповина, изградња, доградња и опремање малопродајних објеката, као и набавка основних средстава за пројекте привредних субјеката чије су делатности разврстане у *Сектор Г – Трговина на велико и трговина на мало, поправка моторних возила и мотоцикала*. Ради спровођења ових измена, Народна банка Србије је сачинила анексе *Посредничких финансијских уговора*, које је потписало 13 посредничких банака.

Ради ефикасније реализације средстава из Апекс зајма III/V, Народна банка Србије предложила је и измене које обухватају смањење минималног износа појединачне транше која се од ЕИБ-а повлачи (са 5 на 3 млн евра, односно са 2,5 на 2 млн евра за пројекте који подржавају запошљавање младих), уз истовремено повећање максималног броја транши на нивоу целокупног зајма (са 20 на 45), укидање обавезе Народне банке Србије, као агента, да прибавља сагласност ЕИБ-а у вези с репласманом средстава од стране посредничких банака и укидање ограничења које се односи на доделу средстава за финансирање пројеката предузећа средње тржишне капитализације. С наведеним изменама сагласили су се Министарство привреде, Министарство финансија и ЕИБ и покренута је процедура за измену *Финансијског уговора* и *Пратећег писма*.

Током 2018. године, Народна банка Србије спровела је контролу наменског коришћења средстава 19 кредита из Апекс зајмова ЕИБ-а у девет посредничких банака и два кредита код крајњих корисника.

Сарадња с другим централним банкама

У организацији Народне банке Србије, 8. и 9. јуна 2018. године у Београду одржан је Други годишњи неформални дијалог између представника Аустријске народне банке и Народне банке Србије ради размене искустава, као и продубљивања односа између двеју централних банака у дискусијама на теме од заједничког интереса. Предмет разговора биле су теме из области сарадње са ЕУ, припрема за чланство у ЕСЦБ, начин деловања и инструменти монетарне политике, развој финансијског тржишта и процес динаризаације.

Односи с Париским клубом поверилаца

У оквиру Париског клуба поверилаца, настављене су активности у вези са закључењем новог билатералног споразума с Руском Федерацијом.

Народна банка Србије, као агент државе за сервисирање дуга, успешно је реализовала активности на извршавању обавеза према Париском клубу поверилаца.

Билатерална финансијска сарадња

Коришћење средстава зајма Немачке развојне банке (*KfW*) која су намењена пољопривреди, енергетској ефикасности, обновљивим изворима енергије и општинској инфраструктури реализовано је преко три посредничке банке.

Током 2018. године коришћена су и средства донације Краљевине Данске, из *Програма локалног економског развоја на Балкану (LEDIB)*, која су била расположива за финансирање малих и средњих предузећа и предузетника, пољопривредника и задруга са седиштем у пет јужних управних округа – Нишавском, Јабланичком, Пчињском, Топличком и Пиротском. Ова донација одобрена је Републици Србији у износу од 15 млн данских круна (око 2 млн евра) и у периоду од јануара 2010. до краја 2018. године из средстава донације, формираног револвинг фонда и репласмана банака реализовано је 387 кредита у динарима или у динарима с валутном клаузулом (у зависности од избора крајњег корисника) у укупном износу од 276,8 млн динара.

Финансијски уговор о донацији Краљевине Данске престао је да важи 31. децембра 2018. и, у складу са уговорним обавезама, посредничке банке су вратиле сва средства кредита која су им одобрена на посебан динарски рачун Министарства привреде код Народне банке Србије. С обзиром на то да би Министарство привреде требало да одлучи о будућој намени ових средстава, Народна банка Србије је Министарству привреде доставила детаљну информацију о реализацији Програма, као и о предлозима да се настави коришћење у складу са измењеним (знатно повољнијим) тржишним условима.

Септембра 2018. године, у Београду је одржан састанак Комитета за расподелу финансијске активе и пасиве бивше СФРЈ из *Анекса Ц Споразума о*

питањима сукцесије, на коме су разматране актуелне теме значајне за државе сукцесоре (дугови и потраживања бивше СФРЈ из претходног периода), уз учешће представника Народне банке Србије.

Народна банка Србије и *Československa obchodni banka* закључиле су, у јулу 2018. године, *Анекс бр. 1 Банкарског аранжмана којим се регулише начин обрачуна, висина каматне стопе и књиговодствено евидентирање камате на српски дуг према Словачкој Републици*. Тај банкарски аранжман закључен је у 2017. години и односи се на техничку процедуру књиговодственог раздвајања дуга бивше СФРЈ према Чешкој Републици и Словачкој Републици, као и евидентирање дуга Републике Србије према наведеним државама.

Децембра 2018. године потписан је споразум између Владе Републике Србије и Владе Чешке Републике о регулисању дуга Републике Србије према Чешкој Републици из периода клириншког начина плаћања, у чијем усаглашавању су учествовали представници Народне банке Србије. Овим споразумом, Република Србија се обавезала да ће једнократно, у року од 45 дана од дана његове ратификације, исплатити дуг Чешкој Републици од 9,80 млн долара, што представља 70% умањења у односу на иницијално утврђени дуг од 32,76 млн долара.

У марту 2018. године, представници Народне банке Србије учествовали су на међуресорским састанцима организованим од стране Министарства унутрашњих послова Републике Србије у вези с посетом Извршног директората Комитета Савета безбедности Уједињених нација за борбу против тероризма (*Counter-Terrorism Committee Executive Directorate – CTED*). Циљ посете био је сагледавање примене препорука из претходног извештаја овог комитета и информисање о примени резолуција које се односе на борбу против финансирања тероризма, као и разматрање техничке помоћи у имплементацији наведених резолуција.

Народна банка Србије је активно учествовала у сачињавању нацрта документа *Factual Presentation Central European Free Trade Agreement (Goods)*, који је припремила Светска трговинска организација – Комитет за регионалне споразуме о трговини (*Committee on Regional Trade Agreements*), а у оквиру механизма за транспарентност.

IV.4.3. Девизни послови и кредитни односи са иностранством

Током новембра и децембра 2018. године, спроведене су све потребне активности – нормативне, оперативне, организационе и др. ради преузимања послова издавања и одузимања овлашћења за обављање мењачких послова и послова контроле девизног пословања резидената и нерезидената и мењачких послова из надлежности Пореске управе – Министарства финансија у

надлежност Народне банке Србије, почев од 1. јануара 2019. године, у складу са *Законом о изменама и допунама Закона о девизном пословању*⁷¹.

Девизни послови са иностранством

Током 2018. године Народна банка Србије је, на основу одлуке која уређује услове под којима резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству, донела 715 решења, што је за око 10% више него претходне године. Од тога, одобрено је 485 решења за финансирање инвестиционих радова у иностранству у износу од 40,6 млн евра, 228 решења за плаћања текућих трошкова представништва/огранка у иностранству у износу од 7,9 млн евра, као и по једно решење по основу повраћаја пореза оствареног у иностранству у износу од 3,3 млн евра, односно коришћења страног финансијског кредита намењеног за плаћања у иностранству у износу од 3,0 млн евра.

Пореској управи је достављено 20 обавештења о томе да постоји основана сумња да су привредни субјекти држали девизе на рачуну код банке у иностранству без одобрења Народне банке Србије.

По захтевима правних и физичких лица, припремљено је 55 мишљења у вези с применом прописа из области девизног пословања.

Представници Народне банке Србије, као чланови Радне групе коју је формирало Министарство финансија, учествовали су у изради *Закона о изменама и допунама Закона о девизном пословању*⁷², који је усвојен у априлу 2018. године, којим је извршено усклађивање са одредбама *Споразума о стабилизацији и придруживању* између европских заједница и њихових држава чланица и Републике Србије. Предвиђена је потпуна слобода улагања резидената у дужничке дугорочне ХоВ које издају правна лица са седиштем у државама ЕУ, либерализовано је улагање резидената у краткорочне ХоВ издавалаца из држава ЕУ и улагање нерезидената који имају седиште/пребивалиште у државама ЕУ у краткорочне ХоВ у Републици Србији. Ради унапређења информатичког сектора, што је једно од стратешких опредељења Владе Републике Србије, законом је предвиђено да се купопродаја софтвера и других сличних производа на интернету у Републици Србији може вршити и у девизама под условом да се плаћа платном картицом или електронским новцем преко домаћег пружаоца платних услуга.

Народна банка Србије је у 2018. години донела следећа подзаконска акта:

– *Одлуку о измени и допуни Одлуке о условима под којима и начину на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству*⁷³ – девизе на рачуну код иностране банке резиденти могу држати ради куповине и продаје не само дугорочних већ и краткорочних ХоВ, сагласно закону који уређује девизно пословање;

⁷¹ „Службени гласник РС”, бр. 30/2018.

⁷² „Службени гласник РС”, бр. 30/2018.

⁷³ „Службени гласник РС”, бр. 37/2018.

– Одлуку о изменама Одлуке о утврђивању степена ризика издаваоца дужничких дугорочних ХоВ у које резиденти могу да улажу у иностранству⁷⁴
– резиденти без ограничења могу да улажу у дужничке дугорочне ХоВ које издају правна лица са седиштем у државама чланицама ЕУ;

– Одлуку о условима и начину обављања мењачких послова⁷⁵ – на свеобухватан начин је уређена област мењачког пословања, уз прецизирање појединих решења, а изменама ове одлуке је, ради заштите интереса грађана, ограничен најнижи куповни односно највиши продајни курс за евро овлашћеног мењача и јавног поштанског оператора на $\pm 1,25\%$ од средњег званичног курса Народне банке Србије, а смањена је и висина провизије коју овлашћени мењач и јавни поштански оператор могу наплатити при откупу ефикативности са 3% на 1%;

– Одлуку о ближим условима и начину вршења контроле мењачког пословања⁷⁶ – уређен је надзор над радом јавног поштанског оператора и правних лица и предузетника којима је издато овлашћење за обављање мењачких послова;

– Одлуку о ближим условима и начину вршења контроле девизног пословања резидената и нерезидената⁷⁷ – уређен је начин контроле девизног пословања, поступак ове контроле и предузимање мера према субјектима контроле;

– Одлуку о поступку и условима за стицање сертификата за обављање мењачких послова, јединственом програму обуке за обављање мењачких послова и условима које морају да испуњавају предавачи за вршење обуке⁷⁸ – прописани су услови које треба да задовоље кандидати да би им Народна банка Србије издала сертификат за обављање мењачких послова;

– Одлуку о допунама Одлуке о Смерницама за примену одредаба Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма за обвезнике над којима надзор врши Народна банка Србије⁷⁹ – у листу обвезника укључени су и овлашћени мењачи и јавни поштански оператор, чији контролни орган постаје Народна банка Србије;

– Одлуку о измени Одлуке о условима отварања и начину вођења девизних рачуна резидената, као и динарских и девизних рачуна нерезидената⁸⁰ – овлашћење за обављање мењачких послова даје Народна банка Србије, а не Пореска управа;

– Одлуку о измени Одлуке о случајевима и условима плаћања, наплаћивања, уплата и исплата у ефективном страном новцу⁸¹ – ради усаглашавања са законом који уређује спречавање прања новца, смањена је

⁷⁴ „Службени гласник РС”, бр. 37/2018.

⁷⁵ „Службени гласник РС”, бр. 84/2018 и 86/2018.

⁷⁶ „Службени гласник РС”, бр. 84/2018.

⁷⁷ „Службени гласник РС”, бр. 84/2018.

⁷⁸ „Службени гласник РС”, бр. 84/2018.

⁷⁹ „Службени гласник РС”, бр. 103/2018.

⁸⁰ „Службени гласник РС”, бр. 96/2018.

⁸¹ „Службени гласник РС”, бр. 29/2018.

висина износа до кога се извоз робе и услуга може наплатити у ефективном страном новцу – са 15.000 евра на 10.000 евра.

Послови документарне контроле и платног промета са иностранством

Током 2018. године у оквиру редовних активности обављени су послови документарне контроле и платног промета са иностранством за потребе буџетских корисника, који се у складу са законом воде код Народне банке Србије.

Поред тога, у потпуности су спроведене и друге активности у вези са обезбеђењем покрића за извршење налога за плаћање према иностранству за буџетске кориснике, као и за потребе Народне банке Србије, а које се односе на наплату и плаћања по основу иностраних кредита, преносе по основу рока доспећа финансијских инструмената и државних записа Републике Србије у старој валути, по основу девизне обавезне резерве банака и трансакција Централног регистра, депоа и клиринга ХоВ, откупа девизних средстава од банака сагласно посебним законима којима се уређује обављање привременог платног промета са АП Косовом и Метохијом и по основу донација.

Такође, спроведене су и активности на реализацији документарних акредитива за потребе увоза робе, као и плаћања услуга за буџетске кориснике. С тим у вези, у току 2018. године отворени су акредитиви у укупном износу од 183 млн евра, док су извршене исплате у укупном износу од 227 млн евра.

У складу с банкарским аранжманом између Народне банке Србије и *Vneshconombank* из маја 2013. године, који је потписан на основу споразума закљученог јануара 2013. године између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о одобрењу државног извозног кредита у износу од 800 млн долара Влади Републике Србије, а по основу отворених акредитива, извршене су исплате у укупном износу од 139 млн долара.

Поред наведеног, спроведене су активности у складу с *Протоколом о начину и условима за вођење банковних рачуна отворених код Народне банке Србије за сврху управљања програмима претприступне помоћи ЕУ за период 2014–2020*, закљученим с Министарством финансија 7. априла 2017. године и на захтев тог министарства у току 2018. године отворено је 45 нових наменских девизних рачуна за реализацију различитих пројеката.

Наведени послови које Народна банка Србије обавља за Републику Србију у складу са законом обављени су благовремено, уз примену домаћих прописа, као и међународних банкарских стандарда и праксе.

Кредитни послови са иностранством

У 2018. години укупно је оверено 813 **кредитних задужења** домаћих лица у иностранству у износу од 3,69 млрд евра, уз просечну каматну стопу од 2,37% и просечан рок отплате од пет година и шест месеци. Од укупно уговореног

износа, задужења предузећа чине 3,04 млрд евра, од чега је 1,81 млрд евра намењено за конверзију у динаре, 740,82 млн евра за увоз робе и услуга, док се остатак од 489,55 млн евра односи на остале намене. Задужења банака износила су 652,34 млн евра. Посматрано по делатностима, највеће учешће имају дужници из финансијског сектора и делатности осигурања (27,52%), а следе прерађивачка индустрија (13,52%) и грађевински сектор (13,37%).

У 2018. години оверена су 173 **кредитна одобрења** у износу од 287,84 млн евра, уз просечну каматну стопу од 2,16% и просечан рок наплате од пет година и пет месеци. Предузећа су нерезидентима одобрила 151,19 млн евра, док су банке одобриле 136,65 млн евра. Код највећег броја кредитних одобрења (41%) уговорене су менице као средство обезбеђења наплате. Највеће је учешће кредитора из финансијске делатности и делатности осигурања (48%), док се на кредиторе из делатности трговине на велико и мало односи 25% укупних кредитних одобрења.

Укупне обавезе настале као последица доцњи по спољнотрговинским пословима по којима није окончана реализација у року дужем од годину дана на крају 2018. године износиле су 351,2 млн евра, од чега се на неплаћени увоз роба и услуга односи 266,9 млн евра, док се на наплаћене авансе по којима није извршен извоз односи 84,3 млн евра.

Укупна потраживања настала као последица доцњи по спољнотрговинским пословима по којима није окончана реализација у року дужем од годину дана на крају 2018. године износила су 393,5 млн евра, од чега се на ненаплаћени извоз робе и услуга односи износ од 269,2 млн евра, док се на плаћене авансе по којима није извршен увоз односи 124,3 млн евра.

Народна банка Србије је донела два подзаконска акта из области кредитних послова са иностранством⁸², и то:

– Одлуку о условима под којима и начину на који резиденти могу одобравати финансијске зајмове нерезидентима и давати јемства и друга средства обезбеђења по кредитним пословима са иностранством и кредитним пословима између нерезидената, којом се, ради очувања јавног интереса и/или финансијске стабилности, прописују услови односно ограничења под којима резиденти – правна лица могу да одобравају финансијске зајмове нерезидентима и дају јемства у корист нерезидената, а за обавезе других нерезидената;

– Одлуку о допунама Одлуке о начину и условима коришћења финансијских кредита из иностранства за намене из члана 21. став 2. Закона о девизном пословању, којом су укинута ограничења у погледу краткорочног задуживања домаћих правних лица и предузетника код нерезидената из ЕУ, у складу са изменама Закона о девизном пословању, којима се та ограничења укидају за физичка лица и за огранке страних правних лица.

Током 2018. године израђено је 17 мишљења у вези с применом прописа из области кредитних послова са иностранством.

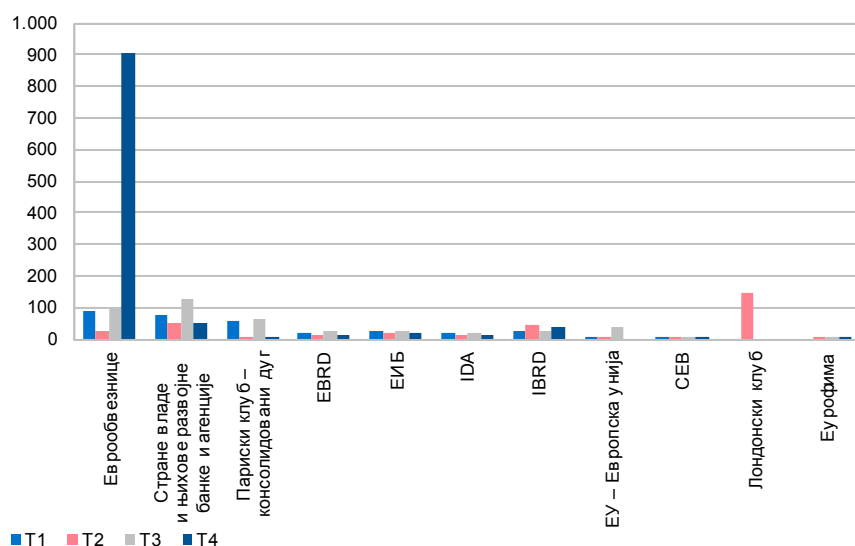
⁸² „Службени гласник РС”, бр. 32/2018.

Због кршења *Закона о девизном пословању*, а посебно одредаба о кредитним пословима са иностранством, током 2018. године шест случајева је пријављено Пореској управи и два случаја Управи за спречавање прања новца. Поред тога, због овере и закључења уговора који нису у складу с наведеним прописима обавештени су и Јавнобележничка комора, Комора јавних извршитеља, Републички геодетски завод и Агенција за привредне регистре како би предузели активности из своје надлежности, а којима је Народна банка Србије упутила позив за успостављање сарадње да би се обезбедило поштовање девизних прописа. По захтевима за покретање прекршајног поступка против банака које је Народна банка Србије поднела Прекршајном суду због кршења прописа о кредитним пословима са иностранством, током 2018. године одржано је рочиште по једном захтеву и израђена су два изјашњења поводом одбране окривљених банака и одговорних лица у њима.

Извршавање кредитних обавеза Републике Србије према иностранству по којима је Народна банка Србије агент

У 2018. години благовремено су сервисиране обавезе по свим страним кредитима и зајмовима по којима је Република Србија дужник или гарант, а Народна банка Србије агент, као и обавезе по кредитима по којима је Народна банка Србије дужник. Посредством Народне банке Србије, као агента Републике Србије, у 2018. години укупно је отплаћена 2,1 млрд евра, од чега 1,7 млрд евра главнице и 434,87 млн евра камате и осталих трошкова. По основу трошкова ангажовања на неискоришћена средства по одобреним кредитима плаћено је око 9,68 млн евра, што је укључено у плаћене обавезе у 2018. години. Током 2018. године искоришћено је 469,09 млн евра кредита које

Графикон IV.4.3.1. Плаћене кредитне обавезе Републике Србије према иностранству, по којима је НБС агент, у 2018. години – по кредиторима и тромесечјима
(у млрд EUR)

Извор: НБС.

су одобриле међународне финансијске организације (*EBRD*, Светска банка, ЕИБ и Развојна банка Савета Европе – *CEB*), као и Фонд за развој Абу Дабија.

У погледу отплаћених обавеза по кредитима и зајмовима по којима је Република Србија дужник или гарант, а Народна банка Србије агент, у априлу је у целости отплаћен дуг према Лондонском клубу поверилаца у износу од 145,71 млн евра, док је у децембру 2018. године у целости отплаћена обавеза по основу четврте емисије еврообвезница емитованих на иностраном финансијском тржишту у износу од 905,82 млн евра.

IV.4.4. Законодавно-правни послови

Текућа законодавна делатност

Народна банка Србије је у 2018. години учествовала у припреми следећих нацрта и предлога закона, односно давала мишљења о њима: *Предлог закона о изменама и допунама Закона о Народној банци Србије, Предлог закона о међубанкарским накнадама и посебним правилима пословања код платних трансакција на основу платних картица, Предлог закона о заштити корисника финансијских услуга код уговарања на даљину, Предлог закона о изменама и допунама Закона о платним услугама, Предлог закона о финансијском обезбеђењу, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о девизном пословању, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о буџетском систему, Нацрт закона о буџету Републике Србије за 2019. годину, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о јавном дугу, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о стечају, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о пореском поступку и пореској администрацији, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о факторингу, Нацрт закона о допуни Закона о ревизији, Нацрт закона о допунама Закона о рачуноводству, Нацрт закона о Централној евиденцији стварних власника, Нацрт закона о алтернативним инвестиционим фондовима, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, Нацрт закона о изменама Закона о републичким административним таксама, Нацрт закона о трговини, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о електронској трговини, Нацрт закона о здравственом осигурању, Нацрт закона о накнадама за коришћење јавних добара, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о порезу на доходак грађана, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о судским таксама, Нацрт закона о јавним набавкама, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о озакоњењу објеката, Нацрт закона о спречавању корупције, Нацрт закона о заштити података о личности, Нацрт закона о туризму, Нацрт закона о угоститељству, Нацрт закона о робним берзама, Нацрт закона о потврђивању Споразума о зајму (Пројекат пружања подршке финансијским институцијама у државном власништву) између Републике Србије и*

Међународне банке за обнову и развој, Нацрт закона о потврђивању Споразума о сарадњи између Владе Републике Србије и Савета министара Босне и Херцеговине у процесу приступања Европској унији, Нацрт закона о изменама Закона о давању гаранције Републике Србије у корист ОТП банка а.д. Нови Сад, Banca Intesa A.D. Beograd, NBG Bank Malta LTD, „Аук Банка” а.д. Ниш и Unicredit Bank Srbija a.d. Beograd по задужењу Јавног предузећа „Србијагас” Нови Сад, Нацрт закона о измени Закона о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о извршењу и обезбеђењу.

Народна банка Србије је у 2018. години донела 64 подзаконска акта објављена у „Службеном гласнику РС”, и то 62 одлуке, од чега је једна о изменама и допунама *Статута Народне банке Србије*, као и два упутства. Поменути акти обухваћене су следеће функције и послови Народне банке Србије:

- **послови из области монетарне политике** (утврђивање *Програма монетарне политике за 2019. годину*, утврђивање каматних стопа које Народна банка Србије примењује у поступку спровођења монетарне политике, услови и начин рада девизног тржишта, врсте девиза и ефективног страног новца које се купују и продају на девизном тржишту, спровођење *Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије*, достављање Народној банци Србије података о позајмицама на међубанкарском новчаном тржишту, обавезна резерва банака код Народне банке Србије);

- **послови из области финансијске стабилности** (утврђивање стопе и начина одржавања заштитног слоја капитала за структурни системски ризик);

- **девизни послови** (случајеви и услови плаћања, наплаћивања, уплата и исплата у ефективном страном новцу, утврђивање степена ризика издаваоца дужничких дугорочних ХоВ у које резиденти могу да улажу у иностранству, обављање послова с финансијским дериватима, услови под којима и начин на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству, услови отварања и начин вођења девизних рачуна резидената, као и динарских и девизних рачуна нерезидената, услови и начин обављања мењачких послова, ближи услови и начин вршења контроле мењачког пословања, ближи услови и начин вршења контроле девизног пословања резидената и нерезидената, поступак и услови за стицање сертификата за обављање мењачких послова, јединствени програм обуке за обављање мењачких послова и услови које морају да испуњавају предавачи који врше ту обуку);

- **послови са иностранством** (услови под којима и начин на који резиденти могу одобравати финансијске зајмове нерезидентима и давати јемства и друга средства обезбеђења по кредитним пословима са иностранством и кредитним пословима између нерезидената, начин и услови коришћења финансијских кредита из иностранства за намене из члана 21. став 2. *Закона о девизном пословању*, попуњавање образаца за извештавање о кредитним пословима са иностранством);

– **послови платног система** (општа правила за извршавање инстант трансфера одобрења, облик, садржина и начин коришћења образаца платних налога за извршење платних трансакција у динарима, ближи услови и начин отварања, вођења и гашења текућих рачуна, садржина, рокови и начин достављања података о међубанкарским накнадама, минимална вредност платних трансакција које се морају извршавати у битном платном систему, начин и критеријуми за утврђивање битних платних система, утврђивање листе репрезентативних услуга повезаних с платним рачуном, утврђивање прегледа услуга и накнада повезаних с платним рачуном, утврђивање изгледа и садржаја извештаја о наплаћеним накнадама, садржина и начин достављања и објављивања података о накнадама које пружаоци платних услуга наплаћују корисницима платних услуга, почетни капитал, капитал и капитални захтев оператора платног система, спровођење одредаба *Закона о платним услугама* које се односе на давање дозволе за рад платног система и сагласности на измене и допуне правила рада платног система);

– **контрола пословања банака** (спровођење одредаба *Закона о банкама* које се односе на давање прелиминарног одобрења, дозволе за рад банке и појединих сагласности и одобрења Народне банке Србије, обрасци и садржина позиција у обрасцима финансијских извештаја за банке, извештавање банака, контрола банкарске групе на консолидованој основи, управљање ризицима банке, управљање ризиком концентрације по основу изложености банке одређеним врстама производа, адекватност капитала банке, класификација билансне активе и ванбилансних ставки банке);

– **послови реструктурирања банака** (информације и подаци који се достављају Народној банци Србије за потребе израде и ажурирања плана реструктурирања банке и банкарске групе);

– **послови надзора над платним институцијама и институцијама електронског новца** (спровођење одредаба *Закона о платним услугама* које се односе на давање дозвола и сагласности Народне банке Србије);

– **послови надзора финансијског лизинга** (спровођење одредаба *Закона о финансијском лизингу* које се односе на издавање дозвола и давање сагласности Народне банке Србије);

– **послови надзора над обављањем делатности осигурања** (спровођење одредаба *Закона о осигурању* које се односе на издавање дозволе за обављање послова осигурања/реосигурања и појединих сагласности Народне банке Србије, спровођење одредаба *Закона о осигурању* које се односе на обављање послова посредовања у осигурању, односно заступања у осигурању, систем управљања у друштву за осигурање/реосигурање);

– **послови надзора добровољних пензијских фондова** (ближи услови и начин издавања појединих дозвола и сагласности друштву за управљање добровољним пензијским фондом);

– **заштита корисника финансијских услуга** (услови и начин обрачуна ефективне каматне стопе и изглед и садржина образаца који се уручују кориснику);

- **послови издавања новца и управљања токовима готовине** (издавање и основна обележја нумизматичког новца с ликом Николе Тесле, пуштање у оптицај кованог новца апоена од 1, 2 и 5 динара);
- **послови надзора над применом прописа из области спречавања прања новца и финансирања тероризма код финансијских институција које надзире** (смернице за примену одредаба *Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма*);
- **јединствена тарифа** по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге.

Заступање пред судовима

У току 2018. године, пред Управним судом водила су се 34 управна спора, од којих је 11 правоснажно окончано. Пред привредним судовима водило се 13 парничних и седам извршних предмета, од којих је шест правоснажно окончано, 56 поступака стечаја, три поступка ликвидације и три поступка за привредне преступе. Пред судовима опште надлежности у току је било 55 парничних, шест ванпарничних, седам извршних и пет кривичних поступака, од којих је 18 правоснажно окончано. Пред прекршајним судовима водила су се 22 поступка. Пред страним судовима водило се пет парничних и један стечајни поступак.

Активности у вези са усклађеношћу пословања

У току 2018. године, у Народној банци Србије донето је 55 унутрашњих општих аката из области радних односа, канцеларијског пословања, заштите поверљивих података и безбедности информација, унутрашње организације и систематизације, рачуноводства и финансија, пословника и осталог. Поред тога, измењен је и допуњен *Статут Народне банке Србије* ради усклађивања са *Законом о изменама и допунама Закона о Народној банци Србије*, а остали унутрашњи општи акти Народне банке Србије⁸³ усклађени су у законском року.

У претходном периоду настављено је са обављањем послова који се односе на испитивање усклађености пословања у појединим сегментима пословања Народне банке Србије ради утврђивања ризика усклађености и формулисања мера за смањење тих ризика.

Спроведене су потребне активности у вези с редовним годишњим извештавањем организационих јединица о препознатим и процењеним ризицима усклађености пословања.

Континуирано су предузимане активности усмерене на унапређење етичких и професионалних стандарда понашања запослених, као и активности

⁸³ Измена ових аката била је потребна пре свега због чињенице да је престала да постоји Управа за надзор над финансијским институцијама.

усмерене на испуњавање обавеза које за Народну банку Србије произлазе из *Закона о Агенцији за борбу против корупције*.

Активности у вези с применом *Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја*

У току 2018. године Народној банци Србије поднето је 57 захтева за приступ информацијама од јавног значаја, од чега су 52 захтева усвојена или делимично усвојена⁸⁴, три захтева су одбијена и један захтев је одбачен. Подносиоци највећег броја тих захтева били су грађани (33), затим медији (9), невладине организације и друга удружења грађана (3) и остали (12). У вези с поменутим захтевима, изјављене су четири жалбе, од чега једна због непоступања по захтеву, а три из осталих разлога.

Народна банка Србије је, у складу с чланом 43. *Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја*⁸⁵, поверенику за информације од јавног значаја и заштиту података о личности доставила годишњи извештај о радњама и мерама предузетим током 2018. године ради примене тог закона.

IV.4.5. Принудна наплата

Послови принудне наплате обављају се у Народној банци Србије на основу члана 57. *Закона о платном промету* од 2003. године.

У 2018. години од организационих јединица пореских управа, царине, судова, јавних извршитеља и осталих надлежних органа примљене су, контролисане и евидентиране 454.232 основе за принудну наплату, што је за 2,6% мање него претходне године. На то је највише утицао мањи број решења Пореске управе о установљивању привремене мере обезбеђења наплате пореског потраживања, што је резултат извршених измена *Закона о пореском поступку и пореској администрацији* у току 2018. године, а по иницијативи Народне банке Србије, којим су брисане одредбе члана 87а овог закона, чиме је овај тип решења постао саставни део решења о принудној уплати доспелих пореских обавеза. Уједно, доносиоцима је враћено 35.650 решења због неисправности.

Нешто мање од две трећине примљених основа за принудну наплату (65,22%) чине решења примљена од привредних, основних, прекршајних судова и јавних извршитеља. Посматрано према врсти примљених судских решења, знатан број примљених решења је о одлагању извршења решења и обустави извршења (укупно 17.351). Број решења примљених од организационих јединица републичких пореских управа и пореских јединица локалне самоуправе која се односе на привремене мере за обезбеђење наплате

⁸⁴ О једном захтеву који је поднет у току 2018. године, одлучено је крајем јануара 2019. године. Захтев је делимично усвојен, а на решење о делимичном одбијању поднета је жалба почетком фебруара 2019. године.

⁸⁵ „Службени гласник РС”, бр. 120/04, 54/07, 104/09 и 36/10.

пореских потраживања забраном пореском обвезнику да новчане обавезе према трећим лицима измирује асигнацијом, цесијом, компензацијом и на други начин (укупно 43.025) смањен је два и по пута у односу на 2017, што је резултат измена пореских прописа у 2018. години.

Осим по наведеним решењима, Народна банка Србије поступа и по решењима судова о отварању, обустави и закључењу стечајног поступка над дужницима. У 2018. примљено је 465 решења о отварању стечаја, 343 решења о закључењу поступка стечаја, седам решења о обустави поступка стечаја, као и 37 решења о обустави стечајног поступка због продаје стечајног дужника. Поред тога, примљено је и 95 решења о отварању претходног стечајног поступка с мерама обезбеђења, као и 30 решења о усвајању унапред припремљеног плана реорганизације.

Сагласно одредбама *Закона о привредним друштвима*, Народна банка Србије је у 2018. доставила Агенцији за привредне регистре 4.667 иницијатива за брисање из регистра предузетника који су блокирани дуже од две године.

Сходно одредбама *Закона о платним услугама*, од октобра 2015. године Народна банка Србије води Јединствени регистар рачуна физичких лица – потрошача. На основу 30.213 примљених захтева од овлашћених лица и органа у 2018. години, Народна банка Србије је доставила податке о рачунима за 31.570 физичких лица.

У 2018. инициран је и одржан већи број састанака с државним органима ради решавања конкретних проблема поступања Народне банке Србије по њиховим налозима, као и разматрања могућности и начина за електронску размену података. Такође, у сарадњи с Дирекцијом за законодавно-правне послове, окончано је закључење споразума око размене података с Министарством правде. Народна банка Србије се ангажовала и на успостављању контаката с другим надлежним регистарским органима ради добијања, повезивања и ажурирања података о привредним субјектима за чију су регистрацију они надлежни.

IV.4.6. Послови администрирања јавног дуга

Народна банка Србије у име и за рачун Републике Србије обавља послове администрирања јавног дуга по основу старе девизне штедње, девизних депозита положених код *Дафимент банке а.д. Београд* и *Банке приватне привреде Црне Горе д.д. Подгорица – Југоскандик*, као и зајма за привредни развој.

У 2018. години настављене су континуиране исплате доспелих обвезница серија А2002–2016 емитованих по основу старе девизне штедње. Исплате су вршене из средстава буџета пренетих на посебне рачуне код Народне банке Србије отворене за те намене. За ове исплате, Народна банка Србије је авансно преносила средства по захтевима банака, дневно пратила извештаје о конверзији штедње у обвезнице и исплатама обвезница, односно

књиговодствено евидентирала промене јавног дуга у ванбилансним евиденцијама.

У периоду од 26. августа 2002. до 31. децембра 2018. године, девизна штедња је конвертована у обвезнице у укупном износу од 3.717,8 млн евра (од тога у 2018. години 2,3 млн евра). Исплаћене су обвезнице серија А2002–А2016 (у роковима и пре рокова доспећа) у номиналном износу од 3.645,7 млн евра. За исплате доспелих обвезница у износу од 11,5 млн евра, у 2018. години из буџета је обезбеђено 4,0 млн евра и 865,5 млн динара. Настављено је и са исплатама обвезница Републике Србије емитованих по основу зајма за привредни развој Србије (доспећа 2004–2007).

У 2018. години обављани су и стручни и административно-технички послови за потребе Комисије за издавање потврда на основу којих се утврђује право на исплату доспелих обавеза депонентима *Дафимент банке а.д. Београд* у ликвидацији и грађанима који су девизна средства положили на основу *Уговора о пословно-техничкој сарадњи са Југоскандиком д.д. Београд код Банке приватне привреде Црне Горе д.д. Подгорица*, односно по захтевима/рекламацијама депонената припремани су подаци/обрачуни и расположива документација за разматрање од стране наведене комисије и на прописани начин спровођени донети закључци те комисије. Такође, свакодневно је комуницирано с грађанима из Републике Србије, бивших република СФРЈ, као и из иностранства, о могућности остваривања права по основу старе девизне штедње коју су положили код банака са седиштем у Републици Србији и њиховим филијалама у бившим републикама СФРЈ.

IV.4.7. Комуникација с јавношћу

Народна банка Србије информисе јавност о свом пословању интензивном сарадњом с медијима, објављивањем информација на званичној интернет страници и њеним поддоменима, као и на друштвеним мрежама.

Правовремено, одговорно и конзистентно, активности централне банке представљају се јавности саопштењима, одговорима на новинарска питања, телевизијским и радијским гостовањима, интервјуима, конференцијама за новинаре и објавама на друштвеним мрежама. Током 2018. објављено је 338 саопштења за јавност и дато је 426 одговора на новинарска питања. Организоване су 93 изјаве и 21 интервју за штампане и електронске медије, као и 29 телевизијских и радијских наступа гувернера, вицегувернера и других запослених у Народној банци Србије. На званичном налогу на Твитеру објављено је 1.075 твитова, док је на Фејсбуку објављено 996 постова.

Организоване су четири презентације *Извештаја о инфлацији* за стручну јавност и медије, као и презентација *Извештаја о стабилности финансијског система за 2017. годину*. Обезбеђена је медијска подршка почетку разговора с мисијом ММФ-а током њихова три боравка у Србији, као и конференцији *Медијација у области финансијских услуга*, коју је Народна банка Србије организовала у сарадњи с Министарством правде. Такође, медијска подршка

је обезбеђена културним, хуманитарним и осталим друштвено одговорним активностима које спроводи Народна банка Србије.

Ради едукације новинара, организовани су брифинзи на тему примене *Закона о међубанкарским накнадама* с посебним освртом на члан 9, који се односи на новине у вези с картицом *DinaCard*, као и на тему инстант плаћања.

Путем своје интернет странице, редовним публикацијама, статистичким прилозима и саопштењима за јавност, Народна банка Србије је у 2018. транспарентно извештавала јавност о инструментима и мерама које је предузимала ради очувања и јачања финансијске стабилности, као и инструментима и мерама спровођења монетарне и девизне политике. Представљене су и активности у области надзора финансијских институција, као и надзора над пружаоцима платних услуга и институцијама електронског новца. На интернет страници уживо су преношене конференције за новинаре на којима су представљени извештаји о инфлацији. Објављено је око 900 вести на српском и 550 вести на енглеском језику. Објављени су *Годишњи извештај о пословању и резултатима рада*, *Годишњи извештај о стабилности финансијског система*, *Годишњи извештај о монетарној политици за 2017. годину*, као и *Полугодишњи извештај о монетарној политици за 2018. годину*, месечна издања *Статистичког билтена*, тромесечни извештаји о банкарском сектору, надзору финансијског лизинга, пословима надзора над обављањем делатности осигурања и надзора друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, као и о активностима у области заштите корисника финансијских услуга. Тромесечно су објављивани *Извештај о динаризаацији финансијског система* и *Извештај о инфлацији*. Јавности су били доступни и извештаји *Трендови у кредитној активности*, *Извештај о откривеним фалсификованим новчаницама*, *Извештај о резултатима анкете о кредитној активности банака у тромесечној динамици извештавања*, *Извештај о инфлационим очекивањима у месечној динамици*. Штампани и електронски садржаји који се публикују за јавност припремају се на српском и енглеском језику.

Интернет презентација *DinaCard*, поддомен Народне банке Србије, која је пуштена у рад крајем 2017, током 2018. је унапређена и проширена.

На својим осталим поддоменима – *Твој новац* и *Центар за посетиоце*, Народна банка Србије је информисала јавност о активностима на пољу финансијске едукације, изложбеним дешавањима и радионицама за ученике и студенте. За посетиоце изложби које организује, Народна банка Србије је на својој интернет страници унапредила апликацију која омогућава заказивање посета Центру за посетиоце електронским путем.

Народна банка Србије посебну пажњу поклања финансијској едукацији деце и омладине и интензивно је спроводи путем изложби, турнира и учешћа у културним манифестацијама. Програми финансијске едукације усмерени су на развијање свести младих о значају новца, његовој улози, вредностима и предностима управљања финансијским производима. У сарадњи са васпитно-образовним институцијама, Народна банка Србије је организовала радионице

и турнире у едукативним играма широм Србије. Такође, учествовала је у „Светској недељи новца”, „Тржници идеја”, „Светској недељи штедње” и организовала наградни турнир у „Монетури” за студенте девет акредитованих економских факултета у Србији.

Своја врата, Народна банка Србије је отворила за најширу јавност у оквиру манифестације „Дан отворених врата”, као и културних манифестација: „Међународни дан франкофоније”, „Дани Београда”, „Ноћ музеја” и „Дани европске баштине”. У холу зграде на Славији, у току 2018. године, организовано је петнаест изложбених и културних догађаја. Поводом обележавања 134. годишњице од почетка рада Народне банке Србије, отворена је изложба „Идејна решења за изразу новчаница – из збирке ЗИН-а”.

IV.4.8. Заштита и едукација корисника финансијских услуга

У 2018. години Народна банка Србије је наставила да активно пружа помоћ корисницима финансијских услуга у остваривању заштите њихових права поступањем по притужбама односно приговорима на рад финансијских институција, посредовањем у решавању спорних односа, као и едукацијом и информисањем корисника финансијских услуга.

Поступање по притужбама/приговорима

Током 2018. године примљено је 1.938 притужби односно приговора на рад финансијских институција. Од тог броја, 60,7% односило се на рад друштава за осигурање, 38,9% на рад банака, по 0,2% на рад давалаца финансијског лизинга и платних институција, а по 0,1% на рад друштава за управљање добровољним пензијским фондовима и остало.

Табела IV.4.8.1. Број притужби/приговора по даваоцима финансијских услуга у 2018.

Даваоци финансијских услуга	Јан.	Феб.	Мар.	Апр.	Мај	Јун	Јул	Авг.	Сеп.	Окт.	Нов.	Дец.	Укупно	У %
Банке	75	78	71	54	59	66	69	78	54	48	45	56	753	38,9
Друштва за осигурање	95	85	108	92	96	96	104	88	97	93	103	120	1.177	60,7
Даваоци лизинга	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	3	0,2
Друштва за управљање ДПФ	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,1
Платне институције	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	3	0,2
Остало	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0,1
УКУПНО	171	163	179	146	158	162	173	166	153	143	148	176	1.938	100

Извор: НБС.

У 2018. години примљено је 1.177 приговора на рад друштава за осигурање, што је за 16% више него претходне године. Највећи број приговора

на рад друштава за осигурање односио се на аутоодговорност (36%) и осигурање од последица несрећног случаја (26%).

Примљене су 753 притужбе на рад банака, што је за 1,35% више него претходне године. Највећи број притужби на рад банака односио се на кредите (44%), платне рачуне (30%) и платне картице (20%).

Поред тога, поступано је и по 658 притужби односно приговора које су корисници упутили Народној банци Србије без претходног обраћања одговарајућој финансијској институцији, а које је Народна банка Србије, у складу с прописима, проследила финансијским институцијама ради даљег поступања. Укупан број ових притужби односно приговора мањи је за 1,35% него претходне године, а највећи број односио се на рад банака (83%).

Такође, у посматраном периоду, у вези са заштитом корисника финансијских услуга, Народној банци Србије обратило се 1.148 корисника којима је одговорено на питања у вези с финансијским услугама и њиховим правима по основу њиховог коришћења. Највећи број питања односио се на рад банака (85%), и то у вези с кредитима (52%) и текућим рачунима (20%).

Изрицање мера ради отклањања неправилности у поступцима по притужбама корисника

Поступајући по притужбама корисника финансијских услуга у 2018. години, Народна банка Србије донела је решења којима је наложено отклањање утврђених неправилности и/или изречена новчана казна банкама (26 решења), решења којим је утврђено да су одређене банке обављале непоштену пословну праксу и којим је наложена обустава те праксе (два решења), као и једно решење којим је утврђено да је одређена банка уговарала неправичне уговорене одредбе и којим је забрањена примена тих одредаба, као и будуће уговарање тих одредаба.

Посредовања

Табела IV.4.8.2. Број посредовања у 2018.

Даваоци финансијских услуга	У току	Поравнања	Обуставе	Одустанци	Укупно	У %
Банке	5	15	22	7	49	43,0
Друштва за осигурање	6	20	33	5	64	56,1
Даваоци лизинга	0	0	1	0	1	0,9
Друштва за управљање ДПФ	0	0	0	0	0	0
УКУПНО	11	35	56	12	114	100

Извор: НБС.

У 2018. години поднет је 341 предлог за посредовање. У том периоду одржано је 114 поступака посредовања (медијација), што је за 24% више него

претходне године. Окончана су 103 поступка, при чему је у 35 окончаних поступка постигнут споразум између финансијске институције и корисника.

Највећи број поступка посредовања у посматраном периоду код друштава за осигурање односио се на аутоодговорност (42%), а код банака на спорне односе у вези с коришћењем кредита (39%).

Информисање корисника финансијских услуга

У 2018. години одговорено је на 61 медијски захтев новинара, и то 23 фоно-изјаве и 38 одговора на питања штампаних и електронских медија.

Информативни центар Народне банке Србије је у 2018. години примио 15.081 позив и имејл корисника, а највећи број питања корисника био је у вези с банкарским услугама.

Финансијска едукација грађана

У 2018. години одржано је 67 едукативних трибина у 43 града широм Србије, одржано је 140 презентација или радионица, којима је присуствовало 2.745 корисника – грађана, студената и предузетника, што је знатно изнад просечног броја посетилаца трибина у периоду од 2011. године, када је Народна банка Србије започела организовање и одржавање едукативних трибина широм Србије.

У посматраном периоду, регионалним канцеларијама за финансијску едукацију обратило се 1.425 корисника. Највећи број питања која су корисници постављали односио се на банкарске услуге (44%).

Сајт Народне банке Србије и сајт www.tvojnovac.nbs.rs редовно су ажурирани информацијама о финансијским услугама.

IV.4.9. Друштвена одговорност

Негујући филантропску традицију, Народна банка Србије је и током 2018. године организовала бројне хуманитарне активности у седишту и филијалама, и различитим видовима деловања пружала помоћ онима којима је она најпотребнија. Запослени су се активно укључили у хуманитарне и волонтерске активности ради прикупљања новца, хране и одеће, пружајући несебичну помоћ социјално угроженим категоријама становништва, деци са сметњама у развоју, деци без родитељског старања и старијим особама. Захваљујући сарадњи с хуманитарним организацијама, центрима, удружењима и школама за децу са сметњама у развоју, хуманитарне и волонтерске активности које организује Народна банка Србије све су успешније. Укупна новчана вредност хуманитарних активности запослених у Народној банци Србије у 2018. години износила је 344.150 динара.

У хуманитарним активностима прикупљања хране под слоганом „Хуманошћу против глади“, које је Народна банка Србије организовала у Београду, Крагујевцу и Ужицу, прикупљено је и подељено око 1.000 килограма намирница најугроженијим категоријама становништва. Филијала у Ужицу била је домаћин хуманитарне акције у којој су запослени донирали хигијенске пакете за 35 социјално најугроженијих породица у Кремнима.

Пред новогодишње и ускршње празнике, у седишту и Филијали у Новом Саду организоване су хуманитарне изложбе радова деце, омладине и старијих особа са сметњама у развоју ради прикупљања средстава за реализацију програма који подстичу њихов развој. У традиционалној хуманитарној акцији „Пакетић за непознатог друга“, која је организована у сарадњи с хуманитарном организацијом „Мали велики људи“, запослени су донирали 160 новогодишњих пакетића малишанима Дома за децу ометену у развоју „Колевка“ из Суботице.

С београдским Центром за дневни боравак и смештај деце и омладине ометене у развоју, Народна банка Србије је реализовала стваралачку радионицу за децу запослених, у којој су малишани имали прилику да науче основе вајарства, направе предмете од глине и осликају их. У акцији под слоганом „Деци с љубављу“, која је реализована у Филијали у Нишу, прикупљена су новчана средства за набавку најпотребнијих ствари за децу без родитељског старања – штићенике Дома „Душко Радовић“ у Нишу.

Волонтери Народне банке Србије успешно су реализовали акцију сређивања Дечјег одмаралишта „Шупља стена“ на Авали.

У јуну 2018. године, волонтери Народне банке Србије први пут су били део традиционалне манифестације „Дан Дунава“, коју организује Републичка дирекција за воде, чистећи приобаље Земунског кеја.

Запослени у седишту Народне банке Србије и Филијали у Новом Саду учествовали су у септембру у волонтерској акцији уређења просторија Црвеног крста у Иригу и створили боље хигијенске услове за преузимање obroка народне кухиње, у којој се хране социјално угрожени грађани.

У еколошко-хуманитарној акцији прикупљања пластичних чепова „Чеп за хендикеп“, запослени су током 2018. године сакупили око 1.100 килограма чепова и тиме обезбедили део средстава за набавку ортопедских помагала за особе са хендикепом широм Србије.

У акцији прикупљања постељине, пешкира, одеће и шоља за социјално угрожене грађане и кориснике Дома за душевно оболела лица у Чуругу, запослени у седишту и Филијали у Новом Саду донирали су 70 пакета одеће и педесетак шоља.

Народна банка Србије и Завод за израду новчаница и кованог новца – Топчидер, као њен део, препознају значај развоја културе и очувања културног наслеђа за добробит целокупне друштвене заједнице. С тим у вези, учествовање у активностима заштите националног и културног идентитета настављено је у 2018. години донацијом плакета за Задужбину „Доситеј Обрадовић“.

Народна банка Србије, а посебно Завод за израду новчаница и кованог новца – Топчидер, стално усмерава своје активности ка очувању окружења у коме послује, с посебним акцентом на одлагање и збрињавање отпада на безбедан и одговоран начин. Бројне реализоване активности у области управљања заштитом животне средине резултирају смањењем загађења воде, ваздуха и земљишта. Отпад се класификује и карактерише према пореклу и саставу, разврстава и складишти на начин који не утиче на здравље људи и животну средину. Ради даљег третмана и прераде предаје се овлашћеним оператерима, који отпад збрињавају у складу са законом. У току 2018. године на даље збрињавање предато је око 100 тона опасног и око 200 тона неопасног отпада.

Завод за израду новчаница и кованог новца – Топчидер посебну пажњу посвећује контроли отпадних вода. Технолошке отпадне воде из процеса галванске израде штампарских форми и позлате, као и технолошке отпадне воде из рециклаже раствора за брисање, третирају се у специјализованом постројењу за прераду отпадних вода. Годишње се преради преко 150 тона отпадних вода с високим садржајем тешких метала и органских материја, са ефикасношћу третмана већом од 99%. Опасне хемикалије се употребљавају, складиште и обележавају у складу с прописима, при чему Завод тежи коришћењу еколошки прихватљивих материја. Периодично се контролишу ускладиштене запаљиве материје, процењује се садржај отпадних вода, квалитет земљишта и подземних вода. У ту сврху, Министарству заштите животне средине достављају се следећи извештаји:

- *Извештај о количинама опасног и неопасног отпада које су предате оператерима на крајње збрињавање;*
- *Годишњи извештај о количини и врсти увезених производа који после употребе постају посебни токови отпада;*
- *Годишњи извештај о количини увезених опасних хемикалија са циљем вођења евиденције кроз интегрални регистар хемикалија.*

Такође, атмосферске емисије које настају као последица сагоревања горива за потребе продукције топлотне енергије редовно се мере, прате и контролишу. Квалитет отпадних вода, ваздуха и земљишта екстерно контролишу акредитоване лабораторије.

Свакодневне активности у Заводу за израду новчаница и кованог новца усмерене су на рационализацију трошкова и информисање, едуковање и подизање свести запослених с циљем да делују, мењају навике и укључе се у настојања Народне банке Србије да побољша свој учинак у заштити животне средине. У складу с планом за 2018. годину, извршена је сертификација по захтевима нове верзије стандарда *ISO 14001:2015* од стране међународно признате сертификационе куће *SGS*. Паралелно с бригом о животној средини, велика пажња посвећује се безбедном и здравом радном окружењу. На основу анализе процеса којима се уређују послови безбедности и здравља на раду, закључило се да је безбедност на раду и праћење и заштита здравља радника била на високом нивоу и у 2018. години.

IV.5. Управљање

IV.5.1. Управљање људским ресурсима

Организационе промене и број запослених у 2018. години

Изменама и допунама *Правилника о унутрашњој организацији Народне банке Србије* у 2018. години извршене су следеће измене:

– промена назива основних организационих јединица, и то: Сектор за монетарне операције у Сектор за монетарне и девизне операције (уз измену делокруга сектора интегрисањем дела послова који су се обављали у Сектору за девизне послове); Сектор за девизне послове у Сектор за девизне послове и кредитне односе са иностранством (уз измену делокруга сектора интегрисањем дела послова који су се обављали у Сектору за међународну сарадњу); Директорат за економска истраживања и статистику у Сектор за економска истраживања и статистику (уз измену организационе структуре); Сектор за реструктурирање банака у Центар за реструктурирање банака; Принудна наплата у Сектор за принудну наплату;

Табела IV.5.1.1. Упоредни преглед броја запослених

Организациони део	31. децембар 2017.			31. децембар 2018.			Промена (у %)
	Неодређено време	Одређено време	Укупно	Неодређено време	Одређено време	Укупно	
1	2	3	4 (2+3)	5	6	7 (5+6)	8
Основне организационе јединице	1.163	95	1.258	1.390	84	1.474	17,17
Управа за надзор над финансијским институцијама	196	27	223	-	-	-	-
Филијала у Београду	94	2	96	89	3	92	-4,17
Филијала у Новом Саду	106	1	107	101	5	106	-0,93
Филијала у Нишу	36	3	39	38	-	38	-2,56
Филијала у Крагујевцу	40	5	45	40	9	49	8,89
Филијала у Ужицу	30	15	45	42	3	45	-
ЗИН	533	9	542	542	2	544	0,37
Укупно у НБС:	2.198	157	2.355	2.242	106	2.348	-0,30

Извор: НБС.

– Управа за надзор над финансијским институцијама, образована у складу са *Законом о Народној банци Србије*⁸⁶, престала је с радом даном ступања на снагу *Закона о изменама и допунама Закона о Народној банци*

⁸⁶ „Службени гласник РС”, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010 и 76/2012.

Србије⁸⁷, с тим да су основне организационе јединице наставиле са обављањем послова у Народној банци Србије;

- утврђене су нове основне организационе јединице, и то: Центар за сарадњу с домаћим и међународним институцијама и финансијским организацијама, Центар за извештавање и анализу и Центар за посебну контролу – *AML*;

- престао је да постоји Сектор за међународну сарадњу, с тим да су послови наставили да се обављају у Сектору за девизне послове и кредитне односе са иностранством и Центру за сарадњу с домаћим и међународним институцијама и финансијским организацијама;

- у Сектору за платни систем утврђене су две нове уже организационе јединице – Одељење за администрацију и технолошки развој платних система и Одсек за надзор над пружањем платних услуга и издавањем електронског новца;

- у Дирекцији за законодавно-правне послове, у оквиру Одељења за заступање утврђена је нова ужа организациона јединица – Група за поступке у иностранству и питања сукцесије;

- у Сектору за контролу пословања банака, у оквиру Одељења за посредну контролу пословања банака утврђена је Група за анализу банкарског сектора и извештавање.

Квалификациона и старосна структура запослених

У погледу квалификационе структуре запослених, на дан 31. децембра 2018. године, у Народној банци Србије највећи проценат запослених је са средњим образовањем (44,25%) и високим образовањем другог степена (37,91%), а најнижи проценат с високим образовањем трећег степена (0,94%).

Табела IV.5.1.2. Број запослених по квалификационој структури

31. децембар 2018.						
Организациони део	Високо образовање			Средње образовање	Основно образовање	Укупно
	III степен	II степен	I степен			
Основне организационе јединице	19	685	197	428	61	1.390
Филијала у Београду	1	11	9	67	1	89
Филијала у Новом Саду	-	17	10	70	4	101
Филијала у Нишу	-	12	5	20	1	38
Филијала у Крагујевцу	-	11	3	25	1	40
Филијала у Ужицу	-	9	6	24	3	42
ЗИН	1	105	57	358	21	542
Укупно у НБС:	21	850	287	992	92	2.242

Извор: НБС.

⁸⁷ „Службени гласник РС”, бр. 44/2018.

У погледу полне структуре, и даље је већи број запослених женског пола (56,15%) од запослених мушког пола (43,85%).

Табела IV.5.1.3. Полна структура запослених по организационим јединицама

31. децембар 2018.				
Организациони део	Мушкарци		Жене	
Основне организационе јединице	546	39,28%	844	60,72%
Филијала у Београду	26	29,21%	63	70,79%
Филијала у Новом Саду	37	36,63%	64	63,37%
Филијала у Нишу	17	44,74%	21	55,26%
Филијала у Крагујевцу	18	45,00%	22	55,00%
Филијала у Ужицу	15	35,71%	27	64,29%
ЗИН	324	59,78%	218	40,22%
Укупно у НБС:	983	43,85%	1.259	56,15%

Извор: НБС.

Као и у претходних неколико година, у погледу старосне структуре, две најзаступљеније категорије запослених у 2018. години јесу запослени старости између 50 и 60 година (37,73%) и између 40 и 50 година (30,78%). Просечна старост запослених је 48,6 година.

Табела IV.5.1.4. Старосна структура запослених

Организациони део	31. децембар 2018.							Просек година старости
	До 20	20 до 30	30 до 40	40 до 50	50 до 60	Преко 60	Укупно	
Основне организационе јединице	-	89	262	456	459	124	1.390	47,45
Филијала у Београду	-	2	5	17	47	18	89	53,7
Филијала у Новом Саду	-	5	10	24	50	12	101	50,9
Филијала у Нишу	-	-	5	11	18	4	38	51,5
Филијала у Крагујевцу	-	-	4	9	17	10	40	54,0
Филијала у Ужицу	-	7	4	9	15	7	42	48,0
ЗИН	-	13	76	164	240	49	542	49,9
Укупно у НБС:	-	116	366	690	846	224	2.242	48,6
У %	-	5,17	16,32	30,78	37,73	9,99	100,00	

Извор: НБС.

Образовање, стручно оспособљавање и усавршавање запослених у Народној банци Србије

Препознајући значај људског капитала, Народна банка Србије је и у 2018. години наставила да улаже у професионални развој запослених.

Ради унапређења професионалних знања и вештина запослених, као и повећања ефикасности пословних процеса и остваривања организационих циљева, Народна банка Србије је запосленима омогућила похађање академских и струковних студија, стручних обука за стицање и одржавање

професионалних звања и сертификата, као и учешће на семинарима, радионицама и конференцијама у земљи и иностранству.

У склопу стручно-техничке сарадње с другим централним банкама, у партнерству с централном банком Јерменије организован је тродневни семинар за запослене у Интерној ревизији ради континуиране професионалне едукације и одржавања звања *CIA* и *CISA*.

За све запослене и радно ангажована лица спроведене су онлајн обуке на платформи *Moodle* и интерна предавања на различите теме из области безбедности информација.

У 2018. години троје приправника је завршило приправнички стаж и успешно положило приправнички испит.

IV.5.1.5. Образовање, усавршавање и стручно оспособљавање запослених

2018. година	
Вид образовања, стручног оспособљавања и усавршавања	Број запослених
Образовање	
Студије првог степена	1
Студије другог степена – мастер и специјалистичке студије	6
Стручно оспособљавање	
Стручна обука, лиценце, сертификати	34
Обука за приправнике	3
Усавршавање	
Семинари, радионице, саветовања и конференције у земљи	120
Семинари, радионице, саветовања, студијске посете и конференције у иностранству	150
Онлајн обуке на стручне теме	17
Обуке у Народној банци Србије на стручне теме	16
Летња пракса	
Пракса студената универзитета из земље и иностранства у периоду јул–август	40

Извор: НБС.

Народна банка Србије је у периоду јул–август организовала летњу праксу за 40 студената завршних година факултета универзитета у земљи и иностранству.

IV.5.2. Интерна ревизија и управљање ризицима

Регулаторни оквир за рад интерне ревизије у Народној банци Србије успостављен је *Законом о Народној банци Србије, Статутом Народне банке Србије* и унутрашњим општим актима којима се ближе уређују послови интерне ревизије и начин њиховог обављања.

Послови интерне ревизије обављају се у складу с годишњим планом, који усваја Савет гувернера. О резултатима обављене интерне ревизије извештавају се руководиоци основне организационе јединице, гувернер и руководство Народне банке Србије надлежно за послове који су били предмет ангажовања.

Поред тога, о извршеним активностима у области интерне ревизије тромесечно се извештава Савет гувернера преко Одбора за ревизију.

У току 2018. године обављено је 13 ревизија. Предмети ревизија обухватили су следеће пословне процесе: вођење кадровске евиденције, израду плана набавки и финансијског плана, послове с готовином, архивске послове, управљање девизним резервама, обављање послова са Управом за трезор, израду платног биланса, надзор над пружањем платних услуга, заштиту тајних података.

У процесима који су били предмет ревизије у 2018. години нису идентификовани налази високог ризика, 43% идентификованих налаза представљају налазе средњег ризика, а 57% налазе ниског ризика.

С руководством основних организационих јединица које су надлежне за примену препорука, усаглашене су 32 препоруке које се односе на предузимање потребних активности ради отклањања недостатака и унапређења пословних процеса. У току 2018. године проверен је статус примене 86 препорука из претходних година, при чему је утврђено да је 78 препорука у потпуности примењено.

Завршено је праћење реализације пројекта израде продукционог информационог система у Заводу за израду новчаница и кованог новца – Топчидер и о активностима у последњој фази пројекта израђен је извештај. У оквиру редовне тромесечне активности анализирана је усаглашеност података о стању нето девизних резерви Народне банке Србије.

У 2018. години настављено је унапређење регулативе и методологије рада интерне ревизије. Резултати тог рада су: предлог новог *Правилника о интерној ревизији Народне банке Србије*, ново *Упутство за рад Интерне ревизије* и измене и допуне радних процедура.

IV.5.3. Информационо-комуникациона технологија

Народна банка Србије је у 2018. години, у домену апликативног развоја, применила нова и допунила постојећа апликативна решења за подршку свом пословању и примену законске регулативе.

Такође, настављено је с радом на даљем унапређењу безбедности инфраструктурних система, и то целокупне рачунарске мреже Народне банке Србије, реализацијом пројекта успостављања техничких основа (*Security Operation Center* и *Network Operation Center*) и реорганизацијом и унапређењем безбедности интернет сегмента. Поред тога, софтвер је додатно унапређен, а поједини системи су почели да се користе у новијим верзијама.

У току 2018. године, пословни сектори су поднели 446 нових захтева за измену апликација, од чега је реализовано 365 захтева. Поред тога, реализовано је и 100 захтева поднетих пре 2018, чиме је укупан број реализованих захтева за измену апликација у 2018. години износио 465.

Помоћу јединственог система за бележење захтева корисника (апликација *Service Desk*) упућених телефонским позивом или имејлом, реализовано је 2.911 једноставнијих захтева, 5.001 сложенији захтев и 1.861 инцидент интерних и екстерних корисника техничком подршком у вези са инсталацијом, коришћењем и одржавањем софтвера за обављање мењачких послова. Реализовано је 118 накнада за активацију, коришћење и одржавање десктоп и мрежне верзије софтвера за мењачке послове, за прву годину пословања (нови овлашћени мењачи), као и 2.509 накнада за коришћење и одржавање десктоп и мрежне верзије софтвера за мењачке послове (стари овлашћени мењачи).

V. ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ

V.1. Финансијски положај и резултат Народне банке Србије

По својој функцији, Народна банка Србије није профитна институција, већ институција која мора да обезбеди остваривање законом постављених циљева обезбеђења ценовне и финансијске стабилности на одржив начин, уз што мање трошкове за све економске субјекте. Због тога се и успешност Народне банке Србије, као и свих других централних банака у свету, не цени према томе какав је финансијски резултат остварен у једној години, већ колико је успешна у остваривању својих законом дефинисаних циљева и обезбеђењу стабилних услова пословања и инвестирања.

У извештају о финансијском положају Народне банке Србије на дан 31. децембра 2018. године (*Биланс стања*) исказана је актива – имовина Републике Србије, коју, ради остварења циљева и обављања својих функција, користи Народна банка Србије, односно пасива – укупне обавезе и капитал Народне банке Србије, у укупном износу од 1.480,9 млрд динара.

У структури активе, највећи део укупних средстава, 90,2%, односи се на девизне резерве којима управља Народна банка Србије. Девизне резерве су, уз мањи износ динарских средстава, у зависности од облика у коме се налазе, приказане на следећим билансним позицијама: готовина и текући рачуни код банака (321,8 млрд динара), депозити код банака (145,2 млрд динара), злато и остали племенити метали (87,8 млрд динара), ХоВ (773,6 млрд динара) и средства у *SDR* (8,1 млрд динара). Поред девизних резерви, у активи биланса стања налази се и чланска квота Републике Србије у ММФ-у у износу од 94,2 млрд динара. Вредност некретнина, постројења, опреме, инвестиционих некретнина и нематеријалних улагања које Народна банка Србије користи у свом пословању износи 19,4 млрд динара.

Табела V.1.1. **Биланс стања**
(у хиљадама RSD)

	31. децембар 2018.	31. децембар 2017.
АКТИВА		
Готовина и текући рачуни код банака	336.376.900	210.176.735
Злато и остали племенити метали	87.752.490	80.767.776
Депозити	145.221.006	163.435.360
Потраживања по основу деривата	43.481	37.172
Хартије од вредности	783.908.048	740.424.758
Кредити и пласмани	1.011.133	1.145.859
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	102.229.960	100.405.431
Нематеријална улагања	155.940	112.425
Некретнине, постројења и опрема	18.848.674	20.233.103
Инвестиционе некретнине	407.692	467.609
Остала средства	4.897.678	4.945.877
УКУПНО АКТИВА	1.480.853.002	1.322.152.105
ПАСИВА		
Обавезе		
Обавезе по основу деривата	39.851	35.365
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	583.320.898	484.339.613
Депозити и остале обавезе према држави и другим депонентима	284.237.166	268.460.430
Обавезе према ММФ-у	102.320.108	100.437.147
Резервисања	1.294.195	1.412.699
Текуће пореске обавезе	426.343	454.479
Готов новац у оптицају	182.611.179	163.944.539
Остале обавезе	2.110.458	4.755.384
Укупно обавезе	1.156.360.198	1.023.839.656
Капитал		
Државни капитал	171.128.873	171.128.873
Резерве	122.782.727	210.329.212
Добитак	30.581.204	-
Губитак	-	(83.145.636)
Укупно капитал	324.492.804	298.312.449
УКУПНО ПАСИВА	1.480.853.002	1.322.152.105

Извор: НБС.

У 2018. години укупна актива Народне банке Србије увећана је за 12%, тј. за 158,7 млрд динара, у односу на 2017. годину. У пасиви су исказане обавезе Народне банке Србије у износу од 1.156,4 млрд динара и капитал у износу од 324,5 млрд динара. Обавезе Народне банке Србије на дан 31. децембра 2018. односе се пре свега на:

- обавезе према банкама и другим финансијским организацијама, које су пре свега настале по основу спровођења монетарне политике (утврђивања обавезне резерве банака и спровођења операција на отвореном тржишту) у износу од 583,3 млрд динара, што је за 20,4% више него претходне године;
- обавезе према држави и другим депонентима по основу трансакционих и осталих депозита у динарима и иностраној валути у износу од 284,2 млрд динара, што је за 5,9% више него претходне године;
- обавезе према ММФ-у у износу од 102,3 млрд динара, што је за 1,9% више него 2017. године;
- обавезе према трансакторима за готов новац у оптицају у износу од 182,6 млрд динара, што је за 11,4% више него претходне године.

У Билансу успеха Народне банке Србије за 2018. годину исказан је добитак у износу од 30,6 млрд динара. Најзначајнији приходи и расходи које је Народна банка Србије остварила у 2018. години, обављањем функција утврђених Законом о Народној банци Србије, јесу приходи и расходи по основу камата. Приходи од камата износили су 12,1 млрд динара, а расходи 4,9 млрд динара. Остварен нето приход по основу камата у 2018. износио је 7,2 млрд динара, што је 3,3 млрд динара више него у 2017. години.

Народна банка Србије остварила је и приходе по основу накнада и провизија у укупном износу од 5,3 млрд динара, што се највећим делом односи на накнаде и провизије предвиђене Одлуком о јединственој тарифи по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге. По основу извршене процене очекиваних кредитних губитака остварени су и приходи од умањења обезвређења финансијских средстава у износу од 2,3 млрд динара, док је по основу обрачуна курсних разлика и ефеката уговорене валутне клаузуле остварен нето приход у износу од 17,4 млрд динара. Од укупног износа осталих пословних прихода Народне банке Србије, који износе 6,6 млрд динара, на приходе из оперативног пословања Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер односи се 5,9 млрд динара.

Народна банка Србије забележила је у 2018. години нето губитак по основу престанка признавања финансијских средстава која се вреднују по фер вредности кроз остали резултат у износу од 0,8 млрд динара. Други пословни расходи које је Народна банка Србије имала у свом пословању су: трошкови зарада, накнаде зарада и остали лични расходи (4,2 млрд динара), трошкови амортизације (1,7 млрд динара) и остали пословни расходи (5,3 млрд динара) које највећим делом чине трошкови производње Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер.

Табела V.1.2. **Биланс успеха**

(у хиљадама RSD, за период од 1. јануара до 31. децембра)

	2018.	2017.
Приходи од камата	12.047.314	8.701.151
Расходи камата	(4.853.928)	(4.760.001)
Нето приход по основу камата	7.193.386	3.941.150
Приходи од накнада и провизија	5.346.190	4.508.232
Расходи накнада и провизија	(561.999)	(1.016.269)
Нето приход по основу накнада и провизија	4.784.191	3.491.963
Нето добитак/(губитак) по основу финансијских инструмената који се вреднују по фер вредности кроз биланс успеха	10.049	(6.738.050)
Нето губитак по основу престанка признавања финансијских средстава која се вреднују по фер вредности кроз остали резултат	(870.199)	-
Нето приход/(расход) од курсних разлика и ефеката уговорене валутне клаузуле	17.398.639	(84.769.775)
Нето приход по основу умањења обезвређења/(расход) по основу обезвређења финансијских средстава	2.290.574	(13.035)
Остали пословни приходи	6.579.407	7.621.475
Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	(4.248.873)	(4.383.083)
Трошкови амортизације	(1.728.201)	(1.672.490)
Остали приходи	4.973.278	4.964.982
Остали расходи	(5.316.602)	(5.134.294)
ДОБИТАК/(ГУБИТАК) ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА	31.065.649	(82.691.157)
Порез на добитак	(426.343)	(454.479)
ДОБИТАК/(ГУБИТАК) НАКОН ОПОРЕЗИВАЊА	30.639.306	(83.145.636)

Извор: НБС.

V.2. Рачуноводствени принципи и стандарди

Рачуноводствени принципи и стандарди које Народна банка Србије примењује у припремању, презентацији и обелодањивању финансијских извештаја дефинисани су рачуноводственом политиком Народне банке Србије, која је у складу с Међународним рачуноводственим стандардима и Међународним стандардима финансијског извештавања.

Циљ рачуноводствене политике Народне банке Србије јесте да финансијски извештаји објективно и поштено прикажу имовински положај, успешност пословања и промену финансијског положаја Народне банке Србије. Рачуноводствена политика односи се на процењивање средстава, обавеза и капитала, као и на утврђивање резултата пословања и исказивање ових позиција у финансијским извештајима.

Банка је применила *МСФИ 9 – Финансијски инструменти* на дан 1. јануара 2018. године. На основу дозвољеног приступа према *МСФИ 9 – Финансијски инструменти*, Банка није прерачунавала упоредне податке за претходни период (31. децембар 2017. године) у вези с променама класификације и вредновања (укључујући и промене начина обрачуна износа обезвређења). Све

разлике у књиговодственој вредности финансијских средстава и финансијских обавеза које произилазе из примене *МСФИ 9* признате су у нераспоређеном резултату на дан 1. јануара 2018. године. Сходно томе, информације дате за 2017. годину не одражавају захтеве *МСФИ 9* и нису упоредиве с презентованим информацијама за 2018. годину према *МСФИ 9*. Рачуноводствена политика примењена приликом признавања, вредновања и приказивања најзначајнијих позиција биланса стања и биланса успеха за 2018. годину дата је у наставку.

Приходи и расходи по основу камата

Приходи и расходи по основу камата, укључујући затезну камату, остале приходе и остале расходе у вези с каматоносном активом односно каматоносном пасивом, обрачунати су по начелу узрочности прихода и расхода. Приходи и расходи камата по основу финансијског средства или финансијске обавезе израчунавају се применом ефективне каматне стопе на бруто књиговодствену вредност средства или амортизовану вредност обавезе. Приходи камата по основу финансијског средства чија је вредност кредитно умањена (*ниво 3 обезвређења*) израчунавају се применом ефективне каматне стопе на амортизовану вредност финансијског средства, тј. на кориговану вредност за износ извршених умањења вредности.

Приходи и расходи по основу накнада и провизија

Приходи и расходи по основу накнада и провизија признају се у периоду када су остварени.

Прерачунавање средстава и обавеза у страној валути

Пословне промене настале у страним валутама чији се курсеви објављују на званичној курсној листи Народне банке Србије прерачунате су у динаре применом званичног средњег курса који важи на дан трансакције, док се за валуте чији се курсеви не објављују на званичној курсној листи Народне банке Србије прерачун врши применом одговарајућег унакрсног курса Народне банке Србије који важи на дан трансакције.

Монетарна средства и обавезе у страној валути на дан биланса стања прерачунати су у динаре по званичном средњем курсу динара који је важио на тај дан (за стране валуте чији се курс објављује на званичној курсној листи Народне банке Србије), односно по одговарајућем курсу Народне банке Србије (за стране валуте чији се курс не објављује на овој листи).

Позитивне или негативне курсне разлике настале приликом прерачуна пословних трансакција у страној валути и приликом прерачуна монетарних позиција биланса стања исказаних у страној валути евидентирани су у корист

или на терет биланса успеха, као приходи/расходи по основу курсних разлика и ефеката уговорене валутне клаузуле.

Финансијски инструменти

Класификација финансијских средстава и обавеза

Народна банка Србије класификује своја финансијска средства у следеће категорије:

- финансијска средства по амортизованој вредности,
- финансијска средства по фер вредности кроз остали резултат и
- финансијска средства по фер вредности кроз биланс успеха.

Класификација зависи од пословног модела у оквиру ког се држе средства и карактеристика новчаних токова који настају у вези с тим финансијским средствима. Руководство утврђује класификацију средстава и обавеза приликом почетног признавања, а евентуалне накнадне рекласификације врше се само у случају промене пословног модела у оквиру ког се држе, и у том случају рекласификација је обавезна. Финансијске обавезе се класификују као финансијске обавезе које се вреднују по амортизованој вредности и финансијске обавезе које се вреднују по фер вредности кроз биланс успеха.

Вредновање финансијских средстава и обавеза

Финансијска средства се, при почетном признавању, исказују по фер вредности, у складу с *МСФИ 9*. Фер вредност финансијских средстава представља цену која би се наплатила за њихову продају у редовној трансакцији. Финансијска средства се, након почетног признавања, вреднују у зависности од категорије у коју су класификована, и то:

- по амортизованој вредности,
- по фер вредности кроз остали резултат и
- по фер вредности кроз биланс успеха.

Финансијске обавезе се, при почетном признавању, исказују по фер вредности, у складу с *МСФИ 9*, а при накнадном вредновању исказују се по амортизованој вредности, осим финансијских обавеза које се држе ради трговања и финансијских обавеза које се одлуком гувернера или лица које он овласти одреде да се вреднују по фер вредности кроз биланс успеха.

Модификација финансијских средстава

Модификација финансијских средстава јесте измена утврђених (уговорених, прописаних или на други начин у складу с прописима установљених) новчаних токова финансијског средства, настала реуговарањем или на други начин. Ако се при модификацији финансијског средства процени да се новчани токови нису значајно изменили, наставља се с признавањем тог

финансијског средства по модификованој вредности, а разлика између књиговодствене и модификоване вредности исказује се у билансу успеха. Ако се при модификацији финансијског средства процени да су новчани токови знатно измењени, престаје се с признавањем тог финансијског средства и признаје се ново финансијско средство.

Обезвређење финансијских средстава

Вредност финансијских средстава (исказивање исправке вредности, односно резервације за умањење вредности) умањује се за износ очекиваних кредитних губитака финансијских средстава која се вреднују по амортизованој вредности, финансијских средстава по фер вредности кроз остали резултат и осталих потраживања у складу са захтевима *МСФИ 9*.

Очекивани кредитни губици финансијских средстава процењују се за појединачно финансијско средство или за групу финансијских средстава са истим карактеристикама, при чему се узимају у обзир све релевантне и доступне квантитативне и квалитативне информације, и то оне које се односе на прошла, садашња и будућа догађања.

Финансијска средства сврставају се у *ниво обезвређења 1* ако је процењено да имају низак кредитни ризик или ако кредитни ризик није значајно повећан у односу на ризик који је постојао на датум почетног признавања тих финансијских средстава. За ова финансијска средства утврђује се износ дванаестомесечних очекиваних кредитних губитака.

Финансијска средства сврставају се у *ниво обезвређења 2* ако је процењено да је кредитни ризик значајно повећан у односу на ризик који је постојао на датум почетног признавања и за ова финансијска средства утврђује се износ очекиваних кредитних губитака током читавог века трајања финансијског средства.

Финансијска средства сврставају се у *ниво обезвређења 3* ако је процењено да је кредитни ризик значајно повећан, тако да се може сматрати да је вредност тих финансијских средстава кредитно умањена, и за ова финансијска средства утврђује се износ очекиваних кредитних губитака током читавог века трајања финансијског средства.

Финансијска средства чија је вредност кредитно умањена при стицању обавезно се сврставају у *ниво 3 обезвређења* и остају у том нивоу током читавог века трајања.

Престанак признавања

Финансијско средство или део финансијског средства престаје да се признаје кад престане право на све или одређене новчане токове по основу тог финансијског средства или кад се пренесу финансијска средства или део финансијског средства. Признавање финансијске обавезе или дела те обавезе престаје када је финансијска обавеза у целини или делимично престала или

застарела. Разлика између књиговодствене вредности финансијског средства и обавезе или дела финансијског средства и обавезе чије признавање престаје, одређене на датум престанка признавања, и примљене накнаде (ако постоји) исказује се у билансу успеха.

V.3. Изложеност и управљање ризицима

Основни финансијски ризици с којима се Народна банка Србије суочава у свакодневном пословању су:

- кредитни ризик,
- ризик ликвидности,
- каматни ризик и
- девизни ризик.

С обзиром на то да Народна банка Србије за основни циљ има одржавање стабилности цена и очување финансијске стабилности, њен оквир за управљање финансијским ризицима разликује се у односу на друге, комерцијалне финансијске институције. Већина финансијских ризика везаних за пословање Народне банке Србије настаје по основу управљања девизним резервама и операција на финансијском тржишту.

Девизним резервама се управља на основу *Стратешких смерница за управљање девизним резервама*, које утврђује Извршни одбор Народне банке Србије. Смерницама се дефинишу критеријуми за пласирање девизних резерви, циљеви коришћења девизних резерви, глобални оквири за пласмане и др. На основу тих смерница, Инвестициони комитет Народне банке Србије припрема предлог *Тактичких смерница за управљање девизним резервама* и доставља их на усвајање Извршном одбору.

Кредитни ризик

Кредитни ризик се односи на ризик неизмирења обавеза, тј. могућност да се средства неће правовремено и/или у потпуности вратити или да се неће наплатити планираном/уговореном динамиком. Основна изложеност Народне банке Србије кредитном ризику настаје пре свега по основу управљања девизним резервама. При пласирању девизних резерви Народна банка Србије се руководи начелима ликвидности и сигурности. Кредитни ризик портфолија Народне банке Србије анализира се и мери у складу са општеприхваћеним методама, укључујући захтеве за минимални кредитни рејтинг.

Табела V.3.1. Концентрација кредитног ризика финансијских средстава по земљама и регионима

(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2018)

	Србија	Европа	Америка и Канада	Остало	Укупно
Готовина и текући рачуни код банака	14.531.310	144.012.809	106.900	52.759	158.703.778
Депозити	18.029	134.370.194	10.483.675	-	144.871.898
Хартије од вредности	4.287.363	495.763.369	195.320.585	78.217.274	773.588.591
Кредити и пласмани	1.011.133	-	-	-	1.011.133
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	-	-	8.074.435	-	8.074.435
Остала средства	477.425	347	5.270	-	483.042
Укупно 31. дец. 2018.	20.325.260	774.146.719	213.990.865	78.270.033	1.086.732.877
Укупно 31. дец. 2017.	13.215.023	697.080.033	245.079.810	29.740.767	985.115.633

Извор: НБС.

Према рејтинг агенцијама *Standard and Poor's*, *Moody's* и *Fitch*, ХоВ у које се улаже морају имати минимални комбиновани кредитни рејтинг од А– за државне, А+ за обвезнице јавног сектора и АА за обвезнице покривене средствима обезбеђења. Поред тога, пословне банке код којих Народна банка Србије пласира депозите, ако нису покривени колатералом, морају имати минимални комбиновани кредитни рејтинг АА–. За сваку банку одређује се индивидуални кредитни лимит на основу кредитног рејтинга банке, искуства у раду с тим банкама и анализе њиховог пословања. Индивидуални кредитни лимити одређују се у Листи издавалаца ХоВ и банака код којих је дозвољено пласирати средства девизних резерви Народне банке Србије, коју усваја Извршни одбор. Пласмани код централних банака и међународних финансијских институција нису ограничени. Изузетак од претходних ставова чине средства на редовним текућим рачунима Народне банке Србије код банака које немају наведени рејтинг, а користе се за потребе обављања платног промета са иностранством.

Ризик ликвидности

Ризик ликвидности се односи на (не)могућност одржавања уредности у плаћању и наплаћивању према уговореним роковима. Као део стратегије управљања ризиком ликвидности, Народна банка Србије поседује портфолио ликвидне aktive, као што су средства на рачунима код иностраних банака и обвезнице које су емитовале најразвијеније земље, међународне финансијске институције, федералне јединице најразвијенијих земаља и финансијске институције с подршком тих земаља, као и обвезнице издате на основу првокласног средства обезбеђења, а у складу са смерницама за управљање девизним резервама.

Табела V.3.2. **Изложеност ризику ликвидности**

(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2018)

	До једног месеца	Од 1 до 3 месеца	Од 3 месеца до 1 године	Од 1 до 5 година	Преко 5 година	Без рока	Укупно
Готовина и текући рачуни код банака	336.376.900	-	-	-	-	-	336.376.900
Депозити	85.319.825	24.598.425	34.671.175	-	18.029	264.444	144.871.898
Потраживања по основу деривата	-	-	-	-	-	43.481	43.481
Хартије од вредности	5.361.378	85.343.608	266.345.804	416.537.800	-	10.319.458	783.908.048
Кредити и пласмани	6.527	-	4	1.548	472.589	530.465	1.011.133
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	8.074.435	-	-	-	-	94.155.525	102.229.960
Остала средства	416.316	-	-	425	-	66.301	483.042
	435.555.381	109.942.033	301.016.983	416.539.773	490.618	105.379.674	1.368.924.462
Обавезе по основу деривата	-	-	-	-	-	39.851	39.851
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	363.216.106	-	-	2.439.937	-	217.467.350	583.123.393
Депозити и друге обавезе према држави и другим депонентима	204.122.182	-	1.576.687	-	-	78.530.938	284.229.807
Обавезе према ММФ-у	-	-	-	-	-	102.305.491	102.305.491
Готов новац у опцијају	-	-	-	-	-	182.611.179	182.611.179
Остале обавезе	1.570.998	-	-	-	-	273.890	1.844.888
	568.909.286	-	1.576.687	2.439.937	-	581.228.699	1.154.154.609
Рочна неусклађеност на дан 31. дец. 2018.	-133.353.905	109.942.033	299.440.296	414.099.836	490.618	-475.849.025	214.769.853
Кумулативна неусклађеност на дан 31. дец. 2018.	-133.353.905	-23.411.872	276.028.424	690.128.260	690.618.878	214.769.853	-
Рочна неусклађеност на дан 31. дец. 2017.	-183.053.970	88.972.910	237.285.539	454.289.173	650.342	-403.416.499	194.727.495
Кумулативна неусклађеност на дан 31. дец. 2017.	-183.053.970	-94.081.060	143.204.479	597.493.652	598.143.994	194.727.495	-

Извор: НБС.

Каматни ризик

Народна банка Србије утврђује референтну каматну стопу и каматне стопе по којима, у поступку спровођења монетарне политике, наплаћује камату на кредите и друге пласмане (и на друга потраживања), као и по којима плаћа камату на средства банака код Народне банке Србије како би постигла своје законом дефинисане циљеве – ценовну и финансијску стабилност и пружала подршку економској политици Владе Републике Србије, не доводећи у питање своје законом дефинисане циљеве. Поред тога, држава и државне институције држе своје депозите у динарима и страној валути код Народне банке Србије.

Међутим, каматоносна актива, углавном у иностранству, изложена је знатним ризицима по основу промена тржишних каматних стопа. То све може да утиче на промену финансијске позиције, те стога Народна банка Србије правилима пласирања, пре свега девизних резерви, тежи да ограничи евентуалне губитке по основу тржишних ризика.

Табела V.3.3. **Изложеност ризику од промене каматних стопа**

(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2018)

	Каматоносне позиције	Некаматоносне позиције	Укупно
Финансијска средства			
Готовина и текући рачуни код банака	144.002.436	192.374.464	336.376.900
Депозити	144.871.887	11	144.871.898
Потраживања по основу деривата	-	43.481	43.481
Хартије од вредности	783.882.289	25.759	783.908.048
Кредити и пласмани	474.141	536.992	1.011.133
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	8.074.434	94.155.526	102.229.960
Остала средства	-	483.042	483.042
	1.081.305.187	287.619.275	1.368.924.462
Финансијске обавезе			
Обавезе по основу деривата	-	39.851	39.851
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	243.372.395	339.750.998	583.123.393
Депозити и остале обавезе према држави и другим депонентима	213.846.546	70.383.261	284.229.807
Обавезе према ММФ-у	7.972.323	94.333.168	102.305.491
Готов новац у опцијају	-	182.611.179	182.611.179
Остале обавезе	-	1.844.888	1.844.888
	465.191.264	688.963.345	1.154.154.609
Нето изложеност на дан			
31. децембра 2018.	616.113.923	-401.344.070	214.769.853
31. децембра 2017.	527.513.493	-332.785.998	194.727.495

Извор: НБС.

Девизни ризик

Народна банка Србије је изложена девизном ризику због промена у девизним курсевима. Претежни део активе и пасиве биланса стања Народне банке Србије изражен је у страној валути, што омогућава Народној банци Србије да, у случају потребе, одговори захтевима у погледу одржања екстерне ликвидности земље и ублажи краткорочне осцилације курса динара.

Да би ризике на средњи рок свела на најмању могућу меру, Народна банка Србије настоји да валутну структуру активе усклади са очекиваним девизним обавезама. У кратком року то може да доведе до позитивних и негативних курсних разлика, које се евидентирају у билансу успеха.

Табела V.3.4. **Изложеност девизном ризику финансијских средстава и обавеза**

(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2018)

	EUR	USD	SDR	Остале валуте	Укупно стране валуте	RSD	Укупно
Финансијска средства							
Готовина и текући рачуни код банака	308.593.293	5.174.862	-	8.077.363	321.845.518	14.531.382	336.376.900
Депозити	63.234.111	76.256.404	-	5.363.354	144.853.869	18.030	144.871.899
Потраживања по основу деривата	-	-	-	-	-	43.481	43.481
Хартије од вредности	418.900.420	317.681.890	10.318.847	37.006.891	783.908.048	-	783.908.048
Кредити и пласмани	-	-	-	-	-	1.011.133	1.011.133
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	-	-	102.229.960	-	102.229.960	-	102.229.960
Остала средства	25.597	3.188	-	824	29.609	453.433	483.042
	790.753.421	399.116.344	112.548.807	50.448.432	1.352.867.004	16.057.459	1.368.924.463
Финансијске обавезе							
Обавезе по основу деривата	-	-	-	-	-	39.851	39.851
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	279.579.254	3.350.554	-	277	282.930.085	300.193.308	583.123.393
Депозити и друге обавезе према држави и другим депонентима	98.032.509	3.480.605	1.207	651.725	102.166.046	182.063.761	284.229.807
Обавезе према ММФ-у	-	-	102.305.491	-	102.305.491	-	102.305.491
Готов новац у опцијају	-	-	-	-	-	182.611.179	182.611.179
Остале обавезе	748.976	160.066	-	179.047	1.088.089	756.799	1.844.888
	378.360.739	6.991.225	102.306.698	831.049	488.489.711	665.664.898	1.154.154.609
Нето изложеност на дан:							
31. децембра 2018.	412.392.682	392.125.119	10.242.109	49.617.383	864.377.293	-649.607.439	214.769.854
31. децембра 2017.	370.107.400	372.462.975	9.880.001	45.274.195	797.724.571	-602.997.076	194.727.495

Извор: НБС

V.4. Извештај независног ревизора

KPMG d.o.o. Beograd
Kraljice Natalije 11
11000 Beograd
Srbija

Tel.: +381 (0)11 20 50 500
Fax: +381 (0)11 20 50 550
www.kpmg.com/rs

Izveštaj nezavisnog revizora

SAVETU GUVERNERA

NARODNA BANKA SRBIJE

Izveštaj o finansijskim izveštajima

Izvršili smo reviziju priloženih finansijskih izveštaja Narodne banke Srbije koji se sastoje od bilansa stanja na dan 31. decembar 2018. godine, bilansa uspeha, izveštaja o ostalom rezultatu, izveštaja o promenama na kapitalu i izveštaja o tokovima gotovine za godinu koja se završava na taj dan, kao i napomena, koje sadrže pregled osnovnih računovodstvenih politika i druge napomene.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izveštaje

Rukovodstvo je odgovorno za sastavljanje i istinito i pošteno prikazivanje priloženih finansijskih izveštaja u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja, i za uspostavljanje takvih internih kontrola za koje rukovodstvo utvrdi da su neophodne za pripremu finansijskih izveštaja, koji ne sadrže materijalno značajne greške, nastale bilo zbog pronevere ili zbog grešaka u radu.

Odgovornost revizora

Naša odgovornost je da na osnovu izvršene revizije izrazimo mišljenje o priloženim finansijskim izveštajima. Reviziju smo izvršili u skladu sa Zakonom o reviziji Republike Srbije i standardima revizije primenljivim u Republici Srbiji. Ovi standardi zahtevaju da se pridržavamo etičkih zahteva i da reviziju planiramo i obavimo na način koji nam omogućuje da steknemo razumni nivo uveravanja da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajne greške.

Revizija obuhvata obavljanje procedura u cilju prikupljanja revizorskih dokaza o iznosima i obelodanjivanjima u finansijskim izveštajima. Izbor procedura zavisi od naše procene, uključujući i procenu rizika od materijalno značajnih grešaka u finansijskim izveštajima, nastalih bilo zbog pronevere ili zbog grešaka u radu. U proceni rizika uzimamo u obzir interne kontrole, koje su relevantne za sastavljanje i istinito i pošteno prikazivanje finansijskih izveštaja, sa ciljem kreiranja odgovarajućih revizorskih procedura, ali ne i za svrhe izražavanja mišljenja o efektivnosti primenjenih internih kontrola. Takođe, revizija obuhvata i ocenu adekvatnosti primenjenih računovodstvenih politika i opravdanosti značajnih procenjivanja, koje je rukovodstvo izvršilo, kao i ocenu opšte prezentacije finansijskih izveštaja.

Smatramo da su revizorski dokazi koje smo pribavili dovoljni i odgovarajući i pružaju osnov za izražavanje našeg mišljenja.

KPMG d.o.o. Beograd, opšteposrednička služba s ograničenom odgovornošću, član
KPMG mreže nezavisnih firmi članova povezanih sa KPMG International
Cooperative („KPMG International”), švajcarskim pravnim ličnim. Sva prava
zaštićena.

Matični broj: 17148866
PIB: 10006863
Rešun: 206-1100310000190-01

Mišljenje

Po našem mišljenju, finansijski izveštaji daju istinit i pošten pregled finansijskog položaja Narodne banke Srbije na dan 31. decembra 2018. godine, rezultata njenog poslovanja i tokova gotovine za godinu koja se završava na taj dan u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja.

Beograd, 12. mart 2019. godine

KPMG d.o.o. Beograd

Nikola Đenić
Ovlašćeni revizor

V.5. Годишњи финансијски извештаји⁸⁸

Биланс стања

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

БИЛАНС СТАЊА
На дан 31. децембра 2018. године
(У хиљадама динара)

	Напомена	31. децембар 2018.	31. децембар 2017.
АКТИВА			
Готовина и текући рачуни код банака	16, 4.4	336.376.900	210.176.735
Злато и остали племенити метали	17, 4.5	87.752.490	80.767.776
Депозити	18, 4.3	145.221.006	163.435.360
Потраживања по основу деривата	4, 3	43.481	37.172
Хартије од вредности	19, 4.3	783.908.048	740.424.758
Кредити и пласмани	20, 4.3	1.011.133	1.145.859
Чланска квота у Међународном монетарном фонду и средства у специјалним правима вучења	21, 4.3	102.229.960	100.405.431
Нематеријална имовина	22, 4.7	155.940	112.425
Некретнине, постројења и опрема	22, 4.7	18.848.674	20.233.103
Инвестиционе некретнине	22, 4.7	407.692	467.609
Остала средства	23	4.897.678	4.945.877
УКУПНО АКТИВА		1.480.853.002	1.322.152.105
ПАСИВА			
Обавезе			
Обавезе по основу деривата	4, 3	39.851	35.365
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	24	583.320.898	484.339.613
Депозити и остале обавезе према држави и другим депонентима	25	284.237.166	268.460.430
Обавезе према Међународном монетарном фонду	26, 4.3	102.320.108	100.437.147
Резервисања	27, 4.10	1.294.195	1.412.699
Текуће пореске обавезе	28, 4.9	426.343	454.479
Новац у оптицају	29	182.611.179	163.944.539
Остале обавезе	30	2.110.458	4.755.384
Укупно обавезе		1.156.360.198	1.023.839.656
Капитал			
Државни капитал		171.128.873	171.128.873
Резерве		122.782.727	210.329.212
Нераспоређени добитак/(губитак)		30.581.204	(83.145.636)
Укупно капитал	31	324.492.804	298.312.449
УКУПНО ПАСИВА		1.480.853.002	1.322.152.105

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Ови финансијски извештаји су одобрени од стране Гувернера:

 Др Јоргованка Табаковић
 Гувернер
 12.3.2019

⁸⁸ Финансијски извештаји за 2018. с напоменама, које чине њихов саставни део, достављају се Народној скупштини до 30. јуна 2019. и објављују на интернет презентацији Народне банке Србије.

Биланс успеха

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

БИЛАНС УСПЕХА

У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2018. године
(У хиљадама динара)

	Напомена	2018.	2017.
Приходи од камата		12.047.314	8.701.151
Расходи камата		(4.853.928)	(4.760.001)
Нето приход по основу камата	5, 4.1	7.193.386	3.941.150
Приходи од накнада и провизија		5.346.190	4.508.232
Расходи накнада и провизија		(561.999)	(1.016.269)
Нето приход по основу накнада и провизија	6, 4.1	4.784.191	3.491.963
Нето добитак/(губитак) по основу финансијских инструмената који се вреднују по фер вредности кроз биланс успеха	7	10.049	(6.738.050)
Нето губитак по основу престанка признавања финансијских средстава која се вреднују по фер вредности кроз остали резултат	8	(870.199)	-
Нето приход/(расход) од курсних разлика и ефеката уговорене валутне клаузуле	4.2	17.398.639	(84.769.775)
Нето приход по основу умањења обезвређења/(расход) по основу обезвређења финансијских средстава	9, 4.3, 33	2.290.574	(13.035)
Остали пословни приходи	10	6.579.407	7.621.475
Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	11, 4.10	(4.248.873)	(4.383.083)
Трошкови амортизације	12, 4.7	(1.728.201)	(1.672.490)
Остали приходи	13	4.973.278	4.964.982
Остали расходи	14	(5.316.602)	(5.134.294)
ДОБИТАК/(ГУБИТАК) ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА		31.065.649	(82.691.157)
Порез на добит	28, 4.9	(426.343)	(454.479)
ДОБИТАК/(ГУБИТАК) НАКОН ОПОРЕЗИВАЊА	31	30.639.306	(83.145.636)

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Ови финансијски извештаји су одобрени од стране Гувернера:

Др Јоргованка Табаковић
ГувернерП.р. 2018
12.3.2019

Извештај о укупном резултату

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ О ОСТАЛОМ РЕЗУЛТАТУ
У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2018. године
(У хиљадама динара)

	2018.	2017.
Добитак/(губитак) периода	30.639.306	(83.145.636)
Компоненте осталог резултата које не могу бити рекласификоване у добитак или губитак:		
(Смањење)/повећање ревалоризационих резерви по основу нематеријалне имовине и основних средстава	(1.761.865)	132.245
Позитивни ефекти промене вредности власничких инструмената који се вреднују по фер вредности кроз остали резултат	387.718	337.395
Актуарски губици	(19.183)	(66.224)
Компоненте осталог резултата које могу бити рекласификоване у добитак или губитак:		
Негативни ефекти промене вредности дужничких инструмената који се вреднују по фер вредности кроз остали резултат	(3.031.156)	-
Укупан остали резултат периода	(4.424.486)	403.416
УКУПАН РЕЗУЛТАТ ПЕРИОДА	26.214.820	(82.742.220)

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Ови финансијски извештаји су одобрени од стране Гувернера:

Др Јоргованка Табаковић
Гувернер

Т. 1р. 2018
12.3.2019

Извештај о променама на капиталу

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ О ПРОМЕНАМА НА КАПИТАЛУ
у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2018. године
(у хиљадама динара)

	Државни капитал	Посебне резерве	Ревалоризационе резерве	Резерве по основу фер вредности	Актуарски добитак/губитак	Нераспоредени добитак/губитак	Укупно
Стање на дан 1. јануара 2017. године							
Стање на почетку године	157.945.159	161.454.309	15.533.489	6.400.186	134.912	49.190.126	390.658.181
Расподела добитка из претходне године (напомена 29)	13.183.714	26.402.900	-	-	-	(49.190.126)	(9.603.512)
Повећање ревалоризационих резерви по основу нематеријалне имовине и основних средстава	-	-	132.245	-	-	-	132.245
Повећање резерви по основу фер вредности власничких хартија од вредности	-	-	-	337.395	-	-	337.395
Актуарски губитак	-	-	-	-	(66.224)	-	(66.224)
Нето губитак текуће године	-	-	-	-	-	(83.145.636)	(83.145.636)
Стање на дан 31. децембра 2017. године	171.128.873	187.857.209	15.665.734	6.737.581	68.688	(83.145.636)	298.312.449
Стање на дан 1. јануара 2018. године	171.128.873	187.857.209	15.665.734	6.737.581	68.688	(83.145.636)	298.312.449
Корекција почетног стања/прва примена МСФИ 9	-	-	-	23.637	-	(77.958)	(54.321)
Кориговано стање на почетку године	171.128.873	187.857.209	15.665.734	6.761.218	68.688	(83.223.594)	298.234.491
Покриће губитка из претходне године (напомена 31)	-	(83.145.636)	-	-	-	83.145.636	-
Смањење ревалоризационих резерви по основу нематеријалне имовине и основних средстава	-	-	(1.761.865)	-	-	19.856	(1.742.009)
Повећање резерви по основу фер вредности власничких хартија од вредности	-	-	-	387.718	-	-	387.718
Актуарски губитак	-	-	-	-	(19.183)	-	(19.183)
Смањење резерви по основу фер вредности дужничких хартија од вредности	-	-	-	(3.031.156)	-	-	(3.031.156)
Нето добитак текуће године	-	-	-	-	-	30.639.306	30.639.306
Стање на дан 31. децембра 2018. године	171.128.873	104.711.573	13.903.869	4.117.780	49.505	30.581.204	324.492.804

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Ови финансијски извештаји су одобрени од стране Губернера:

Др Ђоргованка Табаковић
Губернер
12.3.2019

Извештај о токовима готовине

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ О ТОКОВИМА ГОТОВИНЕ

У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2018. године
(У хиљадама динара)

	2018	2017
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ПОСЛОВНИХ АКТИВНОСТИ		
Приливи од камата	12.040.188	11.714.457
Приливи од накнада	3.773.309	3.260.886
Приливи по основу продаје производа и услуга - ЗИН	6.729.912	6.787.891
Приливи од осталих пословних активности	5.891.639	6.147.352
Приливи од дивиденди и учешћа у добитку	98.867	128.715
Приливи готовине из пословних активности	28.533.915	28.039.301
Одливи по основу камата	(6.558.840)	(6.398.084)
Одливи по основу накнада	(561.999)	(1.024.349)
Одливи по основу трошкова пословања	(16.494.237)	(15.868.643)
Одливи готовине из пословних активности	(23.615.076)	(23.291.076)
Нето прилив/(одлив) по основу узетих депозита	136.258.926	(10.367.867)
Нето прилив кредита и пласмана	19.658.233	54.445.890
Нето (одлив)/прилив по основу хартија од вредности и осталих финансијских средстава која нису намењена инвестирању	(47.962.165)	48.857.231
Нето прилив по основу пласмана и узетих депозита	112.873.833	97.683.479
Плаћени порез на добит	(454.479)	(408.113)
Исплата распоређеног резултата - пренос буџету Републике Србије	-	(9.603.512)
Нето прилив готовине из пословних активности	112.419.354	87.671.854
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ИНВЕСТИРАЊА		
Одливи за куповину нематеријалних улагања и основних средстава	(1.346.369)	(794.735)
Нето одлив готовине из активности инвестирања	(1.346.369)	(794.735)
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ФИНАНСИРАЊА		
Нето приливи по основу узетих краткорочних кредита	304.330	9.598.468
Нето прилив готовине из активности финансирања	304.330	9.598.468
Нето повећање готовине	111.377.315	96.475.587
Готовина и готовински еквиваленти на почетку периода	218.126.161	211.316.825
Курсне разлике, нето	14.947.858	(89.666.251)
ГОТОВИНА И ГОТОВИНСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ НА КРАЈУ ПЕРИОДА (напомена 2ђ)	344.451.334	218.126.161

Напомене на наредним странама чине саставни
део ових финансијских извештаја.

Ови финансијски извештаји су одобрени од стране Гувернера:

[Signature]
Др Јоргованка Табаковић
Гувернер

Г.П. 2048
12.3.2019

V.6. Пословање Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер

Резултат пословања у 2018. години

Укупни приходи остварени у Заводу за израду новчаница и кованог новца – Топчидер (ЗИН) у 2018. години износили су 7.126,4 млн динара, што је за 1,9% мање него 2017. године, док су укупни расходи износили 4.889,0 млн динара, што је за 3% мање него 2017. године. Резултат пословања у 2018. износио је 2.237,4 млн динара, што је за 0,7% више него претходне године.

Табела V.6.1. Укупни приходи и расходи ЗИН-а
(у млн RSD)

	2017.	2018.	Индекс 2018/2017.
Укупни приходи ЗИН-а	7.261,3	7.126,4	98,1
Приходи из оперативног пословања	6.572,4	6.838,1	104,0
Производи за НБС	145,4	953,0	655,4
Производи за домаће тржиште	5.813,9	5.259,2	90,5
Производи за извоз	613,0	625,9	102,1
Остали (финансијски) приходи:	689,0	288,3	41,8
Укупни расходи ЗИН-а	5.040,2	4.889,0	97,0
Степен покривености укупних расхода приходима	144,1	145,8	-

Извор: НБС.

Позитиван финансијски резултат пословања Завода у 2018. години, као производне организационе јединице унутар Народне банке Србије, резултат је тржишне оријентације и непрестане тежње ка подизању властитих критеријума. Завод је позитивно пословао и без прихода од интерне реализације производа за Народну банку Србије, који су ради сагледавања свеобухватног пословања Завода део интерног извештајног сегмента, притом не изузимајући трошкове њихове израде (производња новчаница и оптицајног кованог новца, извештаја, каталога, плаката, визиткарти, интерних платних картица, итд.). Такође, добро управљање, сагледавање и процена оправданости трошкова имали су за резултат њихову оптимизацију, па је проценат учешћа укупних расхода у оствареним приходима на стабилном нивоу.

Као резултат континуираног праћења кретања залиха и стандарда потрошње репроматеријала, остварене су уштеде у набавкама, као и њихово краткорочно конвертовање у други, ликвиднији облик обртних средстава (потраживања или готовину). Самим тим, показатељи ефикасности пословања (просечан обрт залиха, бруто профитна маржа и принос на активу) далеко превазилазе просек привредних друштава у Србији, бележећи раст из године у годину.

Структура прихода

Највећи приход (5.259,2 млн динара) Завод је остварио на домаћем тржишту, што представља 73,8% укупних прихода.

Приходи од извозних послова износили су 625,9 млн динара или 8,8% укупно остварених прихода, и били су већи за 2,1% него претходне године. На знатан раст и континуитет извоза превасходно је утицало активно деловање Завода и правовремене реакције на околности са иностраних тржишта.

У структури оперативних прихода на домаћем и иностраним тржиштима доминирају приходи од израде и персонализације платних картица, као и приходи од заштићених производа.

Интерни приходи, тј. приходи од производа за Народну банку Србије, у 2018. износили су 953 млн динара или 13,4% укупно остварених прихода и знатно су већи него претходне године, што је резултат спровођења плана и програма израде и издавања новчаница и кованог новца Народне банке Србије.

Проценат наплате потраживања изузетно је висок, ако се има у виду да ненаплаћена потраживања ван валуте представљају мање од 0,3% укупно фактурисане вредности у 2018. години.

Табела V.6.2. Структура укупних прихода
(у млн RSD)

	2017.	2018.	Индекс 2018/2017.
Укупни приходи ЗИН-а	7.261,3	7.126,4	98,1
Приходи из оперативног пословања	6.572,4	6.838,1	104,0
Производи за НБС	145,4	953,0	655,4
Новчанице	88,6	660,4	745,4
Оптицајни ковани новац	39,4	273,1	693,1
Пригодни ковани новац			
Остали производи и услуге за НБС	17,5	19,5	111,4
Домаће тржиште и извоз	6.426,9	5.885,1	91,6
Услуге припреме	9,0	1,7	18,9
Новчанице и други производи	447,9	608,4	135,8
Оптицајни и пригодни ковани новац	71,0	5,6	7,9
Остали ковани производи и услуге	416,1	668,1	160,6
Вредносни производи	829,9	1.003,0	120,9
Заштићени производи	1.184,1	1.437,1	121,4
Књиге, публикације и промотивни материјал	10,6	9,0	84,9
Остали производи	827,0	791,9	95,8
Персонализација	2.631,2	1.360,3	51,7
Остали (финансијски) приходи	689,0	288,3	41,8

Извор: НБС.

Структура расхода

У структури укупних расхода, највеће је учешће расхода из оперативног пословања, и то: трошкова основног материјала и енергије (47,8%), бруто зарада и осталих личних расхода (20,6%) и амортизације (20,4%). Као и у 2017. години, учешће наведених расхода у укупним приходима и у 2018. остало је стабилно и мање је него претходне године.

Табела V.6.3. **Структура укупних расхода**
(у млн RSD)

	2017.	2018.	Индекс 2018/2017.
Укупни расходи	5.040,2	4.889,0	97,0
Финансијски расходи	0,6	0,6	100,0
Бруто зараде и остали лични расходи	1.033,4	1.005,6	97,3
Трошкови материјала и енергије	2.421,2	2.334,5	96,4
Производне услуге	125,8	122,8	97,6
Нематеријални трошкови	90,9	95,6	105,2
Амортизација	994,3	998,9	100,5
Остали расходи	374,0	331,0	88,5

Извор: НБС.

VI. ПЛАНОВИ ЗА НАРЕДНИ ПЕРИОД

Планирајући своје активности, Народна банка Србије се руководила законом дефинисаним циљевима, чијем ће испуњењу бити посвећена и у наредном периоду. **Дуже од пола деценије очувана је ниска и стабилна инфлација, што ће и даље бити најзначајнији циљ Народне банке Србије.** Примењујући стратегију циљања инфлације, Народна банка Србије ће и у наредном периоду спроводити доследну и предвидиву монетарну политику. Кључне принципе њеног даљег спровођења, Народна банка Србије је утврдила *Програмом монетарне политике у 2019. години*.⁸⁹

Одлуке о монетарној политици зависиће од процене утицаја домаћих фактора и фактора из међународног окружења на кретање инфлације у Србији. **Кључни изазови ће и даље долазити из међународног окружења,** будући да светску економију карактерише успоравање привредног раста, као и нижа инфлација од претходно очекиване. Из тих разлога, процес нормализације монетарних политика водећих централних банака, ФЕД-а и ЕЦБ-а, могао би бити спорији од очекиваног, што може утицати на задржавање повољних финансијских услова, као и на глобалне токове капитала, пре свега према земљама у успону. Поред тога, неизвесна су кретања на међународном робном и финансијском тржишту, услед и даље присутног протекционизма у међународној трговини и геополитичких тензија. С тим у вези, неизвесност постоји и у погледу будућих кретања светских цена примарних производа, пре свега нафте.

Имајући наведено у виду, **Народна банка Србије ће наставити да пажљиво прати и анализира кретања у међународном окружењу и да оцењује њихов утицај на економска кретања у Србији.** Своје одлуке о монетарној политици засниваће на анализи текућих економских кретања и пројекцијама најважнијих економских показатеља у наредном периоду. У ту сврху, акценат ће бити на даљем унапређењу квалитета анализа и модела који се користе у одлучивању о монетарној политици. Посебно ће се водити рачуна

⁸⁹ „Службени гласник РС”, бр. 96/2018.

о развоју модела за краткорочну пројекцију инфлације и БДП-а, у сарадњи с водећим централним банкама зоне евра и региона.

Народна банка Србије је допринела повећању отпорности домаће привреде на евентуалне негативне утицаје из међународног окружења, чему је гаранција и адекватан ниво девизних резерви. Ради очувања високог нивоа сигурности и ликвидности, Народна банка Србије ће остати доследна опредељењу одржавања веома ниског нивоа ризика свог инвестиционог портфеља. У току 2019. године планира се побољшање аналитичких и извештајних могућности **ради ефикаснијег управљања портфељом девизних резерви**. Поред тога, радиће се и на континуираном праћењу примене прописа из области девизног и мењачког пословања с циљем даљег унапређења регулативе, као и стварања повољнијих услова за пословање.

Очувана је и ојачана стабилност домаћег финансијског система. Захваљујући правовременим и адекватним мерама Народне банке Србије, учешће *NPL* је смањено на историјски минимум и обезбеђени су знатно повољнији финансијски услови, што **омогућује наставак раста кредитне активности према секторима привреде и становништва на здравим основама**. Ради даљег јачања функције финансијске стабилности, у 2019. години планирано је унапређење алата за потребе правовременог и адекватног увођења и отпуштања стопе контрацикличног заштитног слоја капитала, утврђивање граничних вредности опционих показатеља за потребе оцене фазе финансијског циклуса, континуирано унапређење израде макропруденцијалних стрес-тестова у складу с регулаторним пакетом Базел III и др.

Народна банка Србије је у 2018. постала оператор платног система *IPS* НБС, који представља најсавременији начин плаћања у свету. То потврђује да **Народна банка Србије континуирано ради на модернизацији и унапређењу ефикасности платних система**, с циљем даљег активног деловања како би се редуковала могућност да дође до системских поремећаја и обезбедила стабилност читаве финансијске инфраструктуре.

Народна банка Србије ће, као супервизор финансијског сектора, наставити да континуирано и благовремено прати начин на који послују финансијске институције, обављајући посредну и непосредну контролу. У области контроле пословања банака, друштава за осигурање, давалаца финансијског лизинга и друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, предузимаће се одређене активности у правцу даљег унапређења процеса супервизије и постојеће регулативе, као и њеног усаглашавања с правним тековинама ЕУ. Поред тога, Народна банка Србије ће, у складу са својим надлежностима, наставити с регулаторним напорима усмереним ка даљем решавању *NPL*, а ради очувања и јачања стабилности финансијског система. Током 2019. године планирано је и да Народна банка Србије прати на који начин финансијске институције процењују ризике информационог система и управљају тим ризицима.

На међународном плану, **очекује се наставак успешне сарадње Народне банке Србије и ММФ-а у спровођењу договореног економског програма, у форми Инструмента за координацију политике**, укључујући и редовне консултације по члану IV *Статута ММФ-а* с Републиком Србијом. С представницима **Светске банке** разговараће се о новом оквиру сарадње за Републику Србију, који ће се заснивати на другачијим основама, с обзиром на то да је домаћа економија стабилнија него што је то био случај у претходном периоду. Очекује се одржавање састанака **Међувладине конференције о приступању Републике Србије ЕУ**, током којих ће бити отворена поглавља којима Народна банка Србије руководи или је другонадлежна. Тренутно се у оквиру Радне групе Савета ЕУ за проширење (*COELA*) разматрају три преговарачке позиције из области надлежности Народне банке Србије, и то за преговарачка поглавља *Финансијске услуге*, *Слободно кретање капитала* и *Слободно кретање радника*. У оквиру **програма ERP** Народна банка Србије ће редовно извештавати Европску комисију о стању процеса реформи у Републици Србији, а њени представници ће наставити да учествују у **дијалогу о економској политици** између министара финансија и гувернера централних банака држава чланица и земаља Западног Балкана и Турске.

Да би се очувао висок степен поверења јавности у активности централне банке, приоритет остаје одговорна и правовремена комуникација. Отворена комуникација о одлукама централне банке повећава предвидивост и разумевање улоге централне банке и остварених резултата у раду. Због тога **Народна банка Србије тежи јасној и активној комуникацији не само са стручном већ с целокупном јавношћу**. Народна банка Србије ће наставити да редовно обавештава јавност о одлукама монетарне политике, **саопштењима након седница Извршног одбора**, које се одржавају једном месечно, док ће тромесечно организовати конференције за новинаре, на којима ће стручној и широј јавности представити **Извештај о инфлацији** с пројекцијама главних макроекономских варијабли у наредном периоду. Такође, једном годишње ће бити презентован **Извештај о финансијској стабилности**, ради правовременог информисања јавности о стању и ризицима у финансијском систему. У 2019. години се предвиђа даље унапређење комуникације путем друштвених мрежа, развој интернет домена и поддомена, интензивнија промоција изложбених и едукативних активности Народне банке Србије у јавности, као и ширење мреже сарадника за реализацију програма финансијске едукације за децу и омладину. **У 2019. години планирано је спровођење контроле у области заштите корисника финансијских услуга и наставак усаглашавања прописа са законодавством ЕУ.**

Наставиће се и са успостављањем контаката с надлежним регистарским органима (министарства, судови, пореске управе, коморе и др.), као и са активностима на нормативној регулативи послова принудне наплате и свеобухватном електронском повезивању и размени података с наведеним институцијама. Планирано је и доношење прописа којим ће се, на основу

Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма, омогућити утврђивање идентитета странке коришћењем средстава електронске комуникације, као и даље унапређење прописа у области платних услуга и извештавања финансијских институција и привредних субјеката.

Народна банка Србије и Завод за израду новчаница и кованог новца – Топчидер, као њена производна организациона јединица, показују друштвену одговорност учествујући у бројним активностима за добробит шире друштвене заједнице. Завод ће наставити да прати и показатеље утицаја својих активности на животну средину и да мери ефикасност предузетих мера превенције настанка или смањења загађења. Паралелно с бригом о животној средини, велика пажња посвећује се безбедном и здравом радном окружењу, због чега се у 2019. години планира имплементација захтева стандарда ISO 45001:2018. – *Систем менаџмента безбедношћу и здрављем на раду.*

Најважнији капитал Народне банке Србије јесу њени запослени. Ради унапређења постојећих пословних процеса и јачања стручних капацитета у новим областима пословања, планира се наставак улагања у обуку и развој запослених у Народној банци Србије. Такође, Народна банка Србије настоји да и остале пословне ресурсе којима располаже користи на најефикаснији могући начин.

ДОДАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Публикације Народне банке Србије

Годишњи извештај о пословању и резултатима рада Народне банке Србије
Извештај о монетарној политици
Годишњи извештај о стабилности финансијског система
Извештај о инфлацији
Статистички билтен

Анализе и извештаји

Трендови у кредитној активности
Извештај о резултатима анкете о кредитној активности банака
Извештај о резултатима анкете о инфлационим очекивањима
Извештај о динаризацији финансијског система Србије
Анализа дуга Републике Србије
Анализа исплативости динарске и девизне штедње

Извештаји из области контроле и надзора

Банкарски сектор у Србији
Сектор финансијског лизинга у Србији
Сектор осигурања у Србији
Сектор добровољних пензијских фондова у Србији
Извештај о поднетим притужбама и приговорима

Повремене публикације

Стручни радови
Методолошки материјали
Посебна издања – SEEMHN
Зборник радова с конференције Економско управљање у Европи и процес приступања Европској унији: која је улога централних банака

Списак графикана и табела

Графикони

III.1.2.1.	Репо продаја и стање продатих ХоВ	32
III.1.2.2.	Референтна каматна стопа и коридор каматних стопа	32
III.1.2.3.	Обим стерилизације инструментима монетарне политике	33
III.1.3.1.	Доприноси компоненти ИПЦ-а мг. инфлацији	37
III.2.2.1.	Кретање укупне премије кумулативно по тромесечјима	55
III.2.2.2.	Укупна премија према врстама осигурања	56
III.2.3.1.	Структура имовине добровољних пензијских фондова	62
III.2.4.1.	Структура активе давалаца финансијског лизинга	65
III.2.4.2.	Структура пасиве давалаца финансијског лизинга	65
III.4.2.1.	Кључни макроекономски ризици	82
III.4.2.2.	Финансијска стабилност банкарског сектора Србије у поређењу с просеком региона	83
III.4.2.3.	Индекс финансијског стреса (<i>FSIX</i>) и раст БДП-а	84
III.4.2.4.	Кретање показатеља системског стреса	85
IV.1.1.	Индекс приноса државних обвезница у оригиналној валути	91
IV.1.2.	Структура укупног приноса на америчке државне обвезнице	91
IV.1.3.	Структура укупног приноса на немачке државне обвезнице	92
IV.1.4.	Принос портфеља у оригиналној валути	92
IV.1.5.	Принос портфеља и „бенчмарка” у оригиналној валути у 2018. години	93
IV.1.6.	Укупан принос портфеља и „бенчмарка” прерачунат у динаре, по тромесечјима	93
IV.1.7.	Структура инвестиционог портфеља	94
IV.4.3.1.	Плаћене кредитне обавезе Републике Србије према иностранству, по којима је НБС агент, у 2018. години – по кредиторима и тромесечјима	138

Табеле

III.2.1.1.	Структура финансијског система	38
III.2.1.2.	Власничка структура банкарског сектора у 2018.	39
III.2.1.3.	Распоред банака по вредности билансне суме	39
III.2.1.4.	Концентрација – учешћа водећих банака у билансној суми, кредитима и депозитима банкарског сектора	40
III.2.1.5.	Степен концентрације (<i>HHI</i>)	40
III.2.1.6.	Структура активе банака на дан 31. децембра 2018.	41
III.2.1.7.	Структура пасиве банака на дан 31. децембра 2018.	42
III.2.1.8.	Структура капитала банака	43
III.2.1.9.	Распоред банака по висини ванбилансне суме	43
III.2.1.10.	Девизни ризик банака на дан 31. децембра 2018.	44
III.2.1.11.	Структура <i>NPL</i>	44
III.2.1.12.	Класификација активе банака	45
III.2.1.13.	Показатељи пословања банака	46
III.2.1.14.	Финансијски резултат банака	47
III.2.1.15.	Показатељи профитабилности банкарског сектора	47
III.2.1.16.	Преглед непосредних контрола извршених у 2018. години	51
IV.1.1.	Вредност изложена ризику (<i>VaR</i>) на дан 31. децембра 2018.	94
IV.1.2.	Стрес-тест на дан 31. децембра 2018.	95
IV.2.1.1.	Преглед апоенске структуре новчаница у оптицају	96
IV.2.1.2.	Преглед фалсификованих новчаница готовог новца (у комадима)	97
IV.2.1.3.	Преглед фалсификованих новчаница готовог новца (у хиљадама RSD)	97
IV.2.2.1.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Београду	99
IV.2.2.2.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Новом Саду	101
IV.2.2.3.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Нишу	102
IV.2.2.4.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Крагујевцу	103

IV.2.2.5.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Ужицу	104
IV.3.1.1.	Вредност промета и број плаћања у <i>RTGS</i> систему	106
IV.3.1.2.	Вредност промета и број плаћања у клиринг систему	107
IV.3.1.3.	Вредност промета и број плаћања у <i>IPS</i> НБС систему	107
IV.3.1.4.	Вредност промета и број плаћања у међународном клирингу	109
IV.4.8.1.	Број притужби/приговора по даваоцима финансијских услуга у 2018.	147
IV.4.8.2.	Број посредовања у 2018.	148
IV.5.1.1.	Упоредни преглед броја запослених	152
IV.5.1.2.	Број запослених по квалификационој структури	153
IV.5.1.3.	Полна структура запослених по организационим јединицама	154
IV.5.1.4.	Старосна структура запослених	154
IV.5.1.5.	Образовање, усавршавање и стручно оспособљавање запослених	155
V.1.1.	Биланс стања	160
V.1.2.	Биланс успеха	162
V.3.1.	Концентрација кредитног ризика финансијских средстава по регионима	167
V.3.2.	Изложеност ризику ликвидности	168
V.3.3.	Изложеност ризику од промене каматних стопа	169
V.3.4.	Изложеност девизном ризику финансијских средстава и обавеза	170
V.6.1.	Укупни приходи и расходи ЗИН-а	178
V.6.2.	Структура укупних прихода	179
V.6.3.	Структура укупних расхода	180

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

336.71

**ГОДИШЊИ извештај о пословању и
результатима рада** / Народна банка Србије. -
2010- . - Београд (Улица краља Петра 12)
: Народна банка Србије, 2010 (Београд : Завод
за израду новчаница и кованог новца) . - 30 cm

Годишње
ISSN 2217-6284 = Годишњи извештај о
пословању и резултатима рада
COBISS.SR-ID 185196556